การเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยภายใต้อิทธิพลของเสรีนิยมใหม่ กรณีศึกษา ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทย

โดย

นางสาวสิรินทิพย์ นรินทร์ศิลป์

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาสหวิทยาการ
วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Ref. code: 25615724300032KTX

การเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยภายใต้อิทธิพลของเสรีนิยมใหม่ กรณีศึกษา ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทย

โดย

นางสาวสิรินทิพย์ นรินทร์ศิลป์

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาสหวิทยาการ
วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Ref. code: 25615724300032KTX

STRENGTHENING FOOD SOVEREIGNTY FOR THAI SMALLHOLDER RICE FARMENRS UNDER THE INFLUENCE OF NEOLIBERALISM: THE CASE STUDY OF FAIR TRADE RICE MOVEMENT IN THAILAND

BY

MISS SIRINTHIP NARINSILP

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF PHILOSOPHY
IN INTEGRATED SCIENCE
COLLEGE OF INTERDISCIPLINARY STUDIES
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2018

COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

Ref. code: 25615724300032KTX

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
วิทยาลัยสหวิทยาการ

ดุษฎีนิพนธ์

ของ

นางสาวสิรินทิพย์ นรินทร์ศิลป์

เรื่อง

การเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยภายใต้อิทธิพลของ
เสรีนิยมใหม่ กรณีศึกษา ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทย

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการ

เมื่อ วันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2562

ประธานกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ _____
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาคภูมิ ทิพคุณ)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์หลัก _____
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร วัชชวัลคุ)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ร่วม _____
(รองศาสตราจารย์ ดร.มาฆะสิริ เชาวกุล)

กรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ _____
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล)

กรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ _____
(รองศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ มะโนรมย์)

คณบดี _____
(รองศาสตราจารย์ ดร.เดชา สังขวรรณ)

Ref. code: 25615724300032KTX

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์	การเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยภายใต้อิทธิพลของเสรีนิยมใหม่ กรณีศึกษา ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทย
ชื่อผู้เขียน	นางสาวสิรินทิพย์ นรินทร์ศิลป์
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สหวิทยาการ)
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สาขาวิชาสหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์	รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร วัชชวัลคุ
ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

ดุษฎีนิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทยสามารถเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้กับชาวนารายย่อยในประเทศไทยได้หรือไม่ อย่างไร โดยมุ่งเน้นการศึกษาใน 3 ประเด็น คือ 1) การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาด 2) การเพิ่มอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา และ 3) การเพิ่มโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ และการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยทางเอกสารและการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวรายย่อยที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมและสมาชิกชาวนา

ผลการศึกษา พบว่า ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ชาวนารายย่อยในประเทศไทย เนื่องจาก ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเสริมสร้างโอกาสและความสามารถให้แก่ชาวนารายย่อยใน 3 ประเด็นข้างต้น แม้ว่าเงื่อนไขทางการค้าของการค้าที่เป็นธรรมจะถูกอ้างว่าสามารถช่วยประกันสิทธิของชาวนารายย่อยได้ แต่ตราบเท่าที่เงื่อนไขทางการค้าของการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการใช้สิทธิให้แก่ชาวนารายย่อยในการจัดการกับผลกระทบของการเปิดเสรีทางการค้า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมก็แสดงให้เห็นว่ายังคงไม่สามารถช่วยเสริมสร้างสิทธิในการกำหนดและตัดสินใจในระบบเกษตรและอาหารให้แก่ชาวนารายย่อยให้สามารถดำรงอยู่ภายใต้อิทธิพลของเสรีนิยมใหม่ได้

คำสำคัญ: อธิปไตยทางอาหาร, การค้าที่เป็นธรรม, ชาวนารายย่อย, เสรีนิยมใหม่

Ref. code: 25615724300032KTX

Dissertation Title	STRENGTHENING FOOD SOVEREIGNTY FOR THAI SMALLHOLDER RICE FARMENRS UNDER THE INFLUENCE OF NEOLIBERALISM: THE CASE STUDY OF FAIR TRADE RICE MIVEMENT IN THAILAND
Author	Ms. Sirinthip Narinsilp
Degree	Doctor of Philosophy (Integrated Science)
Major Field/Faculty/University	Integrated Science College of Interdisciplinary Studies Thammasat University
Dissertation Advisor	Assistant Professor Dr. Siriporn Wajjwalku
Academic Years	2018

ABSTRACT

This dissertation aims to study the relationship between fair trade movement and food sovereignty focusing on Thailand as a case study. The main argument is whether fair trade movement help to strengthen smallholder farmers by examining the increasing opportunity for market access, increasing power to determine the rice price and increasing the opportunity to choose the production mode related to traditional and local agriculture. The methodology in this dissertation was documentary research and in depth interviews with small rice producer organizations who join fair trade movement and its member farmers.

The results show that fair trade rice movement in Thailand has limitation to strengthen food sovereignty for Thai smallholder rice farmers. Although fair trade movement claimed that it offers trading conditions that can secure the rights of smallholder farmers, those trading conditions do not contribute to the capability of smallholder farmers to exercise their rights, which means that fair trade movement can't strengthen the right of smallholder farmers to define their own food and agriculture systems under the influence of neoliberalism.

Keywords: Food Sovereignty, Fair Trade, Smallholder Rice Farmers, Neoliberalism

Ref. code: 25615724300032KTX

กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนิพนธ์เล่มนี้ เริ่มต้นจากการที่ข้าพเจ้าตระหนักถึงปัญหาของชาวนารายย่อยของไทยที่เผชิญกับปัญหาการเข้าถึงตลาด ความไม่แน่นอนของราคา และผลกระทบอื่นๆจากการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ และมีความตั้งใจจริงที่ค้นหาหนทางที่จะช่วยเหลือพวกเขาจากความสามารถที่ตนมีและพอจะทำได้ อย่างไรก็ตาม ระหว่างทางของการศึกษางานชิ้นนี้ ข้าพเจ้ากลับค้นพบว่าในขณะที่ข้าพเจ้ากำลังพยายามหาหนทางเพื่อช่วยเหลือชาวนารายย่อยนั้น ชาวนารายย่อยผู้ให้ข้อมูลกลับกลายเป็นผู้เปิดโลกทัศน์ ผู้ให้มุมมอง และความรู้ใหม่แก่ข้าพเจ้ามากมาย ดังนั้น ดุษฎีนิพนธ์นี้จึงกล่าวได้ว่า ไม่ใช่เพียงผลผลิตของข้าพเจ้าเท่านั้น แต่เป็นผลผลิตจากข้อมูลความรู้ของพี่น้องชาวนาผู้ให้ข้อมูลด้วย

นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณบุคคลที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากที่ช่วยให้ดุษฎีนิพนธ์นี้สำเร็จสมบูรณ์ ดังต่อไปนี้

ข้าพเจ้าขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษา รศ.ดร.ศิริพร วัชชวัลคุ สำหรับการอบรมบ่มเพาะความรู้ทางวิชาการแก่ข้าพเจ้าตลอด 10 ปีที่ผ่านมา ทั้งการศึกษาในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก และเป็นผู้ที่สนับสนุนและผลักดันให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสเข้าสู่โลกทางวิชาการที่กว้างขึ้น

ข้าพเจ้าขอขอบคุณอาจารย์ที่เป็นคณะกรรมการสอบทุกท่าน ได้แก่ รศ.ดร.มาฆะสิริ เชาวกุล รศ.ดร.กนกวรรณ มะโนรมย์ รศ.ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล และ ผศ.ดร.ภาคภูมิ ทิพคุณ สำหรับคำแนะนำในการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติ อันช่วยให้วิทยานิพนธ์นี้มีคุณภาพและมีความสมบูรณ์ และขอขอบคุณเป็นพิเศษแก่อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมต่างประเทศ Prof.Dr.Yoshida Osamu ที่นอกจากให้คำแนะนำในการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมแล้ว ยังเป็นผู้ที่ดูแลสนับสนุน และให้ประสบการณ์ในการทำงานวิจัยในต่างประเทศแก่ข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำหรับทุนสนับสนุนในการศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์ อันช่วยให้การศึกษาวิจัยของข้าพเจ้าเป็นไปอย่างราบรื่น

และท้ายที่สุด ข้าพเจ้าขอขอบคุณครอบครัวนรินทร์ศิลป์ นายจรัญวัฒน์ ใยนิรัตน์ และมิตรสหายทุกท่านที่เป็นกำลังแรงใจ และแรงกระตุ้นที่สำคัญที่ทำให้วิทยานิพนธ์ดำเนินไปตามแผนการและสามารถบรรลุเป้าหมาย

นางสาวสิรินทิพย์ นรินทร์ศิลป์

Ref. code: 25615724300032KTX

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญตาราง	(7)
สารบัญภาพ	(9)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 การทบทวนวรรณกรรม	7
1.2.1 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร โดยให้ความสำคัญกับข้อถกเถียงเกี่ยวกับคำจำกัดความของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร และการใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารในงานศึกษา	7
1.2.2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการค้าที่เป็นธรรม และปฏิบัติการของขบวนการการค้าที่เป็นธรรม	16
1.2.3 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดอธิปไตยทางอาหารกับการค้าที่เป็นธรรม	19
1.3 สถานการณ์ปัญหาของชาวนารายย่อยในประเทศไทย	22
1.4 คำถามในการศึกษา	29
1.5 วัตถุประสงค์ในการศึกษา	29
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา	30
1.7 อธิบายคำศัพท์	30
1.7.1 ชาวนารายย่อยในประเทศไทย	30
1.7.2 การค้าที่เป็นธรรม	32

Ref. code: 25615724300032KTX

1.8 ขอบเขตการศึกษา 33
1.8.1 ขอบเขตของประเด็นที่จะศึกษา 33
1.8.2 ขอบเขตของหน่วยการวิเคราะห์และกรณีศึกษา 33
1.8.2.1 ชาวนารายย่อยในประเทศไทย 34
1.8.2.2 ชาวนารายย่อยในขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทย 34
1.9 แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา 39
1.10 วิธีการศึกษาและตัวชี้วัดในการศึกษา 47
1.10.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 47
1.10.1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร 47
1.10.1.2 การรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ 47
1.10.2 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล 48

บทที่ 2 แนวคิดอธิปไตยทางอาหาร สิทธิ และความยุติธรรม 55

2.1 ความเป็นมาและพัฒนาการของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร 55
2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดอธิปไตยทางอาหารกับแนวคิดเรื่องสิทธิ 63
2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดอธิปไตยทางอาหารกับแนวคิดความยุติธรรม 70
2.4 ความสัมพันธ์เชิงรูปธรรมของอธิปไตยทางอาหาร สิทธิ และความยุติธรรมในงานศึกษา 76

บทที่ 3 ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร 78

3.1 ความเป็นมาและพัฒนาการของขบวนการการค้าที่เป็นธรรม 78
3.1.1 กำเนิดและการพัฒนา 78
3.1.2 องค์การแฟร์เทรดสากล 90
3.1.2.1 ข้อมูลโครงสร้างองค์กร 90
3.1.2.2 การเข้าสู่ตลาด 95
3.1.2.3 มาตรฐานการค้าที่เป็นธรรม 97
3.1.2.4 ความสามารถของตลาด 106
3.2 ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร 109

Ref. code: 25615724300032KTX

3.2.1 โอกาสการเข้าถึงตลาด 109
3.2.2 อำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา 111
3.2.3 โอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น 112

บทที่ 4 ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในประเทศไทย กรณีการค้าข้าว 115

4.1 ภูมิหลังขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทย 115
4.2 ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทยกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร 123
4.2.1 โอกาสการเข้าถึงตลาด 123
4.2.2 อำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา 135
4.2.3 โอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น 141
4.3 ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร และสิทธิของชาวนารายย่อยในประเทศไทย 148

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ 154

5.1 บทสรุป 154
5.2 ข้อเสนอแนะต่อการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยในประเทศไทย 157
5.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาทางวิชาการครั้งต่อไป 159

รายการอ้างอิง 162

ภาคผนวก 187

ภาคผนวก ก สรุปพัฒนาการของคำนิยามและหลักการของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร 188
ภาคผนวก ข มาตรฐานสำหรับองค์กรผู้ผลิตรายย่อย 194

ประวัติผู้เขียน 207

Ref. code: 25615724300032KTX

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	ค่าจ้างแรงงานเฉลี่ยปี พ.ศ. 2559 จำแนกตามอุตสาหกรรม (หน่วย : บาท/เดือน)	24
1.2	ปริมาณการใช้ การนำเข้า และมูลค่าการนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชระหว่างปี พ.ศ. 2523-2533 และปี พ.ศ. 2553-2559	24
1.3	รายชื่อพันธุ์ข้าวของไทยที่ถูกสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ในการเพาะปลูก โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	25
1.4	ต้นทุนการผลิตข้าวนาปี ปี พ.ศ. 2550-2556 เฉลี่ยทั้งประเทศ (หน่วย : บาท)	25
1.5	ต้นทุนการผลิตข้าวนาปีเฉลี่ยทั้งประเทศ ช่วงปี พ.ศ. 2537-2552 (บาท/ตัน)	26
1.6	ราคาข้าวของไทยปี พ.ศ.2555-2559 (บาท/ตัน)	27
1.7	ราคาข้าวระหว่างประเทศปี พ.ศ. 2556-2560 (ดอลลาร์สหรัฐ/ตัน ราคา ณ ท่าเรือต้นทาง)	27
1.8	รายชื่อกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมของประเทศไทย	36
1.9	รายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างที่ถูกใช้ในการสัมภาษณ์	39
1.10	หลักการอธิปไตยทางอาหารที่ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์งานศึกษา	44
1.11	มาตราของแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาที่ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์งานศึกษา	45
1.12	เกณฑ์การให้คะแนน และมาตรวัดของตัวชี้วัดในการศึกษา	51
3.1	ต้นทุนค่าใช้จ่ายของการตรวจสอบรับรองแฟร์เทรดของกลุ่มองค์ผู้รายย่อยระดับที่ 1	96
3.2	10 อันดับของประเทศที่มีกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยและกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่เป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากลมากที่สุด ปี ค.ศ.2014	107
3.3	จำนวนผู้ผลิตสินค้าการค้าที่เป็นธรรม ปริมาณสินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่ถูกจำหน่าย และรายได้จากการจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมจำแนกตามประเภทสินค้า ปี ค.ศ. 2014	108
4.1	ข้อมูลกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมของประเทศไทย	118
4.2	ผลสัมภาษณ์เกี่ยวกับอุปสรรคและข้อจำกัดในการเข้าสู่ตลาดของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมของประเทศไทย	126
4.3	ผลสัมภาษณ์เกี่ยวกับอุปสรรคและข้อจำกัดในการเข้าสู่ตลาดของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมของประเทศไทย	127

Ref. code: 25615724300032KTX

4.4 ผลสัมภาษณ์เกี่ยวกับความหลากหลายของช่องทางการค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมของประเทศไทย 130
4.5 ข้อมูลการผลิตและการจำหน่ายข้าวของของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมของประเทศไทย 131
4.6 ผลสัมภาษณ์เกี่ยวกับโอกาสในการรู้จักและติดต่อสัมพันธ์กับบริษัทผู้ค้าและผู้บริโภคในต่างประเทศของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมของประเทศไทย 134
4.7 ราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดของข้าวเปลือกในประเทศไทยที่ถูกกำหนดโดยองค์การแฟร์เทรดสากล ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2012-2018 137
4.8 ค่าพรีเมียมแฟร์เทรดของข้าวเปลือกในประเทศไทยที่ถูกกำหนดโดยองค์การแฟร์เทรดสากล ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2012-2018 137
4.9 รายละเอียดการใช้ค่าพรีเมียมแฟร์เทรดของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมของประเทศไทย 143

Ref. code: 25615724300032KTX

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดในการศึกษา	54
3.1	ตรารับรองของสหพันธ์ระหว่างประเทศของผู้ค้าทางเลือก (IFAT Mark)	82
3.2	ตรารับรองขององค์การแฟร์เทรดโลก (WFTO Mark)	82
3.3	ตรารับรองขององค์การแฟร์เทรดสากล (The International Fairtrade Certification Mark)	83
3.4	ห่วงโซ่อุปทานของการค้าสินค้าที่เป็นธรรม	89
3.5	โครงสร้างสมาชิกของเครือข่ายการค้าที่เป็นธรรม หรือ FINE	90
3.6	โครงสร้างหน่วยงานขององค์การแฟร์เทรดสากล	93
3.7	กระบวนการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากล	94
4.1	แผนที่ที่ตั้งของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมของประเทศไทย	117
4.2	กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด	120
4.3	กลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทย	121
4.4	กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวการค้าที่เป็นธรรมในประเทศไทยที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมโดยการบริหารงานด้วยตัวเอง	122

Ref. code: 25615724300032KTX

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดเสรีนิยมใหม่ (neoliberalism) ซึ่งเป็นแนวคิดการพัฒนาที่มุ่งเน้นการลดบทบาทการแทรกแซงของรัฐ ให้ความสำคัญแก่การทำงานของระบบกลไกตลาด การเปิดเสรีทางการค้า การไหลเวียนของทุน การพัฒนาอุตสาหกรรม และการเสริมสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นแนวทางการพัฒนาที่มีอิทธิพลครอบงำการพัฒนาในด้านต่างๆ ในหลายประเทศทั่วโลก โดยแนวคิดเสรีนิยมใหม่ มีสมมติฐานว่า การพัฒนาตามแนวทางดังกล่าวจะทำให้เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวขึ้น ประชาชนภายในประเทศมีการจ้างงานเพิ่มขึ้น และเมื่อประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ก็จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามมา นอกจากนี้ แนวคิดเสรีนิยมใหม่ยังให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันทางสิทธิและเสรีภาพด้วย โดยเฉพาะความเท่าเทียมกันของสิทธิและเสรีภาพในการจัดสรรทรัพยากรทางการผลิต การแลกเปลี่ยนทางการผลิต และการแข่งขันทางการผลิต (Thirlwall, 2000; Thorsen and Lie, n.d.)

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางดังกล่าว โดยเฉพาะการพัฒนาภาคเกษตร โดยการมุ่งเน้นการเปิดเสรีทางการค้า (trade liberalization) ยังคงเป็นที่ถกเถียงและถูกตั้งคำถาม รวมถึงถูกกล่าวหาว่าสร้างปัญหาและผลกระทบต่อชาวนารายย่อย เนื่องจาก ชาวนารายย่อยเป็นผู้ผลิตที่มีทรัพยากรการผลิตที่จำกัด และมีความสามารถในการแข่งขันทางการผลิตน้อย ดังนั้น แม้ว่าการเปิดเสรีทางการค้าจะให้สิทธิและเสรีภาพในการจัดสรรทรัพยากรทางการผลิต การแลกเปลี่ยนทางการผลิต และการแข่งขันทางการผลิตแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แต่ด้วยความสามารถของคนที่ไม่เท่ากัน สิทธิที่ถูกให้ดังกล่าวนั้น ก็อาจจะไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์กับทุกคน โดยมีงานศึกษาเป็นจำนวนมากที่อธิบายว่า การเปิดเสรีทางการค้าได้ส่งผลกระทบทำให้ชาวนารายย่อยไม่สามารถแข่งขันการผลิตในระบบตลาดได้ และการไม่สามารถแข่งขันทางการผลิตดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อชาวนารายย่อยใน 3 ประเด็น คือ 1) โอกาสในการเข้าถึงตลาด 2) อำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา และ 3) โอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตด้านการเกษตรของท้องถิ่น

โอกาสในการเข้าถึงตลาด หมายถึง ความสามารถในการนำสินค้าที่ตนผลิตเข้าไปจำหน่ายในตลาด อันจะช่วยให้เกิดการเพิ่มขึ้นของการค้าและการเพิ่มรายได้ (Hugo, Squalli and Wilson, 2006) แม้ว่าการเปิดเสรีทางการค้าจะเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้ผลิตสามารถเข้าถึง

Ref. code: 25615724300032KTX

ตลาด โดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ โดยไม่มีข้อจำกัดหรือสิ่งกีดขวางได้เพิ่มขึ้น อันจะช่วยให้ผู้ผลิตสามารถจำหน่ายสินค้าได้เพิ่มขึ้นและมีแนวโน้มว่าจะมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่เนื่องจากชาวนารายย่อยเป็นกลุ่มผู้ผลิตที่มีทรัพยากรการผลิตที่จำกัดและมีความสามารถในการแข่งขันน้อย เมื่อมีการเปิดเสรีสินค้าเกษตรซึ่งเปิดให้มีการแข่งขันการผลิตสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น ทั้งการแข่งขันภายในประเทศและการแข่งขันกับต่างประเทศ การเปิดเสรีทางการค้าจึงส่งผลกระทบทำให้ชาวนารายย่อยไม่สามารถที่จะแข่งขันทางการผลิตในระบบตลาดได้ กล่าวคือ ชาวนารายย่อยไม่สามารถแข่งขันในการลดต้นทุนการผลิตได้ เมื่อชาวนารายย่อยไม่สามารถแข่งขันในการลดต้นทุนการผลิตได้ ราคาสินค้าเกษตรของพวกเขาจึงสูงกว่าราคาสินค้าของคู่แข่ง เป็นเหตุให้ชาวนารายย่อยอาจไม่สามารถที่จะจำหน่ายสินค้าอันนำมาซึ่งรายได้ หรือการเพิ่มขึ้นของรายได้ได้ ดังนั้น แม้ว่าการเปิดเสรีทางการค้าจะเปิดโอกาสในการเข้าสู่ตลาด โดยเฉพาะตลาดต่างประเทศแก่กลุ่มผู้ผลิตทุกคนเหมือนกัน แต่ด้วยข้อจำกัดของชาวนารายย่อย พวกเขาอาจจะไม่ได้รับประโยชน์จากการเข้าสู่ตลาดดังกล่าว หรือไม่สามารถที่จะเข้าถึงตลาดต่างประเทศได้ ยิ่งไปกว่านั้น การเปิดเสรีทางการค้ายังอาจลดโอกาสการเข้าถึงตลาดที่มีอยู่เดิม โดยเฉพาะโอกาสการเข้าถึงตลาดท้องถิ่นและตลาดภายในประเทศของชาวนารายย่อยด้วย สิ่งนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า การเปิดเสรีทางการค้าก็ไม่ได้เปิดโอกาสในการเข้าถึงตลาดให้แก่ผู้ผลิตทุกคนอย่างเท่าเทียม (Paasch, Garbers and Hirsch, 2007; Fabiosa, 2008; Jafri, 2015)

อำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา หมายถึง ความสามารถในการตั้งราคาขายของสินค้า อันเป็นราคาที่ครอบคลุมต้นทุนการผลิต หรือความสามารถที่จะกำหนดราคาโดยใช้ต้นทุนการผลิตเป็นฐานในการกำหนดราคา (cost based pricing approach) และสามารถที่จะต่อรองราคาเพื่อให้ได้มาซึ่งราคาตามที่ตั้งไว้ (Agriculture Business Strategies, 1999; Fletcher, 1961) โดยปกติแล้ว การกำหนดราคาสินค้าส่วนใหญ่มักจะถูกกำหนดบนฐานของต้นทุนการผลิต แต่ด้วยสินค้าบางชนิด โดยเฉพาะสินค้าเกษตร โดยเฉพาะ ข้าว ซึ่งเป็นสินค้าที่มีคุณลักษณะและคุณภาพใกล้เคียงกันมากที่ผู้ซื้อส่วนใหญ่มักเห็นว่าสินค้าของผู้ขายแต่ละรายไม่แตกต่างกันและสามารถทดแทนกันได้อย่างสมบูรณ์ ประกอบกับเป็นสินค้าที่มีผู้ซื้อและผู้ขายรายเล็กๆ เป็นจำนวนมาก ดังนั้น การซื้อขายสินค้าของผู้ซื้อและผู้ขายแต่ละรายจึงมักไม่มีอิทธิพลต่อการกำหนดราคา ผู้ซื้อและผู้ขายจึงอยู่ในสถานะผู้รับราคา (price taker) ที่ถูกกำหนดโดยกลไกตลาด เพราะฉะนั้น ชาวนาผู้ผลิตข้าวซึ่งเป็นผู้ขายสินค้าตั้งแต่ต้นทางการผลิตจึงแทบจะไม่มีอำนาจในการกำหนดราคาสินค้า (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2546) การที่จะทำให้ชาวนาสามารถจำหน่ายสินค้าเพื่อให้ได้กำไรหรือขาดทุนน้อยที่สุดอันจะนำมาซึ่งรายได้ ชาวนาจึงจำเป็นต้องเพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางการผลิตเพื่อลดต้นทุนการผลิตให้มากที่สุด และพยายามที่จะจำหน่ายสินค้าให้กับผู้ซื้อคนสุดท้าย (final buyer) โดยไม่ผ่านคนกลางทางการค้า เพื่อการเพิ่มอำนาจในการต่อรองราคาและการได้รับประโยชน์จากราคาสุดท้าย (final price) อย่างไรก็ตาม สำหรับชาวนารายย่อยซึ่งมีทรัพยากรการผลิตที่จำกัด พวกเขาจึงขาด

Ref. code: 25615724300032KTX

ความสามารถในการแข่งขันทางการผลิต ในขณะเดียวกัน ชาวนารายย่อยส่วนใหญ่มักจะอยู่ในเขตพื้นที่ชนบทที่สามารถเข้าถึงตลาดได้ยาก มีระดับการศึกษาน้อย และขาดข้อมูลและทักษะทางการตลาด ชาวนารายย่อยส่วนใหญ่จึงไม่มีความสามารถที่จะขายสินค้าไปยังผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้ซื้อคนสุดท้ายได้ เพราะฉะนั้น พวกเขาจึงเลือกขายสินค้าให้กับคนกลางทางการค้าแทน อันเป็นผลให้พวกเขาแทบจะไม่มีอำนาจในการต่อรองราคาด้วย (Curtois and Subervie, 2013) จากสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สำหรับการให้ความช่วยเหลือชาวนารายย่อยในช่วงเวลาที่ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ ภาครัฐมักจะใช้นโยบายสนับสนุนการผลิต นโยบายพยุงราคา หรือใช้นโยบายปกป้องเกษตรกรและตลาดสินค้าเกษตรภายในประเทศเพื่อให้สามารถอยู่รอดต่อไปได้ แต่ทว่า ในทางกลับกัน ถ้าภาครัฐยกเลิกนโยบายดังกล่าวและเลือกที่จะสนับสนุนการเปิดเสรีทางการค้าอันอาจส่งผลให้ข้าวจากต่างประเทศที่มีราคาถูกกว่าถูกนำเข้ามาจำหน่ายและแข่งขันกับข้าวภายในประเทศ และ/หรือราคาข้าวในตลาดระหว่างประเทศอาจกระทบต่อราคาข้าวภายในประเทศ การเปิดเสรีทางการค้าจึงมีแนวโน้มที่จะส่งผลให้อำนาจในการกำหนดและต่อรองราคาข้าวของชาวนารายย่อยที่เดิมแทบจะไม่มีอำนาจอยู่แล้ว ยิ่งได้รับผลกระทบมากขึ้นไปอีก อันอาจส่งผลให้พวกเขามีปัญหาทางรายได้และเผชิญกับปัญหาความยากจน (Cassel and Patel, 2003; Areethamsirikul, 2011; Clapp, 2014)

โอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตด้านการเกษตรของท้องถิ่น หมายถึง ความสามารถในการเลือกใช้ปัจจัยการผลิตและรูปแบบวิธีการผลิต ซึ่งเป็นจารีตประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือชุมชน และสามารถที่จะจำหน่ายสินค้าอันมาจากวิธีการผลิตดังกล่าวนั้นได้ (Marten, 1986; ดาวเรือง พืชผล และคณะ, 2553) แม้ว่าการเปิดเสรีทางการค้าสินค้าเกษตรจะให้สิทธิและเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกที่จะจัดสรรทรัพยากรการผลิตและวิธีการผลิต แต่สิทธิและเสรีภาพที่ให้ดังกล่าว อาจไม่ได้ประกันว่าสินค้าที่ผลิตด้วยวิธีการผลิตแบบต่างๆ จะสามารถถูกนำไปจำหน่ายได้ หรือสามารถถูกจำหน่ายได้ในระดับราคาที่สอดคล้องกับต้นทุนการผลิตได้ สำหรับชาวนารายย่อย ผู้ซึ่งมีทรัพยากรการผลิตที่จำกัดและมีความสามารถในการแข่งขันน้อย การผลิตด้วยวิธีการผลิตตามที่เขาเลือก อาจไม่ได้ประกันว่าเขาจะสามารถแข่งขันในระบบตลาดได้ และสามารถจำหน่ายสินค้าที่ถูกผลิตในระบบตลาดเสรีได้ ดังนั้น เพื่อที่จะทำให้สามารถผลิตและจำหน่ายสินค้าในระบบตลาดเสรีได้มากขึ้น ชาวนารายย่อยส่วนใหญ่ในปัจจุบัน จึงละทิ้งการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น และเปลี่ยนรูปแบบการผลิตทางการเกษตรจากการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมที่เป็นการเกษตรแบบผสมผสานและเน้นการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิดเพื่อการดำรงชีพ เป็นการทำการเกษตรแบบเชิงเดี่ยวที่เน้นการปลูกพืชชนิดเดียวครั้งละจำนวนมากเพื่อลดต้นทุนการผลิต อีกทั้ง มีการเปลี่ยนแปลงเมล็ดพันธุ์พืชและวิธีการผลิตจากการปลูกพืชโดยใช้เมล็ดพันธุ์พื้นเมืองของท้องถิ่นที่หลากหลายพันธุ์ และเป็นพืชอาหารที่มีความเหมาะสมทางวัฒนธรรมของพวกเขา เป็นการปลูกพืชพันธุ์ผสมที่เป็นการดัดแปลงพันธุ์ เนื่องจาก

Ref. code: 25615724300032KTX

ข้ออ้างที่ว่าพันธุ์พืชเหล่านั้นให้ผลผลิตที่สูงกว่าและมีความต้านทานต่อสภาพแวดล้อมได้ดีกว่า รวมทั้งการปลูกพันธุ์พืชเฉพาะที่เป็นความต้องการของตลาดเท่านั้น นอกจากนั้น เมื่อตลาดต้องการสินค้าเกษตรที่เป็นพืชพลังงานมากกว่าพืชอาหาร ก็ส่งผลให้เกษตรกรเปลี่ยนพื้นที่การผลิตจากพื้นที่เพาะปลูกอาหารไปเป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชพลังงานด้วย ยิ่งไปกว่านั้น ในด้านวิธีการผลิตก็ยังเปลี่ยนวิธีการผลิตจากวิธีการผลิตแบบอินทรีย์ ซึ่งเป็นการผลิตด้วยทรัพยากรที่มีตามธรรมชาติ การใช้มือในการทำการเกษตรและการใช้แรงงานคนผลิตเป็นส่วนใหญ่ อันเป็นวิธีการผลิตที่เป็นมิตรต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมและมีความปลอดภัยต่อสุขภาพไปเป็นวิธีการผลิตด้วยสารเคมีทางการเกษตร และการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรต่างๆ ด้วยข้ออ้างที่ว่าเป็นวิธีการที่มีความเหมาะสมกับเมล็ดพันธุ์พืชผสมที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตที่สูงกว่าและเร็วกว่า อีกทั้ง มีความสะดวกและประหยัดเวลา ดังนั้น สถานการณ์ดังกล่าวนี้ จึงสะท้อนให้เห็นว่า การเปิดเสรีทางการค้าอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ลดโอกาสการตัดสินใจเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตด้านการเกษตรของท้องถิ่น (Halewood, 2011; Oosterveer & Sonnenfeld, 2012)

จากปัญหาและผลกระทบของการเปิดเสรีการค้าสินค้าเกษตรต่อเกษตรกรรายย่อยข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า สมมติฐานการพัฒนาของแนวคิดเสรีนิยมใหม่อาจจะไม่เป็นจริงทั้งหมดตามที่กล่าวอ้าง เนื่องจาก การพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ไม่สามารถที่จะทำให้ประชาชนทุกกลุ่มของประเทศมีรายได้เพิ่มขึ้นได้อย่างเท่าเทียม นอกจากนั้น การพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ยังสร้างปัญหาและผลกระทบให้กับกลุ่มคนที่มีความสามารถในการแข่งขันน้อยและมีทรัพยากรที่จำกัด ทั้งปัญหาทางด้านรายได้ของพวกเขาและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิมของพวกเขาด้วย

แม้ว่าตามหลักการของการทำงานของกลไกตลาด อันเป็นกลไกการทำงานของการเปิดเสรีทางการค้าซึ่งแนวคิดเสรีนิยมใหม่ให้ความสำคัญนั้น จะเชื่อว่าผู้ที่ไม่มีความสามารถในการแข่งขันในระบบตลาดหรือมีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (comparative advantage) ในการผลิตน้อยกว่า ควรจะต้องถูกขับออกจากภาคการผลิตดังกล่าว และเปลี่ยนไปผลิตสินค้าที่ตนมีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบมากกว่าเพื่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ แต่สำหรับการทำเกษตรกรรมและอาชีพเกษตรกรนั้นอาจจะไม่ใช่เพียงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการผลิตในมิติทางเศรษฐกิจเท่านั้น การทำเกษตรกรรมและอาชีพเกษตรกรในบางประเทศ ในบางสังคม หรือในบางพื้นที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและประเพณี อันเป็นการผลิตในมิติทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย ดังนั้น การผลิตและการค้าสินค้าเกษตรที่เน้นแนวทางเสรีนิยมใหม่ในปัจจุบัน จึงถูกตั้งคำถามว่าควรที่จะพัฒนารูปแบบการผลิตและการค้าให้มีความสอดคล้องกับมิติทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวเช่นนี้ หรือควรที่จะปรับให้มีความสอดคล้องกันทั้งมิติทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับมิติทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย

อย่างไรก็ตาม การที่รัฐบาลในหลายประเทศยังคงเลือกแนวคิดเสรีนิยมใหม่เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาประเทศ ก็ส่งผลให้เกษตรกรรายย่อยต้องเผชิญปัญหาและดำรงอยู่ภายใต้สภาวะ

Ref. code: 25615724300032KTX

ดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในช่วงทศวรรษ 1990 กลุ่มเคลื่อนไหวชาวนาและเกษตรกรในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ จึงได้สร้างทางเลือกใหม่เพื่อช่วยเหลือตัวเอง โดยการเสนอแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร (food sovereignty) อันเป็นแนวคิดที่ใช้ต่อต้านการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ และการเปิดเสรีทางการค้า รวมถึงเป็นแนวคิดที่มีการเรียกร้องถึงสิทธิในการตัดสินใจและการผลิตในระบบเกษตรและอาหาร โดยในปี ค.ศ.1993 ได้มีการเกิดขึ้นของเครือข่ายกลุ่มเคลื่อนไหวชาวนาและเกษตรกรระหว่างประเทศ ที่เรียกว่า “ลาเวียแคมเปซินา” (La Via Campesina) ที่เมืองมองส์ (Mons) ประเทศเบลเยี่ยม ซึ่งเป็นการรวมตัวของกลุ่มเกษตรกรรายย่อย ผู้ที่ทำงานในภาคเกษตร กลุ่มผู้หญิงในพื้นที่ชนบท และกลุ่มคนพื้นเมือง ที่ประกอบไปด้วย 148 ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใน 69 ประเทศ และใน 4 ทวีป ได้แก่ ทวีปยุโรป อเมริกา เอเชีย และแอฟริกา อันเป็นการรวมกลุ่มเพื่อต่อต้านการเปิดเสรีการค้าสินค้าเกษตรและอาหารในการเจรจาการค้าโลกรอบอุรุกวัย และต่อมาในปี ค.ศ. 1996 ในการประชุมสุดยอดอาหารโลก (World Food Summit) กลุ่มลาเวียแคมเปซินาก็ได้ประกาศว่า “อธิปไตยทางอาหาร คือ สิทธิของแต่ละชาติที่จะรักษาและพัฒนาความสามารถของตัวเองในการผลิตอาหารพื้นฐานที่เคารพต่อความหลากหลายทางการผลิตและวัฒนธรรม” (La Via Campesina, 1996) ซึ่งคำนิยามนี้ แสดงให้เห็นว่า สิทธิในการตัดสินใจและการผลิตในระบบเกษตรและอาหารไม่ใช่การคำนึงถึงเฉพาะสิทธิการผลิตในเชิงเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ควรมีการให้ความสำคัญกับสิทธิในการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่เกี่ยวข้องกับมิติทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย

แม้ว่าแนวคิดอธิปไตยทางอาหารจะเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสิทธิอันถูกกำหนดขึ้นเพื่อท้าทายแนวคิดเสรีนิยมใหม่และการเปิดเสรีทางการค้า แต่แนวคิดอธิปไตยทางอาหารก็ยังคงเป็นแนวคิดในเชิงนามธรรม ซึ่งยังไม่ได้กำหนดชัดเจนว่าเครื่องมือและแนวทางปฏิบัติเพื่อการบรรลุและนำไปสู่อธิปไตยทางอาหารและการเสริมสร้างสิทธิในการผลิตและสิทธิของผู้ผลิตคืออะไร และต้องปฏิบัติอย่างไร กลุ่มเคลื่อนไหวอธิปไตยทางอาหารได้นำเสนอวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายในการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหาร ได้แก่ การสนับสนุนการทำเกษตรทางเลือก (alternative agriculture) อาทิ การทำเกษตรเชิงนิเวศ การทำเกษตรอินทรีย์ และการทำเกษตรยั่งยืน เพื่อพัฒนาระบบการผลิตทางการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต และเพื่อเสริมสร้างการเข้าถึงทรัพยากรทางการผลิตของเกษตรกรรายย่อย และการสนับสนุนรูปแบบการค้าทางเลือก (alternative trade) เพื่อสร้างความเป็นธรรมทางการค้าและการปกป้องเกษตรกรรายย่อยจากผลกระทบทางลบของการค้าเสรีและการค้าระหว่างประเทศ โดยในปี ค.ศ. 2007 ในการประชุมอธิปไตยทางอาหาร (Nyéléni 2007 Forum for Food Sovereignty) ที่เมืองเซแล็งเก (Sélingué) ประเทศมาลี (Mali) กลุ่มเคลื่อนไหวอธิปไตยทางอาหาร ได้ระบุว่า ควรที่จะมีการสนับสนุนให้เกิดความเป็นธรรมทางการค้า และสนับสนุนการค้าที่เป็นธรรมที่จะช่วยให้เกิดอธิปไตยทางอาหาร

Ref. code: 25615724300032KTX

(We will support fairness in trading and "fair trade" where it contributes to food sovereignty) (The International Nyéléni Newsletter, 2007a)

การค้าที่เป็นธรรม (Fair Trade) เป็นรูปแบบของการค้าระหว่างประเทศทางเลือกที่ถูกเสนอโดยกลุ่มองค์กรที่มิใช่รัฐบาลในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วในช่วงทศวรรษ 1960 โดยถูกพัฒนามาจากรูปแบบการค้าแบบสมานฉันท์ (solidarity trade) อันเป็นรูปแบบการค้าที่มีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือผู้ผลิตรายย่อยที่มีปัญหาความยากจนในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา โดยการค้าที่เป็นธรรมมุ่งเน้นความร่วมมือในการควบคุมทางการตลาดด้วยอำนาจอันชอบธรรมทางประชาธิปไตย มากกว่ามุ่งเน้นการทำงานของกลไกตลาดเท่านั้น โดยมีการกำหนดเงื่อนไขและกฎระเบียบเกี่ยวกับการค้าที่เป็นธรรมต่างๆ อาทิ การกำหนดมาตรฐานของผู้ผลิตและผู้ค้า การกำหนดมาตรฐานของการผลิตสินค้า การกำหนดราคาขั้นต่ำของสินค้า และการกำหนดค่าธรรมเนียมพิเศษของสินค้า เป็นต้น โดยเครือข่ายของขบวนการการค้าที่เป็นธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย 1) องค์การแฟร์เทรดสากล (Fairtrade Labelling Organizations International หรือ Fairtrade International-FLO) 2) สหพันธ์ระหว่างประเทศของผู้ค้าทางเลือก (The International Federation of Alternative Traders-IFAT) (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น องค์การแฟร์เทรดโลก (World Fair Trade Organization-WFTO) 3) เครือข่ายร้านแฟร์เทรดยุโรป (The Network of European Worldshops-NEWS) และ 4) สมาคมแฟร์เทรดยุโรป (European Fair Trade Association-EFTA) หรือที่ถูกเรียกว่า "ฟายน์" (FINE) (ชื่อ "ฟายน์" นั้นมาจากการนำอักษรตัวแรกของแต่ละองค์กรมารวมกัน และตั้งเป็นชื่อเครือข่าย) ได้ร่วมกันกำหนดคำนิยามของการค้าที่เป็นธรรม ว่าหมายถึง "การเป็นหุ้นส่วนทางการค้า ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการเจรจาความโปร่งใส และการเคารพ ที่ค้นหาความเท่าเทียมทางการค้าระหว่างประเทศที่มากขึ้น การค้าที่เป็นธรรมช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการเสนอเงื่อนไขทางการค้าที่ดีกว่า และการประกันความมั่นคงในสิทธิของผู้ผลิตและแรงงานชายขอบ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา" (Fairtrade International, 2011a)

จากหลักการและนิยามของการค้าที่เป็นธรรมข้างต้น แม้ว่าการค้าที่เป็นธรรมจะยังคงสนับสนุนการค้าระหว่างประเทศ แต่ด้วยเป้าหมายของการค้าที่เป็นธรรมที่ต้องการช่วยเหลือผู้ผลิตรายย่อยที่ยากจน และเงื่อนไขทางการค้าต่างๆ ที่ถูกอ้างว่าจะช่วยประกันสิทธิของผู้ผลิตนั้น ทำให้การค้าที่เป็นธรรมถูกตั้งความหวังว่า อาจจะเป็นทางเลือกทางการค้าที่จะช่วยเสริมสร้างสิทธิทางการผลิต และสิทธิทางตลาด รวมทั้งช่วยปกป้องเกษตรกรรายย่อยจากผลกระทบทางลบของระบบการค้าเสรี อันจะเป็นการช่วยเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่เกษตรกรรายย่อยภายใต้อิทธิพลของการเปิดเสรีทางการค้าได้

Ref. code: 25615724300032KTX

1.2 การทบทวนวรรณกรรม

วิทยานิพนธ์นี้ได้แบ่งการทบทวนวรรณกรรมออกเป็น 3 เรื่อง ได้แก่ 1) การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร โดยให้ความสำคัญกับข้อถกเถียงเกี่ยวกับคำจำกัดความของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารและการใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารในงานศึกษา 2) การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการค้าที่เป็นธรรมและปฏิบัติการของขบวนการการค้าที่เป็นธรรม และ 3) การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดอธิปไตยทางอาหารกับการค้าที่เป็นธรรม ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับกำหนดคำถามการวิจัยและขอบเขตของการศึกษา

1.2.1 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร โดยให้ความสำคัญกับข้อถกเถียงเกี่ยวกับคำจำกัดความของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร และการใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารในงานศึกษา

แนวคิดอธิปไตยทางอาหาร แม้จะถูกเข้าใจอย่างกว้างขวางว่าเป็นแนวคิดที่ถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มเคลื่อนไหวเกษตรกรในประเทศกำลังพัฒนา เพื่อใช้ท้าทายและต่อต้านการเปิดเสรีทางการค้าและการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ รวมถึงเพื่อเรียกร้องถึงสิทธิในการกำหนดและตัดสินใจในระบบเกษตรและอาหาร โดยเฉพาะสิทธิทางการผลิตที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม (Akram-Lodhi, 2013; Agarwal, 2014; Patel, 2009; Pimbert, 2009; Windfuhr and Josen, 2005) อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมที่ถูกเผยแพร่ในการประชุมวิชาการระหว่างประเทศชื่อว่า Food Sovereignty: A Critical Dialogue ของ Yale University และงานศึกษาที่ถูกตีพิมพ์ในวารสารชื่อว่า The Journal of Peasant Studies ซึ่งเป็นเสมือนพื้นที่การศึกษาของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร พบว่า แนวคิดอธิปไตยทางอาหารยังคงมีประเด็นที่เป็นที่ถกเถียงเกี่ยวกับคำจำกัดความในหลายเรื่อง ได้แก่ 1) วรรณกรรมของกลุ่มที่ถกเถียงเรื่องที่มาและวัตถุประสงค์ของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร 2) วรรณกรรมของกลุ่มที่ถกเถียงเรื่องรูปแบบของสิทธิอธิปไตยทางอาหาร 3) วรรณกรรมของกลุ่มที่ถกเถียงเรื่องแนวคิดอธิปไตยทางอาหารเป็นสิทธิระดับใด 4) วรรณกรรมของกลุ่มที่ถกเถียงเรื่องแนวคิดอธิปไตยทางอาหารเป็นสิทธิของใคร 5) วรรณกรรมของกลุ่มที่ถกเถียงเรื่องจุดยืนของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารในการต่อต้านการค้าระหว่างประเทศ และ 6) วรรณกรรมของกลุ่มที่ถกเถียงเรื่องความเป็นรูปธรรมของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร

Ref. code: 25615724300032KTX

1) วรรณกรรมของกลุ่มที่ถกเถียงเรื่องที่มาและวัตถุประสงค์ของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร

แนวคิดอธิปไตยทางอาหารถูกถกเถียงในเรื่องของที่มาและวัตถุประสงค์ของการเกิดขึ้นของแนวคิดในหลากหลายมุมมอง โดย McMichael, Wittman, Plahe, Hawkes และ Ponnamperuma กล่าวว่า แนวคิดอธิปไตยทางอาหารถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อสนับสนุนแนวคิดระบอบอาหาร (food regime) กล่าวคือ แนวคิดอธิปไตยทางอาหารถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือและปฏิบัติการท้าทายและต่อต้านการครอบงำของระบอบบรรษัทอาหาร (corporate food regime) ตามที่แนวคิดระบอบอาหาร (food regime) ได้วิพากษ์ไว้ หรือในอีกนัยหนึ่งสะท้อนว่า แนวคิดระบอบอาหารมีอิทธิพลต่อการเกิดขึ้นของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร (McMichael, 2004; McMichael, 2009, p.147; Wittman, 2011; Plahe, Hawkes and Ponnamperuma, 2013)

ในขณะที่ Edelmen, Patel, Schanbacher, Windfuhr และ Josen กล่าวว่า นอกจากแนวคิดอธิปไตยทางอาหารได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อท้าทายต่อระบอบบรรษัทอาหารตามที่แนวคิดระบอบอาหารได้วิพากษ์ไว้แล้ว แนวคิดอธิปไตยทางอาหารยังถูกสร้างขึ้นมาเพื่อใช้ท้าทายและตอบโต้ต่อแนวคิดสิทธิทางอาหาร (right to food) และแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร (food security) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ถูกถกเถียงว่าไม่สามารถที่จะช่วยจัดการกับปัญหาความหิวโหยที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ และเป็นเครื่องมือและปฏิบัติการที่อยู่ภายใต้อิทธิพลการพัฒนาของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ด้วย (Edelmen, 2014; Edelmen et al, 2014; Patel, 2009; Schanbacher, 2010; Schanbacher, 2013; Windfuhr and Josen, 2005)

นอกจากนี้ Patel, Schanbacher, Windfuhr และ Josen ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า แนวคิดสิทธิทางอาหาร แนวคิดความมั่นคงทางอาหาร และแนวคิดอธิปไตยทางอาหารเป็นแนวคิดที่ขัดแย้งกัน โดยแนวคิดสิทธิทางอาหารมุ่งเน้นการเสริมสร้างสิทธิการเข้าถึงอาหารของประชาชนโดยรวม โดยไม่ได้สนใจว่าวิธีการที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างสิทธิดังกล่าวจะใช้วิธีการอย่างไร เช่นเดียวกับแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร ที่มุ่งเน้นเฉพาะการเสริมสร้างความเพียงพอทางอาหารและการเข้าถึงทางอาหาร โดยไม่ได้สนใจว่า อาหารจะถูกผลิตโดยใคร และด้วยวิธีการอย่างไร แนวคิดสิทธิทางอาหาร และแนวคิดความมั่นคงทางอาหารจึงเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบอุตสาหกรรมการเกษตรและอาหารและการเปิดเสรีทางการค้าสินค้าเกษตรและอาหาร ซึ่งสร้างผลกระทบทางลบต่อเกษตรกรรายย่อยในประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ แนวคิดอธิปไตยทางอาหารจึงถูกสร้างขึ้นเพื่อเรียกร้องถึงสิทธิในการผลิต (right to produce) และสิทธิของผู้ผลิต (right of producer) ที่ถูกละเลยจากแนวคิดสิทธิทางอาหารและแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิทธิในการกำหนดและควบคุมระบบการผลิตและตลาดของตัวเอง (Patel, 2009; Edelmen et al, 2014; Windfuhr and Josen, 2005)

Ref. code: 25615724300032KTX

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการถกเถียงว่าแนวคิดสิทธิทางอาหาร แนวคิดความมั่นคงทางอาหาร และแนวคิดอธิปไตยทางอาหารเป็นแนวคิดที่ขัดแย้งกัน แต่ Patel, Edelmen และ Schanbacher ก็อธิบายว่า แนวคิดดังกล่าวต่างก็มีมุมมองบางส่วนที่ทับซ้อนกันอยู่ เนื่องจาก แนวคิดสิทธิทางอาหารและแนวคิดอธิปไตยทางอาหารเป็นแนวคิดในการเรียกร้องถึงสิทธิในการเข้าถึงอาหารเหมือนกัน และแนวคิดอธิปไตยทางอาหารยังคงอ้างด้วยว่า อธิปไตยทางอาหารเป็นเงื่อนไขหนึ่งของความมั่นคงทางอาหาร (Patel, 2009, p.668; Edelmen et al, 2014, p.914; Schanbacher, 2010)

2) วรรณกรรมของกลุ่มที่ถกเถียงเรื่องรูปแบบของสิทธิอธิปไตยทางอาหาร

แนวคิดอธิปไตยทางอาหารถูกถกเถียงว่าเป็นสิทธิปัจเจกบุคคล (individual rights) หรือสิทธิร่วมหรือสิทธิแบบกลุ่ม (collective rights or group rights) โดย Agarwal อธิบายว่า ข้อถกเถียงดังกล่าวมีสาเหตุมาจาก การปรับเปลี่ยนคำนิยามในปี ค.ศ. 2002 และปี ค.ศ. 2007 ที่เปลี่ยนจากการมุ่งเน้นสิทธิของชาติ (right of nations) เป็นสิทธิของประชาชน (right of people) และคำนิยามล่าสุดในปี ค.ศ. 2007 ที่ระบุถึงการควบคุมระบบอาหารด้วยประชาธิปไตย (democratic control) และการให้ความสำคัญกับทางเลือกที่เป็นประชาธิปไตย (democratic choices) ส่งผลให้เกิดข้อถกเถียงว่า สิทธิของประชาชนและทางเลือกที่เป็นประชาธิปไตย คือ การให้ความสำคัญกับทางเลือกของปัจเจกบุคคล (individual choices) ที่ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพในการเป็นอยู่และการกระทำ หรือการให้ความสำคัญในเชิงกระบวนการร่วม (collective process) ที่มุ่งสร้างฉันทามติ (consensus building) (Agarwal, 2014, p.1256)

ในขณะที่ งานศึกษาของ Desmarais, Whittman, Whyte, Tilzey และ Claeys อธิบายว่า อธิปไตยทางอาหารถือเป็นสิทธิร่วมหรือสิทธิแบบกลุ่ม (collective rights or group rights) เนื่องจาก เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นจากการกระทำร่วมกัน (collective action) เพื่อผลประโยชน์ร่วม (collective interests) ของกลุ่มเคลื่อนไหวเกษตรกรและชาวนา ซึ่งเป็นกลุ่มคนอาชีพหนึ่ง นอกจากนี้ อธิปไตยทางอาหารยังเกี่ยวข้องกับสิทธิทางอาหารที่มีความเหมาะสมทางวัฒนธรรม (right to culturally appropriate food) และสิทธิในการกำหนดโดยตัวเอง (right to self-determination) ของกลุ่มเกษตรกรในแต่ละสังคมและวัฒนธรรมด้วย (Desmarais and Whittman, 2014; Whyte, 2018; Tilzey, 2016; Tilzey, 2018; Claeys, 2015) อีกทั้ง Schanbacher, Desmarais และ Wittman ยังอธิบายเพิ่มเติมว่า การที่อธิปไตยทางอาหารถูกตีความว่าเป็นสิทธิร่วม อาจเป็นเพราะ อธิปไตยทางอาหารเป็นแนวคิดที่พยายามกระจายอำนาจออกจากรัฐ อธิปไตยทางอาหารจึงไม่ใช่สิทธิที่เกิดจากการทำหน้าที่ของรัฐเท่านั้น แต่เป็นสิทธิที่เป็นการกระทำร่วม

Ref. code: 25615724300032KTX

ของชุมชน ประชาชน และหน่วยงานระหว่างประเทศเพื่อเรียกร้องถึงสิทธิในการกำหนดและตัดสินใจในระบบเกษตรและอาหาร (Schanbacher, 2013, p.8; Desmarais and Wittman, 2014)

อย่างไรก็ตาม Agarwal ถกเถียงว่า แม้ว่า อธิปไตยทางอาหารอาจจะถูกตีความว่าเป็นสิทธิร่วม เนื่องจาก เป็นสิทธิที่เกิดจากกระทำร่วมของกลุ่มเกษตรกรและผู้ผลิตเพื่อเรียกร้องถึงสิทธิในการผลิต และการกระทำร่วมนั้นก็ช่วยให้เกษตรกรรายย่อยมีอำนาจและความสามารถในการกระทำเพิ่มขึ้น แต่สิทธิร่วมไม่จำเป็นต้องทำให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล (individual property rights) กลายเป็นกรรมสิทธิ์รวม (common property rights) การกระทำร่วมไม่ควรที่จะละเมิดสิทธิของปัจเจกบุคคลที่มีอยู่เดิม แต่ควรจะเป็นความร่วมมือ (cooperation) เพื่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับสิทธิปัจเจกบุคคลมากกว่า (Agarwal, 2014) ในขณะที่ Van der Ploeg และ Jansen ถกเถียงเพิ่มเติมว่า วิธีการปฏิบัติที่สนับสนุนการกระทำร่วมกันของอธิปไตยทางอาหารโดยเฉพาะการเสริมสร้างการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางการผลิต อาจถูกมองได้ว่าเป็นการผลิตซ้ำของเกษตรกรรมแบบทุนนิยม (agrarian capitalism) (Ploeg, 2013a; Jansen, 2014)

ในปัจจุบัน ข้อถกเถียงว่าอธิปไตยทางอาหารคือสิทธิรูปแบบใดยังไม่เป็นที่ยุติ งานศึกษาของ Patel, Schiavoni และ Edelman และคณะ ได้อธิบายว่า แนวคิดอธิปไตยทางอาหารมีลักษณะของความหลากหลายทางอธิปไตย (multiple sovereignties) และมีลักษณะของอธิปไตยที่แข่งขันกัน (competing sovereignties) (Patel, 2009, p. 668; Schiavoni, 2014, p.3; Edelman et al, 2014, p.919) โดย Patel และ Schiavoni อธิบายว่า ลักษณะของความหลากหลายและการแข่งขันทางอธิปไตยของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารนี้ เป็นผลมาจากการที่แนวคิดอธิปไตยทางอาหารเป็นแนวคิดที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดอธิปไตย (concept of sovereignty) ซึ่งเป็นแนวคิดทางการเมืองที่สามารถมองได้ใน 2 มิติ คือ 1) มิติภายนอกที่มองว่ารัฐมีอิสระจากการแทรกแซงจากภายนอกหรือรัฐอื่น และ 2) มิติภายในอันเกี่ยวข้องกับอำนาจสูงสุดในทางการเมืองการปกครอง จึงส่งผลให้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารอาจถูกมองด้วยมุมมองที่มีความแตกต่างหลากหลายระดับของขอบเขตการใช้อำนาจเหนือสิทธิ (layering of different jurisdictions over which rights can be exercised) (Patel, 2009, p. 668; Schiavoni, 2014, p.3) โดย Schiavoni อธิบายว่า มิติภายในของแนวคิดอธิปไตย โดยเฉพาะข้อถกเถียงว่า อะไรคือ อำนาจสูงสุดในทางการเมืองการปกครองของรัฐนั้น ยังคงเป็นประเด็นที่ยากต่อการสร้างความเข้าใจมากกว่ามิติภายนอกของแนวคิดอธิปไตย (Schiavoni, 2014, p.3) อย่างไรก็ตาม Patel เสนอว่า การตระหนักถึงสิทธิทางอธิปไตยทางอาหารควรถูกเริ่มตระหนักจากแนวคิดเรื่องสิทธิของการมีสิทธิ (right to have rights) (Patel, 2009, p. 667)

Ref. code: 25615724300032KTX

3) วรรณกรรมของกลุ่มที่ถกเถียงเรื่องแนวคิดอธิปไตยทางอาหารว่าเป็นสิทธิระดับใด

แนวคิดอธิปไตยทางอาหารถูกถกเถียงว่าเป็นสิทธิในระดับใด สิทธิระดับรัฐ สิทธิระดับชุมชน หรือสิทธิระดับประชาชน โดยงานศึกษาของ Agarwal, Andree และคณะ และ Claeys อธิบายว่า ข้อถกเถียงดังกล่าวมีสาเหตุมาจาก การเปลี่ยนแปลงคำนิยามอธิปไตยทางอาหารหลายครั้ง จากคำนิยามเดิมในปี ค.ศ. 1996 ที่อธิบายว่า อธิปไตยทางอาหาร คือ สิทธิของชาติ (right of nation) (La Via Campesina, 1996) เปลี่ยนเป็น อธิปไตยทางอาหาร คือ สิทธิของประชาชน ชุมชน และประเทศ (right of peoples, communities and countries) (The International Nyeleni Newsletter, 2002) ในปี ค.ศ. 2002 และเปลี่ยนเป็นอธิปไตยทางอาหาร คือ สิทธิของประชาชน (right of peoples) เท่านั้น ในปี ค.ศ. 2007 (Agarwal, 2014, p.1247; Andree et al, 2014, p.60; Claeys, 2015, p.21)

โดยการเปลี่ยนแปลงคำนิยามในปี ค.ศ. 2002 คณะกรรมการระหว่างประเทศเพื่ออธิปไตยทางอาหาร (International Planning Committee for Food Sovereignty-IPC) อธิบายว่า เนื่องจาก รัฐส่วนใหญ่ยังคงมีความล้มเหลวในการจัดการกับปัญหาความหิวโหยและความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งยังคงเลือกที่จะสนับสนุนการเปิดเสรีทางการค้าและการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ ในเวลาเดียวกัน ผู้เข้าร่วมในขบวนการอธิปไตยทางอาหารก็มีเป็นจำนวนมากและมีความหลากหลายเพิ่มขึ้น คณะกรรมการระหว่างประเทศเพื่ออธิปไตยทางอาหารจึงได้มีการจัดประชุมที่ชื่อว่า Food Sovereignty: A Right For All เพื่อปรับคำนิยามให้มีความหมายครอบคลุมมากขึ้น (The International Nyéléni Newsletter, 2002) ในขณะที่ Andree และคณะ และ Claeys อธิบายว่า การเปลี่ยนคำนิยามอธิปไตยทางอาหารจากสิทธิของชาติเป็นสิทธิของประชาชน ในปี ค.ศ. 2002 และ ค.ศ. 2007 อาจจะเป็นเพราะต้องการสร้างการตระหนักถึงสิทธิในการกำหนดโดยตัวเอง (right of self-autonomy) ของปัจเจกบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิในการพัฒนา (right to development) แบบหนึ่งที่ถูกมองข้ามในช่วงทศวรรษก่อนหน้า และเพื่อลบล้างข้อกล่าวหาว่าแนวคิดอธิปไตยทางอาหารให้ความสำคัญเฉพาะสิทธิทางการผลิตของผู้ผลิต ที่ละเลยการตระหนักถึงสิทธิในการเข้าถึงอาหารของผู้บริโภคที่เป็นปัจเจกบุคคลด้วย (Andree et al, 2014, p.60 ; Claeys, 2015, p.21)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีงานศึกษาที่พยายามอธิบายถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของคำนิยาม แต่ข้อถกเถียงว่าสิทธิอธิปไตยทางอาหารเป็นสิทธิในระดับใดก็ยังไม่เป็นที่ยุติเช่นกัน

Ref. code: 25615724300032KTX

4) วรรณกรรมของกลุ่มที่ถกเถียงเรื่องแนวคิดอธิปไตยทางอาหารว่าเป็นสิทธิของใคร

แนวคิดอธิปไตยทางอาหารถูกถกเถียงว่าเป็นสิทธิของใคร เป็นสิทธิของผู้ผลิต สิทธิของผู้ค้า หรือสิทธิของผู้บริโภค โดย Patel อธิบายว่า ข้อถกเถียงดังกล่าวเป็นผลมาจาก คำนิยามอธิปไตยทางอาหารล่าสุด ในปี ค.ศ.2007 ที่นิยามว่า อธิปไตยทางอาหาร หมายถึง สิทธิของประชาชน (right of people) ในการกำหนดและตัดสินใจเกี่ยวกับระบบเกษตรและอาหาร ส่งผลให้เกิดความคลุมเครือว่าประชาชน หมายถึง ผู้ใด ระหว่างผู้ผลิต ผู้ค้า หรือผู้บริโภค อีกทั้ง ในกรณีที่อธิปไตยทางอาหารต้องการที่จะเสริมสร้างสิทธิทางอาหารให้กับทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค จึงเกิดคำถามว่า จะสร้างความขัดแย้งในการกำหนดนโยบายหรือไม่ (Patel, 2009, p.66) ในขณะที่ Andree และคณะ อธิบายว่า ความไม่ชัดเจนของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร ว่าคือสิทธิของใคร ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค อาจเป็นผลมาจากการที่แนวคิดอธิปไตยทางอาหารได้ประกาศว่าจะเสริมสร้างสิทธิทางการผลิตให้กับผู้ผลิต ในเวลาเดียวกันแนวคิดอธิปไตยทางอาหารก็สนับสนุนประชาธิปไตยทางอาหาร (food democracy) จึงเกิดคำถามว่า ในระบอบประชาธิปไตยนั้น ผู้ผลิตและเกษตรกรส่วนใหญ่มักจะมีส่วนน้อยกว่าผู้บริโภค การเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ผู้ผลิตจะจัดการกับเสียงส่วนใหญ่อย่างไร (Andree et al, 2014, p.27) ในขณะที่ Edelman ตั้งคำถามด้วยว่า ผู้ผลิตและเกษตรกรส่วนใหญ่ในปัจจุบัน เป็นทั้งผู้ผลิตที่จำหน่ายอาหารและเป็นผู้บริโภคที่ซื้ออาหารในเวลาเดียวกัน การจัดการราคาอาหารให้มีความเป็นธรรมจะจัดการอย่างไร (Edelman et al, 2014, p.918) การอธิบายข้างต้นจึงยังคงสะท้อนถึงความคลุมเครือ และความขัดแย้งทางความคิดของอธิปไตยทางอาหาร และยังไม่มีข้อยุติว่าอธิปไตยทางอาหาร คือสิทธิของใคร

5) วรรณกรรมของกลุ่มที่ถกเถียงเรื่องจุดยืนของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารในการต่อต้านการค้าระหว่างประเทศ

แนวคิดอธิปไตยทางอาหารถูกถกเถียงในเรื่องจุดยืนว่าต่อต้านและปฏิเสธการค้าระหว่างประเทศหรือไม่ เนื่องจาก แนวคิดอธิปไตยทางอาหารถูกสร้างขึ้นมาเพื่อท้าทายและต่อต้านต่อการพัฒนาของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ และได้วิพากษ์ถึงผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้าของการค้าระหว่างประเทศ และปฏิบัติการของการค้าเสรีที่ไม่เป็นธรรม อาทิ นโยบายการอุดหนุน การทุ่มตลาด และความผันผวนของราคาตลาดของสินค้าเกษตร ซึ่งสร้างผลกระทบทางลบต่อเกษตรกรรายย่อย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าขบวนการอธิปไตยทางอาหาร หรือเครือข่ายอธิปไตยทางอาหารภาคประชาชน (Peoples’ Food Sovereignty Network) ในปี ค.ศ. 2002 จะอ้างว่าแนวคิดอธิปไตยทางอาหารไม่ได้ปฏิเสธการค้า เพียงแต่ต้องการสนับสนุนการวางหลักเกณฑ์ของนโยบายทางการค้า และปฏิบัติการทางการค้าที่ปกป้องสิทธิทางอาหารของประชาชน (Food Sovereignty does

Ref. code: 25615724300032KTX

not negate trade, but rather it promotes the formulation of trade policies and practices that serve the rights of peoples to food and to safe, healthy and ecologically sustainable production)(The International Nyéléni Newsletter, 2007a; The International Nyéléni Newsletter, n.d.; Windfuhr and Josen, 2005) แต่ในงานศึกษาของ Bacon, Burnett and Murphy และ Edelmen และคณะ ยังคงตีความว่า แนวคิดอธิปไตยทางอาหารเป็นแนวคิดที่ต่อต้านและปฏิเสธการค้าระหว่างประเทศ และตั้งคำถามว่าการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของเกษตรกรรายย่อย จะเป็นไปได้หรือไม่ที่จะหลีกเลี่ยงการค้าระหว่างประเทศ เนื่องจาก การค้าระหว่างประเทศยังคงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการดำรงชีวิตของเกษตรกรรายย่อย โดยการให้โอกาสในการเข้าถึงตลาดและการเพิ่มขึ้นทางรายได้มากกว่าการค้าภายในประเทศ (Bacon, 2015, p.470; Burnett and Murphy, 2014, p.4; Edelmen et al, 2014, p.915)

6) วรรณกรรมของกลุ่มที่ถกเถียงเรื่องความเป็นรูปธรรมของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร

แนวคิดอธิปไตยทางอาหารถูกถกเถียงว่าขาดการนำเสนอถึงวิธีการที่เป็นรูปธรรมในการจัดการกับปัญหา และวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมาย หรือการบรรลุอธิปไตยทางอาหาร แม้ว่าแนวคิดอธิปไตยทางอาหารได้วิพากษ์ถึงผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้า และปฏิบัติการของการค้าเสรีที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ผลิต โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย และกลุ่มเคลื่อนไหวอธิปไตยทางอาหาร หรือขบวนการอธิปไตยทางอาหารได้เสนอว่า ควรที่จะสนับสนุนการผลิตอาหารภายในประเทศ การเสริมสร้างการการพึ่งพาตนเองทางอาหาร และการสนับสนุนการเข้าถึงตลาดท้องถิ่นภายในประเทศให้แก่เกษตรกรรายย่อย (The International Nyéléni Newsletter, 2007a) อย่างไรก็ตาม Agarwal และ Edelman ถกเถียงว่า ข้อเสนอดังกล่าวยังคงคลุมเครือและไม่ชัดเจน เนื่องจาก การสนับสนุนการผลิตอาหารภายในประเทศ ยังคงถูกตั้งคำถามว่าจะผลิตโดยใคร และด้วยวิธีการอย่างไร เช่น จะสนับสนุนการผลิตโดยผู้ผลิตรายย่อยแบบใด ระหว่างผู้ผลิตที่เป็นเจ้าของที่ดิน (farm owners) หรือแรงงานเกษตรกรไร้ที่ดินทำกิน (landless farm workers) จะสนับสนุนเกษตรกรแบบครอบครัว (family farmers) หรือเกษตรกรผู้หญิง (woman farmers) เนื่องจาก การสนับสนุนเกษตรกรแบบครอบครัวยังคงไม่ช่วยเสริมสร้างอำนาจและความเท่าเทียมให้แก่เกษตรกรผู้ผลิตที่เป็นหญิง จะสนับสนุนผลิตสินค้าอาหารหลักเพื่อการบริโภค หรือการผลิตสินค้าอาหารอื่นเพื่อจำหน่ายและการนำมาซึ่งรายได้ จะสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรแบบเคมี และในกรณีถ้าจะสนับสนุนการเกษตรแบบอินทรีย์ การเกษตรอินทรีย์เป็นความต้องการและทางเลือกของเกษตรกรปัจเจกบุคคลทุกคนหรือไม่ เป็นต้น นอกจากนี้ การเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองทางอาหารของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร ยังถูกตั้งคำถามด้วยว่า ในกรณีของประเทศที่ขาดแคลนอาหาร ขาดแคลนที่ดิน หรือไม่มีความสามารถทางการผลิตอาหารให้เพียงพอต่อความ

Ref. code: 25615724300032KTX

ต้องการบริโภคภายในประเทศ หรือประเทศที่ประสบกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศจะสามารถพึ่งพาตนเองทางอาหารได้อย่างไร (Agarwal, 2014, p.1251; Edelman, 2014, p.917) อีกทั้ง Akram-Lodhi, Bernstein, Burnett and Murphy, และ Edelmen ยังถกเถียงด้วยว่าแนวคิดอธิปไตยทางอาหารขาดการนำเสนอการจัดการกับสาเหตุเชิงโครงสร้างของปัญหา โดยเฉพาะการจัดการกับโครงสร้างความไม่เป็นธรรมของระบบการค้าเสรีและการค้าระหว่างประเทศ (Akram-Lodhi, 2013; Bernstein, 2014; Burnett and Murphy, 2014; Edelmen, 2014)

สำหรับการใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารในงานศึกษา ด้วยนิยามของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารยังไม่มีความชัดเจนและไม่มีข้อสรุป แนวคิดอธิปไตยทางอาหารจึงถูกใช้ในงานศึกษาหลากหลายประเด็น โดยพบว่า มีงานศึกษาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1) งานศึกษาการใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารในการเสริมสร้างสิทธิของผู้ผลิต โดยเฉพาะผู้ผลิตรายย่อย และ 2) งานศึกษาการใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารในการเสริมสร้างสิทธิของผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม งานศึกษาในกลุ่มแรกถูกพบมากกว่างานศึกษาในกลุ่มที่ 2 โดยพบงานศึกษาที่อยู่ในกลุ่มแรก จำนวนมากกว่า 30 ชิ้น (Altieri, 2009; Altieri and Nicholls, 2008; Altieri and Toledo, 2011, Araújo, 2014; Rosset, 2009; Rosset et al, 2011; Bacon, 2013; Bacon 2015; Burnett, 2017; Borras et al, 2010; Boyer, 2010; Claeys, 2015; Gysel, 2016; Heckelman and Wittman, 2015; Hapsari, 2015; Desmarais and Wittman, 2014; Mckay et al, 2014; Naylor, 2014; Wiedemann, 2015; Zerb 2014) ในขณะที่งานศึกษาในกลุ่มที่ 2 พบเพียงจำนวน 4 ชิ้น (Blue, 2009; Jaffee and Gertler, 2006; Korthals, 2001; Timmermann, 2018)

นอกจากนี้ งานศึกษาการใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารในการเสริมสร้างสิทธิของผู้ผลิตยังสามารถแบ่งงานศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) งานศึกษาที่ใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารในการเสริมสร้างสิทธิการผลิตผ่านการทำเกษตรเชิงนิเวศ และการทำเกษตรยั่งยืน และการเสริมสร้างการเข้าถึงทรัพยากรการผลิต พบว่ามีงานศึกษาจำนวนมากกว่า 20 ชิ้น (Altieri, 2009; Altieri and Nicholls, 2008; Perfecto et al, 2009; Altieri and Toledo, 2011; Rosset et al, 2011; Holt-Giménez and Altieri, 2013; Ploeg, 2013a; Jansen, 2014) 2) งานศึกษาที่ใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารในการเสริมสร้างสิทธิทางตลาด โดยเป็นงานศึกษาที่ใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารในการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับการค้าที่เป็นธรรม พบว่ามีงานศึกษาจำนวน 5 ชิ้น (Bacon, 2013; Bacon, 2015; Burnett, 2017; Naylor, 2014; Zerb, 2014) 3) งานศึกษาประเด็นเพศสภาพกับอธิปไตยทางอาหาร พบว่ามีงานศึกษาจำนวนมากกว่า 10 ชิ้น (Masson et al, 2017; Kerr, 2013; Park, 2015; Patria, 2013; Conway, 2018; Agarwal, 2014; Lewis, 2015) โดยงานศึกษาการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของผู้ผลิตส่วนใหญ่ พบว่า เป็นงานศึกษาในภูมิภาคอเมริกามากที่สุด โดยเฉพาะ

Ref. code: 25615724300032KTX

อย่างยิ่ง ในภูมิภาคอเมริกาใต้ซึ่งเป็นภูมิภาคที่แนวคิดอธิปไตยทางอาหารได้ถูกสร้างขึ้น พบว่างานศึกษาจำนวนมากกว่า 10 ชิ้น (Altieri, 2009; Altieri and Nicholls, 2008; Altieri and Toledo, 2011, Araújo, 2014; Gysel, 2016; Rosset, 2009; Rosset et al, 2011; Mckay et al, 2014; Naylor, 2014) ในขณะที่งานศึกษาในภูมิภาคอื่น โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่ายังคงมีงานศึกษาน้อย โดยมีงานศึกษาเพียงแค่ 3 ชิ้น (Hapsari, 2015; Wiedemann, 2015; Heckelman and Wittman, 2015) เป็นงานศึกษาการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารในประเทศอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ซึ่งเป็นประเทศผู้นำเข้าอาหาร และเป็นงานศึกษาในกรณีบทบาทของรัฐในการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหาร

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า แนวคิดอธิปไตยทางอาหารยังคงเป็นแนวคิดที่พยายามจะปรับเปลี่ยนระเบียบโลก (world order) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปรับเปลี่ยนระบอบการค้าสินค้าเกษตรที่ไม่เป็นธรรมในปัจจุบัน อันเป็นผลมาจากการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และการเปิดเสรีทางการค้า โดยการเรียกร้องถึงสิทธิทางการผลิตและสิทธิของผู้ผลิต อย่างไรก็ตาม ด้วยปัญหาความไม่เป็นธรรมของระบอบการค้าสินค้าเกษตรนั้น มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวนมากที่เข้ามาเกี่ยวข้อง และมีตัวแสดงหลายตัวที่มีบทบาทในการจัดการกับปัญหา ประกอบกับความหมายของสิทธิและความเป็นธรรมมีขอบข่ายความหมายกว้าง ส่งผลให้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารยังคงถูกตีความในหลากหลายมุมมอง ซึ่งยังไม่มีข้อสรุป วิทยานิพนธ์นี้จึงมีมุมมองความเห็นว่า การประยุกต์ใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารในงานศึกษาควรจะต้องปรับคำนิยามให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับกรณีศึกษา และตัดประเด็นบางอย่างที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป

นอกจากนี้ แม้ว่าจะมีงานศึกษาการใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารในการเสริมสร้างสิทธิของผู้ผลิตเป็นจำนวนมากและมีงานศึกษาในหลายแง่มุม แต่งานศึกษาการใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารในการเสริมสร้างสิทธิทางตลาด และงานศึกษาการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังคงมีจำนวนน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในประเทศผู้ผลิตและส่งออกสินค้าเกษตรและอาหาร วิทยานิพนธ์นี้จึงสนใจที่จะศึกษาการเสริมสร้างสิทธิอธิปไตยทางอาหารในกรณีของประเทศไทย เนื่องจาก ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก ซึ่งดูเหมือนว่าเกษตรกรและชาวนาภายในประเทศน่าจะมีความสามารถในการแข่งขันทางการผลิตและการค้า อย่างไรก็ตาม มีหลักฐานและข้อมูลเป็นจำนวนมากที่อธิบายว่า ชาวนารายย่อยของไทยก็ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และการเปิดเสรีทางการค้าเช่นกัน (อธิบายเพิ่มเติมในข้อที่ 1.3) อีกทั้ง ด้วยภาครัฐของประเทศไทยยังคงเลือกที่จะดำเนินนโยบายการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และการเปิดเสรีทางการค้า วิทยานิพนธ์นี้จึงสนใจที่จะศึกษาถึงบทบาทของตัวแสดงอื่นที่มิใช่รัฐในการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารด้วย

Ref. code: 25615724300032KTX

1.2.2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการค้าที่เป็นธรรม และปฏิบัติการของขบวนการการค้าที่เป็นธรรม

การค้าที่เป็นธรรม อาจถูกตีความได้ว่าเป็นแนวคิดและเครื่องมือที่พยายามจะปรับเปลี่ยนระเบียบโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปรับเปลี่ยนระบอบการค้าสินค้าเกษตรที่ไม่เป็นธรรมในปัจจุบันเช่นเดียวกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร เนื่องจาก การค้าที่เป็นธรรมถูกอ้างว่าถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นการค้าทางเลือกสำหรับตอบโต้และท้าทายต่อผลกระทบทางลบของการเปิดเสรีทางการค้าและการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ และมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเป็นธรรมทางการค้าในระบบการค้าระหว่างประเทศ การประกันความมั่นคงในสิทธิของผู้ผลิตและแรงงานชายขอบ และการสนับสนุนให้ผู้ผลิตรายย่อยสามารถเข้าถึงตลาดและได้รับราคาที่เป็นธรรม แต่ความเข้าใจเกี่ยวกับการค้าที่เป็นธรรมในงานศึกษา และการตีความเกี่ยวกับวิธีการที่จะไปสู่เป้าหมายของความเป็นธรรมทางการค้าก็ยังคงมีความหลากหลาย เนื่องจาก พัฒนาการของแนวคิดการค้าที่เป็นธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลาและยังคงมีสถานะที่ไม่หยุดนิ่ง อีกทั้ง ในปัจจุบันขบวนการการค้าที่เป็นธรรมมีหลากหลายรูปแบบองค์กร ซึ่งมีกลยุทธ์ที่แตกต่างกันด้วย (Bacon, 2013; Bacon, 2015; Dolan, 2010; Fridell, 2006; Naylor, 2014)

อย่างไรก็ตาม Fridell ได้สรุปว่า ข้อถกเถียงเกี่ยวกับความเข้าใจของกรอบแนวคิดการค้าที่เป็นธรรมในงานศึกษาต่างๆ ในปัจจุบัน สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) การมองว่าการค้าที่เป็นธรรม คือ การสร้างความได้เปรียบ (shaped advantage) ที่ช่วยให้ผู้ผลิตรายย่อยมีความสามารถในการจัดการกับผลกระทบทางลบของโลกาภิวัตน์และการเปิดเสรีทางการค้า และมีความสามารถที่จะจัดการกับปัญหาความยากจน 2) การมองว่าการค้าที่เป็นธรรม คือ การสร้างทางเลือกทางการค้า (alternative trade) ที่พยายามจะเปลี่ยนผ่านโครงสร้างของระบบการค้าเสรีและระบบการค้าระหว่างประเทศ และ 3) การมองว่าการค้าที่เป็นธรรม คือ การทำให้ความเป็นสินค้าลดลง (decommodification) หรือการถกเถียงเกี่ยวคุณค่าของระบบทุนนิยม ซึ่งมองความสัมพันธ์ระหว่างแรงงาน สินค้า และเงิน เป็นความสัมพันธ์ของสิ่งของเท่านั้น ไม่ได้มองความสัมพันธ์ระหว่างแรงงาน และสิ่งที่ได้จากการผลิตด้วยแรงงานมนุษย์ ในมุมมองของความเป็นมนุษย์ (human being) Fridell กล่าวว่า งานศึกษาการค้าที่เป็นธรรมในปัจจุบัน มักจะศึกษาอยู่ใน 3 ประเด็นนี้ แต่งานศึกษาในประเด็นแรกจะถูกพบมากที่สุด (Friedell, 2006)

นอกจากนี้ การค้าที่เป็นธรรมยังเป็นที่ถกเถียงด้วยว่าสร้างความเป็นธรรมทางการค้าจริงหรือไม่ (Bacon, 2010; Dolan 2010; Jaffee, Kloppenburg and Monroy, 2004; Jaffee, 2007; Lyon, 2006; Naylor, 2014; Valiente-Riedl, 2013; Van den Hout, 2015) เนื่องจาก งานศึกษาส่วนใหญ่ได้มีการศึกษาปฏิบัติการของการค้าที่เป็นธรรมในการขจัดปัญหาความยากจนให้กับผู้ผลิตหรือเกษตรกรรายย่อย และพบว่าการค้าที่เป็นธรรมมีข้อจำกัด 4 เรื่อง ได้แก่

Ref. code: 25615724300032KTX

1) ข้อจำกัดด้านเงื่อนไขราคาขั้นต่ำของการค้าที่เป็นธรรม

องค์การแฟร์เทรดสากล ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานสากลของการค้าที่เป็นธรรม และให้การรับรองมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรม ได้กำหนดเงื่อนไขของราคาขั้นต่ำของสินค้าการค้าที่เป็นธรรมเพื่อช่วยให้ผู้ผลิตรายย่อยได้รับราคาที่ครอบคลุมต้นทุนการผลิตและปกป้องผู้ผลิตรายย่อยจากผลกระทบของความไม่แน่นอนของราคาตลาด อย่างไรก็ตาม งานศึกษาส่วนใหญ่ พบว่า เงื่อนไขราคาขั้นต่ำขององค์การแฟร์เทรดสากลดังกล่าวไม่ได้ถูกบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เป็นผลมาจากกระบวนการการค้าที่เป็นธรรมยังคงทำงานอยู่ในห่วงโซ่อุปทานเดียวกันกับระบบการค้าเสรี กล่าวคือ ผู้ผลิตในระบบการค้าที่เป็นธรรม ยังคงจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมให้กับผู้ค้าและผู้บริโภคที่อยู่ในระบบเดียวกันกับระบบการค้าเสรี ซึ่งผู้ค้าและผู้บริโภคยังคงให้ความสำคัญเรื่องราคาสินค้ามากกว่าประเด็นความเป็นธรรมทางการค้า ส่งผลให้เมื่อราคาสินค้าตกต่ำ เงื่อนไขของราคาขั้นต่ำจึงไม่ได้ถูกบังคับใช้กับผู้ค้า เนื่องจาก ผู้ค้าไม่ยอมรับซื้อสินค้าการค้าที่เป็นธรรม และองค์การแฟร์เทรดสากลก็ไม่มีอำนาจในการบังคับการซื้อขายสินค้าของผู้ค้าและผู้บริโภค เป็นผลให้ในท้ายที่สุดแล้ว ราคาสินค้าที่เป็นธรรมยังคงต้องถูกกำหนดไปตามกลไกของระบบตลาด ดังนั้น การค้าที่เป็นธรรมจึงเป็นที่ถกเถียงว่า ยังไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาความไม่สมดุลทางอำนาจระหว่างผู้ผลิต ผู้ค้า และผู้บริโภคซึ่งถือเป็นปัญหาที่สำคัญในระบบการค้าปัจจุบันได้ และดูเหมือนว่าผู้ผลิตรายย่อยยังคงเป็นผู้ยอมรับราคา (price taker) อยู่เช่นเดิม (Bacon, 2010; Bacon, 2015; Burnett, 2017; Jaffee, Kloppenburg and Monroy, 2004; Jaffee, 2007; Naylor, 2014; Oosterveer and Sonnenfeld, 2012; Sylla, 2014; Taylor, 2002; Torgerson, 2009; Zerb, 2014)

2) ข้อจำกัดทางด้านกฎเกณฑ์ เงื่อนไข และมาตรฐานของการค้าที่เป็นธรรม

กฎเกณฑ์ เงื่อนไข และมาตรฐานของการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากล ถูกถกเถียงว่ามีรายละเอียดเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ และการเข้าถึงข้อมูลต้องเข้าถึงด้วยระบบอินเตอร์เน็ต ดังนั้น กฎเกณฑ์ เงื่อนไขและมาตรฐานของการรับรองการค้าที่เป็นธรรมจึงเปิดโอกาสให้กับกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยเฉพาะบางกลุ่มที่มีทักษะและความสามารถเพียงพอที่จะอยู่รอดในระบบการค้าที่เป็นธรรมเท่านั้น อีกทั้ง กฎเกณฑ์ เงื่อนไข และมาตรฐานของการรับรองการค้าที่เป็นธรรม ยังถูกถกเถียงด้วยว่า เป็นกฎเกณฑ์ที่ถูกกำหนดโดยกลุ่มเครือข่ายของการค้าที่เป็นธรรมซึ่งเป็นกลุ่มองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรในประเทศพัฒนาแล้ว มากกว่าจะถูกกำหนดโดยสมาชิกขององค์กรที่เป็นผู้ผลิตรายย่อยในประเทศกำลังพัฒนา การค้าที่เป็นธรรมจึงไม่ได้ให้โอกาสการมีส่วนร่วมของผู้ผลิตรายย่อยในการกำหนดและควบคุมด้วยตัวเอง (Sylla, 2014; Valiente-Riedl, 2013) นอกจากนี้ การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และข้อบังคับของการรับรองค้าที่เป็นธรรม ยังอาจส่งผลให้ผู้ผลิตรายย่อยสูญเสียอำนาจในการกำหนดโดยตัวเอง (self-autonomous) ด้วย เนื่องจาก ผู้ผลิตรายย่อย

Ref. code: 25615724300032KTX

ต้องทำตามกฎระเบียบและเงื่อนไขของการค้าที่เป็นธรรมมากกว่าที่จะกำหนดและตัดสินใจเกี่ยวกับการผลิตและการค้าด้วยตัวเอง กฎเกณฑ์ เงื่อนไข และมาตรฐานของการรับรองการค้าที่เป็นธรรม จึงถูกถกเถียงว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้ควบคุมผู้ผลิตในรูปแบบใหม่ของแนวคิดเสรีนิยมใหม่มากกว่าการให้สิทธิ (Bacon, 2010; Dolan 2010; Lyon, 2006; Lyon, 2011; Naylor, 2014)

3) ข้อจำกัดทางด้านต้นทุนค่าใช้จ่ายของการรับรองการค้าที่เป็นธรรม

แม้ว่าการค้าที่เป็นธรรมจะอ้างว่าได้ช่วยให้ผู้ผลิตรายย่อยได้รับราคาจากการจำหน่ายสินค้าที่สูงขึ้น และได้รับเงินพิเศษที่เป็นค่าพรีเมียมสินค้าเพื่อใช้ในการพัฒนาการผลิต อันจะช่วยให้ผู้ผลิตมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่การที่องค์การแฟร์เทรดสากลและองค์การแฟร์เทรดโลก ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้การรับรองมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมได้มีการเรียกเก็บค่าสมัครสมาชิกและค่าตรวจสอบรับรองมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมกับองค์กรผู้ผลิตรายย่อย ค่าใช้จ่ายดังกล่าวจึงเป็นที่ถกเถียงว่า เป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตของผู้ผลิตรายย่อย โดยแม้ว่าผู้ผลิตรายย่อยที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมมีโอกาสที่จะได้รับราคาในการจำหน่ายสินค้าเพิ่มขึ้น แต่ราคาจากการจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่เพิ่มขึ้นไม่ได้ประกันว่าผู้ผลิตรายย่อยจะได้รับรายได้ที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการรับรองการค้าที่เป็นธรรมยังเป็นที่ถกเถียงด้วยว่า เป็นข้อจำกัดของการเข้าถึงตลาดที่เปิดโอกาสให้เฉพาะกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยบางกลุ่มที่มีเงินทุนเพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในการเข้าสู่ตลาด การรับรองมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรม จึงถูกวิพากษ์ว่าเป็นเสมือนเครื่องมือขององค์กรที่ออกตรารับรองที่ไม่ใช่เพียงแค่ต้องการจำหน่ายสินค้าเท่านั้น แต่ต้องการจำหน่ายฉลากรับรองสินค้าด้วย (Sylla, 2014; Valiente-Riedl, 2013)

4) ข้อจำกัดด้านความสามารถและส่วนแบ่งทางการตลาด

แม้ว่าการค้าที่เป็นธรรมจะเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตรายย่อยสามารถเข้าถึงตลาดต่างประเทศ และจำหน่ายสินค้าในราคาและปริมาณที่เพิ่มขึ้น อันจะช่วยให้ผู้ผลิตรายย่อยมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ความสามารถและส่วนแบ่งทางการตลาดของการค้าที่เป็นธรรมยังคงมีสัดส่วนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับตลาดปกติ ยิ่งไปกว่านั้น มีแค่สินค้า 3 ประเภทเท่านั้นที่ถูกจำหน่ายและได้รับรายได้มากที่สุด ได้แก่ กาแฟ กล้วย และโกโก้ (Sylla, 2014; Taylor, 2002; Torgerson, 2009; Valiente-Riedl, 2013)

จากการทบทวนวรรณกรรมในข้างต้น แม้ว่าแนวคิดการค้าที่เป็นธรรมยังคงไม่มีความชัดเจนและถูกตีความในมุมมองที่หลากหลาย รวมทั้งงานศึกษาปฏิบัติการของขบวนการการค้าที่เป็นธรรมยังแสดงให้เห็นว่า การค้าที่เป็นธรรมมีข้อจำกัดในการขจัดปัญหาความยากจนของผู้ผลิตรายย่อย แต่งานศึกษาที่มีอยู่ไม่ได้อธิบายว่าการค้าที่เป็นธรรมช่วยเสริมสร้างสิทธิและความสามารถของผู้ผลิตหรือเกษตรกรรายย่อยได้หรือไม่ อย่างไร วิทยานิพนธ์นี้ จึงสนใจที่จะศึกษาปฏิบัติการของการค้าที่เป็นธรรมในประเด็นของการเสริมสร้างสิทธิและความสามารถของผู้ผลิตรายย่อยหรือ

Ref. code: 25615724300032KTX

เกษตรกรรายย่อยในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเสริมสร้างสิทธิอธิปไตยทางอาหาร อันเป็นสิทธิในการกำหนดและตัดสินใจในระบบเกษตรและอาหาร ทั้งสิทธิทางการผลิตและสิทธิทางตลาด

1.2.3 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดอธิปไตยทางอาหารกับการค้าที่เป็นธรรม

สำหรับงานศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารกับการค้าที่เป็นธรรม พบว่า มีงานศึกษาเพียงแค่ 4 ชิ้น ได้แก่ 1) งานของ Bacon ปี ค.ศ 2013 2) งานของ Bacon ปี ค.ศ 2015 3) งานของ Naylor ปี ค.ศ. 2014 และ 4) งานของ Burnett ปี ค.ศ. 2017 โดยงานศึกษาจำนวนทั้งหมด เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารและแนวคิดการค้าที่เป็นธรรมภูมิภาคอเมริกา โดยเฉพาะอเมริกากลางและอเมริกาใต้ ซึ่งเป็นภูมิภาคแรกที่ปฏิบัติการของการค้าที่เป็นธรรมได้ก่อตัวขึ้น และเป็นงานศึกษาปฏิบัติการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากล และการศึกษาในสินค้ากาแฟ ซึ่งเป็นประเภทสินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่มีผู้ผลิตมากที่สุด และสามารถทำรายได้และมีส่วนแบ่งทางการตลาดมากที่สุด

โดยงานศึกษาของ Burnett เป็นการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดอธิปไตยทางอาหารและแนวคิดการค้าที่เป็นธรรมในการปรับเปลี่ยนระเบียบโลก โดยเฉพาะการจัดการกับความไม่เป็นธรรมทางการค้าในระบบปัจจุบัน ซึ่งเป็นการศึกษาทางทฤษฎี โดย Burnett ตั้งคำถามว่า แนวคิดทั้งสองช่วยในการปรับเปลี่ยนและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร ในขณะที่ งานของ Bacon ทั้งสองชิ้น เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารกับการค้าที่เป็นธรรม ในกรณีศึกษาของเกษตรกรรายย่อยในประเทศนิคารากัว (Nicaragua) โดยงานศึกษาของ Bacon ในปี ค.ศ. 2013 เป็นการศึกษาถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมต่อประเด็นอธิปไตยทางอาหาร และงานศึกษาของ Bacon ในปี ค.ศ. 2015 เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร แนวคิดความมั่นคงทางอาหาร และการค้าที่เป็นธรรม และในส่วนของงานศึกษาของ Naylor เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารและการค้าที่เป็นธรรมในการเสริมสร้างการกำหนดโดยตัวเอง (self-autonomy) ของเกษตรกรรายย่อยในประเทศเม็กซิโก (Mexico)

Burnett และ Naylor ได้อธิบายเหมือนกันว่า แม้ว่าอธิปไตยทางอาหารและการค้าที่เป็นธรรมจะถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบโต้ต่อผลกระทบทางลบของระบบการค้าเสรี และมีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อยเหมือนกัน แต่แนวคิดทั้ง 2 มี กลยุทธ์ที่แตกต่างกัน คือ อธิปไตยทางอาหารเป็นแนวคิดที่ต่อต้านและปฏิเสธระบบการค้าเสรีและการค้าระหว่างประเทศ และให้ความสำคัญกับการปกป้องตลาดท้องถิ่นและตลาดภายในประเทศ ในขณะที่ การค้าที่เป็นธรรม แม้จะตอบโต้ต่อผลกระทบของการค้าเสรี แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธระบบดังกล่าว ในทางกลับกัน การค้าที่เป็นธรรมยังคงสนับสนุนการค้าระหว่างประเทศ และพยายามจะสร้างโอกาสที่จะช่วยให้เกิดความเป็นธรรมทาง

Ref. code: 25615724300032KTX

การค้าในระบบการค้าเสรีเพิ่มขึ้น ความแตกต่างทางกลยุทธ์นี้ จึงทำให้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารและการค้าที่เป็นธรรมต่างก็มีข้อจำกัดในการจัดการกับปัญหาของเกษตรกรรายย่อย (Burnett, 2017; Naylor, 2014)

โดย Burnett อธิบายว่า แม้ว่าแนวคิดอธิปไตยทางอาหารจะช่วยเสริมสร้างการตระหนักถึงอาหารในมิติทางสังคมและวัฒนธรรม แต่แนวคิดอธิปไตยทางอาหารก็ไม่ได้จัดหาโอกาสที่จะช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย รวมถึงไม่ได้เสนอทางออกสำหรับการจัดการกับระบบการค้าที่ไม่เป็นธรรมในปัจจุบัน ในขณะที่ การค้าที่เป็นธรรม แม้จะจัดหาโอกาสของการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร แต่ตราบที่การค้าที่เป็นธรรมยังคงดำรงอยู่ในห่วงโซ่อุปทานเดียวกับระบบการค้าเสรี เกษตรกรรายย่อยก็ยังคงเผชิญกับปัญหาของการแข่งขันทางการผลิต และได้รับผลกระทบจากราคาสินค้าในระบบตลาด ดังนั้น แนวคิดทั้งสองจึงอาจตอบสนองต่อกลุ่มเกษตรกรรายย่อยที่มีเป้าหมายของการพัฒนาชีวิตและผลประโยชน์ที่แตกต่างกันระหว่างเกษตรกรรายย่อยที่ต้องการทำเกษตรแบบยังชีพ กับเกษตรกรรายย่อยที่ต้องการทำเกษตรพาณิชย์ (Burnett, 2017) เช่นเดียวกับ Bacon และ Naylor ที่ถกเถียงว่า แนวคิดอธิปไตยทางอาหาร อาจจะไม่ใช่แนวคิดที่ช่วยเพิ่มอำนาจและเสริมสร้างสิทธิของเกษตรกรรายย่อยที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มได้ เนื่องจาก เกษตรกรรายย่อยในแต่ละกลุ่มและในแต่ละพื้นที่อาจมีความต้องการแตกต่างกัน หรือเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มเดียวกันหรือพื้นที่เดียวกันก็อาจมีความต้องการไม่เหมือนกัน (Bacon, 2013; Bacon 2015; Naylor, 2014) นอกจากนี้ Bacon และ Naylor ยังถกเถียงว่า รูปแบบของขบวนการการค้าที่เป็นธรรมที่แตกต่างกันก็อาจมีผลทำให้ปฏิบัติการของการค้าที่เป็นธรรมให้ผลลัพธ์ต่อเกษตรกรรายย่อยที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดอธิปไตยทางอาหารกับการค้าที่เป็นธรรม จึงอาจให้ผลการศึกษาที่แตกต่างกันในแต่ละกรณีศึกษา (Bacon, 2015; Naylor, 2014) โดยงานศึกษาของ Bacon ให้ผลการศึกษาว่า การค้าที่เป็นธรรมยังคงมีคงมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรรายย่อย และเงื่อนไขราคาขั้นต่ำยังคงมีส่วนช่วยให้เกษตรกรรายย่อยได้รับราคาที่ดีขึ้นและช่วยพัฒนาความสามารถขององค์กรผู้ผลิตรายย่อย ในขณะที่ งานของ Naylor ให้ผลการศึกษาว่า การค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเสริมสร้างสิทธิในการกำหนดโดยตัวเองให้กับเกษตรกรรายย่อย

นอกจากนี้ งานศึกษาทุกชิ้นยังได้อธิบายถึงข้อถกเถียงของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร อาทิ ความไม่ชัดเจนของคำนิยาม ความไม่ชัดเจนของวิธีการในการประกันสิทธิทางอธิปไตยทางอาหาร และขาดการอธิบายถึงวิธีการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบการค้าในปัจจุบัน เช่นเดียวกับผลศึกษาของการทบทวนวรรณกรรม ในข้อ 1.2.1 และงานทุกชิ้นก็ได้อธิบายถึงอุปสรรคของการค้าที่เป็นธรรม อาทิ ปัญหาการบังคับใช้เงื่อนไขราคาขั้นต่ำของการค้าที่เป็นธรรม อุปสรรค

Ref. code: 25615724300032KTX

ทางด้านต้นทุน กฎเกณฑ์ เงื่อนไข และมาตรฐานของการรับรองทางการค้า และอุปสรรคของความสามารถของตลาด เช่นเดียวกับผลศึกษาของการทบทวนวรรณกรรม ในข้อ 1.2.2 ด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรมในข้างต้น แม้งานศึกษาได้อธิบายว่าแนวคิดอธิปไตยทางอาหารและการค้าที่เป็นธรรมเป็นแนวคิดที่มีกลยุทธ์ที่แตกต่างกัน และการค้าที่เป็นธรรมมีข้อจำกัดในการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของเกษตรกรรายย่อย แต่งานศึกษาส่วนใหญ่ก็ยังคงสรุปว่าควรที่จะสนับสนุนการค้าที่เป็นธรรมในการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของเกษตรกรรายย่อย เนื่องจาก การค้าที่เป็นธรรมยังคงช่วยเติมเต็มอธิปไตยทางอาหารมากกว่าที่จะปฏิปักษ์ และแนวคิดทั้งสองยังคงมีความจำเป็นสำหรับการเปลี่ยนแปลงระบอบการค้าสินค้าเกษตรระหว่างประเทศและการปกป้องผลประโยชน์ให้แก่เกษตรกรรายย่อย (Bacon, 2013; Bacon, 2015; Bernstein, 2014; Burnett, 2017; Zerb, 2014) อย่างไรก็ตาม ข้อสรุปของงานศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้อย่างชัดเจนว่าการค้าที่เป็นธรรมช่วยให้เกิดอธิปไตยทางอาหารได้จริงหรือไม่ อย่างไร และงานศึกษาที่มีอยู่ไม่ได้อธิบายอย่างชัดเจนว่า การค้าที่เป็นธรรมช่วยเสริมสร้างสิทธิและความสามารถของชาวนารายย่อยได้อย่างไร วิทยานิพนธ์นี้จึงยังคงตั้งคำถามต่อประเด็นดังกล่าว และมีความสนใจที่จะศึกษาในประเด็นดังกล่าวเพิ่มเติม นอกจากนี้ ตามที่ได้อธิบายข้างต้น ด้วยงานศึกษาที่มีอยู่เป็นเพียงงานศึกษาปฏิบัติการของการค้าที่เป็นธรรมและอธิปไตยทางอาหารในภูมิภาคอเมริกากลางและอเมริกาใต้ ซึ่งเป็นภูมิภาคที่ปฏิบัติการของขบวนการการค้าที่เป็นธรรมและแนวคิดอธิปไตยทางอาหารได้ก่อตัวขึ้นเป็นครั้งแรก แต่ยังคงขาดงานศึกษาในภูมิภาคอื่น และขาดงานศึกษาในสินค้าชนิดอื่น วิทยานิพนธ์นี้จึงสนใจที่จะศึกษาขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมกับการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยในประเทศไทย เนื่องจาก ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก ซึ่งเป็นประเทศมีความสามารถในการแข่งขันทางการผลิตและการค้าในสินค้าเกษตรและอาหาร และชาวนารายย่อยส่วนใหญ่ไม่ได้ทำเกษตรเพื่อยังชีพเหมือนกับเกษตรกรรายย่อยในภูมิภาคอเมริกากลางและอเมริกาตามงานศึกษาที่มีอยู่ก่อนหน้า แต่เป็นชาวนารายย่อยที่ทำเกษตรเชิงพาณิชย์ ดังนั้น การค้าที่เป็นธรรมน่าจะมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างสิทธิและความสามารถอันจะช่วยตอบสนองต่อเป้าหมายของการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของชาวนารายย่อยในประเทศไทยได้ โดยวิทยานิพนธ์นี้ ตั้งคำถามว่า การค้าข้าวผ่านขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจะสามารถเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหาร ทั้งที่เป็นสิทธิทางการผลิตและสิทธิทางตลาดของชาวนารายย่อยในประเทศไทยได้หรือไม่ อย่างไร และการค้าที่เป็นธรรมซึ่งเป็นรูปแบบของการค้าทางเลือกที่ถูกสนับสนุนโดยองค์กรที่มิใช่รัฐ จะสามารถเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยภายใต้อิทธิพลของเสรีนิยมใหม่ได้หรือไม่ อย่างไร ยิ่งไปกว่านั้น วิทยานิพนธ์นี้ ยังสนใจศึกษาปฏิบัติการของขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในสินค้าข้าว ซึ่งเป็นสินค้าอาหารหลักที่มีความแตกต่างจากสินค้ากาแฟด้วยว่าให้ผลลัพธ์ที่เหมือนหรือแตกต่างกับสินค้ากาแฟอย่างไร เนื่องจาก สินค้าข้าวเป็นสินค้าที่สร้างคุณลักษณะพิเศษของสินค้าและกำหนด

Ref. code: 25615724300032KTX

ราคาได้ยาก โดยผู้ศึกษาคาดหวังว่าการศึกษาความเชื่อมโยงของการค้าที่เป็นธรรมกับการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารในบริบทของประเทศและประเภทสินค้าที่แตกต่างออกไปนี้ อาจจะช่วยสร้างความรู้ใหม่เกี่ยวกับแนวคิดทั้งสอง หรืออาจช่วยขยายความรู้ที่มีอยู่เดิมของแนวคิดทั้งสองให้มีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น อันจะช่วยให้สามารถค้นหาทางเลือกและสร้างข้อเสนอแนะที่ช่วยจัดการกับผลกระทบทางลบของการเปิดเสรีทางการค้าต่อเกษตรกรรายย่อย และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเขาได้ในอนาคต

1.3 สถานการณ์ปัญหาของชาวนารายย่อยในประเทศไทยในปัจจุบัน

ประเทศไทย เป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางอาหาร และเป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก ซึ่งดูเหมือนว่าประเทศไทยน่าจะมีความสามารถในการแข่งขันทางการผลิตและการค้าข้าว โดยในปัจจุบัน ประเทศไทยมีประชากรวัยแรงงานในภาคเกษตรประมาณ 17.9 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 47 ของจำนวนประชากรแรงงานทั้งหมด โดยจำนวนประชากรประชากรประมาณ 13 ล้านคน หรือมากกว่าร้อยละ 50 ของประชากรวัยแรงงานในภาคเกษตร เป็นเกษตรกรผู้มีอาชีพปลูกข้าว หรือที่เรียกว่า “ชาวนา” (สารสนเทศส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, 2559) นอกจากนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรเฉลี่ยประมาณ 25.46 ไร่ต่อครัวเรือน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559) ซึ่งถือว่าเป็นเกษตรกรรายย่อย ตามประกาศคณะกรรมการสรรหาสมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง รายละเอียดของเกษตรกรรายย่อย ประกาศ ณ วันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2552 ในข้อ 1 ที่ระบุว่า เกษตรกรรายย่อย ในกรณีทำนา ต้องมีที่ดินที่ใช้สำหรับทำนาไม่เกิน 50 ไร่

ประเทศไทยเลือกพัฒนาประเทศตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ ซึ่งมุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม และการมุ่งเน้นการเปิดเสรีทางการค้า โดยในการพัฒนาภาคเกษตร ก็ได้สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมการเกษตรและเกษตรเชิงพาณิชย์ อันจะเห็นจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) เป็นต้นมา ทั้งนี้มีความเชื่อว่า การพัฒนาประเทศตามแนวทางดังกล่าวจะช่วยสร้างการเติบโตของรายได้ประชาชาติและการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศได้ดีกว่า และเมื่อเศรษฐกิจของประเทศมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นก็จะช่วยก่อให้เกิดการจ้างงาน และการเพิ่มขึ้นของรายได้ ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาความยากจน และปัญหาการกระจายรายได้ของประเทศ ตามทฤษฎีการไหลลงสู่เบื้องล่าง (trickle-down effect)

อย่างไรก็ตาม ผลของการพัฒนาประเทศตามแนวทางดังกล่าวดูเหมือนว่ายังคงไม่เป็นไปตามที่คาดหวังทั้งหมด เนื่องจาก แม้ว่าการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมจะทำให้อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเพิ่มขึ้นและปัญหาความยากจนโดยรวมของประเทศลดลง แต่เมื่อพิจารณาถึง

Ref. code: 25615724300032KTX

ปัญหาความยากจนของกลุ่มคน ก็พบว่าปัญหาดังกล่าวยังคงดำรงอยู่ และดูเหมือนว่าความเหลื่อมล้ำทางรายได้จะเพิ่มมากขึ้นด้วย จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ในปี พ.ศ. 2559 พบว่าแรงงานในภาคเกษตรมีค่าจ้างแรงงานเฉลี่ยต่ำกว่าค่าจ้างในภาคการผลิตอื่นทั้งหมด โดยแรงงานในภาคเกษตรมีค่าจ้างเฉลี่ยอยู่ที่ 5,673.93 บาทต่อเดือน ในขณะที่ แรงงานนอกภาคเกษตร มีค่าจ้างเฉลี่ยอยู่ที่ 14,641.29 บาทต่อเดือน (ดูตารางที่ 1.1) ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า ประชากรที่อยู่ในภาคเกษตร โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ยังอยู่ในสถานะยากจน นอกจากนี้ นโยบายของภาครัฐที่ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมการเกษตรและการทำเกษตรเชิงพาณิชย์ นอกจากจะส่งผลให้โครงสร้างการผลิตทางการเกษตรของไทยเปลี่ยนแปลง โดยมีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากการทำเกษตรแบบธรรมชาติไปสู่การทำเกษตรเคมี และการปรับเปลี่ยนพันธุ์พืชในการผลิตจากพันธุ์พืชพื้นเมืองของท้องถิ่นไปสู่การใช้พันธุ์พืชผสมและดัดแปลงพันธุ์เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่และตอบสนองต่อความต้องการของตลาด อันส่งผลให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการจัดการทรัพยากรของท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นเริ่มสูญหาย และคุณค่าของท้องถิ่นลดลงแล้ว (ดูตารางที่ 1.2 และ 1.3) วิธีการผลิตดังกล่าวก็ดูเหมือนว่าจะไม่ได้ช่วยให้เกษตรกรของประเทศมีความสามารถในการแข่งขันทางการผลิตและการค้าเพิ่มขึ้นด้วย โดยผลจากการสำรวจต้นทุนการผลิตข้าวนาปีของประเทศไทย พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวมต่อไร่เพิ่มสูงขึ้น โดยในปี พ.ศ.2556 ต้นทุนการผลิตรวมต่อไร่ของข้าวนาปีเฉลี่ยอยู่ที่ 4,698.22 บาทต่อไร่ เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2550 ที่มีต้นทุนเฉลี่ยอยู่ที่ 2,430.06 บาทต่อไร่ (ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ม.ป.ป. อ้างถึงใน กฤษฎา ศุภวรรธนะกุล) (ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ม.ป.ป. อ้างถึงใน กฤษฎา ศุภวรรธนะกุล) โดยต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้นเป็นผลมาจากต้นทุนค่าจ้างแรงงานจากภายนอกครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น (ดูตารางที่ 1.4 และ 1.5) ในขณะที่ เมื่อสำรวจข้อมูลผลผลิตข้าวต่อไร่จากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2552 ถึง ปี พ.ศ. 2559 พบว่า ผลผลิตข้าวไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลง โดยประเทศไทยมีผลผลิตข้าวต่อไร่เฉลี่ยอยู่ 420-460 กิโลกรัมต่อไร่ นอกจากนี้ เมื่อสำรวจข้อมูลราคาข้าวของไทยในตลาด กลับพบว่า ราคาข้าวในตลาดมีแนวโน้มที่จะลดลง โดยในปี พ.ศ. 2555 ราคาข้าวขาวที่รับซื้อจากเกษตรกรมีราคาอยู่ที่ตันละ 10,156 บาท และราคาข้าวหอมมะลิที่รับซื้อจากเกษตรกรมีราคาอยู่ที่ตันละ 15,365 บาท ในขณะที่ ในปี พ.ศ. 2559 ราคาข้าวขาวที่รับซื้อจากเกษตรกรมีราคาอยู่ที่ตันละ 7,950 บาท และราคาข้าวหอมมะลิที่รับซื้อจากเกษตรมีราคาอยู่ที่ตันละ 10,500 บาท (กรมการข้าว, ม.ป.ป.) (ดูตารางที่ 1.6) ยิ่งไปกว่านั้น ราคาข้าวของตลาดระหว่างประเทศก็มีแนวโน้มที่ลดลงด้วย (ดูตารางที่ 1.7)

Ref. code: 25615724300032KTX

ตารางที่ 1.1

ค่าจ้างแรงงานเฉลี่ยปี พ.ศ. 2559 จำแนกตามอุตสาหกรรม (หน่วย : บาท/เดือน)

	พ.ย. 2559	**ต.ค. 2559**	**ก.ย. 2559**	**ส.ค. 2559**	**ก.ค. 2559**	**มิ.ย. 2559**
1. ยอดรวม	13,881.58	14,194.69	13,645.32	13,589.03	14,182.00	13,620.35
เอกชน	12,286.53	12,486.64	12,186.41	11,816.22	12,478.00	12,068.87
รัฐ	20,525.14	21,409.11	19,808.80	20,999.21	21,251.00	20,238.62
2. ภาคเกษตรกรรม	5,673.93	5,529.91	5,826.30	5,582.21	5,585.00	5,874.47
3. ภาคนอกเกษตรกรรม	14,641.29	14,946.15	14,432.20	14,337.32	14,933.00	14,446.67

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร อ้างจาก ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 1.2

ปริมาณการใช้ การนำเข้า และมูลค่าการนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชระหว่างปี พ.ศ. 2523-2533 และปี พ.ศ. 2553-2559

ปี	**สารกำจัดแมลง (ตัน/ ล้านบาท)**			**สารกำจัดวัชพืช (ตัน/ ล้านบาท)**			**สารกำจัดเชื้อรา (ตัน/ ล้านบาท)**		
	การใช้	นำเข้า	มูลค่า	การใช้	นำเข้า	มูลค่า	การใช้	นำเข้า	มูลค่า
2523	15,030	n/a	n/a	6,377	n/a	n/a	2,721	n/a	n/a
2524	14,069	6,625	792	9,698	9,442	460	2,565	2,864	149
2525	11,601	5,588	692	9,824	6,446	461	2,447	2,200	132
2526	10,500	6,718	624	10,270	6,109	393	3,891	3,904	166
2527	14,309	8,233	884	14,114	6,208	131	3,931	3,923	131
2528	14,127	7,284	855	14,334	6,378	519	3,725	3,717	198
2529	12,428	8,299	928	11,496	4,081	388	3,725	3,710	220
2530	13,947	8,437	919	14,240	5,864	570	6,265	6,325	297
2531	19,835	9,234	1,228	27,802	8,273	822	7,352	6,382	360
2532	23,222	9,068	1,208	33,968	10,600	1,161	7,628	5,865	367
2533	n/a	9,356	1,472	n/a	14,518	1,512	n/a	4,242	311
2553	80,278	8,845	23,417	4,670	9,671	3,860	4,450	583	117,815
2554	112,177	11,480	34,672	5,938	12,179	3,875	5,511	777	164,538
2555	106,860	11,294	16,797	3,686	6,972	3,883	3,748	494	134,480
2556	137,049	14,873	21,485	4,201	10,350	4,828	3,942	514	172,826
2557	117,645	13,435	13,910	4,013	10,988	4,708	4,832	656	147,375
2558	119,971	11,016	12,927	3,684	11,088	3,839	5,560	787	149,546
2559	125,596	9,688	16,056	3,899	12,915	4,503	6,120	2,487	160,824

ที่มา: ปรับปรุงจากกรมวิชาการเกษตร อ้างใน วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, 2554 และข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 1.3

รายชื่อพันธุ์ข้าวของไทยที่ถูกสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ในการเพาะปลูก โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ชื่อพันธุ์ข้าว	ชนิดพันธุ์ข้าว	แหล่งปลูก	ผลผลิต (กก./ไร่)
ขาวดอกมะลิ 105	ข้าวเจ้าไวต่อช่วงแสง	ทุกภาค, นิยมปลูกภาคอีสาน	515
กข15	ข้าวเจ้าไวต่อช่วงแสง	นิยมปลูกภาคอีสาน	560
กข6	ข้าวเหนียวไวต่อช่วงแสง	ภาคเหนือ,ภาคอีสาน	670
เหนียวสันป่าตอง	ข้าวเหนียวไวต่อช่วงแสง	ภาคเหนือ,ภาคอีสาน	520
สันป่าตอง	ข้าวเหนียวไม่ไวต่อช่วงแสง	ภาคเหนือตอนบน	630
สกลนคร	ข้าวเหนียวไม่ไวต่อช่วงแสง	ภาคอีสาน	467
สุรินทร์ 1	ข้าวเจ้าไม่ไวต่อช่วงแสง	ภาคอีสาน	620
ชัยนาท 1	ข้าวเจ้าไม่ไวต่อช่วงแสง	ภาคกลาง,ภาคเหนือตอนล่าง	670
สุพรรณบุรี 1	ข้าวเจ้าไม่ไวต่อช่วงแสง	เขตชลประทานทุกภาค	750
สุพรรณบุรี 2	ข้าวเจ้าไม่ไวต่อช่วงแสง	ภาคกลาง,ตะวันออก,ตะวันตก	700
ปทุมธานี 1	ข้าวเจ้าไม่ไวต่อช่วงแสง	เขตชลประทานภาคกลาง	712
พิษณุโลก 2	ข้าวเจ้าไม่ไวต่อช่วงแสง	ภาคเหนือตอนล่าง	807
หันตรา 60	ข้าวเจ้าไวต่อช่วงแสง	ภาคกลาง,น้ำลึกไม่เกิน 1 เมตร	425
ปราจีนบุรี 1	ข้าวเจ้าไวต่อช่วงแสง	ภาคกลาง,ภาคเหนือตอนล่าง, ภาคตะวันออก	500
ปราจีนบุรี 2	ข้าวเจ้าไวต่อช่วงแสง	ภาคกลาง,ภาคตะวันออก	846

ที่มา: กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 1.4

ต้นทุนการผลิตข้าวนาปี ปี พ.ศ. 2550-2556 เฉลี่ยทั้งประเทศ (หน่วย : บาท)

รายการ/ปี	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556
1. ต้นทุนผันแปร	2,209.59	3,174.04	3,123.47	3,219.66	3,439.35	3,676.19	3,946.72
2. ต้นทุนคงที่	220.47	458.27	458.27	589.37	626.84	747.48	751.5
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,430.06	3,632.31	3,581.74	3,809.03	4,066.19	4,423.67	4,698.22
4. ต้นทุนรวมต่อเกวียน	5,985	8,859	8,349	9,359	10,399	10,685	11,081

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร อ้างจาก อ้างอิงจาก กฤษฎา ศุภวรรธนะกุล

Ref. code: 25615724300032KTX

ตารางที่ 1.5

ต้นทุนการผลิตข้าวนาปีเฉลี่ยทั้งประเทศ ช่วงปี พ.ศ. 2537-2552 (บาท/ตัน)

ค่าใช้จ่าย	**ต้นทุนเฉลี่ยต่อตัน (บาท/ตัน)**				
	2537/38	2540/41	2543/44	2546/47	2551/52
1. ค่าแรงงาน	2,231.65	2,768.45	3,3334.13	3,171.67	3,477.54
1.1 ค่าเตรียมดิน	624.35	774.03	977.28	925.12	938.47
1.2 ค่าปลูก	470.56	583.33	566.95	567.10	621.80
1.3 ค่าดูแลรักษา	165.25	206.64	219.88	213.37	591.58
1.4 ค่าเก็บเกี่ยว	971.49	1,204.45	1,570.03	1,466.08	1,325.69
2. ค่าวัสดุ	678.17	733.94	940.42	893.56	2,376.79
2.1 ค่าเมล็ดพันธุ์	157.08	188.58	225.21	236.36	828.00
2.2 ค่าปุ๋ย	369.81	397.88	534.91	491.89	1,095.30
2.3 ค่าสารเคมีเกษตร	51.58	55.12	62.63	61.32	126.23
2.4 ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	43.54	47.33	73.17	63.29	286.33
2.5 ค่าอุปกรณ์การเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	34.69	33.85	33.44	30.60	30.22
2.6 ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	11.56	11.18	11.05	10.11	10.71
3. ค่าดอกเบี้ยเงินลงทุน	139.88	117.91	110.72	142.27	219.54
4. ค่าเช่าที่ดิน	659.01	643.03	635.33	581.37	1,094.89
5. ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	22.45	21.91	21.65	19.81	17.59
ต้นทุนรวมต่อตัน	3,731.15	4,285.24	5,042.25	4,808.68	7,188.88
ผลผลิตต่อไร่ (กก. ต่อไร่)	322.30	330.00	334.00	365.00	411.00

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

Ref. code: 25615724300032KTX

ตารางที่ 1.6

ราคาข้าวของไทยปี พ.ศ.2555-2559 (บาท/ตัน)

ปี พ.ศ.	ข้าวหอมมะลิ (บาท/ตัน)		ข้าวขาว (บาท/ตัน)		ข้าวเหนียว (บาท/ตัน)	
	ราคาที่รับซื้อจากเกษตรกร	ราคาส่งออก	ราคาที่รับซื้อจากเกษตรกร	ราคาส่งออก	ราคาที่รับซื้อจากเกษตรกร	ราคาส่งออก
2555	15,365	33,253	10,156	17,773	11,925	25,132
2556	14,859	35,012	8,763	15,684	12,586	27,886
2557	12,914	31,252	7,753	13,630	10,141	27,184
2558	11,981	29,588	7,696	13,106	11,530	27,061
2559	10,500	25,200	7,950	13,900	12,150	29,500
อัตราการเพิ่มขึ้น (%)	-9.31	-6.97	-9.91	-6.54	-0.50	2.95

ที่มา: กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 1.7

ราคาข้าวระหว่างประเทศปี พ.ศ. 2556-2560 (ดอลลาร์สหรัฐ/ตัน ราคา ณ ท่าเรือต้นทาง)

ปี พ.ศ.	ข้าวขาวไทย (100%)	ข้าวนึ่งไทย (100%)	ข้าวขาวสหรัฐ (2, 4%)	ข้าวไทย (5%)	ข้าวเวียดนาม (5%)	ข้าวอุรุกวัย (5%)	ข้าวอินเดีย (25%)	ข้าวปากีสถาน (25%)	ข้าวไทย (25%)	ข้าวเวียดนาม (25%)	ข้าวบาสมาติปากีสถาน	ข้าวหอมมะลิไทย
2556	534	530	628	518	391	598	402	371	504	363	1,372	1,180
2557	435	435	571	423	410	599	377	366	382	377	1,324	1,150
2558	395	392	490	386	353	541	337	318	373	334	849	1,008
2559	407	410	438	396	347	473	333	327	385	332	795	768
2560	415	421	456	398	372	499	361	350	384	351	1,131	843

ที่มา: Food and Agriculture Organization of the United Nations

Ref. code: 25615724300032KTX

จากข้อมูลสถานการณ์ปัญหาของชาวนารายย่อยในประเทศไทยข้างต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวนารายย่อยในประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้าและการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่เช่นเดียวกับเกษตรกรรายย่อยในประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ประกอบกับการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับชาวนาไทยก็พบข้อมูลที่อธิบายไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ พบงานศึกษาเป็นจำนวนมากที่อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมชาวนาไทยตั้งแต่ทศวรรษ 1960 จากการผลิตทางการเกษตรเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อการค้าและการส่งออก และการเปลี่ยนรูปแบบวิธีการผลิตเพื่อเพิ่มความสามารถทางการแข่งขัน โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นผลมาจากการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่หรือระบบทุนนิยม และภาครัฐได้มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยงานศึกษาได้อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมชาวนาได้สร้างปัญหาและผลกระทบต่อชาวนาไทยในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาการสูญเสียที่ดินของชาวนา อันเป็นผลมาจากปัญหาหนี้สินจากการกู้ยืมเพื่อการผลิตทางการเกษตร ปัญหาการความยากจนและความไม่แน่นอนของรายได้ อันเป็นผลมาจากความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรในระบบตลาดและการที่ชาวนาไม่มีอำนาจในการต่อรองราคาข้าว และปัญหาการลดความสำคัญของชุมชนและคุณค่าของท้องถิ่น เป็นต้น (Walker, 2012; บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ, บุญมี ลี้ และเทพกร ณ สงขลา, 2545; อนุสรณ์ อุณโณ, 2546; คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2557; ชลิตา บัณฑุวงศ์, ม.ป.ป.)

แม้ว่าภาครัฐของประเทศไทยจะรับรู้ถึงผลกระทบของการพัฒนาตามแนวทางดังกล่าวและปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวนารายย่อย และได้มีความพยายามที่จะหาทางช่วยเหลือผ่านนโยบายการอุดหนุนการผลิต และนโยบายการแทรกแซงด้านราคา อาทิ การให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำผ่านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) การใช้นโยบายประกันราคาข้าว นโยบายจำนำข้าว และนโยบายสินเชื่อชะลอการขาย ฯลฯ แต่ความช่วยเหลือดังกล่าวก็ไม่เพียงพอและไม่มีความยั่งยืนเนื่องจากงบประมาณการให้ความช่วยเหลือของภาครัฐมีจำนวนจำกัด อีกทั้ง นโยบายดังกล่าวก็ไม่มีความต่อเนื่อง เนื่องจาก มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศ แต่ประเด็นที่สำคัญที่สุด คือ การที่ภาครัฐยังคงเลือกดำเนินนโยบายการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวภายใต้นโยบายการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ที่สนับสนุนให้ชาวนาผลิตข้าวด้วยสารเคมี เพื่อให้ได้ผลผลิตจำนวนมากเพื่อการส่งออก ดังนั้น ในปัจจุบัน จึงมีชาวนารายย่อยในประเทศไทยบางกลุ่มที่พยายามจะช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองให้สามารถอยู่รอดได้ภายใต้ระบบการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และภายใต้ระบบการค้าแบบเสรี โดยเริ่มปรับเปลี่ยนไปทำเกษตรทางเลือกผ่านการทำเกษตรอินทรีย์ การทำเกษตรผสมผสาน หรือการทำเกษตรพอเพียง เพื่อสามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตที่สามารถจัดหาได้ด้วยตนเองและการพึ่งพาตนเองทางอาหาร รวมถึงการเข้าสู่ระบบการค้าทางเลือกโดยการเข้าร่วมขบวนการการค้าที่เป็นธรรมเพื่อให้การเข้าถึงตลาด และการได้รับราคาที่เป็นธรรม

Ref. code: 25615724300032KTX

จากการทบทวนวรรณกรรมแนวคิดอธิปไตยทางอาหารและการค้าที่เป็นธรรมในข้อที่ 1.2 โดยแนวคิดอธิปไตยทางอาหารถูกอธิบายว่าเป็นแนวคิดที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อท้าทายแนวคิดเสรีนิยมใหม่และการเปิดเสรีทางการค้าเพื่อเรียกร้องถึงสิทธิในการกำหนดและตัดสินใจในระบบเกษตรและอาหาร ซึ่งรวมถึงสิทธิทางการผลิตและสิทธิของผู้ผลิต และการค้าที่เป็นธรรมที่ถูกอธิบายว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยประกันสิทธิและเพิ่มอำนาจและความสามารถในการเข้าถึงตลาดให้แก่เกษตรกรรายย่อย ดังนั้น วิทยานิพนธ์นี้จึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า การค้าข้าวผ่านขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทยจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหาร ซึ่งเป็นการเสริมสร้างสิทธิในการกำหนดและตัดสินใจในระบบเกษตรและอาหารให้แก่ชาวนารายย่อยที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของเสรีนิยมใหม่ได้หรือไม่ อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาด การเพิ่มอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา และการเพิ่มโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตทางการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น

1.4 คำถามในการศึกษา

การค้าข้าวผ่านขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจะสามารถเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ชาวนารายย่อยในประเทศไทยได้หรือไม่ อย่างไร โดยเฉพาะ

1.4.1 การค้าข้าวผ่านขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจะเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาดให้แกชาวนารายย่อยในประเทศไทยได้หรือไม่ อย่างไร

1.4.2 การค้าข้าวผ่านขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจะเพิ่มอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคาให้แก่ชาวนารายย่อยในประเทศไทยได้หรือไม่ อย่างไร

1.4.3 การค้าข้าวผ่านขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจะเพิ่มโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ และการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นให้แก่ชาวนารายย่อยในประเทศไทยได้หรือไม่ อย่างไร

1.5 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1.5.1 เพื่อศึกษาว่าขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจะสามารถเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ชาวนารายย่อยในประเทศไทยได้หรือไม่ อย่างไร

1.5.2 เพื่อค้นหาแนวทางและสร้างทางเลือกและข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้กับชาวนารายย่อยในประเทศไทย

Ref. code: 25615724300032KTX

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1.6.1 ประโยชน์และข้อจำกัดของขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในการสามารถเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ชาวนารายย่อยในประเทศไทย

1.6.2 ทางเลือกและข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยในประเทศไทย

1.7 อธิบายคำศัพท์

เนื่องด้วยวิทยานิพนธ์นี้ มีการใช้คำศัพท์ที่คำนิยามของตัวมันเองยังคงถูกตีความ และมีพัฒนาการของคำนิยามในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งยังไม่มีข้อสรุปของคำนิยามที่ชัดเจน วิทยานิพนธ์จึงขอสรุปคำนิยามของคำศัพท์ต่างๆที่จะใช้ในวิทยานิพนธ์นี้ ดังต่อไปนี้

1.7.1 ชาวนารายย่อยในประเทศไทย

คำว่า “เกษตรกรรายย่อย” หรือ “ชาวนารายย่อย” ในภาษาอังกฤษนั้น มีการใช้คำที่หลากหลาย อาทิ “smallholder farmers” “small scale farmers” “family farmers” และ “peasants” ซึ่งแต่ละคำถูกให้ความหมายและถูกนำไปใช้ในงานศึกษาด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ความหมายของเกษตรกรรายย่อยอาจแตกต่างกันในแต่ละประเทศ และพื้นที่การศึกษาด้วย (Dixon, John, Tanyeri-Abur and Wattenbach, 2004; Department of Agriculture, Forestry and Fisheries, Republic of South Africa, 2012; High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition, 2013)

โดยส่วนใหญ่ คำว่า “smallholder farmers” จะถูกใช้อธิบายถึง เกษตรกรในแง่ของการถือครองปัจจัยการผลิตน้อย (Department of Agriculture, Forestry and Fisheries, Republic of South Africa, 2012, Burnett, 2017) ในขณะที่ คำว่า “small scale farmers” จะถูกใช้อธิบายถึง เกษตรกรรายย่อยในแง่ของปริมาณผลผลิตทางการเกษตรน้อย (Burnett, 2017) หรือการอธิบายถึงระดับการผลิต และจำนวนเกษตรกรรายย่อยในครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการทำเกษตรครั้งหนึ่งๆ (Pienaar, Louw and Lulama N. Traub, 2015) ในขณะที่ คำว่า “family farmers” จะถูกใช้อธิบายถึง เกษตรกรที่ทำเกษตรในที่ดินของครอบครัว และใช้แรงงานในครัวเรือนในการทำเกษตรเป็นหลัก (Ploeg, 2013b; Garner and Campos, 2014) และสำหรับ คำว่า “peasants” ถูกอธิบายว่า เป็นคำจำกัดความของเกษตรกรรายย่อยที่มีขอบเขตความหมายที่กว้างมากที่สุด ซึ่งได้รวมความหมายของทั้ง “smallholder farmers” “small scale farmers” และ “family farmers” เข้าไว้ด้วยกัน ยิ่งไปกว่านั้น คำว่า “peasants” ยังมีนัยยะที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต

Ref. code: 25615724300032KTX

ของเกษตรกรด้วย โดยในแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาทั้งผู้หญิงและผู้ชาย (Declaration of Rights of Peasants-Women and Men) ได้ให้ความหมายคำว่า “ชาวนา” (peasants) หมายถึง “ผู้ชาย หรือผู้หญิงแห่งพื้นแผ่นดิน ผู้ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรง และความสัมพันธ์พิเศษกับพื้นดินและธรรมชาติ ผ่านการผลิตอาหาร และผลผลิตทางการเกษตรอื่นๆ ชาวนาจะทำงานกับที่ดินด้วยตัวของพวกเขาเอง และพึ่งพาอยู่กับแรงงานของครอบครัว และรูปแบบการใช้แรงงานขนาดเล็กอื่นๆ ชาวนาจะถูกปลูกฝังประเพณีดั้งเดิมในชุมชนท้องถิ่นของเขา และพวกเขาจะเอาใจใส่ดูแลภูมิทัศน์และระบบเกษตรเชิงนิเวศ” (La Via Campesina, 2008)

สำหรับวิทยานิพนธ์นี้ มุ่งสนใจศึกษาการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของเกษตรกรรายย่อยผู้มีอาชีพปลูกข้าวของประเทศไทยผ่านขบวนการการค้าที่เป็นธรรม โดยในประเทศไทย เกษตรกรผู้มีอาชีพปลูกข้าวเป็นหลักมักจะถูกเรียกว่า “ชาวนา” ดังนั้น คำว่า “ชาวนา” ในภาษาไทย จึงหมายถึง “rice farmers” เท่านั้น ไม่ได้มีความหมายครอบคลุมเหมือนคำว่า “peasants” ในภาษาอังกฤษ ตามคำจำกัดความของแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาทั้งผู้หญิงและผู้ชาย นอกจากนี้ จากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับชาวนารายย่อยในประเทศไทยในปัจจุบัน พบว่าชาวนารายย่อยในประเทศไทย ไม่ใช่ชาวนาที่ปลูกข้าวเพื่อยังชีพเหมือนในอดีต แต่ปลูกข้าวโดยมีเป้าหมายทางเศรษฐกิจเพื่อหารายได้ และพวกเขาก็ไม่ได้พึ่งพิงรายได้จากกิจกรรมการปลูกข้าวอย่างเดียว แต่ยังมีรายได้จากกิจกรรมนอกภาคเกษตร ซึ่งเป็นที่ถกเถียงว่าชาวนาไทยได้ถูกเศรษฐกิจแบบทุนนิยมผลักดันให้พึ่งพาระบบตลาดและอยู่ในกระบวนการลดลงของความเป็นชาวนา (depeasantization) อีกทั้ง ชาวนาไทยในปัจจุบัน ไม่ได้พึ่งพาเฉพาะแรงงานของครัวเรือนในการทำเกษตรเท่านั้น เนื่องจาก แรงงานในภาคเกษตรลดลงและแรงงานเกษตรส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่มีอายุมาก ส่งผลให้ในบางขั้นตอนการผลิตจำเป็นต้องจ้างแรงงานจากภายนอก (Walker, 2012; สาไท, ม.ป.ป.; อภิชาต สถิตนิรามัย และคณะ, 2556; เบญจวรรณ ฤกษ์เกษม; 2557; อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2559, เกษียร เตชะพีระ, 2560) ดังนั้น ชาวนารายย่อยของไทย จึงไม่ได้อยู่ในขอบข่ายคำนิยามของคำว่า “family farmer” ด้วย วิทยานิพนธ์นี้ จึงเลือกใช้คำว่า “smallholder rice farmers” ในงานศึกษา เนื่องจาก มีความเหมาะสมกับบริบทของชาวนารายย่อยของไทยในปัจจุบันมากที่สุด ซึ่งสะท้อนถึงชาวนาที่ถือครองปัจจัยการผลิตและมีทรัพยากรการผลิตน้อย อย่างไรก็ตาม วิทยานิพนธ์นี้ไม่ได้เลือกใช้คำว่า “small scale farmers” เพราะว่า แม้ว่าชาวนารายย่อยจะถือครองปัจจัยการผลิตและมีทรัพยากรการผลิตน้อย แต่ขนาดการถือครองปัจจัยการผลิตไม่ได้มีความสัมพันธ์กับปริมาณผลผลิตข้าวที่น้อยเสมอไป โดยเฉพาะผลผลิตต่อไร่ของข้าว เนื่องจาก ผลผลิตต่อไร่ทั้งปริมาณและคุณภาพ มักจะขึ้นอยู่กับลักษณะของที่ดิน น้ำ และภูมิอากาศในการผลิตข้าวมากกว่า ดังนั้น ถึงแม้ชาวนารายย่อยจะมีขนาดของพื้นที่และปัจจัยการผลิตเท่ากัน แต่ปริมาณผลผลิตที่ได้อาจจะไม่เท่ากัน

Ref. code: 25615724300032KTX

เพราะฉะนั้น การใช้ คำว่า “small scale farmers” จึงไม่สามารถที่จะกำหนดปริมาณผลผลิตที่น้อยได้ว่ามีขนาดและปริมาณเท่าไร

นอกจากนี้ สำหรับคำนิยามในภาษาไทยของชาวนารายย่อยในประเทศไทยนั้น ด้วยความแตกต่างหลากหลายของคำนิยามของเกษตรกรรายย่อยที่มีอยู่ และลักษณะของชาวนารายย่อยในประเทศไทยในปัจจุบันที่ไม่ได้อยู่ภายใต้ขอบเขตของคำนิยามใดคำนิยามหนึ่ง ดังนั้น วิทยานิพนธ์นี้ จึงเลือกที่จะสร้างคำนิยามของชาวนารายย่อยในประเทศไทยขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับกรณีศึกษา โดยการประยุกต์ใช้ 1) ความเข้าใจคำว่า “ชาวนา” ในประเทศไทย ซึ่งหมายถึงเกษตรกรผู้มีอาชีพปลูกข้าวเป็นหลัก 2) คำนิยามของชาวนาตามแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาทั้งผู้หญิงและผู้ชายที่ถูกกำหนดโดยลาเวียแคมเปซินา ปี ค.ศ. 2008 3) คำนิยามของเกษตรกรรายย่อยของประเทศไทย ที่ถูกกำหนดในประกาศคณะกรรมการสรรหาสมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง รายละเอียดของเกษตรกรรายย่อย ประกาศ ณ วันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2552 ซึ่งมีการกำหนดขนาดการถือครองที่ดินของเกษตรกรรายย่อยไว้ และ 4) คำนิยามผู้ผลิตรายย่อยขององค์การแฟร์เทรดสากล โดยกำหนดคำนิยาม ดังนี้

“ชาวนารายย่อยในประเทศไทย หมายถึง ผู้ชาย หรือผู้หญิงที่มีอาชีพและรายได้หลักมาจากการปลูกข้าว มีทรัพยากรการผลิตที่จำกัด ใช้เวลาในการทำงานส่วนใหญ่ในที่ดินของตัวเอง และมีการถือครองที่ดินไม่เกิน 50 ไร่ต่อครัวเรือน หรืออาจเช่าที่ดินเพื่อการเพาะปลูก”

1.7.2 การค้าที่เป็นธรรม

ในปัจจุบัน กลุ่มชาวนาผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในประเทศไทยจำนวนทั้งหมด ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกับองค์การแฟร์เทรดสากล (Fairtrade Labelling Organizations International-FLO) ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่เป็นสมาชิกของสมาคมเครือข่ายของขบวนการการค้าที่เป็นธรรม หรือที่เรียกว่า “ฟายน์” (FINE) ดังนั้น วิทยานิพนธ์นี้ จึงเลือกใช้คำนิยามการค้าที่เป็นธรรมที่ถูกกำหนดขึ้นโดย “ฟายน์” อันเป็นคำนิยามที่ถูกใช้ร่วมกันอย่างแพร่หลายภายในสมาคม ดังนี้

“การค้าที่เป็นธรรม หมายถึง การเป็นหุ้นส่วนทางการค้า ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการเจรจา, ความโปร่งใส และการเคารพ ที่ค้นหาความเท่าเทียมทางการค้าระหว่างประเทศที่มากขึ้น การค้าที่เป็นธรรมช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการเสนอเงื่อนไขทางการค้าที่ดีกว่า และการประกันสิทธิของผู้ผลิตและแรงงานชายขอบ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา” (Fairtrade International, 2011)

Ref. code: 25615724300032KTX

1.8 ขอบเขตการศึกษา

1.8.1 ขอบเขตของประเด็นที่จะศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้ มุ่งศึกษาการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้กับชาวนารายย่อยที่ดำรงอยู่ภายใต้อิทธิพลของการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และการเปิดเสรีทางการค้าผ่านกรณีศึกษาของขบวนการการค้าที่เป็นธรรม โดยเลือกศึกษากรณีการค้าข้าว เนื่องจาก เป็นสินค้าอาหารหลักที่สร้างคุณลักษณะพิเศษของสินค้าได้ยากและกำหนดราคาสินค้าได้ยากและเลือกศึกษาประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวที่มีความสามารถในการแข่งขันทางการผลิตและการค้าสินค้าเกษตร โดยการเสริมสร้างสิทธิอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยภายใต้อิทธิพลของการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ของวิทยานิพนธ์นี้ จะมุ่งศึกษาใน 3 ประเด็น คือ 1) การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาด 2) การเพิ่มอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา และ 3) การเพิ่มโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น

1.8.2 ขอบเขตของหน่วยการวิเคราะห์และกรณีศึกษา

โดยหลักการแล้ว ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมกำหนดว่าผู้ผลิตรายย่อยที่ประสงค์จะเข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมต้องมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อย (small producer organization-SPO) ในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกของขบวนการการค้าที่เป็นธรรม เพราะ ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมเชื่อว่าการรวมกลุ่มจะช่วยเพิ่มอำนาจในการกระทำ อันจะช่วยให้ผู้ผลิตรายย่อยได้รับประโยชน์จากการทำการค้าเพิ่มขึ้น แต่ด้วยวิทยานิพนธ์นี้มุ่งประเมินว่าชาวนารายย่อยในเชิงปัจเจกบุคคลมีอธิปไตยทางอาหารเพิ่มขึ้นหรือไม่ภายหลังจากที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมแล้ว ดังนั้น หน่วยการวิเคราะห์ (unit of analysis) ของวิทยานิพนธ์นี้จึงไม่ใช่กลุ่มชาวนารายย่อย (group of small farmers) ที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในประเทศไทย แต่เป็นชาวนารายย่อยในเชิงปัจเจกบุคคล (individual small farmer) ที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในประเทศไทย ในส่วนของระดับของการวิเคราะห์ (level of analysis) ด้วยวิทยานิพนธ์นี้มุ่งวิเคราะห์บทบาทของขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในกรณีของประเทศไทยเท่านั้น ไม่ได้มุ่งวิเคราะห์บทบาทของขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในระดับสากล อีกทั้ง ด้วยหน่วยการวิคราะห์ของวิทยานิพนธ์นี้ คือ ชาวนารายย่อย ซึ่งถือเป็นเพียงหน่วยการผลิตหนึ่งในระบบเศรษฐกิจเท่านั้น ดังนั้น ระดับของการวิเคราะห์ของวิทยานิพนธ์นี้ จึงเป็นการศึกษาในระดับภายในประเทศ (internal) และเป็นการศึกษาในระดับจุลภาค (micro)

Ref. code: 25615724300032KTX

สำหรับรายละเอียดของหน่วยการวิเคราะห์ มีดังนี้

1.8.2.1 ชาวนารายย่อยในประเทศไทย

วิทยานิพนธ์นี้ เลือกศึกษา ชาวนารายย่อยในประเทศไทย เนื่องจาก เกษตรกรส่วนใหญ่ประมาณ 13 ล้านคน หรือมากกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนเกษตรกรทั้งประเทศมีอาชีพปลูกข้าว (สารสนเทศส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, 2559) และข้าวยังเป็นพืชอาหารหลักและพืชส่งออกที่สำคัญของประเทศไทย โดยชาวนาส่วนใหญ่ถือครองที่ดินเฉลี่ยประมาณ 25.46 ไร่ต่อครัวเรือน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559) ซึ่งยังคงถือว่าเป็นเกษตรกรรายย่อย ตามประกาศคณะกรรมการสรรหาสมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง รายละเอียดของเกษตรกรรายย่อย ประกาศ ณ วันที่ 8 มกราคม ปี พ.ศ. 2552 ในข้อ 1 ที่ระบุว่า เกษตรกรรายย่อย ในกรณีทำนา ต้องมีที่ดินที่ใช้สำหรับทำนาไม่เกิน 50 ไร่

1.8.2.2 ชาวนารายย่อยในขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทย

จากข้อมูลทางเอกสาร พบว่า แม้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยจะมีกลุ่มชาวนารายย่อยที่ลงทะเบียนเป็นกลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อย (small producer organization-SPO) ในขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมโดยการเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล จำนวน 9 กลุ่ม[1] แต่ในทางปฏิบัติ มีกลุ่มชาวนารายย่อยที่ปลูกและจำหน่ายข้าวในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจำนวน 11 กลุ่ม (ไม่นับรวมสหกรณ์กรีนเนท จำกัด เนื่องจาก แม้ว่าสหกรณ์กรีนเนท จำกัดจะเป็นองค์กรผู้ผลิตที่ลงทะเบียนกับองค์การแฟร์เทรดสากล แต่ในทางปฏิบัติ สหกรณ์กรีนเนท จำกัดไม่ได้ทำหน้าที่ผลิตข้าวจริง แต่เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ดูแลสมาชิกกลุ่มองค์กรผู้ผลิตอีกต่อหนึ่ง) ซึ่งทุกกลุ่มเป็นกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ และอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ดูตารางที่ 1.8)

อย่างไรก็ตาม สำหรับการเลือกกลุ่มตัวอย่างข้อมูลชาวนารายย่อยในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในประเทศไทย วิทยานิพนธ์นี้เลือกศึกษาเฉพาะกลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมโดยการเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากลมากว่า 3 ปีขึ้นไป หรือกลุ่มที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมก่อนปี ค.ศ. 2012 (นับย้อนหลังจากปี ค.ศ. 2015 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มต้นศึกษาวิจัย) เนื่องจาก เป็นกลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แล้ว และสมาชิกเกษตรกรมีประสบการณ์ในการผลิตและจำหน่ายข้าวในขบวนการการ

---

[1] จากข้อมูลในเว็บไซต์ของ FLOCERT ในปี ค.ศ.2015 พบว่า มีกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมกับขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทย จำนวนทั้งหมด 9 กลุ่ม อย่างไรก็ตาม ข้อมูลกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมกับขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทย อาจมีการเปลี่ยนแปลงอีกได้ภายหลังจากงานวิทยานิพนธ์นี้

Ref. code: 25615724300032KTX

ค้าที่เป็นธรรม นอกจากนี้ การเลือกกลุ่มตัวอย่างยังขึ้นอยู่กับความสมัครใจและการยินยอมในการให้ข้อมูลของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตด้วย ดังนั้น วิทยานิพนธ์นี้จะสัมภาษณ์สมาชิกชาวนารายย่อยของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในประเทศไทยเพียง 8 กลุ่ม จากทั้งหมด 11 กลุ่ม เนื่องจาก เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวอินทรีย์และแฟร์เทรดไทย จังหวัดอำนาจเจริญ ไม่สะดวกในการให้ข้อมูล ในขณะที่ วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านปรือ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ ยังเข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมไม่ถึง 3 ปี ดังนั้น จึงยังไม่ได้รับการรับรองเป็นเกษตรอินทรีย์และสัดส่วนในการจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมยังมีจำนวนน้อยเกินกว่าที่จะประเมินผลลัพธ์ของกระบวนการทำงานของการค้าที่เป็นธรรมได้

Ref. code: 25615724300032KTX

ตารางที่ 1.8

รายชื่อกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมของประเทศไทย

รายชื่อกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ลงทะเบียนกับองค์การแฟร์เทรดสากล	**รายชื่อกลุ่มชาวนารายย่อยที่ปลูกและจำหน่ายข้าวในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในทางปฏิบัติ**	**ที่อยู่**	**รหัสการเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล**
1. สหกรณ์กรีนเนท จำกัด ประกอบด้วย สมาชิก 3 กลุ่ม	1. กลุ่มเกษตรกรทำนานาโส่ จังหวัดยโสธร	เลขที่ 57 หมู่ 2 บ้านโสกขุมปูน ตำบลนาโส่ อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร 35140	FLO ID 1490
	2. กลุ่มเกษตรกรทำนาบากเรือ จังหวัดยโสธร	เลขที่ 118 หมู่ที่ 4 ตำบลบากเรือ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร 35130	
	3. สหกรณ์เกษตรอินทรีย์เลิงนกทาและไทยเจริญจำกัด จังหวัดยโสธร	เลขที่ 110 หมู่ที่ 5, บ้าน คอนสาย ตำบลสามัคคี อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร 35120	
2. สหกรณ์เกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์	4. สหกรณ์เกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์	เลขที่ 88 หมู่ที่ 7 ปัทมานนท์ 88 ตำบลแกใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	FLO ID 2410
3. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนน้ำอ้อม จังหวัดยโสธร	5. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนน้ำอ้อม จังหวัดยโสธร	เลขที่ 27 หมู่ที่ 10 บ้านศิริพัฒนา ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร 35160	FLO ID 2426
4. กลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ จังหวัดอุบลราชธานี	6. กลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ จังหวัดอุบลราชธานี	เลขที่ 137 หมู่ 13 ถนนอุบล-ตระการ ตำบลขุหลุ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี 34130	FLO ID 2439

Ref. code: 25615724300032KTX

ตารางที่ 1.8

ข้อมูลกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวรายย่อยในประเทศไทยที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรม (ต่อ)

รายชื่อกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ลงทะเบียนกับองค์การแฟร์เทรดสากล	**รายชื่อกลุ่มชาวนารายย่อยที่ปลูกและจำหน่ายข้าวในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในทางปฏิบัติ**	**ที่อยู่**	**รหัสการเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล**
5. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเอฟทีเอสเกษตรอินทรีย์และแฟร์เทรด อำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ	7. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเอฟทีเอสเกษตรอินทรีย์และแฟร์เทรด อำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ	เลขที่ 152 หมู่ 3 ถนนชยางกูร ตำบลโคกกลาง อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ 37120	FLO ID 24322
6. วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง จังหวัดศรีสะเกษ	8. วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง จังหวัดศรีสะเกษ	เลขที่ 155 บ้านอุ่มแสง ตำบลดู่ อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ 33160	FLO ID 27806
7. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวอินทรีย์และแฟร์เทรดไทย จังหวัดอำนาจเจริญ	9. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวอินทรีย์และแฟร์เทรดไทย จังหวัดอำนาจเจริญ	เลขที่ 413 หมู่ 8 ชุมชนศรีมงคล ถนนเทศบาล 1 ตำบลบุ่ง อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ 37000	FLO ID 29592
8. วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านปรือ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์	10. วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านปรือ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์	เลขที่ 234 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านปรือ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ 31160	FLO ID 33248
9. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ	11. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ	เลขที่ 105 ม.3 ต.ห้วยไร่ อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ 37000	FLO ID 33779

ที่มา: FLOCERT

Ref. code: 25615724300032KTX

นอกจากนี้ สำหรับการเลือกขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิทยานิพนธ์นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งเน้นการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกเป็นหลัก ดังนั้น จึงเลือกขนาดกลุ่มตัวอย่างของชาวนารายย่อยจากกลุ่มองค์กรผู้ผลิตจำนวนกลุ่มละประมาณ 10-15 คน จากทั้งหมด 8 กลุ่ม โดยกลุ่มตัวอย่างที่เลือกนั้น เลือกจากชาวนารายย่อยที่ที่มีที่ดินขนาดไม่เกิน 50 ไร่ต่อครัวเรือน ตามหลักเกณฑ์ของประกาศคณะกรรมการสรรหาสมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง รายละเอียดของเกษตรกรรายย่อย ประกาศ ณ วันที่ 8 มกราคม ปี พ.ศ. 2552 และเลือกตัวอย่างที่เป็นชาวนารายย่อยที่มีรายได้จากการปลูกและจำหน่ายข้าวเป็นหลัก โดยวิธีการเลือกตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ผ่านการนัดหมายโดยคณะกรรมการกลุ่มของแต่ละกลุ่ม

จากหลักการข้างต้น ชาวนารายย่อยที่เข่าร่วมในขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทย ซึ่งถูกใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาของวิทยานิพนธ์นี้ จะมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 102 คน แบ่งเป็นชาวนาผู้ชายจำนวน 54 คน และเป็นชาวนาผู้หญิงจำนวน 47 คน โดยกลุ่มตัวอย่างของชาวนารายย่อยที่ถูกสัมภาษณ์ในวิทยานิพนธ์นี้ ส่วนใหญ่พบว่ามีอายุ 41-50 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ระดับประถมศึกษา และเป็นชาวนารายย่อยที่มีขนาดการถือครองที่ดิน 11-20 ไร่ นอกจากนี้ ยังพบว่าส่วนใหญ่เป็นชาวนารายย่อยที่มีต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ยต่อไร่อยู่ที่ 1,001-2,000 บาท และส่วนใหญ่ได้รับกำไรจากการจำหน่ายข้าวในระบบการค้าที่เป็นธรรม (ดูตารางที่ 1.9)

Ref. code: 25615724300032KTX

ตารางที่ 1.9

รายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างที่ถูกใช้ในการสัมภาษณ์

รายละเอียด		จำนวน (คน)	รายละเอียด		จำนวน (คน)
เพศ	ชาย	54	**การเช่าที่ดิน**	ไม่ได้เช่าที่ดิน	96
	หญิง	48		เช่า 1-10 ไร่	5
อายุ	18-30 ปี	1		เช่า 11-20 ไร่	1
	31-40 ปี	22	**ต้นทุนการผลิต**	1,000-2,000 บาทต่อไร่	55
	41-50 ปี	37		2,001-3,000 บาทต่อไร่	42
	51-60 ปี	32		3,001-4,000 บาทต่อไร่	4
	มากกว่า 60 ปี	10		มากกว่า 4,000 บาทต่อไร่	1
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	57	**รายได้จากการจำหน่ายข้าวในระบบการค้าที่เป็นธรรม**	ขาดทุน	15
	มัธยมศึกษา	39		กำไร 1-1,000 บาทต่อไร่	17
	ป.ว.ช.	1		กำไร 1,001-2,000 บาทต่อไร่	39
	ป.ว.ส.	2		กำไร 2,001-3,000 บาทต่อไร่	31
	11-20 ไร่	35			
	21-30 ไร่	28			
	31-40 ไร่	17			
	41-50 ไร่	10			

ที่มา: ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

1.9 แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้ใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารเป็นกรอบในการวิเคราะห์งานศึกษา อย่างไรก็ตาม ด้วยคำนิยามของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารยังเป็นที่ถกเถียง และถูกตีความในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิในหลากหลายมุมมองตามที่ได้อธิบายในส่วนทบทวนวรรณกรรม วิทยานิพนธ์นี้ จึงเลือกประยุกต์ใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารให้เหมาะสมกับกรณีศึกษาดังนี้

ด้วยวิทยานิพนธ์นี้ มุ่งเน้นศึกษาการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยในประเทศไทย โดยอาชีพชาวนาถือว่าเป็นอาชีพของคนกลุ่มหนึ่งที่เป็นแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศและมีความสำคัญต่อทั้งระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น อธิปไตยทางอาหารในวิทยานิพนธ์ จึงมุ่งให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างสิทธิของผู้ผลิต นอกจากนี้ ด้วยประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย แม้ว่าประชาชนจะมอบอำนาจให้กับรัฐ แต่อำนาจอธิปไตยที่แท้จริงยังคงเป็นของประชาชน สำหรับในกรณีที่รัฐเลือกที่จะดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ด้วยอำนาจอันชอบธรรมตามเจตจำนงของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งสร้างผลกระทบต่อสิทธิ

Ref. code: 25615724300032KTX

บางอย่างของคนบางกลุ่ม โดยเฉพาะสิทธิทางการผลิตและสิทธิทางตลาดของชาวนารายย่อย และชาวนารายย่อยไม่สามารถเรียกร้องสิทธิที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวจากรัฐได้ วิทยานิพนธ์นี้ จึงมุ่งให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างสิทธิของชาวนาให้มีความเข้มแข็งที่จะอยู่ภายใต้รูปแบบของการพัฒนาดังกล่าว ดังนั้น อธิปไตยทางอาหารในวิทยานิพนธ์ จึงมุ่งให้ความสำคัญกับสิทธิของประชาชนมากกว่าสิทธิของรัฐ ยิ่งไปกว่านั้น ในประเด็นข้อถกเถียงที่ว่าอธิปไตยทางอาหารเป็นสิทธิปัจเจกบุคคล หรือสิทธิร่วมหรือสิทธิแบบกลุ่ม เนื่องจาก วิทยานิพนธ์นี้ มุ่งเสริมสร้างสิทธิของชาวนา ซึ่งเป็นการเสริมสร้างสิทธิของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ดังนั้น อธิปไตยทางอาหารในวิทยานิพนธ์นี้ จึงให้ความสำคัญกับสิทธิร่วมหรือสิทธิแบบกลุ่ม

สำหรับคำนิยามของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารที่ถูกพัฒนาและเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง ซึ่งยังไม่เป็นที่ยุติ วิทยานิพนธ์นี้เลือกใช้คำนิยามอธิปไตยทางอาหารของคณะกรรมการวางแผนระหว่างประเทศเพื่ออธิปไตยทางอาหาร (International Planning Committee for Food Sovereignty-IPC) ในปี ค.ศ. 2002 เป็นกรอบในการศึกษา เนื่องจาก เป็นคำนิยามที่มีขอบเขตของคำนิยามกว้างและครอบคลุมกว่าคำนิยามที่ถูกกำหนดโดยลาเวียแคมเปซินา ในปี ค.ศ.1996 และคำนิยามที่ถูกกำหนดไว้ในแถลงการณ์นีย์เลนี่ (Declaration of Nyéléni, 2007) ปี ค.ศ. 2007 โดยคณะกรรมการวางแผนระหว่างประเทศเพื่ออธิปไตยทางอาหาร ระบุว่า อธิปไตยทางอาหารไม่ใช่เพียงสิทธิของประชาชนในเชิงปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ขยายไปรวมถึงสิทธิของชุมชน อันเป็นสิทธิของกลุ่มและสิทธิของประเทศด้วย ว่ามีสิทธิที่จะกำหนดและตัดสินใจเกี่ยวกับการผลิตในระบบเกษตรและอาหาร นอกจากนี้ คำนิยามของคณะกรรมการวางแผนระหว่างประเทศเพื่ออธิปไตยทางอาหาร ยังมีมุมมองการสนับสนุนการผลิตที่มีประโยชน์ต่อด้านต่างๆ มากกว่า โดยนอกจากการสนับสนุนการผลิตที่มีความเหมาะสมกับระบบนิเวศ สังคม และวัฒนธรรมแล้ว ยังสนับสนุนการผลิตที่ความเหมาะสมในเชิงเศรษฐกิจด้วย โดยคณะกรรมการวางแผนระหว่างประเทศเพื่ออธิปไตยทางอาหาร ได้นิยามอธิปไตยทางอาหารว่า “อธิปไตยทางอาหาร คือ สิทธิของประชาชน ชุมชน และประเทศ ที่จะกำหนดนโยบายทางการเกษตร นโยบายทางด้านแรงงาน นโยบายทางการประมง นโยบายเกี่ยวกับที่ดิน ซึ่งมีความเหมาะสมกับระบบนิเวศ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพวกเขา ทั้งยังรวมถึงสิทธิอันแท้จริงของสิทธิทางอาหาร และสิทธิในการผลิตอาหาร ซึ่งหมายความว่าประชาชนทุกคนจะต้องมีสิทธิในอาหารที่ปลอดภัย มีโภชนาการ และมีความเหมาะสมทางวัฒนธรรมและทรัพยากรการผลิต และความสามารถที่จะรักษาพวกเขาและสังคมของพวกเขาอย่างยั่งยืน” (The International Nyeleni Newsletter, 2002)

นอกจากนี้ คณะกรรมการวางแผนระหว่างประเทศเพื่ออธิปไตยทางอาหารได้กำหนดหลักการอธิปไตยทางอาหาร 5 ข้อ (Binimelis et al, 2014) เพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์อธิปไตยทางอาหาร ได้แก่

Ref. code: 25615724300032KTX

1) การเข้าถึงทรัพยากร (access to resources)

อธิปไตยทางอาหารจะสนับสนุนกระบวนการของชุมชนและปัจเจกชน ที่จะทำให้แน่ใจว่าผู้ผลิตรายย่อยและรายกลาง มีการเข้าถึงทรัพยากร และสามารถควบคุมการใช้ทรัพยากรพื้นฐานทางธรรมชาติและสังคมของเขา ซึ่งรวมถึงการเข้าถึงที่ดิน น้ำ เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย การบริการทางการเงิน และการบริการสาธารณะ โดยการจัดการการเข้าถึงทรัพยากรนี้ ยังคำนึงถึงความยั่งยืน การเคารพสิทธิของชนพื้นเมือง และสิทธิทางเพศสภาพ อันเป็นมิติที่ตัดข้ามวัฒนธรรมด้วย

2) รูปแบบการผลิต (production model)

อธิปไตยทางอาหารจะสนับสนุนการผลิตของครอบครัวและท้องถิ่น ซึ่งเป็นการผลิตที่หลากหลายที่อยู่บนพื้นฐานความรู้ดั้งเดิมของท้องถิ่นและชุมชนนั้นๆ โดยรูปแบบการผลิตต้องเป็นวิธีการที่มีความยั่งยืนต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม และอธิปไตยทางอาหารต้องสนับสนุนรูปแบบการพัฒนาทางการเกษตรซึ่งเกิดขึ้นภายในกลุ่ม และสิทธิในการผลิตอาหาร

3) การเปลี่ยนผ่านและกระบวนการทำให้เป็นการค้า (transformation and commercialization)

อธิปไตยทางอาหารจะปกป้องสิทธิของเกษตรกร แรงงานในท้องถิ่นที่ขาดแคลนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ชาวประมง คนเลี้ยงสัตว์ และคนพื้นเมืองในประเทศที่จำหน่ายผลิตผลของพวกเขาเพื่อการเลี้ยงชีพของประชากรในท้องถิ่น โดยการปกป้องนี้ มีนัยยะถึงการปกป้องและควบคุมการผลิตของชาติ ตลาดท้องถิ่น และตลาดภายในประเทศ จากการทุ่มตลาดและการนำเข้าสินค้าที่มีราคาถูก รวมถึงการสนับสนุนให้เกิดการค้าทางตรงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค

4) การบริโภคอาหารและสิทธิในการเข้าถึงอาหาร (consumption of food and the right to food)

อธิปไตยทางอาหาร ปกป้องสิทธิของพลเมืองที่จะบริโภคอาหารที่ดีต่อสุขภาพ มีโภชนาการ และมีความเหมาะสมกับวัฒนธรรม ซึ่งมาจากผู้ผลิตของท้องถิ่น และการใช้วิธีการและเทคนิคการผลิตที่เป็นเกษตรเชิงนิเวศ

5) นโยบายทางการเกษตรและภาคประชาสังคม (agriculture policy and CSO)

อธิปไตยทางอาหาร ปกป้องสิทธิของเกษตรกรที่จะรู้ สิทธิที่จะเข้าร่วมและสิทธิของการมีอำนาจเหนือนโยบายสาธารณะของท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงกับอธิปไตยทางอาหาร ผู้ผลิตและผู้บริโภคควรเป็นศูนย์กลางและเป็นแกนกลางของการกำหนดนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับระบบเกษตรและอาหาร

Ref. code: 25615724300032KTX

อย่างไรก็ตาม จากหลักการอธิปไตยทางอาหารข้างต้น วิทยานิพนธ์นี้จะเลือกใช้เฉพาะหลักการข้อ 1) การเข้าถึงทรัพยากร และข้อ 2) รูปแบบการผลิต สำหรับการวิเคราะห์การเพิ่มโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ และการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นของชาวนารายย่อย และใช้หลักการข้อ 3) การเปลี่ยนผ่านและกระบวนการทำให้เป็นการค้า สำหรับวิเคราะห์การเพิ่มโอกาสในเข้าถึงตลาด และการเพิ่มอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคาของชาวนารายย่อย (ดูตารางที่ 1.10)

แม้ว่าวิทยานิพนธ์นี้จะใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารและหลักการอธิปไตยทางอาหารเป็นกรอบในการวิเคราะห์งานศึกษา อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 2008 กลุ่มลาเวียแคมเปซินาก็ได้ประกาศแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาทั้งผู้หญิงและผู้ชาย (Declaration of the Rights of Peasants-Women and Men)[2] เพื่อใช้สนับสนุนแนวคิดอธิปไตยทางอาหารด้วย เนื่องจากวิทยานิพนธ์นี้ มุ่งศึกษาการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อย อันเกี่ยวข้องกับสิทธิของชาวนา โดยเฉพาะสิทธิทางการผลิตและสิทธิทางตลาด ดังนั้น วิทยานิพนธ์จึงใช้หลักการเกี่ยวกับสิทธิชาวนาของแถลงการณ์ดังกล่าวเป็นกรอบในการวิเคราะห์อธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยเพิ่มเติมด้วย โดยจะเลือกใช้มาตราที่เกี่ยวข้องดังนี้ (ดูตารางที่ 1.11)

สำหรับการวิเคราะห์การเพิ่มโอกาสในเข้าถึงตลาด จะใช้มาตราที่ 7 เรื่องสิทธิในข้อมูลและเทคโนโลยีทางการเกษตร วรรคที่ (1) และวรรคที่ (2) เป็นกรอบในการวิเคราะห์

สำหรับการวิเคราะห์การเพิ่มอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคาของชาวนารายย่อยจะใช้มาตราที่ 7 เรื่องสิทธิในข้อมูลและเทคโนโลยีทางการเกษตร วรรคที่ (1) และวรรคที่ (2) และมาตราที่ 8 เรื่อง เสรีภาพในการกำหนดราคาและตลาดสำหรับการผลิตทางการเกษตร วรรคที่ (4) (5) และ (7) เป็นกรอบในการวิเคราะห์

---

[2] แถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ประกอบไปด้วย 13 มาตรา ได้แก่ มาตราที่ 1 คำจำกัดความของชาวนา: ผู้ทรงสิทธิ มาตราที่ 2 สิทธิของชาวนา มาตราที่ 3 สิทธิที่จะมีชีวิตและมีมาตรฐานการดำรงชีพที่เพียงพอ มาตราที่ 4 สิทธิในที่ดินและอาณาเขต มาตราที่ 5 สิทธิในเมล็ดพันธุ์ ความรู้ และการปฏิบัติทางการเกษตรดั้งเดิม มาตราที่ 6 สิทธิในวิธีการผลิตทางการเกษตร มาตราที่ 7 สิทธิในข้อมูลและเทคโนโลยีทางการเกษตร มาตราที่ 8 เสรีภาพในการกำหนดราคาและตลาด มาตราที่ 9 สิทธิในการปกป้องมูลค่าทางการเกษตร มาตราที่ 10 สิทธิในความหลากหลายทางชีวภาพ มาตราที่ 11 สิทธิในการรักษาสิ่งแวดล้อม มาตราที่ 12 สิทธิในการแสดงความเห็น และมาตราที่ 13 สิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรม (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน แถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาทั้งผู้หญิงและผู้ชาย)

Ref. code: 25615724300032KTX

สำหรับการวิเคราะห์การเพิ่มโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นของชาวนารายย่อย จะใช้มาตราที่ 4 สิทธิในที่ดินและอาณาเขต วรรคที่ (1) (2) และ (4) มาตราที่ 5 สิทธิในเมล็ดพันธุ์ความรู้และการปฏิบัติทางการเกษตรดั้งเดิม วรรคที่ (1) (2) (3) (4) (6) (7) และ (8) มาตราที่ 6 สิทธิในวิธีการผลิต วรรคที่ (4) และ (5) มาตราที่ 9 สิทธิในการปกป้องคุณค่าทางการเกษตร วรรคที่ (1) (2) และ (3) และมาตราที่ 10 สิทธิในความหลากหลายทางชีวภาพ วรรคที่ (1) (2) และ (5) เป็นกรอบในการวิเคราะห์

อย่างไรก็ตาม สำหรับการใช้หลักการสิทธิชาวนาของแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ในปี ค.ศ. 2008 ในการวิเคราะห์การเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยในประเทศไทย แม้ว่าคำนิยามของชาวนารายย่อยในประเทศไทยในวิทยานิพนธ์นี้จะใช้คำว่า “smallholder rice farmers” เนื่องจากบริบทของชาวนาในประเทศไทยไม่ได้อยู่ในขอบข่ายความหมายของคำว่า “peasants” ในแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ในปี ค.ศ. 2008 ตามที่อธิบายไว้ในข้อ 1.7.1 แต่การใช้หลักการสิทธิชาวนาในการวิเคราะห์งานศึกษาดังกล่าวก็ไม่ได้ขัดแย้งกับคำนิยามในงานศึกษา เนื่องจาก วิทยานิพนธ์นี้ มุ่งใช้หลักการสิทธิชาวนา ในการวิเคราะห์ว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจะช่วยเสริมสร้างสิทธิของชาวนารายย่อยในประเทศไทยที่ถูกเศรษฐกิจแบบทุนนิยมผลักดันให้พึ่งพาระบบตลาดและอยู่ในกระบวนการลดลงของความเป็นชาวนา (depeasantization) สามารถกลับคืนสู่กระบวนการความเป็นชาวนา (repeasantization) โดยการมีสิทธิและความสามารถในการกำหนดโดยตัวเองอีกครั้งได้หรือไม่ อย่างไร

Ref. code: 25615724300032KTX

ตารางที่ 1.10

หลักการอธิปไตยทางอาหารที่ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์งานศึกษา

กรอบการวิเคราะห์	โอกาสในการเข้าถึงตลาด	อำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา	โอกาสในการเลือกวิธีการผลิต
หลักการอธิปไตยทางอาหารของคณะกรรมการวางแผนระหว่างประเทศเพื่ออธิปไตยทางอาหาร (IPC) ปี ค.ศ. 2002	**หลักการข้อที่ 3 การเปลี่ยนผ่านและกระบวนการทำให้เป็นการค้า** "อธิปไตยทางอาหารจะปกป้องสิทธิของเกษตรกร แรงงานในท้องถิ่นที่ขาดแคลนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ชาวประมง คนเลี้ยงสัตว์ และคนพื้นเมืองในประเทศที่จำหน่ายผลิตผลของพวกเขาเพื่อการเลี้ยงชีพของประชากรในท้องถิ่น โดยการปกป้องนี้ มีนัยยะถึงการปกป้องและควบคุมการผลิตของชาติ ตลาดท้องถิ่น และตลาดภายในประเทศ จากการทุ่มตลาดและการนำเข้าสินค้าที่มีราคาถูก รวมถึงการสนับสนุนให้เกิดการค้าทางตรงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค"	**หลักการข้อที่ 3 การเปลี่ยนผ่านและกระบวนการทำให้เป็นการค้า** "อธิปไตยทางอาหารจะปกป้องสิทธิของเกษตรกร แรงงานในท้องถิ่นที่ขาดแคลนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ชาวประมง คนเลี้ยงสัตว์ และคนพื้นเมืองในประเทศที่จำหน่ายผลิตผลของพวกเขาเพื่อการเลี้ยงชีพของประชากรในท้องถิ่น โดยการปกป้องนี้ มีนัยยะถึงการปกป้องและควบคุมการผลิตของชาติ ตลาดท้องถิ่น และตลาดภายในประเทศ จากการทุ่มตลาดและการนำเข้าสินค้าที่มีราคาถูก รวมถึงการสนับสนุนให้เกิดการค้าทางตรงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค"	**หลักการข้อที่ 1 การเข้าถึงทรัพยากร** "อธิปไตยทางอาหารจะสนับสนุนกระบวนการของชุมชนและปัจเจกชน ที่จะทำให้แน่ใจว่าผู้ผลิตรายย่อยและรายกลาง มีการเข้าถึงทรัพยากร และสามารถควบคุมการใช้ทรัพยากรพื้นฐานทางธรรมชาติและสังคมของเขา ซึ่งรวมถึงการเข้าถึงที่ดิน น้ำ เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย การบริการทางการเงิน และการบริการสาธารณะ โดยการจัดการการเข้าถึงทรัพยากรนี้ ยังคำนึงถึงความยั่งยืน การเคารพสิทธิของชนพื้นเมือง และสิทธิทางเพศสภาพ อันเป็นมิติที่ตัดข้ามวัฒนธรรมด้วย" **หลักการข้อที่ 2 รูปแบบการผลิต** "อธิปไตยทางอาหารจะสนับสนุนการผลิตของครอบครัวและท้องถิ่น ซึ่งเป็นการผลิตที่หลากหลายที่อยู่บนพื้นฐานความรู้ดั้งเดิมของท้องถิ่นและชุมชนนั้นๆ โดยรูปแบบการผลิตต้องเป็นวิธีการที่มีความยั่งยืนต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม และอธิปไตยทางอาหารต้องสนับสนุนรูปแบบการพัฒนาทางการเกษตรซึ่งเกิดขึ้นภายในกลุ่ม และสิทธิในการผลิตอาหาร"

ที่มา: Binimelis et al, 2014

Ref. code: 25615724300032KTX

ตารางที่ 1.11

มาตราของแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาที่ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์งานศึกษา

กรอบการวิเคราะห์	โอกาสในการเข้าถึงตลาด	อำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา	โอกาสในการเลือกวิธีการผลิต
มาตราของแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาทั้งผู้หญิงและผู้ชาย (Declaration of the Rights of Peasants-Women and Men) ปี ค.ศ. 2008	**มาตราที่ 7 สิทธิในข้อมูลและเทคโนโลยีทางการเกษตร วรรคที่ (1) และ (2)** (1) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลที่เป็นกลางและสมดุลเกี่ยวกับเงินทุน ตลาด นโยบาย ราคา เทคโนโลยี ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับความจำเป็นของชาวนา (2) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายชาติและนโยบายระหว่างประเทศ	**มาตราที่ 7 สิทธิในข้อมูลและเทคโนโลยีทางการเกษตร วรรคที่ (1) และ (2)** (1) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลที่เป็นกลางและสมดุลเกี่ยวกับเงินทุน ตลาด นโยบาย ราคา เทคโนโลยี ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับความจำเป็นของชาวนา (2) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายชาติและนโยบายระหว่างประเทศ **มาตราที่ 8 เรื่อง เสรีภาพในการกำหนดราคาและตลาดสำหรับการผลิตทางการเกษตร วรรคที่ (4) (5) และ (7)** (4) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิที่จะได้รับราคาที่เป็นประโยชน์สำหรับการผลิตของพวกเขา (5) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิในการกำหนดราคา ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และแบบกลุ่ม (7) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิที่จะได้รับราคาที่เป็นธรรมสำหรับการผลิตของพวกเขา	**มาตราที่ 4 สิทธิในที่ดินและอาณาเขต วรรคที่ (1) (2) และ (4)** (1) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิในที่ดินของพวกเขา ทั้งในการอยู่อาศัยและการทำเกษตร (2) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) และครอบครัว มีสิทธิที่จะทำงานในที่ดินของตัวเองและผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรในอาณาเขตของตัวเอง (4) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิที่จะใช้น้ำในการทำการเกษตร ซึ่งถูกควบคุมโดยชุมชนท้องถิ่น **มาตราที่ 5 สิทธิในเมล็ดพันธุ์ความรู้ และการปฏิบัติทางการเกษตรดั้งเดิม วรรคที่ (1) (2) (3) (4) (6) (7) และ (8)** (1) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิที่จะกำหนดพันธุ์พืชที่พวกเขาต้องการเพาะปลูก (2) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิปฏิเสธพันธุ์พืชที่ถูกพิจารณาว่ามีความเสี่ยงในทางเศรษฐกิจ ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมของพวกเขา (3) ชาว (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิปฏิเสธตัวแบบของอุตสาหกรรมทางการเกษตร (4) ชาวนา (หญิงและชาย) มีสิทธิที่จะอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำเกษตร การประมง และปศุสัตว์ (6) ชาวนา (หญิงและชาย) มีสิทธิที่จะเลือกวิธีการการผลิตของพวกเขา ไม่ว่าจะเป็น พันธุ์พืช การจัดการปริมาณและคุณภาพของผลผลิต ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และแบบกลุ่ม (7) ชาวนา (หญิงและชาย) มีสิทธิที่จะใช้เทคโนโลยีของตนเองหรือเทคโนโลยีที่พวกเขาเลือกเพื่อปกป้องสุขภาพและการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม (8) ชาวนา (หญิงและชาย) มีสิทธิที่จะปลูกและพัฒนาพันธุ์พืชของตน เพื่อการแลกเปลี่ยน การให้ และการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ของพวกเขา

Ref. code: 25615724300032KTX

ตารางที่ 1.11

มาตราของแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาที่ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์งานศึกษา (ต่อ)

กรอบการวิเคราะห์	โอกาสในการเข้าถึงตลาด	อำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา	โอกาสในการเลือกวิธีการผลิต
มาตราของแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาทั้งผู้หญิงและผู้ชาย (Declaration of the Rights of Peasants-Women and Men) ปี ค.ศ. 2008			**มาตราที่ 6 สิทธิในวิธีการผลิต (right to means of agricultural production) วรรคที่ (4) และ (5)** (4) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิที่จะใช้น้ำในการทำการเกษตร ซึ่งถูกควบคุมโดยชุมชนท้องถิ่น (5) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิที่จะขนส่ง ตาก และเก็บผลผลิตของตนเอง เพื่อการทำตลาดสินค้าของพวกเขา **มาตราที่ 9 สิทธิในการปกป้องคุณค่าทางการเกษตร (right to the protection of agriculture values) วรรคที่ (1) (2) และ (3)** (1) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิที่จะตระหนักและปกป้องวัฒนธรรมและคุณค่าทางการเกษตรของท้องถิ่น (2) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิที่จะอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นทางการเกษตร (3) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิที่จะปฏิเสธการแทรกแซงต่างๆที่ทำลายคุณค่าทางการเกษตรของท้องถิ่น **มาตราที่ 10 สิทธิในความหลากหลายทางชีวภาพ (right to biological diversity) วรรคที่ (1) (2) และ (5)** (1) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิที่จะปกป้องและรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ (2) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิที่จะปลูก พัฒนา และรักษาพันธุ์พืช เพื่อการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ (5) ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิที่จะดูแล อนุรักษ์ และแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช เพื่อการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ และการรักษาทรัพยากรของท้องถิ่น ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และแบบกลุ่ม

ที่มา: Declaration of the Rights of Peasants-Women and Men, 2008

Ref. code: 25615724300032KTX

1.10 วิธีการศึกษา และตัวชี้วัดในการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้จะใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีการศึกษาทางเอกสารและการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกเป็นหลัก และการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารและหลักการอธิปไตยทางอาหาร ปี ค.ศ. 2002 และรายละเอียดของสิทธิชาวนาในแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ปี ค.ศ. 2008 ในการวิเคราะห์งานศึกษา

1.10.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.10.1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร

การรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร จะเก็บข้อมูลทั้งจากเอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรอง โดยเอกสารชั้นต้นจะเก็บข้อมูลทางสถิติเกี่ยวกับสถานการณ์การผลิตและการค้าข้าว ข้อมูลทางสถิติที่เกี่ยวกับชาวนารายย่อย ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายทางด้านการค้าข้าวและนโยบายการพัฒนาภาคเกษตรของประเทศไทย แถลงการณ์เกี่ยวกับสิทธิชาวนา แนวคิดอธิปไตยทางอาหารของลาเวียแคมเปซินา แนวคิดการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากล และหลักการและมาตรฐานทางการผลิตและการค้าของการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากล

ในส่วนของเอกสารชั้นรอง จะเก็บรวมรวมข้อมูลงานศึกษาและวรรณกรรมเกี่ยวกับปัญหาของชาวนาในประเทศไทย งานศึกษาที่เกี่ยวกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหารและงานศึกษาที่เกี่ยวกับขบวนการการค้าที่เป็นธรรม

1.10.1.2 การรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

การรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จะแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง และ 2) การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1) การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จะแบ่งออกเป็น

(1) การสัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่เป็นคณะกรรมการจัดการและบริหารงานเกี่ยวกับกระบวนการต่างๆในขบวนการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทย โดยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interviews) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

(2) การสัมภาษณ์ชาวนารายย่อยในแต่ละกลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่เข้าร่วมในขบวนการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทย โดยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview)

Ref. code: 25615724300032KTX

เพื่อให้ได้ทั้งข้อมูลเชิงลึก และเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล

2) การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จะเป็นการสัมภาษณ์บริษัทและผู้ประกอบธุรกิจการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทย โดยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interviews) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

1.10.2 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลว่าขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมจะสามารถเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหาร โดยการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาด การเพิ่มอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา และการเพิ่มโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นให้แก่ชาวนารายย่อยในประเทศไทยได้หรือไม่ อย่างไร จะวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ถูกรวบรวมจากเอกสารและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยอาศัยแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร หลักการอธิปไตยทางอาหาร และหลักการของสิทธิชาวนาในการวิเคราะห์ศึกษา ซึ่งมีการสร้างตัวชี้วัดอธิปไตยทางอาหาร ดังนี้

ตัวชี้วัดในการศึกษา

เนื่องจาก แนวคิดอธิปไตยทางอาหาร เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ อำนาจและการเมือง ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละรัฐ แต่ละภูมิภาค แต่ละท้องถิ่น ส่งผลให้นิยามแนวคิดอธิปไตยทางอาหารยังไม่เป็นที่ยุติ และยังคงถูกพัฒนาอยู่ตลอดเวลา บนสถานะที่ไม่หยุดนิ่งของนิยามอธิปไตยทางอาหารนี้ ทำให้ตัวชี้วัดของอธิปไตยทางอาหารยังเป็นที่ถกเถียง และไม่มีข้อสรุปเช่นกัน ดังนั้น ตัวชี้วัดอธิปไตยทางอาหารจึงยังไม่มีตัวชี้วัดที่สมบูรณ์แบบที่จะใช้วัดได้กับทุกกรณีและทุกประเทศ แต่การกำหนดตัวชี้วัดอธิปไตยทางอาหาร ขึ้นอยู่กับมุมมองของนิยามอธิปไตยทางอาหาร ว่ามีมุมมองอย่างไร รวมถึงลำดับความสำคัญของความต้องการ การปฏิบัติ และกลยุทธ์ในการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่อธิปไตยทางอาหารที่ถูกเสนอในแต่ละพื้นที่

อย่างไรก็ตาม ตามที่ได้อธิบายในข้อที่ 1.9 ด้วยวิทยานิพนธ์นี้ เลือกใช้คำนิยามอธิปไตยทางอาหารและหลักการอธิปไตยทางอาหารของคณะกรรมการวางแผนระหว่างประเทศเพื่ออธิปไตยทางอาหารในปี ค.ศ. 2002 และหลักการเกี่ยวกับสิทธิชาวนาของแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาทั้งผู้หญิงและผู้ชายในปี ค.ศ. 2008 สำหรับการวิเคราะห์งานศึกษาใน 3 ประเด็น ได้แก่ การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาด การเพิ่มอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา และการเพิ่มโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น (ดูตารางที่ 1.6 และ 1.7) ประกอบกับการค้นหาข้อมูลคำนิยามของคำต่างๆ อันได้แก่ คำนิยามของการเข้าถึงตลาด (Hugo, Squalli & Wilson, 2006; Investopedia, n.d.) และคำนิยาม

Ref. code: 25615724300032KTX

ของอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา (Agriculture Business Strategies, 1999; Fletcher, 1961) และการศึกษาถึงวิธีการผลิตทางการเกษตรแบบดั้งเดิมของชาวนาไทย (ดาวเรือง พืชผล และคณะ, 2553) รวมถึงการสัมภาษณ์มุมมองและความเห็นของชาวนาในเบื้องต้น ดังนั้น วิทยานิพนธ์นี้จึงใช้ข้อมูลทั้งหมดดังกล่าวสร้างตัวชี้วัด 3 ตัว ซึ่งมีการกำหนดคำนิยามเชิงปฏิบัติการดังนี้

1) โอกาสในการเข้าถึงตลาด หมายถึง ความสามารถในการนำสินค้าที่ตนผลิตเข้าไปจำหน่ายในตลาด อันจะช่วยให้เกิดการเพิ่มขึ้นของการค้าและการเพิ่มรายได้ โดยความสามารถดังกล่าว ต้องประกอบด้วย

1.1) การไม่มีอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาด

1.2) การมีช่องทางการจำหน่ายสินค้าจำนวนมากและหลากหลายช่องทาง

1.3) การเชื่อมความสัมพันธ์ทางตรงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค

2) อำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา หมายถึง ความสามารถในการตั้งราคาขายของสินค้า อันเป็นราคาที่ครอบคลุมต้นทุนการผลิต หรือความสามารถที่จะกำหนดราคาโดยใช้ต้นทุนการผลิตเป็นฐานในการกำหนดราคา (cost based pricing approach) และสามารถที่จะต่อรองราคาเพื่อให้ได้มาซึ่งราคาตามที่ตั้งไว้ โดยความสามารถดังกล่าว ต้องประกอบด้วย

2.1) การมีส่วนรวมในการกำหนดราคา

2.2) การมีอำนาจในการต่อรองราคา

3) โอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ และการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น หมายถึง ความสามารถในการเลือกใช้ปัจจัยการผลิตและรูปแบบวิธีการผลิต ซึ่งเป็นจารีตประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือชุมชน และสามารถที่จะจำหน่ายสินค้าอันมาจากวิธีการผลิตดังกล่าวนั้นได้ในระดับราคาที่สอดคล้องกับต้นทุนการผลิต โดยความสามารถดังกล่าวต้องประกอบด้วย

3.1) การเข้าถึงทรัพยากรการผลิต

3.2) การผลิตปัจจัยการผลิตด้วยตัวเอง

3.3) การใช้เมล็ดพันธุ์ท้องถิ่นในการเพาะปลูกและจำหน่าย

3.4) การทำเกษตรผสมผสาน

3.5) การพึ่งพาแรงงานครัวเรือนในการทำเกษตร

3.6) การทำเกษตรปลอดสารเคมี/อินทรีย์

Ref. code: 25615724300032KTX

ตัวชี้วัดข้างต้นนี้ จะใช้ในการประเมินผลการสัมภาษณ์ชาวนารายย่อยที่เข้าร่วมในขบวนการค้าข้าวที่เป็นธรรม เปรียบเทียบกับข้อมูลทางเอกสารว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจะสามารถเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้กับชาวนารายย่อย โดยเฉพาะการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงตลาด การเพิ่มอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา และการเพิ่มโอกาสในวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น ได้หรือไม่ อย่างไร โดยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การประเมินหาค่าร้อยละ (percentage) และการประเมินหาข้อมูลโดยสรุป ซึ่งเกณฑ์การให้คะแนนและมาตรวัด จะมีรายละเอียดดังนี้ (ดูตารางที่ 1.12)

Ref. code: 25615724300032KTX

ตารางที่ 1.12

*เกณฑ์การให้คะแนน และมาตรวัดของตัวชี้วัด*ในการศึกษา

อธิปไตยทางอาหารของชาวนา	**ตัวชี้วัด**		**เกณฑ์การให้คะแนน**
1. โอกาสในการเข้าถึงตลาด	1.1 อุปสรรคในการเข้าสู่ตลาด	1.1.1 การไม่มีอุปสรรคด้านค่าใช้จ่าย 1.1.2 การไม่มีอุปสรรคด้านเงื่อนไขและข้อบังคับ 1.1.3 การไม่มีอุปสรรคด้านความรู้และภาษาในการเข้าสู่ตลาด	จะใช้คำถามแบบปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประเมินหาค่าร้อยละ
	1.2 ความหลากหลายของช่องทางการจำหน่ายสินค้า	1.2.1 การมีช่องทางการจำหน่ายสินค้าจำนวนมากและหลากหลายช่องทาง (มีมากกว่า 2 ช่องทางขึ้นไป)	จะใช้คำถามแบบปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประเมินหาค่าร้อยละ
	1.3 การเชื่อมความสัมพันธ์ทางตรงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค	1.3.1 การค้าทางตรงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคอันจะช่วยลดจำนวนคนกลางทางการค้า และทำให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคเป็นแกนกลางของการตัดสินใจทางการค้า	จะใช้คำถามแบบปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประเมินหาค่าร้อยละ

Ref. code: 25615724300032KTX

ตารางที่ 1.12

เกณฑ์การให้คะแนน และมาตรวัดของตัวชี้วัด (ต่อ)

อธิปไตยทางอาหารของชาวนา	ตัวชี้วัด		เกณฑ์การให้คะแนน
2. อำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา	2.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดราคาขั้นต่ำของข้าวเปลือก	2.1.1 การมีช่องทางหรือกระบวนการที่ชาวนาสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดราคาขั้นต่ำของข้าวเปลือก ได้แก่ การจัดประชุม หรือ การสำรวจความคิดเห็น 2.1.2 การมีสัดส่วนของสมาชิกชาวนามากกว่ากึ่งหนึ่งของผู้เข้าร่วมทั้งหมดในกระบวนการกำหนดราคาขั้นต่ำของข้าวเปลือก	จะใช้คำถามแบบปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประเมินหาค่าร้อยละ
	2.2 การมีอำนาจในการต่อรองราคา	2.2.1 ชาวนามีข้อมูลเกี่ยวกับการค้าที่เป็นธรรม 2.2.2 ชาวนามีข้อมูลเกี่ยวสถานการณ์ตลาดและราคาข้าว 2.2.3 ชาวนามีข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนการผลิตข้าว	จะใช้คำถามแบบปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประเมินหาค่าร้อยละ

Ref. code: 25615724300032KTX

ตารางที่ 1.12

เกณฑ์การให้คะแนน และมาตรวัดของตัวชี้วัด (ต่อ)

อธิปไตยทางอาหารของชาวนา	ตัวชี้วัด		เกณฑ์การให้คะแนน
3. โอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ และการใช้ความรู้ทางการผลิตทางการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น	3.1 การเข้าถึงทรัพยากรการผลิต	3.1.1 การมีที่ดินสำหรับการทำเกษตร 3.1.2 การมีน้ำใช้เพียงพอสำหรับการทำเกษตร 3.1.3 การมีเมล็ดพันธุ์เพียงพอในการทำการเกษตร 3.1.4 การมีปุ๋ยที่เพียงพอในการทำเกษตร	จะใช้คำถามแบบปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประเมินหาค่าร้อยละ
	3.2 การผลิตปัจจัยการผลิตด้วยตัวเอง	3.2.1 การผลิตพันธุ์ข้าวสำหรับเพาะปลูกเอง 3.2.2 การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และสารชีวภาพเอง	จะใช้คำถามแบบให้เลือกตอบ ตอบ ใช่ ให้ 1 คะแนน ตอบ ไม่ใช่ ให้ 0 คะแนนและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประเมินหาค่าร้อยละ
	3.3 การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวท้องถิ่น	3.3.1 การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวท้องถิ่นในการเพาะปลูกและจำหน่าย	จะใช้คำถามแบบปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประเมินหาค่าร้อยละ
	3.4 การทำเกษตรผสมผสาน	3.4.1 การเพาะปลูกพืชมากกว่า 2 ชนิดในที่ดินเดียวกันและเวลาเดียวกัน 3.4.2 การเลี้ยงสัตว์ในที่ดินของตนเอง	จะใช้คำถามแบบให้เลือกตอบ ตอบ ใช่ ให้ 1 คะแนน ตอบ ไม่ใช่ ให้ 0 คะแนน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประเมินหาค่าร้อยละ
	3.5 การพึ่งพาแรงงานในครัวเรือนในการทำเกษตร	3.5.1 การใช้แรงงานในครัวเรือนในการทำการเกษตรมากกว่าการจ้างแรงงานจากภายนอก	จะใช้คำถามแบบปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประเมินหาค่าร้อยละ
	3.6 การทำเกษตรปลอดสารเคมี/อินทรีย์	3.6.1 การปลูกพืชด้วยวิธีการปลอดสารเคมี/อินทรีย์	จะใช้คำถามแบบให้เลือกตอบ ตอบ ใช่ ให้ 1 คะแนน ตอบ ไม่ใช่ ให้ 0 คะแนน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประเมินหาค่าร้อยละ

Ref. code: 25615724300032KTX

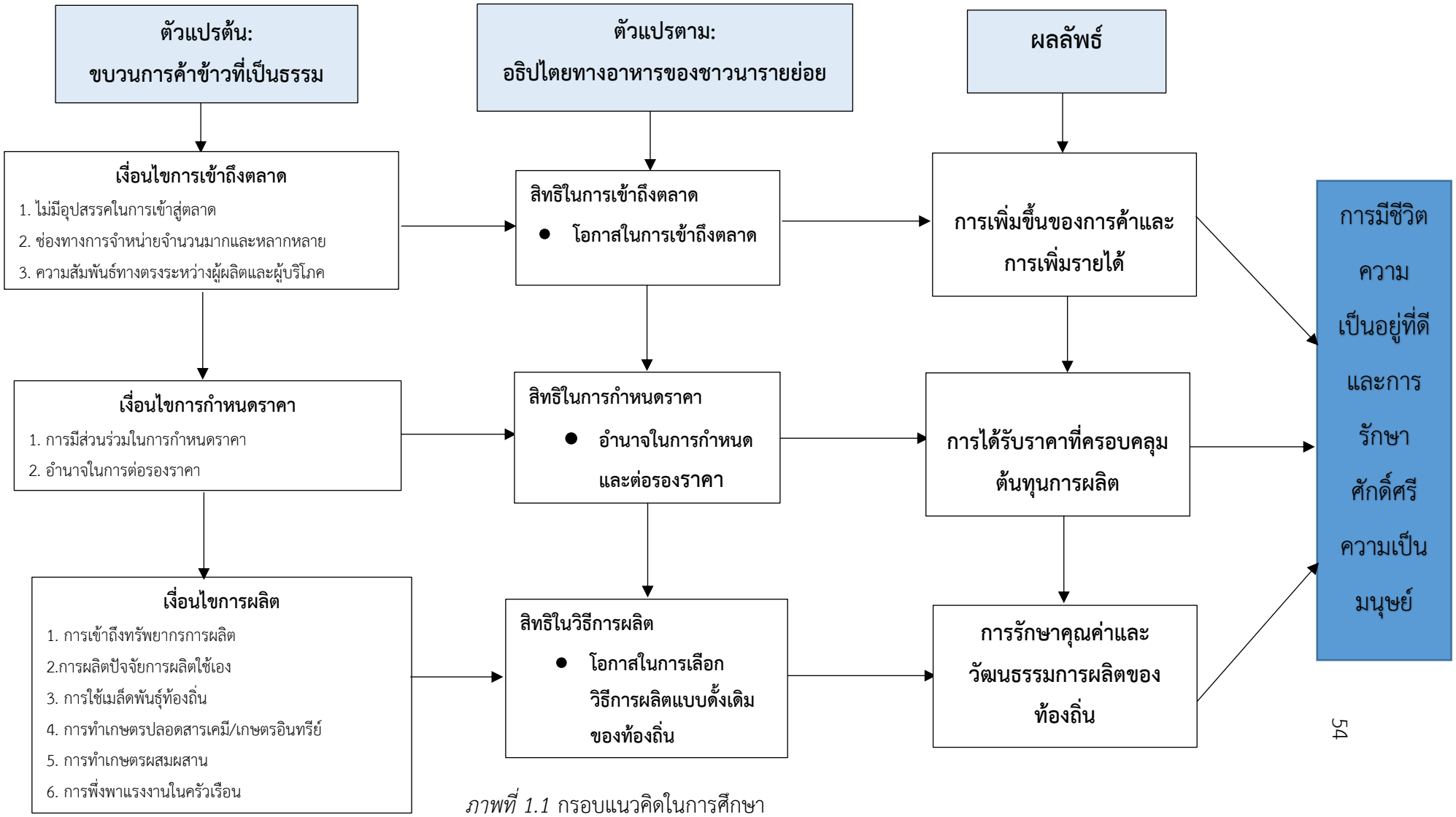

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

Ref. code: 25615724300032KTX

บทที่ 2
แนวคิดอธิปไตยทางอาหาร สิทธิ และความยุติธรรม

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยในประเทศไทย และใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหาร (food sovereignty) สำหรับการวิเคราะห์งานศึกษา ดังนั้น ในบทนี้จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร ทั้งนี้ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร และสร้างความชัดเจนของการประยุกต์ใช้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารในกรณีขบวนการการค้าที่เป็นธรรม โดยจะแบ่งการอธิบายออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) ความเป็นมาและพัฒนาการของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร 2) ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดอธิปไตยทางอาหารกับแนวคิดเรื่องสิทธิ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดอธิปไตยทางอาหารกับแนวคิดความยุติธรรม และ 4) ความสัมพันธ์เชิงรูปธรรมของอธิปไตยทางอาหาร สิทธิ และความยุติธรรมในงานศึกษา

2.1 ความเป็นมาและพัฒนาการของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร

ตามที่กล่าวไว้ในบทที่ 1 ด้วยผลกระทบของการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และการเปิดเสรีทางการค้า อันเป็นผลให้ชาวนารายย่อยได้รับผลกระทบในประเด็นโอกาสการเข้าถึงตลาด อำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา และโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตทางการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น แนวคิดอธิปไตยทางอาหารจึงถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้ท้าทายและตอบโต้ต่อการพัฒนาตามแนวทางดังกล่าว โดยการเรียกร้องถึงสิทธิในการกำหนดและตัดสินใจในระบบเกษตรและอาหารของชาวนารายย่อย อย่างไรก็ตาม ด้วยความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหารยังเป็นที่ถกเถียงตามที่ได้อธิบายไว้ในส่วนทบทวนวรรณกรรม เนื่องจาก การเปลี่ยนแปลงของคำนิยามในแต่ละช่วงเวลา ดังนั้น ในส่วนนี้จะเป็นการอธิบายถึงความเป็นมาและพัฒนาการของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและข้อถกเถียงดังกล่าวเพิ่มขึ้น

แนวคิดอธิปไตยทางอาหาร (food sovereignty) ถูกพัฒนาขึ้นในช่วงกลางทศวรรษ 1980 ในพื้นที่แถบอเมริกาใต้ ในช่วงแรกของการปรากฏขึ้นของแนวคิดนั้น แนวคิดอธิปไตยทางอาหารเป็นเพียงแนวคิดที่เริ่มจากการปฏิบัติใช้ภายในรัฐ ซึ่งถูกกำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายความมั่นคงทางอาหารของชาติ โดยได้มีการระบุไว้ในแผนการอาหารระดับชาติของประเทศเม็กซิโกในปี ค.ศ.1983 เพื่อเรียกร้องถึงสิทธิในการดำรงฐานะการเป็นผู้ผลิต และคงไว้ซึ่งสิทธิของผู้ผลิต

Ref. code: 25615724300032KTX

เพื่อตอบโต้ต่อแผนการปรับโครงสร้าง (structural adjustment program) ทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ได้รับการสนับสนุนโดยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund-IMF) และธนาคารโลก (World Bank) รวมถึงการตอบโต้ต่อการที่ภาครัฐลดการสนับสนุนทางการเกษตร และการเลือกนำเข้าอาหารส่วนใหญ่จากสหรัฐอเมริกา ต่อมา การดำเนินการดังกล่าวได้ขยายตัวและถูกนำไปปฏิบัติเพิ่มขึ้นโดยกลุ่มองค์กรชาวนาในประเทศในภูมิภาคต่างๆ ทั้งในอเมริกาเหนือ อเมริกากลาง และยุโรป จนกระทั่ง ในปี ค.ศ.1993 เมื่อกลุ่มเกษตรกรรายย่อย ผู้ที่ทำงานในภาคเกษตร กลุ่มผู้หญิงในพื้นที่ชนบท และกลุ่มคนพื้นเมือง ซึ่งมีประมาณ 148 ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ใน 69 ประเทศ และใน 4 ทวีป ได้แก่ ทวีปยุโรป อเมริกา เอเชีย และแอฟริกา ได้มีการรวมตัวกันจัดการประชุมที่เมืองมองส์ (Mons) ประเทศเบลเยี่ยม เพื่อต่อต้านการเปิดเสรีทางการค้าสินค้าเกษตรและอาหารในการเจรจาการค้าโลกรอบอุรุกวัย ในการจัดประชุมดังกล่าว จึงเริ่มมีการหารือกันว่า การจัดการปัญหาและผลกระทบของการค้าเสรีต่อผู้ผลิตรายย่อยด้วยมาตรการในระดับรัฐอาจจะไม่เพียงพอ รวมทั้งอาจมีความจำเป็นต้องขยายแนวทางการปฏิบัติไปสู่การจัดตั้งองค์กรในลักษณะข้ามชาติด้วย ผลของการจัดประชุมดังกล่าว จึงเกิดการจัดตั้งเครือข่ายกลุ่มเคลื่อนไหวเกษตรกรระหว่างประเทศ ที่เรียกว่า “ลาเวียแคมเปซินา” (La Via Campesina) เพื่อเรียกร้องและปกป้องสิทธิของผู้ผลิตรายย่อย ต่อมาในเดือนเมษายน ปี ค.ศ.1996 กลุ่มลาเวียแคมเปซินาได้จัดการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับอธิปไตยทางอาหารครั้งที่ 2 ที่เมืองทลัสคาลา (Tlaxcala) ประเทศเม็กซิโกเพื่อหารือเกี่ยวกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร และได้มีการอธิบายว่า อธิปไตยทางอาหารเกี่ยวข้องกับสิทธิที่จะผลิต ด้วยการเข้าถึงที่ดิน และการควบคุมระบบอาหารอย่างเป็นประชาธิปไตย (La Via campesina, 1996 (as cited in Claeys, 2015, p.13)) และในเดือนพฤศจิกายน ปี ค.ศ.1996 ในการประชุมสุดยอดอาหารโลก (World Food Summit) ซึ่งเป็นการประชุมเพื่อปรับคำนิยามของแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร (food security) กลุ่มลาเวียแคมเปซินาก็ได้เข้าร่วมประชุมดังกล่าว และได้ประกาศว่าอธิปไตยทางอาหารถือว่าเป็นเงื่อนไขก่อนที่จะมีความมั่นคงทางอาหารอย่างแท้จริง (Food Sovereignty is a precondition to genuine food security) (La Via Campesina, 1996) รวมถึงได้ให้คำนิยามของคำว่าอธิปไตยทางอาหารว่า “อธิปไตยทางอาหาร คือ สิทธิของแต่ละชาติที่จะรักษาและพัฒนาความสามารถของตัวเองในการผลิตอาหารพื้นฐานที่เคารพต่อความหลากหลายทางการผลิตและวัฒนธรรม” (La Via Campesina, 1996)

นอกจากนี้ ในการประชุมดังกล่าว ลาเวียแคมเปซินา ยังได้อธิบายเพิ่มเติมถึงหลักการที่จะนำไปสู่อธิปไตยทางอาหาร 7 ข้อ ได้แก่

Ref. code: 25615724300032KTX

1) สิทธิมนุษยชนพื้นฐานทางด้านอาหาร (food: a basic human right): ทุกคนต้องมีการเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัย มีโภชนาการ มีความเหมาะสมกับวัฒนธรรม ในปริมาณและคุณภาพที่เพียงพอที่จะรักษาการมีชีวิตที่สุขภาพดีพร้อมด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ละชาติควรจะประกาศว่า การเข้าถึงทางอาหาร คือ สิทธิทางรัฐธรรมนูญ และควรมีการประกันโดยการพัฒนาภาคส่วนพื้นฐานที่จะทำให้แน่ใจว่ามีการตระหนักถึงสิทธิพื้นฐานดังกล่าว

2) การปฏิรูปทางการเกษตร (agrarian reform): การปฏิรูปทางการเกษตรที่แท้จริงจำเป็นต้องทำให้คนที่อยู่ในภาคเกษตร และคนที่ไร้ที่ดินทำกิน สามารถเป็นเจ้าของ และสามารถควบคุมที่ดินที่เขาทำงานอยู่ได้ และจำเป็นที่จะต้องนำที่ดินกลับคืนสู่ประชาชนพื้นเมือง สิทธิในที่ดินต้องเป็นอิสระจากการเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของเพศ ศาสนา เชื้อชาติ ชนชั้นทางสังคม และอุดมการณ์ ที่ดินควรเป็นของคนที่ทำงานในที่ดิน

3) การปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ (protecting natural resources): อธิปไตยทางอาหาร เกี่ยวข้องกับความห่วงใยในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและความยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ดิน น้ำ และเมล็ดพันธุ์ คนที่ทำงานกับที่ดินจะต้องมีสิทธิที่จะจัดการความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ และรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ สามารถทำได้โดยการสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ดี ด้วยการสร้างความมั่นคงให้กับการครอบครองที่ดิน การอนุรักษ์ดิน และการลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร

4) การจัดระบบการค้าอาหารใหม่ (reorganizing food trade): อาหารควรจะถูกให้ความสำคัญว่าเป็นแหล่งโภชนาการในลำดับแรก ขณะที่การค้าสินค้าควรถูกจัดให้ความสำคัญเป็นลำดับรอง นโยบายทางการเกษตรของชาติต้องให้ความสำคัญสำหรับการบริโภคภายในประเทศและการพึ่งพาตนเองทางอาหาร การนำเข้าอาหารจะต้องไม่มาแทนที่การผลิตภายในประเทศ และจะต้องไม่ทำลายราคาภายในประเทศ

5) การยุติโลกาภิวัฒน์ของผู้หิวโหย (ending the globalization of hunger): อธิปไตยทางอาหารถูกทำลายโดยสถาบันข้ามชาติและทุนที่มีความเสี่ยง โดยบริษัทข้ามชาติควบคุมนโยบายเกษตรผ่านการอำนวยความสะดวกขององค์กรระหว่างประเทศ อาทิ องค์การการค้าโลก ธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ดังนั้น ลาเวียแคมเปซินาจึงต้องเรียกร้องให้มีการควบคุมและการจัดเก็บภาษีของทุนที่มีความเสี่ยงเหล่านี้ และการออกข้อบังคับที่เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับกลุ่มบริษัทข้ามชาติ

6) สันติภาพทางสังคม (social peace): ทุกคนมีสิทธิที่จะมีอิสระจากความรุนแรงและอาหารจะต้องไม่ถูกใช้เป็นเครื่องมือ ดังนั้น การเพิ่มขึ้นของความยากจน การเบียดขับชาวนาให้ไปอยู่ในพื้นที่ชายขอบในเขตชนบท การบังคับให้ชาวนาออกจากถิ่นที่อยู่ หรือการกดขี่ชนกลุ่มน้อยและ

Ref. code: 25615724300032KTX

คนพื้นเมือง คือ สถานการณ์ความไม่ยุติธรรม ซึ่งลาเวียแคมเปซินาจำเป็นต้องประณามการเพิ่มขึ้นของเหตุการณ์เหล่านี้

7) การควบคุมอย่างเป็นประชาธิปไตย (democratic control): ชาวนาและเกษตรกรรายย่อยต้องสามารถกำหนดนโยบายทางการเกษตรได้โดยตรงในทุกระดับ ซึ่งรวมไปถึงการกำหนดนโยบายทางเกษตรและอาหารในการประชุมสุดยอดอาหารโลกขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ โดยองค์การสหประชาชาติและองค์กรที่เกี่ยวข้องต้องมีกระบวนการของการสร้างประชาธิปไตยที่สามารถทำให้สิ่งเหล่านี้กลายเป็นความจริงได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะมีข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำ และเปิดให้มีการตัดสินใจอย่างเป็นประชาธิปไตย สิทธิเหล่านี้เป็นหลักธรรมาภิบาลพื้นฐาน หลักการเรื่องความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมในชีวิตทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ซึ่งเป็นอิสระจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้หญิงในชนบทจะต้องได้รับอำนาจการตัดสินใจในประเด็นอาหาร และชนบทโดยตรงด้วย

จากคำนิยามและหลักการอธิปไตยทางอาหารข้างต้น แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าแนวคิดอธิปไตยทางอาหารจะถูกสร้างขึ้นเพื่อท้าทายแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร แต่แนวคิดอธิปไตยทางอาหารก็ไม่ได้ปฏิเสธหรือขัดแย้งกับแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร โดยแนวคิดอธิปไตยทางอาหารไม่ใช่เพียงแค่การให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารและการปกป้องสิทธิทางอาหารของประชาชนเท่านั้น หากแต่ต้องการปกป้องประชาชนผู้มีหน้าที่ผลิตและสร้างความมั่นคงทางอาหารภายในรัฐด้วย นอกจากนี้ แนวคิดอธิปไตยทางอาหารในช่วงแรกยังถูกเข้าใจว่าผู้ทรงสิทธิของอธิปไตยทางอาหารคือรัฐ หรือกล่าวได้ว่าเป็นสิทธิในระดับรัฐ อันถือเป็นสิทธิร่วมที่ประชาชนของรัฐมีสิทธิที่จะกำหนดและตัดสินใจในวิธีการผลิตทางการเกษตร

ต่อมาในปี ค.ศ. 2000 เมื่อมีกลุ่มเคลื่อนไหวเกษตรกรและองค์กรภาคประชาสังคมในประเทศต่างๆ เช่น การประชุมชาวประมงโลก (World Forum of Fishers People-WFFP) การประชุมแรงงานชาวประมงและคนหาปลาโลก (World Forum of Fish Harvesters and Fish Workers-WFF) กลุ่มพันธมิตรกลุ่มคนพื้นถิ่นโลก (World Alliance Mobile Indigenous People-WAMIP) กลุ่มเคลื่อนไหวเยาวชนเกษตรและชนบทคาทอลิกระหว่างประเทศ (Mouvement International de la Jeunesse Agricole et Rurale Catholique-MIJARC) พันธมิตรที่อยู่อาศัยระหว่างประเทศ (Habitat International Coalition-HIC) ฯลฯ ได้ร่วมมือกับกลุ่มลาเวียแคมเปซินาเพื่อเข้าร่วมในขบวนการอธิปไตยทางอาหารเพิ่มขึ้น องค์กรและหน่วยงานต่างๆ จึงได้ร่วมกันจัดตั้งคณะทำงานอย่างไม่เป็นทางการ ที่เรียกว่า “คณะกรรมการวางแผนระหว่างประเทศเพื่ออธิปไตยทางอาหาร”(International Planning Committee for Food Sovereignty-IPC) ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการจัดประชุมเกี่ยวกับอธิปไตยทางอาหาร และเพื่อสนับสนุนแนวคิดอธิปไตยทางอาหารในพื้นที่ระหว่างประเทศและการตระหนักถึงประเด็นดังกล่าวในระดับโลก โดยการจัดตั้งคณะกรรมการ

Ref. code: 25615724300032KTX

วางแผนระหว่างประเทศเพื่ออธิปไตยทางอาหารเป็นเสมือนการจัดตั้งกลไกการทำงานของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร (ต่อมา คณะกรรมการวางแผนระหว่างประเทศเพื่ออธิปไตยทางอาหาร ได้รับการจัดตั้งอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 2003)

แม้ว่าคำนิยามและหลักการอธิปไตยทางอาหารได้ถูกกำหนดไว้แล้วในปี ค.ศ. 1996 แต่คำนิยามและหลักการอธิปไตยทางอาหารก็ไม่เป็นที่ยุติ ในวันที่ 10-13 เดือนมิถุนายน ค.ศ. 2002 เมื่อองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations-FAO) ได้มีการจัดประชุมสุดยอดอาหารโลกอีกครั้งที่กรุงโรม (Rome) ในหัวข้อการประชุมชื่อว่า “การประชุมสุดยอดอาหารโลก: ภายหลังจาก 5 ปีที่มีการยืนยันในคำมั่นสัญญาว่าจะลดปัญหาความหิวโหย” (World Food Summit: five years later reaffirms pledge to reduce hunger) เพื่อเรียกร้องให้พันธมิตรระหว่างประเทศมีการดำเนินการในเชิงการปฏิบัติเพิ่มขึ้นเพื่อขจัดความหิวโหยของโลก คณะกรรมการวางแผนระหว่างประเทศเพื่ออธิปไตยทางอาหารก็ได้จัดการประชุมอธิปไตยทางอาหาร ในหัวข้อการประชุมชื่อว่า “อธิปไตยทางอาหาร: สิทธิสำหรับทุกคน” (Food Sovereignty: A Right For All) ในวันที่ 8-13 เดือนมิถุนายน ค.ศ.2002 ที่กรุงโรม (Rome) เช่นกัน เพื่อให้การประชุมดังกล่าวขนานไปกับการประชุมสุดยอดอาหารโลก และเพื่อท้าทายแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร (food security) ที่ถูกนำเสนอในการประชุมสุดยอดอาหารโลกด้วย (International Planning Committee for Food Sovereignty, n.d.) และในการประชุมดังกล่าวที่ประชุมก็ได้มีการปรับคำนิยามแนวคิดอธิปไตยทางอาหารว่า “อธิปไตยทางอาหาร คือ สิทธิของประชาชน ชุมชน และประเทศ ที่จะกำหนดนโยบายทางการเกษตร นโยบายทางด้านแรงงาน นโยบายทางการประมง นโยบายเกี่ยวกับที่ดิน ซึ่งมีความเหมาะสมกับระบบนิเวศ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพวกเขา ทั้งยังรวมถึงสิทธิอันแท้จริงของสิทธิทางอาหารและสิทธิในการผลิตอาหาร ซึ่งหมายความว่า ประชาชนทุกคนจะต้องมีสิทธิในอาหารที่ปลอดภัย มีโภชนาการ และมีความเหมาะสมทางวัฒนธรรม และทรัพยากรการผลิต และความสามารถที่จะรักษาพวกเขาและสังคมของพวกเขาอย่างยั่งยืน” (The International Nyeleni Newsletter, 2002) อีกทั้งคณะกรรมการวางแผนระหว่างประเทศเพื่ออธิปไตยทางอาหารยังได้มีการนำเสนอหลักการใหม่ที่จะนำไปสู่อธิปไตยทางอาหาร 5 ข้อ ได้แก่ 1) การเข้าถึงทรัพยากร (access to resource) 2) รูปแบบการผลิต (production model) 3) การเปลี่ยนผ่านและกระบวนการทำให้เป็นการค้า (transformation and commercialization) 4) การบริโภคอาหารและสิทธิทางอาหาร (food consumption and the right to food) และ 5) นโยบายทางการเกษตรและภาคประชาสังคม (agricultural policies and CSO) (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก)

Ref. code: 25615724300032KTX

จากการปรับเปลี่ยนคำนิยามอาหารข้างต้น มีข้อสังเกตว่า คำนิยามอธิปไตยทางอาหารได้ถูกขยายขอบเขตเพิ่มขึ้น โดยผู้ทรงสิทธิของอธิปไตยทางอาหารไม่ใช่เพียงแต่เป็นรัฐเท่านั้น แต่ประชาชนและชุมชนก็สามารถที่จะเป็นผู้ทรงสิทธิของอธิปไตยทางอาหารได้ การขยายขอบเขตของผู้ทรงสิทธิของอธิปไตยทางอาหารนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นของตัวแสดงที่มีอำนาจหน้าที่หรือสามารถกระทำหน้าที่ในการรักษาอธิปไตยทางอาหาร ในเวลาเดียวกัน ก็สันนิษฐานได้ว่ามีความพยายามที่จะลดอำนาจหน้าที่ตัวแสดงบางตัวลงด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อำนาจหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งมีความพยายามที่จะจัดการกับการดำเนินนโยบายของรัฐที่สร้างผลกระทบต่ออธิปไตยทางอาหารของประชาชนและชุมชน ในช่วงเวลานี้เอง ข้อถกเถียงว่าอธิปไตยทางอาหารเป็นสิทธิในระดับใดจึงปรากฏขึ้น นอกจากนี้ การที่ผู้ทรงสิทธิของอธิปไตยทางอาหารถูกเข้าใจว่าเป็นสิทธิของประชาชน สิทธิอธิปไตยทางอาหารจึงถูกตั้งคำถามด้วยว่าเป็นสิทธิในรูปแบบใด กล่าวคือ เป็นสิทธิของประชาชนในฐานะปัจเจกบุคคล หรือสิทธิของประชาชนในฐานะของกลุ่มคน และเป็นสิทธิของใคร สิทธิของผู้ผลิต สิทธิของผู้ค้า หรือสิทธิของผู้บริโภค

ต่อมา ในปี ค.ศ. 2007 เมื่อคณะกรรมการวางแผนระหว่างประเทศเพื่ออธิปไตยทางอาหาร ได้มีการจัดประชุมอธิปไตยทางอาหารระหว่างประเทศเป็นครั้งแรก (The First International Forum for Food Sovereignty) ที่เมืองนีย์เลนี่ (Nyéléni) จังหวัดเซแลงเก (Sélingué) ประเทศมาลี (Mali) ซึ่งมีผู้แทนมากกว่า 500 คนจาก 80 ประเทศทั่วโลก คำนิยามของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารก็ถูกปรับเปลี่ยนอีกครั้ง โดยในแถลงการณ์นีย์เลนี่ (Declaration of Nyéléni, 2007) ได้ระบุว่า “อธิปไตยทางอาหาร คือ สิทธิของประชาชนที่จะผลิตอาหารที่ดีต่อสุขภาพและมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรม ด้วยวิธีการที่ดำรงรักษาระบบนิเวศ และสิทธิในการกำหนดระบบอาหารและเกษตรของพวกเขาเอง อธิปไตยทางอาหารถูกกำหนดขึ้นเพื่อกลุ่มคนที่เป็นผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้บริโภคอาหารซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบอาหาร และการกำหนดนโยบายทางด้านอาหาร มากกว่าการกำหนดเพื่อความต้องการของตลาดและบริษัท โดยอธิปไตยทางอาหารถูกกำหนดขึ้นเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของคนในรุ่นต่อไป และเสนอกลยุทธ์ในการต่อต้านและรื้อระบอบอาหารภายใต้ระบอบทุนนิยม และรูปแบบการค้าอาหารในปัจจุบัน และการจัดการระบบอาหาร เกษตร ปศุสัตว์ และประมง ซึ่งถูกกำหนดโดยผู้ผลิตและผู้ใช้ของท้องถิ่น นอกจากนี้ แนวคิดอธิปไตยทางอาหารยังให้ความสำคัญกับตลาดและเศรษฐกิจในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ให้อำนาจแก่เกษตรกร และสนับสนุนการเกษตรที่ขับเคลื่อนโดยครัวเรือน การทำประมงพื้นบ้าน และการทำปศุสัตว์หรือการเลี้ยงสัตว์ของชาวบ้าน รวมทั้ง ส่งเสริมการผลิต การจำหน่าย และการบริโภคอาหารที่อยู่บนพื้นฐานของการรักษาสิ่งแวดล้อม และ การสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้ง ยังสนับสนุนการค้าที่มีความโปร่งใส ที่ประกันรายได้ให้กับคนทุกคน และสิทธิของผู้บริโภคที่จะควบคุมอาหารและโภชนาการของเขา อธิปไตยทางอาหารทำให้แน่ใจว่า สิทธิในการใช้ การจัดการที่ดิน เขตแดน น้ำ เมล็ดพันธุ์พืช

Ref. code: 25615724300032KTX

พันธุ์สัตว์ และความหลากหลายทางชีววิทยาอยู่ในมือของพวกเรา ผู้ซึ่งเป็นผู้ผลิตอาหาร อธิปไตยมีนัยยะถึงความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นอิสระจากการกดขี่และความไม่เท่าเทียมระหว่างผู้ชาย ผู้หญิง ประชาชน กลุ่มชาติพันธุ์ ชนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคม และคนในรุ่นต่างๆ" (The International Nyeleni Newsletter, 2007) นอกจากนั้น ในแถลงการณ์นีย์เลนี่ยังได้มีการนำเสนอหลักการใหม่ที่จะนำไปสู่อธิปไตยทางอาหาร 6 ข้อ อีกครั้งเช่นกัน ได้แก่ 1) การมุ่งเน้นอาหารเพื่อประชาชน (focuses on food for people) 2) คุณค่าของผู้จัดหาอาหาร (values food providers) 3) การทำให้ระบบอาหารเป็นของท้องถิ่น (localises food systems) 4) การควบคุมโดยท้องถิ่น (puts control locally) 5) การสร้างความรู้และทักษะ (builds knowledge and skills) และ 6) การทำงานร่วมกับธรรมชาติ (works with nature) (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก) โดยคำนิยามข้างต้นนี้ถือเป็นคำนิยามอธิปไตยทางอาหารล่าสุดในปัจจุบัน

นอกจากคำนิยามและหลักการอธิปไตยทางอาหารที่ถูกปรับเปลี่ยนในแต่ละช่วงเวลา ในปี ค.ศ. 2008 ลาเวียแคมเปซินา ยังได้ประกาศแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาทั้งผู้หญิงและผู้ชาย (Declaration of the Rights of Peasants-Women and Men) เพื่อใช้สนับสนุนแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร และเพื่อเรียกร้องให้สิทธิชาวนาถูกกำหนดเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศด้วย โดยในแถลงการณ์ดังกล่าว ได้มีการนิยามชาวนา ไว้ในมาตราที่ 1 (Article 1) ว่าหมายถึง "ผู้ชาย หรือผู้หญิงแห่งพื้นแผ่นดิน ผู้ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรง และความสัมพันธ์พิเศษกับพื้นดินและธรรมชาติ ผ่านการผลิตอาหาร และผลผลิตทางการเกษตรอื่นๆ ชาวนาจะทำงานกับที่ดินด้วยตัวของพวกเขาเอง และพึ่งพาอยู่กับแรงงานของครอบครัว และรูปแบบการใช้แรงงานขนาดเล็กอื่นๆ ชาวนาจะถูกปลูกฝังประเพณีดั้งเดิมในชุมชนท้องถิ่นของเขา และพวกเขาจะเอาใจใส่ดูแลภูมิทัศน์และระบบเกษตรเชิงนิเวศ" (La Via Campesina, 2008)

นอกจากนี้ ในมาตราที่ 2 (Article 2) ของแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ยังได้มีการระบุถึงสิทธิชาวนาว่า

1. ผู้หญิงชาวนา และผู้ชายชาวนา มีสิทธิเท่าเทียมกัน

2. ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิอย่างเต็มที่ในการใช้สิทธิร่วม หรือสิทธิของปัจเจกบุคคล อันถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

3. ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิที่จะเป็นอิสระจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเป็นอิสระจากการเลือกปฏิบัติในทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

4. ชาวนา (ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย) มีสิทธิในการเข้าร่วมในการกำหนด ตัดสินใจ ปฏิบัติ และติดตามโครงการ แผนการ และนโยบาย ที่ส่งผลกระทบต่อขอบเขตพื้นที่ของเขา

Ref. code: 25615724300032KTX

อีกทั้ง ในมาตราอื่นๆ ก็ได้มีการระบุถึงสิทธิที่มีความสำคัญอันเกี่ยวข้องกับสิทธิของชาวนา ได้แก่ สิทธิที่จะมีชีวิตและมีมาตรฐานการดำรงชีพที่เพียงพอ สิทธิในที่ดินและอาณาเขต สิทธิในเมล็ดพันธุ์ความรู้และการปฏิบัติทางการเกษตรดั้งเดิม สิทธิในวิธีการผลิตทางการเกษตร สิทธิในข้อมูลและเทคโนโลยีทางการเกษตร เสรีภาพในการกำหนดราคาและตลาด สิทธิในการปกป้องมูลค่าทางการเกษตร สิทธิในความหลากหลายทางชีวภาพ สิทธิในการรักษาสิ่งแวดล้อม สิทธิในการแสดงความเห็น และสิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรม

จากความพยายามของลาเวียแคมเปซินา ที่จะทำให้สิทธิชาวนาและแนวคิดอธิปไตยทางอาหารได้รับการตระหนักและถูกกำหนดเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศนั้น ในปี ค.ศ. 2012 คณะกรรมการที่ปรึกษาของสภาสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ (Advisory Committee of the Human Rights Council of United Nations) ได้ยอมรับถึงความสำคัญของแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาทั้งผู้หญิงและผู้ชาย และได้นำแถลงการณ์ดังกล่าวมาใช้เป็นตัวแบบในการร่างแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาและประชาชนอื่นที่ทำงานในพื้นที่ชนบท (Declaration on the rights of peasants and other people working in rural areas) ซึ่งได้มีการหารือในที่ประชุมคณะทำงานในปี ค.ศ. 2013 อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาและประชาชนอื่นที่ทำงานในพื้นที่ชนบทจะยังคงเป็นที่ถกเถียง และยังอยู่ในกระบวนการเจรจาต่อรองระหว่างประเทศสมาชิก แต่การเกิดขึ้นของแถลงการณ์ดังกล่าว ก็แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่ดีของการตระหนักถึงสิทธิของชาวนาที่อาจจะนำไปสู่การเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศในอนาคต

จากพัฒนาการของคำนิยามข้างต้น แสดงให้เห็นว่า คำนิยามของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะให้ความกับสำคัญสิทธิของประชาชนมากที่สุด แต่ในเวลาเดียวกันก็มีความพยายามที่จะกำหนดขอบเขตของคำนิยามให้มีความหมายครอบคลุมในหลากหลายมิติมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น มิติทางการเมืองผ่านการเรียกร้องสิทธิมนุษยชนทางอาหาร และการกำหนดนโยบายทางด้านอาหารและเกษตร มิติทางเศรษฐกิจผ่านการเรียกร้องการจัดการกับระบบการค้าที่ไม่เป็นธรรม และการจัดสรรและควบคุมทรัพยากรการผลิต และมิติทางวัฒนธรรมผ่านการเรียกร้องการสร้างความเท่าเทียมกันทางเพศ เชื้อชาติ และศาสนา การพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ แนวคิดอธิปไตยทางอาหารในปัจจุบันยังแสดงให้เห็นว่า มีความพยายามที่จะกำหนดคำนิยามให้ครอบคลุมต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบอาหารทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็น ผู้ผลิต ผู้ค้า และผู้บริโภค ซึ่งความพยายามในการปรับคำนิยามอธิปไตยทางอาหารให้มีความครอบคลุมนี้ แม้จะมีข้อดีในแง่ที่ว่าทำให้แนวคิดอธิปไตยทางอาหารถูกนำไปใช้ในการศึกษาในหลากหลายประเด็นเพิ่มขึ้น แต่ก็สร้างความยากลำบากในการนำแนวคิดไปปฏิบัติใช้เช่นกัน เนื่องจาก วิธีการในการจัดการปัญหาอธิปไตยทางอาหารในแต่ละมิติและแต่ละผู้มีส่วนได้ส่วน

Ref. code: 25615724300032KTX

เสียใช้วิธีการที่แตกต่างกัน และวิธีการในการจัดการปัญหาก็อาจสร้างความขัดแย้งและผลกระทบต่อกันและกันด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคำนิยามของอธิปไตยทางอาหารจะถูกปรับเปลี่ยนหลายครั้ง และคำนิยามในปัจจุบันก็มีขอบเขตความหมายที่กว้างจนเกินไป อันส่งผลให้เกิดเป็นข้อถกเถียงที่หลากหลายประเด็น แต่ก็มีข้อน่าสังเกตว่า คำนิยามในแต่ละครั้งยังคงหลักการสำคัญ คือ การเรียกร้องสิทธิในการกำหนดและตัดสินใจในระบบเกษตรและอาหาร และแม้จะยังไม่มีข้อยุติว่าอธิปไตยทางอาหารเป็นสิทธิของใคร ผู้ผลิต ผู้ค้า หรือ ผู้บริโภค แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าจุดเริ่มต้นของแนวคิดนั้นถูกสร้างขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือกลุ่มผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวนารายย่อยที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเชื่อว่าสิทธิในการกำหนดและตัดสินใจในระบบเกษตรและอาหาร ควรจะให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้ผลิตเป็นลำดับแรก นอกจากนี้ แม้ว่าจะยังมีข้อถกเถียงว่าอธิปไตยทางอาหารเป็นสิทธิของปัจเจกบุคคลหรือสิทธิร่วม แต่การที่แนวคิดอธิปไตยทางอาหารพยายามที่จะเสริมสร้างสิทธิอำนาจให้แก่ชาวนารายย่อยซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และการเปิดเสรีทางการค้า สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดอธิปไตยทางอาหารมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับแนวคิดสิทธิร่วมหรือสิทธิแบบกลุ่มมากกว่าแนวคิดสิทธิปัจเจกบุคคล

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดอธิปไตยทางอาหารกับแนวคิดเรื่องสิทธิ

ตามที่ได้อธิบายในข้อที่ 2.1 ว่า แนวคิดอธิปไตยทางอาหารสะท้อนให้เห็นว่ามีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับแนวคิดสิทธิร่วมหรือสิทธิแบบกลุ่ม ดังนั้น ในส่วนนี้จะอธิบายเกี่ยวกับความเป็นมาของแนวคิดเรื่องสิทธิและสิทธิร่วม และการอธิบายถึงความสัมพันธ์ของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารกับแนวคิดเรื่องสิทธิ ทั้งนี้ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดทั้งสอง

แนวคิดเรื่องสิทธิ อาจกล่าวได้ว่า เป็นแนวคิดที่มีพื้นฐานความคิดมาจากแนวคิดในสายเสรีนิยม โดยแนวคิดเรื่องสิทธิเกิดขึ้นมาในสังคมตะวันตกตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ ซึ่งมีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางมาเป็นเวลานาน และถูกพัฒนาไปตามการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางการเมืองในแต่ละช่วงเวลา โดยอาจอธิบายได้ว่า แนวคิดเรื่องสิทธิเป็นผลเชื่อมโยงมาจากแนวคิดการเมืองการปกครองที่พยายามจะสร้างรัฐในอุดมคติ (utopia) และการออกกฎหมายในการควบคุมการกระทำของคนในสังคม โดยแนวคิดเรื่องสิทธิเริ่มต้นพัฒนามาจากแนวความคิดเรื่องกฎแห่งธรรมชาติ (law of nature) และพัฒนาไปสู่แนวคิดสิทธิธรรมชาติ (natural right) และแนวคิดสิทธิของปัจเจกบุคคล (individual rights)

Ref. code: 25615724300032KTX

แนวคิดเรื่องสิทธิ ถูกพัฒนามาจากแนวคิดเรื่องกฎธรรมชาติ (law of nature) ของเฮราคลิตุส (Heraclitus) ที่เชื่อว่า แก่นสารของชีวิตนั้นย่อมมีปรากฏแล้วในธรรมชาติ ไม่ได้เกิดจากการบัญญัติหรือเจตจำนงของผู้มีอำนาจคนใด (จรัญ โฆษณานันท์, 2533, น.122 อ้างถึงใน สมชาย กษิติประดิษฐ์, 2541, น.7) และนักปรัชญากรีก อาทิ โสกราตีส (Socrates) เพลโต (Plato) และอริสโตเติล ที่อธิบายว่า สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติควรถูกใช้เป็นบรรทัดฐานในการปกครองสังคม (สมชาย กษิติประดิษฐ์, 2541) ความคิดเรื่องกฎธรรมชาติจึงถูกพัฒนาไปสู่แนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติ (natural rights) ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิทางศีลธรรม (moral rights) ที่ถูกใช้เป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานในการปกป้องเสรีภาพและศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์ (freedom and dignity of human being) และการจัดระเบียบทางสังคมตั้งแต่สมัยยุคกรีกเป็นต้นมา จนกระทั่ง ในยุคเรืองปัญญา (Enlightenment) (ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17-19) จอนห์ ล็อค (John Locke) ซึ่งเป็นนักคิดคนสำคัญที่เป็นผู้ริเริ่มพัฒนาแนวคิดเสรีนิยม ได้นำแนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติ (natural rights) มาอธิบายและพัฒนาไปสู่แนวคิดสิทธิของปัจเจกบุคคล (individual rights) โดยจอนห์ ล็อค ได้อธิบายเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องสิทธิว่าทุกคนมีสิ่งหนึ่งติดตัวมาตั้งแต่เกิดเหมือนกัน สิ่งนี้คือ สิทธิธรรมชาติที่พระเจ้าประทานให้กับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน นั่นคือ สิทธิในชีวิต แรงงาน และทรัพย์สิน โดยมนุษย์เมื่อเกิดมาแล้วย่อมมีสิทธิตามธรรมชาติที่จะพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชีวิตร่างกายให้อยู่รอด ในขณะเดียวกัน มนุษย์ก็เป็นเจ้าของแรงงานจากร่างกายของตน ดังนั้น ทรัพย์สินที่เกิดจากแรงงานของใคร เจ้าของแรงงานย่อมมีสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น (Ashcraft, 1987; พระมหามหรรถพงศ กวิวํโส, 2548) ความคิดเรื่องสิทธิของจอนห์ ล็อค ต่อมาได้ถูกนำไปใช้เป็นพื้นฐานความคิดในการพัฒนาแนวคิดในสายเสรีนิยมอื่นๆ อาทิ แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (human dignity) แนวคิดสิทธิมนุษยชน (human rights) แนวคิดสาธารณรัฐนิยม (republicanism) และการปกครองในรูปแบบของประชาธิปไตย (democracy) ของอิมมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant) แนวคิดสิทธิในการครอบครองทรัพย์สิน (right to property) ของโอลิเวอร์ คอมเวลล์ (Oliver Cromwell) แนวคิดเรื่องเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ (economic freedom) และการเปิดเสรีทางการค้า (trade liberalization) ของอดัม สมิทธ (Adam Smith) แนวคิดความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (comparative advantage) ของเดวิด ริคาร์โด (David Ricardo) และแนวคิดเรื่องอรรถประโยชน์นิยม (utilitarianism) ของเจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) และจอห์น สจ็วต มิลล์ (John Stuart Mill) เป็นต้น

แม้ว่า แนวคิดสิทธิปัจเจกบุคคลอันมีพื้นฐานความคิดมาจากแนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติของจอนห์ ล็อค จะถูกใช้เป็นกรอบพื้นฐานความคิดในการพัฒนาแนวคิดในสายเสรีนิยมอื่นๆ เป็น

Ref. code: 25615724300032KTX

จำนวนมาก รวมถึงถูกใช้เป็นแนวคิดในการปฏิวัติประเทศของหลายประเทศในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 อาทิ การปฏิวัติของอังกฤษในปี ค.ศ.1688 การปฏิวัติของสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1766 และการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ.1789 ซึ่งเป็นความพยายามในการเปลี่ยนผ่านสังคมจากสังคมการผลิตแบบศักดินาไปสู่สังคมการผลิตแบบทุนนิยม การให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล สิทธิของประชาชน และการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ภายหลังการปฏิวัติดังกล่าว กลับพบว่า ปัญหาความยากจนและปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมยังคงไม่ได้ถูกขจัดออกไป แนวคิดสิทธิปัจเจกบุคคลจึงเป็นที่ถกเถียงว่า อาจจะไม่เพียงพอที่จะทำให้มนุษย์มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีอย่างเท่าเทียมกัน หรือในอีกนัยยะหนึ่งคือว่า ความเท่าเทียมกันทางเสรีภาพ (equality of freedom) อาจจะไม่ได้สร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส (equality of opportunity) และความเท่าเทียมกันของผลลัพธ์ (equality of outcome) ให้กับมนุษย์ทุกคน เนื่องจาก แม้ว่ามนุษย์จะเกิดมามีสิทธิโดยธรรมชาติ อันได้แก่ สิทธิในชีวิตร่างกาย แรงงาน และทรัพย์สินที่มีมาโดยกำเนิดอย่างเท่าเทียมกัน แต่สภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตของมนุษย์แต่ละคนไม่เหมือนกัน รวมถึงความสามารถและโอกาสก็ไม่เท่ากัน ดังนั้น สิทธิตามธรรมชาติอาจจะไม่เพียงพอที่จะทำให้มนุษย์มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ สิทธิปัจเจกบุคคลซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานของสิทธิธรรมชาติยังเป็นที่ถกเถียงว่าอาจจะช่วยสร้างความเท่าเทียมกันในทางการเมือง (political equality) แต่อาจไม่เพียงพอที่จะสร้างความเท่าเทียมกันในทางเศรษฐกิจ (economic equality) ในช่วงเวลานี้เอง นักคิดในสายเสรีนิยม จึงมีมุมมองในเรื่องสิทธิที่แตกต่างออกไป โดยเจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) ได้ถกเถียงเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติ ในบทความชื่อว่า Anarchical Fallacies; Being An Examination of the Declarations of Rights Issued During the French Revolution ในปี ค.ศ. 1796 ซึ่งถูกตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษครั้งแรกในปี ค.ศ. 1834 ว่า อันที่จริงแล้ว สิทธินั้นไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อปกป้องเสรีภาพในการเป็นอยู่และความสามารถในการกระทำอันเป็นเจตจำนงเสรี (free will) หรือทางเลือกอันเสรี (free choice) ของมนุษย์ตามที่แนวคิดสิทธิธรรมชาติกล่าวอ้าง แต่แนวคิดเรื่องสิทธิถูกสร้างขึ้นเพื่อปกป้องผลประโยชน์ (interest) และการบรรลุเป้าหมายบางอย่างของมนุษย์ นอกจากนี้ เบนแธม ได้วิพากษ์ว่าแนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติซึ่งให้ความสำคัญกับเจตจำนงอันเสรีของมนุษย์นั้น ไม่มีความชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมว่าสิทธิอะไรบ้างที่ถูกจัดว่าเป็นสิทธิธรรมชาติของมนุษย์ แนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติจึงมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดสภาวะอนาธิปไตย (anarchy) เบนแธมจึงเสนอว่า สิทธิของปัจเจกบุคคลควรจะเกิดจากการผูกเงื่อนไขของหน้าที่ (duties) ให้กับปัจเจกบุคคลให้มีหน้าที่ในการจัดหาและปกป้องสิทธิไปพร้อมกัน ทั้งนี้ เพื่อจำกัดขอบเขตของสิทธิตาม

Ref. code: 25615724300032KTX

ธรรมชาติของมนุษย์ และสิทธิต้องเป็นผลมาจากกฎหมายและตามกฎหมายเท่านั้น (Bedau, 2000; Escamilla, 2008) จากประเด็นการถกเถียงของเจเรมี เบนแธม ตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา แนวคิดเรื่องสิทธิจึงถูกตีความใน 2 มุมมอง คือ 1) การตีความสิทธิในมุมมองของเจตจำนงหรือทางเลือก (will theory of rights or choice theory of rights) และ 2) การตีความสิทธิในมุมมองของผลประโยชน์ (interests theory of rights) อีกทั้ง การอธิบายเรื่องสิทธิยังถูกแบ่งออกเป็น 2 สำนัก คือ สิทธิในทางศีลธรรม (moral rights) และสิทธิในทางกฎหมาย (legal rights)

ต่อมา ในปี ค.ศ. 1859 จอห์น สจ็วต มิลล์ (John Stuart Mill) นักคิดในสายเสรีนิยมซึ่งได้รับอิทธิพลความคิดจากเบนแธม ได้จัดแบ่งเสรีภาพออกเป็น 2 ประเภท (two kinds of liberty) ไว้ในหนังสือเรื่อง On liberty ได้แก่ 1) เสรีภาพเชิงลบ (negative freedom) เป็นเสรีภาพในการเลือกและปราศจากการบังคับจากผู้อื่น (coercion) และ 2) เสรีภาพเชิงบวก (positive freedom) เป็นเสรีภาพที่เรียกร้องให้รัฐต้องเข้ามาสร้างเงื่อนไขบางอย่างเพื่อให้การใช้เสรีภาพของพลเมืองในสังคมนั้นสามารถเกิดขึ้นได้จริงอย่างเท่าเทียม ตามทรรศนะของมิลล์ แม้ว่าเขาจะอธิบายว่า มนุษย์ทุกคนควรจะมีเจตจำนงอย่างเสรีและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลควรเป็นเสรีภาพเชิงลบที่ปราศจากการบังคับ หรือรัฐไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือแทรกแซง แต่ในกรณีที่การใช้เสรีภาพของปัจเจกบุคคลได้สร้างผลกระทบต่อสวัสดิการโดยรวมของสังคม (social welfare) การใช้เสรีภาพในเชิงบวกก็สามารถที่จะถูกยอมรับให้สามารถกระทำได้ แนวคิดของมิลล์จึงมีอิทธิพลต่อการเกิดขึ้นของแนวคิดเสรีนิยมสังคม (social liberalism) ในเวลาต่อมา

นอกจากนักคิดในสายเสรีนิยมจะมีมุมมองในเรื่องสิทธิที่เปลี่ยนไป ซึ่งดูเหมือนว่าจะให้ความสำคัญกับสังคมโดยรวมเพิ่มขึ้น ในช่วงศตวรรษที่ 19 แนวคิดในสายสังคมนิยม (socialism) ก็ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปรากฏขึ้นของแนวคิดมาร์กซิสต์ (Marxism) ที่ถูกนำเสนอโดยคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ในหนังสือเรื่อง Das Kapital ในปี ค.ศ. 1867 โดยมาร์กซ์ได้วิพากษ์แนวคิดเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมหรือแบบทุนนิยมของอดัม สมิธ ที่สนับสนุนสิทธิของปัจเจกบุคคล และกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคล (individual property rights and private property rights) ว่า เป็นการเอารัดเอาเปรียบชนชั้นแรงงาน เนื่องจาก กฎอุปสงค์และอุปทานของกลไกตลาดมักจะทำงานภายในตลาดใดตลาดเดียว ดังนั้น ราคาโภคภัณฑ์ระหว่างตลาดอาจมีความแตกต่างกันได้ นายทุนที่เป็นผู้ค้าจึงมักใช้ประโยชน์จากความแตกต่างนี้เพื่อแสวงหากำไร โดยนายทุนมักจ่ายค่าจ้างแรงงานให้กับชนชั้นแรงงานน้อยกว่าความสามารถที่แรงงานผลิตได้ เพื่อสร้างให้เกิดมูลค่าส่วนเกิน (surplus value) และสร้างกำไรให้กับตัวเอง การแสวงหา

Ref. code: 25615724300032KTX

ผลประโยชน์ (exploitation) ในระบบทุนนิยมนี้ จึงก่อให้เกิดสภาวะความแปลกแยก (alienation) และความขัดแย้งทางชนชั้นขึ้น มาร์กซ์ เสนอว่า เพื่อขจัดความแตกต่างและสร้างความเท่าเทียมในทางเศรษฐกิจนี้ จะต้องล้มล้างนายทุนและสร้างระบอบสังคมแบบคอมมิวนิสต์ (communism) ที่มุ่งเน้นการควบคุมจากกส่วนกลาง (central planning) หรือถูกจัดสรรโดยรัฐ และจัดการให้ทรัพย์สินของปัจเจกบุคคล (private ownership) เป็นทรัพย์สินส่วนรวม (common ownership) (ชนะ ประณมศรี, 2554; วัชรพล พุทธรักษา, 2559) แนวคิดสังคมแบบคอมมิวนิสต์ของของคาร์ล มาร์กซ์ ได้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม (economic and social rights) และสิทธิร่วมหรือสิทธิแบบกลุ่ม (collective rights or group rights) ในเวลาต่อมา (Macfarlane, 1982; Bartholomew, 1990)

แนวคิดสิทธิร่วม หรือสิทธิแบบกลุ่ม (collective rights or group rights) เป็นแนวคิดที่ปรากฏขึ้น ในช่วงทศวรรษ 1960-1970 ซึ่งเป็นยุคของการปลดปล่อยอาณานิคม (decolonization) โดยมีงานศึกษาเป็นจำนวนมากที่อธิบายว่า สิทธิร่วมหรือสิทธิแบบกลุ่มถือเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการกำหนดโดยตัวเอง (right to self-determination) และเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องสิทธิของประชาชนที่เป็นชนกลุ่มน้อย (rights of 'constituent peoples' of nations, and of minorities) หรือสิทธิของกลุ่มคนพื้นเมือง (right of indigenous people) ในประเทศต่างๆ (Ramcharan, 1993; Jones, 1999; Baehr, 1999) โดยสิทธิร่วมถูกอธิบายว่า ถูกสร้างขึ้นมาจากการตีความสิทธิในมุมมองของผลประโยชน์ (interests theory of rights) ตามความคิดเรื่องสิทธิของเจเรมี เบนแธม (Raz, 1986) โดยสิทธิร่วมเป็นสิทธิที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์และความเป็นอยู่ที่ดี (well-being) ของปัจเจกบุคคลที่มารวมตัวกัน เป็นสิทธิที่ถูกให้ไปที่กลุ่ม ไม่ใช่ถูกให้ไปที่ปัจเจกบุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม เพราะถ้าปัจเจกบุคคลไม่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มแล้ว สิทธินั้นก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้น ผู้ทรงสิทธิ (right holders) ของสิทธิร่วม ก็คือกลุ่มคน ไม่ใช่ปัจเจกบุคคล (Jones, 1999; Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2016) แนวคิดเรื่องสิทธิร่วมจึงมักเป็นที่ถกเถียงว่าขัดแย้งกับแนวคิดเรื่องสิทธิปัจเจกบุคคล เนื่องจาก สิทธิปัจเจกบุคคลถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้ปกป้องและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากกลุ่มคนที่มีอำนาจ หรือการใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรมของรัฐ ในขณะที่แนวคิดสิทธิร่วมกลับเป็นการให้สิทธิอำนาจแก่กลุ่มคนบางกลุ่มมากกว่าสิทธิอำนาจที่ปัจเจกบุคคลควรจะมี ดังนั้น จึงมีแนวโน้มว่าการให้สิทธิร่วมอาจส่งผลให้เกิดการละเมิดสิทธิของปัจเจกบุคคลได้ (Ramcharan, 1993; Galenkamp, 1998; Jones, 1999; Newman, 2007) อย่างไรก็ตาม ก็มีงานศึกษาด้วยว่าแนวคิดสิทธิร่วมไม่ได้ละเมิดสิทธิปัจเจกบุคคล และอาจช่วยปกป้องสิทธิของปัจเจก

Ref. code: 25615724300032KTX

บุคคลได้ โดย Kymlicka ได้อธิบายว่า ความขัดแย้งระหว่างแนวคิดสิทธิร่วมกับสิทธิปัจเจกบุคคล อาจเป็นผลมาจาก การตีความสิทธิร่วมใน 2 รูปแบบ คือ 1) สิทธิร่วมที่เป็นการจำกัดจากภายใน (internal restrictions) กล่าวคือ เป็นสิทธิของกลุ่มที่จำกัดสิทธิเสรีภาพบางอย่างของสมาชิกเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่ม (right of a group to limit the liberties of members in the interest of group solidarity) และ 2) สิทธิร่วมที่เป็นการปกป้องจากภายนอก (external protections) กล่าวคือ เป็นสิทธิของกลุ่มที่จำกัดอำนาจของคนส่วนใหญ่ที่ลดทอนผลประโยชน์ของคนกลุ่มน้อย (right of a group to limit the powers of a majority to curtail the interests of minorities) Kymlicka อธิบายว่า ในกรณีถ้าสิทธิร่วมถูกใช้ในแบบที่ 2 สิทธิร่วมก็จะไม่ได้ขัดแย้งกับสิทธิของปัจเจกบุคคล เนื่องจาก สิทธิของปัจเจกบุคคลอันเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับชีวิต แรงงาน และทรัพย์สินยังคงดำรงอยู่ ไม่ได้ถูกลดทอนหรือละเมิด (Kymlicka, 1996) ในขณะที่ Van Dyke อธิบายว่า สิทธิร่วมอาจถูกใช้เพื่อปกป้องสิทธิของปัจเจกบุคคล เนื่องจาก ในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นรูปแบบการเมืองการปกครองของรัฐส่วนใหญ่ มักจะให้ความสำคัญกับเรื่องความเท่าเทียมกันของมนุษย์ เฉพาะเรื่องที่เป็นข้อสรุปจากสิทธิร่วมของคนส่วนใหญ่เท่านั้น (collective rights of majorities) ซึ่งส่งผลให้การใช้สิทธิมนุษยชนที่อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดสิทธิปัจเจกบุคคลละเมิดสิทธิร่วมของชนกลุ่มน้อย (collective rights of minorities) ดังนั้น การใช้สิทธิร่วมของชนกลุ่มน้อยอาจช่วยปกป้องสิทธิของปัจเจกบุคคลของพวกเขาได้ (Van Dyke, 1977; Van Dyke, 1985)

จากข้อมูลความเป็นมาของแนวคิดเรื่องสิทธิและสิทธิร่วมในข้างต้นนั้น แม้จะแสดงให้เห็นว่าแนวคิดสิทธิร่วมถูกสร้างขึ้นมาเพื่อท้าทายแนวคิดสิทธิปัจเจกบุคคลและมีความพยายามที่จะเรียกร้องถึงความเท่าเทียมกันของผลลัพธ์ ซึ่งแนวคิดสิทธิปัจเจกบุคคลไม่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ รวมถึงมีข้อถกเถียงถึงความขัดแย้งระหว่างแนวคิดสิทธิปัจเจกบุคคลและแนวคิดสิทธิร่วม อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความเป็นมาของการเกิดขึ้นของแนวคิดสิทธิร่วมและเป้าหมายของแนวคิดสิทธิร่วม ผู้ศึกษาเห็นว่า อันที่จริงแล้ว แนวคิดสิทธิร่วมก็ไม่ได้ปฏิเสธการดำรงอยู่ของแนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติ ที่มองว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานความคิดของแนวคิดสิทธิปัจเจกบุคคล นั่นหมายความว่า แนวคิดสิทธิร่วมยังคงเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิตามธรรมชาติเท่ากัน เพียงแต่สิ่งที่แนวคิดสิทธิร่วมถกเถียง คือ การที่มนุษย์แต่ละคนเกิดมาในสภาพแวดล้อมและเงื่อนไขที่ไม่เท่ากันต่างหาก จึงเป็นผลทำให้มนุษย์นั้นไม่เท่ากัน มนุษย์ทุกคนจึงไม่สามารถใช้สิทธิตามธรรมชาติที่ตนมีไปสู่เป้าหมายของการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและการมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกันได้ แนวคิดสิทธิร่วมจึงถือว่าเป็นเครื่องมือที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อช่วยเหลือ

Ref. code: 25615724300032KTX

กลุ่มปัจเจกบุคคลที่มีความอ่อนแอ (weak) เปราะบาง (vulnerability) และไร้ความสามารถ (disability) โดยการให้สิทธิพิเศษ ซึ่งเป็นสิทธิอำนาจบางอย่างเพื่อให้พวกเขาสามารถใช้สิทธิตามธรรมชาติเพื่อการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ เพราะฉะนั้น แนวคิดสิทธิร่วมจึงสะท้อนให้เห็นว่า ไม่ได้มีความแตกต่างจากแนวคิดสิทธิปัจเจกบุคคลในเชิงเป้าหมาย คือ การปกป้องสิทธิของปัจเจกบุคคลเพื่อการเสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เพียงแต่วิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมายดังกล่าวมีความแตกต่างกันเท่านั้นเอง

จากแนวคิดเรื่องสิทธิปัจเจกบุคคล กับแนวคิดเรื่องสิทธิร่วมหรือสิทธิแบบกลุ่ม เมื่อนำมาทำความเข้าใจกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร จะเห็นได้ว่า แนวคิดอธิปไตยทางอาหารเป็นแนวคิดที่เรียกร้องถึงสิทธิในการกำหนดและตัดสินใจในระบบเกษตรและอาหารของชาวนารายย่อย ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มคนที่มีความสามารถทางการผลิตที่จำกัดและขาดความสามารถทางการแข่งขันทางการผลิต จึงถือว่าเป็นกลุ่มคนที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มคนที่มีความอ่อนแอ เปราะบาง และไร้ความสามารถ ดังนั้น แนวคิดอธิปไตยทางอาหาร จึงมีแนวโน้มว่าจะให้ความสำคัญกับแนวคิดสิทธิร่วมมากกว่าแนวคิดสิทธิปัจเจกบุคคล อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแนวคิดอธิปไตยทางอาหารเป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดสิทธิร่วม ซึ่งต่อต้านการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และการเปิดเสรีทางการค้าที่ให้ความสำคัญกับสิทธิของปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิทธิและเสรีภาพในการแลกเปลี่ยนและการทำธุรกิจ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า แนวคิดอธิปไตยทางอาหารจะปฏิเสธการมีอยู่ของสิทธิของปัจเจกบุคคลดังกล่าว จากข้อมูลความเป็นมาและพัฒนาการของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร พบข้อสังเกตว่า แนวคิดอธิปไตยทางอาหารชี้ให้เห็นเพียงว่าเป็นแนวคิดที่ไม่เห็นด้วยกับผลกระทบของการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และการเปิดเสรีทางการค้า ซึ่งเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะของกลุ่มคนที่มีความสามารถในการแข่งขันทางการผลิตซึ่งสร้างผลกระทบต่อชาวนารายย่อย แต่แนวคิดอธิปไตยทางอาหารไม่ได้มีการถกเถียงไปถึงพื้นฐานของแนวคิดเรื่องสิทธิว่ามีมุมมองแตกต่างจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่อย่างไร ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า แนวคิดอธิปไตยทางอาหารเป็นแนวคิดที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้สิทธิพิเศษแก่กลุ่มชาวนารายย่อย อันเป็นสิทธิที่เพิ่มขึ้นจากสิทธิตามธรรมชาติที่ปัจเจกบุคคลพึงมีเพื่อให้พวกเขาสามารถปกป้องผลประโยชน์ของตัวเองและสามารถพาไปสู่การมีชีวิตที่ดีและมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้ว่าการให้สิทธิพิเศษแก่กลุ่มชาวนารายย่อยดังกล่าวจะเป็นการให้สิทธิไปที่กลุ่มคนซึ่งถือเป็นสิทธิร่วม แต่เป้าหมายสุดท้ายของการให้สิทธิดังกล่าวก็เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชาวนาที่เป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้น แนวคิดอธิปไตยทางอาหารที่เป็นสิทธิร่วมจึงสะท้อนให้เห็นว่า แท้จริงแล้ว แนวคิดอธิปไตยทางอาหารก็ไม่ได้มีความคิดพื้นฐานและเป้าหมายที่

Ref. code: 25615724300032KTX

แตกต่างจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ ซึ่งเชื่อในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ สิทธิของปัจเจกบุคคล การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และการมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แต่อย่างใด หากแต่อธิปไตยทางอาหารเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อช่วยให้กลุ่มชาวนารายย่อย ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มคนที่มีความอ่อนแอ เปราะบาง และมีความสามารถจำกัด สามารถบรรลุเป้าหมายเช่นเดียวกับปัจเจกบุคคลอื่นเท่านั้นเอง

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดอธิปไตยทางอาหารกับแนวคิดความยุติธรรม

ตามที่ได้อธิบายในข้อที่ 2.2 แล้วว่า แนวคิดอธิปไตยทางอาหารเป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดเรื่องสิทธิ โดยเฉพาะสิทธิร่วม หรือสิทธิแบบกลุ่มซึ่งมีมุมมองที่ให้ความสำคัญกับความคิดเรื่องความเท่าเทียมกันทางโอกาสและความเท่าเทียมกันผลลัพธ์ โดยมุมมองความคิดเรื่องความเท่าเทียม (equality) ถือเป็นความคิดพื้นฐานของแนวคิดเรื่องความยุติธรรม (justice) ดังนั้น ในส่วนนี้ จะอธิบายถึงความเป็นมาและพัฒนาการของแนวคิดเรื่องความยุติธรรม การอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเรื่องสิทธิกับแนวคิดเรื่องความยุติธรรม และการอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดอธิปไตยทางอาหารกับแนวคิดเรื่องความยุติธรรม

สิ่งที่เข้าใจกันดีว่า ปัจเจกบุคคลเมื่อมาอยู่รวมตัวกันเป็นสังคมย่อมมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และบางครั้งปัจเจกบุคคลได้ใช้เสรีภาพของตนกระทำผิดต่อปัจเจกบุคคลอื่น รูปแบบหนึ่งของการกระทำผิดต่อบุคคลอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกระทำตามอำเภอใจนั้น ถูกเรียกว่า ความไม่ยุติธรรม (injustice) เพราะฉะนั้น แนวคิดเรื่องความยุติธรรม (justice) จึงเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความเป็นธรรมในการปฏิบัติ (equality of treatment) การไม่เลือกปฏิบัติ (non-discrimination) ความเหมือน (similarity) และความเป็นสัดเป็นส่วน (proportionality) (Montague, 1980; Hospers, 1985; Kane, 1996)

แนวคิดเรื่องความยุติธรรมถูกพัฒนามาตั้งแต่ยุคกรีกพร้อมๆกันกับการเกิดขึ้นของแนวคิดเรื่องสิทธิ โดยมีการอธิบายว่า แนวคิดเรื่องความยุติธรรมสามารถแบ่งการตีความออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) ความยุติธรรมของปัจเจกบุคคล (individual justice) และ 2) ความยุติธรรมทางสังคม (social justice) โดยเริ่มแรกของการปรากฏขึ้นของแนวคิดนั้น แม้ว่าแนวคิดเรื่องความยุติธรรมจะถูกพัฒนาขึ้นพร้อมๆกันกับการเกิดขึ้นของแนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติ ซึ่งให้ความสำคัญกับสิทธิของปัจเจกบุคคล แต่การเกิดขึ้นของแนวคิดความยุติธรรมในช่วงแรกนั้น กลับให้ความสำคัญกับ

Ref. code: 25615724300032KTX

การสร้างความยุติธรรมทางสังคมมากกว่าการสร้างความยุติธรรมของปัจเจกบุคคล อันจะเห็นได้จากในหนังสือเรื่อง Replublic ของเพลโต (Plato) และหนังสือเรื่อง Nicomachean Ethics ของอริสโตเติล ซึ่งต่างก็อธิบายความคิดเรื่องความยุติธรรมว่า หมายถึง ความดี (goodness) และความเต็มใจที่จะเชื่อฟังตามกฎหมาย (willingness to obey laws) (Hamedi, 2014) โดยเพลโตได้อธิบายว่า เนื่องจาก มนุษย์ไม่สามารถถูกเติมเต็มด้วยตัวเองได้ แต่ต้องอาศัยการอยู่ร่วมกันกับคนอื่น โดยเฉพาะในรูปแบบขององค์กรที่มีการทำงานรวมกันเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของปัจเจกบุคคล ดังนั้น ความยุติธรรมจึงถูกตระหนักในระดับรัฐมากกว่าในระดับปัจเจกบุคคล (Plato as cited in Balau and Neagoe, 2017) ในขณะที่ อริสโตเติล อธิบายว่า ความยุติธรรมซึ่งเป็นความดีของบุคคลสามารถถูกค้นพบผ่านความดีของบุคคลอื่น ในเวลาเดียวกัน การกระทำร่วม (collective action) ซึ่งก่อให้เกิดสวัสดิการร่วม (collective welfare) ก็อาจส่งผลต่อการเกิดขึ้นของความดีของบุคคลได้เช่นกัน (Aristotle as cited in Balau and Neagoe, 2017) อย่างไรก็ตาม มุมมองที่แตกต่างระหว่างเพลโตและอริสโตเติล คือ เพลโตมุ่งเน้นการสร้างความยุติธรรมจากระบบของหน้าที่ (system of duties) โดยมองว่า มนุษย์มีความแตกต่างกันในทางสังคม การที่มนุษย์ทุกคนทำหน้าที่ของตนเองตามความสามารถและฐานะจึงเป็นสิ่งที่ยุติธรรมแล้ว (everyone should do his own) เพลโตจึงให้ความสำคัญกับความยุติธรรมในเชิงศีลธรรม (moral justice) โดยดูจากการทำหน้าที่ของคนมากกว่าความยุติธรรมตามตัวบทกฎหมาย (legal justice) ในขณะที่ อริสโตเติล มุ่งเน้นการสร้างความยุติธรรมจากระบบของสิทธิ (system of rights) โดยมองว่า ความยุติธรรม คือ การที่มนุษย์ควรมีหรือได้รับในสิ่งที่เขาควรจะมีตามความสามารถและฐานะของเขา (everyone should have his own) และความยุติธรรมจะต้องเกิดจากการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน โดยคนที่เท่ากันควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน และคนที่ไม่เท่ากันก็ควรได้รับการปฏิบัติที่ไม่เท่ากัน (justice is treating equals equally and un-equals unequally) อริสโตเติล จึงแบ่งความยุติธรรมออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) ความยุติธรรมแบบแบ่งสันปันส่วน (distributive justice) คือ ความยุติธรรมทางฐานานุรูป ซึ่งรัฐจะต้องจัดให้ตามสัดส่วนของแต่ละคน (proportionate equality) ได้แก่ การให้เกียรติยศ ความร่ำรวย ตำแหน่ง ยศถาบรรดาศักดิ์ และความดีความชอบ 2) ความยุติธรรมในการชดเชย (corrective Justice) คือ ความยุติธรรมที่ต้องคำนึงถึงความเสียหาย และการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ได้แก่ การกำหนดบทลงโทษ และ 3) ความยุติธรรมในการแลกเปลี่ยน (commutative Justice) คือ ความเป็นธรรมในการแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกัน จากความคิดเรื่องความยุติธรรมของอริสโตเติล แนวคิดเรื่องความเท่าเทียม (equality) จึงถูกใช้เป็นคุณธรรมพื้นฐานของแนวคิดเรื่องความยุติธรรม

Ref. code: 25615724300032KTX

และการสร้างความยุติธรรมในทางกฎหมาย (legal justice) (Hamedi, 2014; Balau and Neagoe, 2017; ปัญญา, 2555)

ต่อมา ในยุคเรืองปัญญา เมื่อจอนห์ ล็อค ได้นำแนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติและแนวคิดสิทธิปัจเจกบุคคล มาใช้เป็นความคิดพื้นฐานในการพัฒนาแนวคิดเสรีนิยม และแนวคิดดังกล่าวได้เริ่มมีอิทธิพลและบทบาทในทางการเมืองการปกครองของหลายประเทศ แนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติและแนวคิดเรื่องสิทธิปัจเจกบุคคล จึงถูกนำมาเป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาแนวคิดความยุติธรรมของปัจเจกบุคคล และแนวคิดเรื่องความยุติธรรมทางสังคมก็เริ่มลดบทบาทความสำคัญลง โดยตามทรรศนะของจอนห์ ล็อค ความยุติธรรม หมายถึง การจำกัดอำนาจของรัฐและการออกกฎหมายรัฐธรรมนูญภายใต้ระบอบประชาธิปไตยเพื่อปกป้องอิสรภาพและเสรีภาพของมนุษย์ การกำหนดโดยตัวเองของปัจเจกบุคคล (individual autonomy) การพัฒนาตัวเองของบุคคล (personal self-development) และสิทธิในการครอบครองทรัพย์สินต่างๆ นอกจากนี้ สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลควรจะได้รับการปกป้องอย่างเท่าเทียมกันด้วย (equality of rights and freedom) โดยนักคิดในสายเสรีนิยมที่ได้รับอิทธิพลความคิดของจอห์น ล็อค ซึ่งสนับสนุนแนวคิดเรื่องความยุติธรรมของปัจเจกบุคคล ในเวลาต่อมา ได้แก่ อิมมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant) อดัม สมิทธ (Adam Smith) เจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) จอห์น สจ็วต มิลล์ (John Stuart Mill) เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer) ไอเซยาห์ เบอร์ลิน (Isaiah Berlin) โรนัดล์ ดอว์คิน (Ronald Dworkin) ฟรีดริช ฮาเยก (Friedrich Hayek) โรเบิร์ต โนซิค (Robert Nozick) และ เดวิด ไดเชซ์ ราฟาเอล (David Daiches Raphael) (Gardner, 1992; Younkins, 2000; Petersmann, 2003)

อย่างไรก็ตาม ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ภายหลังจากการปฏิวัติประเทศของหลายประเทศในยุโรปตามแนวทางการพัฒนาของแนวคิดเสรีนิยม กลับพบว่า ปัญหาความยากจนและปัญหาเหลื่อมล้ำในสังคมยังคงไม่ได้ถูกขจัดออกไป รวมถึงมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับประเด็นเรื่องสิทธิธรรมชาติและสิทธิปัจเจกบุคคล รวมถึงมีการเรียกร้องถึงความเท่าเทียมกันทางโอกาสและผลลัพธ์ ส่งผลให้นักคิดในสายเสรีนิยมเปลี่ยนมุมมองความคิดเรื่องสิทธิ และแนวคิดในสายสังคมนิยมได้เข้ามามีอิทธิพลทางด้านการเมือง ตามที่ได้อธิบายในข้อที่ 2.2 ซึ่งในช่วงเวลานี้เอง แนวคิดความยุติธรรมทางสังคมก็ได้กลับมามีความสำคัญอีกครั้ง โดยเจเรมี เบนแธม ซึ่งเป็นนักคิดในสายเสรีนิยมที่เริ่มมองสิทธิจากมุมมองเรื่องผลประโยชน์ (interest theory of rights) ได้อธิบายว่า ความยุติธรรม คือการปกป้องเสรีภาพของปัจเจกบุคคลและการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาสเพื่อสร้างประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด (the greatest happiness of the greatest number) โดย

Ref. code: 25615724300032KTX

ผลประโยชน์ร่วม (collective interests) หรือสวัสดิการทางสังคม (social welfare) สามารถเกิดขึ้นได้จากการเพิ่มอรรถประโยชน์ของปัจเจกบุคคล (individual utilities) (Baujard, 2010) ในขณะที่ คาร์ล มาร์กซ์ ซึ่งเป็นนักคิดในสายสังคมนิยม มองว่า ความยุติธรรม คือ การทำให้สมาชิกในสังคมมีความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ (economic equality) โดยความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจควรถูกจัดการและแบ่งสันปันส่วนโดยรัฐบาลผ่านระบบสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์

นอกจากความคิดเรื่องความยุติธรรมจะถูกตีความออกเป็น 2 รูปแบบ คือ ความยุติธรรมของปัจเจกบุคคล และความยุติธรรมทางสังคมแล้ว ในศตวรรษที่ 20 ยังมีนักคิดที่นำเสนอแนวคิดความยุติธรรมที่ผสมผสานระหว่างความยุติธรรมของปัจเจกบุคคลและความยุติธรรมทางสังคมด้วย โดยแนวคิดเรื่องความยุติธรรมที่ถูกกล่าวถึงอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ก็คือ แนวคิดเรื่องความยุติธรรมของจอนห์ รอลว์ส (John Rawls) และอมาตย เซน (Amartya Sen) โดยจอนห์ รอลว์ส ถือเป็นนักคิดในสายสังคมเสรีนิยม (social liberalism) เขาได้เสนอความคิดเรื่องความยุติธรรมไว้ในหนังสือเรื่อง A Theory of Justice ในปี ค.ศ. 1999 ว่า ความยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม (Justice as fairness) ที่ต้องประกอบไปด้วยความเท่าเทียม (equality) และความเสมอภาค (equity) สังคมที่มีความยุติธรรมจะต้องให้ความสำคัญกับหลักการพื้นฐานในเสรีภาพที่เท่าเทียมกันของมนุษย์ (a principle of equal basic liberties) เพื่อปกป้องคุ้มครองเสรีภาพในด้านต่างๆ และสร้างความเท่าเทียมกัน โดยรอวส์ สนับสนุนให้ใช้แนวคิดเรื่องสัญญาประชาคม (social contract) เพื่อสร้างความเท่าเทียมกันทางเสรีภาพของประชาชน อย่างไรก็ตาม ในส่วนของความแตกต่างของปัจเจกบุคคล อันส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคของมนุษย์ขึ้น รอลว์สเสนอว่า ให้ใช้แนวคิดเรื่องการกระจายความยุติธรรม (distributive justice) โดยการให้โอกาสหรือการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่คนที่ด้อยโอกาสมากที่สุด (maximization) ผ่านการสร้างกฎกติกาและสถาบันทางสังคม (social institution) และการสร้างกฎกติกาและสถาบันทางสังคมควรจะถูกกำหนดจากจุดกำเนิดของความยุติธรรม (original position) ที่ปราศจากความรู้ว่าตนอยู่ในสถานะไหนของสังคม หรือที่เรียกว่า “ม่านของความไม่รู้” (veil of ignorance) ทั้งนี้ เพื่อให้การสร้างกฎกติกาและสถาบันทางสังคมเกิดขึ้นโดยปราศจากอคติและมีการกระจายความยุติธรรม (Rawls, 1999)

ในขณะที่ อมาตย เซน (Amartya Sen) ได้เสนอความคิดเรื่องความยุติธรรม ผ่านหนังสือเรื่อง The Idea of Justice ในปี ค.ศ. 2009 ว่า แม้ว่าเขาจะเห็นด้วยกับแนวคิดการกระจายความยุติธรรม (distributive justice) ของจอนห์ รอลว์ส เพื่อสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส

Ref. code: 25615724300032KTX

(equality of opportunity) และความยุติธรรมทางสังคม (social justice) แต่เขาก็ไม่ได้เห็นด้วยกับวิธีการสร้างกฎกติกาและสถาบันทางสังคมจากหลักการจุดกำเนิดของความยุติธรรมและม่านของความไม่รู้ว่าจะสามารถสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมได้ เนื่องจาก เซนเห็นว่า แม้ว่าจะมีการสร้างกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ปราศจากอคติ แต่มนุษย์ทุกคนก็ยังคงมีความแตกต่างและมีความสามารถที่ไม่เท่ากันอยู่ดี นอกจากนี้ เซนยังเห็นว่า การที่มนุษย์เข้าใจคุณค่าและผลประโยชน์ของตัวเอง จะช่วยให้มนุษย์สามารถหาวิธีการไปสู่เป้าหมายของตัวเองได้ดีกว่า และทำให้เข้าใจว่าชีวิตของผู้อื่นจะได้รับผลกระทบจากการกระทำของตัวเองอย่างไร เซนจึงได้เสนอแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมกันทางความสามารถ (equality of capability) ขึ้น โดยอธิบายว่า การสร้างสังคมที่มีความยุติธรรม ควรจะเริ่มจากการสร้างความสามารถให้กับคนที่ขาดแคลนความสามารถ เพื่อให้พวกเขาได้มีโอกาสและทางเลือกเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเป็นการช่วยเพิ่มการมีเสรีภาพ (freedom) และนำไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ (human well-being) (Sen, 1993; Sen, 2005; Sen, 2009)

จากความเป็นมาและพัฒนาการของแนวคิดเรื่องความยุติธรรมข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างแนวคิดเรื่องความยุติธรรมของปัจเจกบุคคลกับความยุติธรรมทางสังคม ผู้ศึกษาพบข้อน่าสังเกตว่า อันที่จริงแล้ว พื้นฐานความคิดของแนวคิดทั้งสองไม่ได้แตกต่างกัน และการสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นนั้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความเท่าเทียมกันทางสิทธิและเสรีภาพตามแนวคิดเรื่องความยุติธรรมปัจเจกบุคคล หรือความเท่าเทียมกันทางโอกาสและผลลัพธ์ตามแนวคิดเรื่องความยุติธรรมทางสังคม ต่างก็มีเป้าหมายที่เหมือนกันคือเพื่อให้มนุษย์ในระดับปัจเจกบุคคลทุกคนมีชีวิตความเป็นอยู่ทีดีและมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยิ่งไปกว่านั้น เป้าหมายดังกล่าวของแนวคิดความยุติธรรมก็ไม่ได้แตกต่างจากแนวคิดเรื่องสิทธิด้วย

นอกจากนั้น ข้อน่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ ความแตกต่างระหว่างแนวคิดเรื่องความยุติธรรมของปัจเจกบุคคลกับความยุติธรรมทางสังคมนั้น เป็นผลมาจากการที่นักคิดในแต่ละกลุ่มมีจุดยืนทางความคิดที่แตกต่างกัน นั่นคือ จุดยืนทางความคิดในสายเสรีนิยมและสายสังคมนิยม การที่นักคิดในสายเสรีนิยมให้ความสำคัญกับความยุติธรรมของปัจเจกบุคคล กล่าวได้ว่า เป็นผลมาจากพวกเขามีความเชื่อพื้นฐานอยู่บนความคิดเรื่องความเท่าเทียมกันทางเสรีภาพ สิทธิตามธรรมชาติ และสิทธิของปัจเจกบุคคล ในขณะที่ นักคิดในสายสังคมนิยมให้ความสำคัญกับความยุติธรรมทางสังคม เป็นเพราะพวกเขามีความเชื่อพื้นฐานอยู่บนความคิดเรื่องความเท่าเทียมกันทางโอกาสและผลลัพธ์ การให้สิทธิร่วมและการให้สิทธิแบบกลุ่ม นอกจากนี้ นักคิดในสายเสรีนิยมซึ่งเชื่อในเรื่องสิทธิของปัจเจกบุคคล มักจะมองว่าแนวคิดเรื่องสิทธิกับแนวคิดเรื่องความยุติธรรมเป็นแนวคิดที่ขัดแย้งกัน ในขณะที่

Ref. code: 25615724300032KTX

นักคิดในสายสังคมนิยมซึ่งเชื่อในเรื่องสิทธิร่วมและสิทธิแบบกลุ่ม มักจะมองว่าแนวคิดเรื่องสิทธิกับแนวคิดเรื่องความยุติธรรมเป็นแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กัน โดยมีนัยยะของการส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยจะเห็นได้จากงานศึกษาของ Isaiah Berlin, Friedrich Hayek และ David Daiches Raphael ซึ่งเป็นนักคิดในสายเสรีนิยม ได้ถกเถียงว่า การมีสิทธิและเสรีภาพที่เท่ากันของปัจเจกบุคคลไม่ได้หมายความว่าจะช่วยสร้างความเท่าเทียมกันทางสังคมและความยุติธรรมทางสังคมได้ ยิ่งไปกว่านั้น การสร้างความยุติธรรมทางสังคมอาจก่อให้เกิดการรุกล้ำเสรีภาพของปัจเจกบุคคล โดยรัฐอาจเข้าไปจัดการและแทรกแซงชีวิตของปัจเจกบุคคล เพื่อลดความได้เปรียบบางอย่างของปัจเจกบุคคล ทั้งนี้เพื่อจัดการปัญหาความเสียเปรียบของกลุ่มคนบางกลุ่ม และป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้น (Berlin, 1969; Hayek, 1944; Raphael, 1976) ในขณะที่งานศึกษาของ Paul Spicker, Michael Wiebe, และ Hillel Steiner อธิบายว่า เนื่องจาก ตามแนวคิดเรื่องเสรีภาพของจอห์น สจ็วต มิลล์ (John Stuart Mill) ซึ่งแบ่งเสรีภาพออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) เสรีภาพเชิงลบ (negative freedom) และ 2) เสรีภาพเชิงบวก (positive freedom) แม้ว่าเสรีภาพทั้งสองรูปแบบยังคงให้ความสำคัญกับปัจเจกนิยม (individualism) แต่เสรีภาพเชิงบวกมองว่า มนุษย์ทุกคนไม่ได้เกิดมาแล้วมีความสามารถเท่ากัน จึงส่งผลให้มนุษย์ไม่สามารถใช้เสรีภาพและสิทธิธรรมชาติที่ติดตัวมาแต่กำเนิดได้อย่างเท่าเทียมกัน การใช้เสรีภาพเชิงบวกจึงจะช่วยทำให้ปัจเจกบุคคลที่ไร้ความสามารถหรือมีความสามารถที่จำกัดมีอำนาจในการกระทำเพิ่มขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ปัจเจกบุคคลสามารถใช้เสรีภาพและสิทธิตามธรรมชาติได้อย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น แนวคิดเรื่องสิทธิที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพของมนุษย์ โดยเฉพาะการใช้เสรีภาพเชิงบวก จึงสามารถช่วยสร้างความเท่าเทียมและความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมได้ (Spicker 1985; Wiebe, 2013; Steiner, 2018)

สำหรับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร ซึ่งเป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดสิทธิร่วมที่ให้ความสำคัญกับการให้สิทธิพิเศษบางอย่างกับกลุ่มคนบางกลุ่มเพื่อสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาสและผลลัพธ์ จึงทำให้เข้าใจได้ว่า แนวคิดอธิปไตยทางอาหารให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องความยุติธรรมทางสังคม อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้อธิบายในข้อที่ 2.2 ว่า แนวคิดอธิปไตยทางอาหารไม่ได้ปฏิเสธความคิดพื้นฐานเรื่องสิทธิธรรมชาติและสิทธิปัจเจกบุคคล ที่เชื่อในเรื่องความเท่าเทียมกันทางสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ ดังนั้น แนวคิดอธิปไตยทางอาหารจึงไม่ได้ปฏิเสธแนวคิดเรื่องความยุติธรรมของปัจเจกบุคคลเช่นกัน เพียงแต่ว่าแนวคิดอธิปไตยทางอาหารมีมุมมองเรื่องวิธีการของการสร้างความเท่าเทียมกันในอันที่จะนำไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและการมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่แตกต่างจากแนวคิดความยุติธรรมของปัจเจกบุคคล โดยแนวคิดอธิปไตยทางอาหารชี้ให้เห็นว่า ควรมี

Ref. code: 25615724300032KTX

การสร้างความยุติธรรมทั้งความเท่าเทียมกันทางสิทธิและเสรีภาพและความเท่าเทียมกันทางโอกาสและผลลัพธ์ และเห็นว่าแนวคิดเรื่องสิทธิร่วมจะช่วยเสริมสร้างให้เกิดความเท่าเทียมและความยุติธรรมดังกล่าวได้

2.4 ความสัมพันธ์เชิงรูปธรรมของอธิปไตยทางอาหาร สิทธิ และความยุติธรรมในงานศึกษา

จากคำอธิบายในข้อที่ 2.2 และ 2.3 ที่แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าแนวคิดอธิปไตยทางอาหารจะอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดสิทธิร่วม ซึ่งวิพากษ์การพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ และการเปิดเสรีทางการค้าที่สร้างปัญหาและผลกระทบต่อชาวนารายย่อย แต่แนวคิดอธิปไตยทางอาหารก็ไม่ได้ปฏิเสธความคิดพื้นฐานของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ที่ยังคงให้ความสำคัญกับสิทธิธรรมชาติ สิทธิของปัจเจกบุคคล และความเท่าเทียมกันของเสรีภาพของมนุษย์ที่นำไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและการมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้น วิทยานิพนธ์นี้ จึงมุ่งศึกษาการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยที่ให้ความสำคัญกับประเด็นการให้สิทธิร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสิทธิปัจเจกบุคคลของชาวนารายย่อย เพื่อให้พวกเขาสามารถมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและรักษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้อย่างเท่าเทียมกัน

อย่างไรก็ตาม จากการที่มนุษย์เกิดมาไม่เท่ากัน การมีสิทธิหรือการได้รับสิทธิจึงอาจไม่ได้ประกันว่ามนุษย์จะมีความสามารถในการใช้สิทธิที่ได้รับเพื่อไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้อย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น วิทยานิพนธ์นี้ จึงมองว่าการใช้แนวคิดเรื่องสิทธิซึ่งเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดกฎเกณฑ์และเงื่อนไขของการเป็นอยู่และการกระทำเพียงอย่างเดียว อาจจะไม่เพียงพอที่จะทำให้ชาวนารายย่อยซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีความสามารถทางการผลิตที่จำกัดสามารถบรรลุไปสู่เป้าหมายของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารได้ วิทยานิพนธ์นี้ จึงเห็นว่าควรใช้แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมกันของความสามารถ (equality of capability) ของอมาตย เซน ในการขยายมุมมองของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารเพื่อเสริมสร้างโอกาสของการใช้สิทธิและเสรีภาพของชาวนารายย่อยด้วย ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้ชาวนารายย่อยไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีเช่นเดียวกับปัจเจกบุคคลอื่นๆ

การค้าที่เป็นธรรม (Fair Trade) เป็นรูปแบบการค้าทางเลือกที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อท้าทายต่อการค้าเสรี (free trade) มีเป้าหมายเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ผลิตรายย่อยที่ไม่สามารถแข่งขันทางการผลิตและการค้าในระบบตลาดได้ โดยการค้าที่เป็นธรรมเป็นความร่วมมือทางการค้าที่

Ref. code: 25615724300032KTX

มุ่งเน้นการควบคุมทางการตลาดผ่านการกำหนดเงื่อนไขทางการค้าต่างๆ อาทิ การกำหนดมาตรฐานของผู้ผลิตสินค้าและผู้ค้าสินค้า การกำหนดมาตรฐานของการผลิตสินค้า การกำหนดราคาขั้นต่ำของสินค้า และการกำหนดค่าธรรมเนียมพิเศษของสินค้า ซึ่งการค้าที่เป็นธรรมเชื่อว่าจะช่วยประกันสิทธิให้แก่ผู้ผลิตได้ และแสดงให้เห็นว่ามีมุมมองความคิดไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหารที่มุ่งเน้นการให้สิทธิร่วมเพื่อเสริมสร้างสิทธิให้แก่ชาวนารายย่อย ในเวลาเดียวกัน เงื่อนไขทางการค้าของการค้าที่เป็นธรรมก็ดูเหมือนว่าน่าจะช่วยเสริมสร้างความสามารถให้แก่ชาวนารายย่อยด้วย ดังนั้น วิทยานิพนธ์นี้ จึงสนใจที่จะศึกษาว่า การค้าที่เป็นธรรมจะเป็นเครื่องมือที่จะเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ชาวนารายย่อยได้หรือไม่ อย่างไร โดยมุ่งประเมินว่าการค้าที่เป็นธรรมจะสามารถเสริมสร้างโอกาสและความสามารถให้แก่ชาวนารายย่อยที่เป็นปัจเจกบุคคล อันถือว่าเป็นเงื่อนไขเชิงเครื่องมือ (material condition) ของการไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้อิทธิพลของเสรีนิยมใหม่ได้หรือไม่ อย่างไร

Ref. code: 25615724300032KTX

บทที่ 3
ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร

ตามที่ได้อธิบายในบทที่ 2 ว่า การค้าที่เป็นธรรมดูเหมือนว่ามีมุมมองความคิดไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร ซึ่งให้ความสำคัญกับการให้สิทธิร่วม และการสร้างความเท่าเทียมกันทางผลลัพธ์และความยุติธรรมทางสังคม อีกทั้ง เงื่อนไขของการค้าที่เป็นธรรมก็ดูเหมือนว่าจะช่วยเสริมสร้างโอกาสและความสามารถในการจัดการกับผลกระทบของการค้าเสรีให้แก่ชาวนารายย่อยด้วย ดังนั้น ในบทนี้ จึงเป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการค้าที่เป็นธรรมกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร โดยจะแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ความเป็นมาและพัฒนาการของขบวนการการค้าที่เป็นธรรม และ 2) ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร

3.1 ความเป็นมาและพัฒนาการของขบวนการการค้าที่เป็นธรรม

3.1.1 กำเนิดและการพัฒนา

คำว่า “การค้าที่เป็นธรรม” หรือ “Fair Trade” ส่วนใหญ่มักถูกเข้าใจว่า คือ ขบวนการการค้าที่เป็นธรรม (fair trade movement) ซึ่งมีความพยายามที่จะสร้างรูปแบบการค้าทางเลือก (alternative trade) เพื่อท้าทายต่อระบบการค้าเสรี (free trade) ที่ได้สร้างปัญหาและผลกระทบต่อผู้ผลิตและเกษตรกรรายย่อยในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะ ปัญหาของการค้าเสรีที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันทางการผลิต และปัญหาความไม่โปร่งใสของระบบการค้าเสรีที่มีการบิดเบือนทางการตลาดโดยกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วหรือประเทศโลกเหนือ ส่งผลให้ระบบการค้าเสรีในปัจจุบัน ถูกตั้งคำถามว่าไม่มีความเป็นเสรีอย่างแท้จริง ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมอ้างว่า จะสร้างรูปแบบทางการค้าที่ให้ความเป็นธรรมเพิ่มขึ้น (fairer trade) ระหว่างประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา โดยการกำหนดเงื่อนไขทางการค้าที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค การเสริมสร้างความสามารถทางการผลิตแก่ผู้ผลิตรายย่อย การให้อำนาจแก่ผู้ผลิตรายย่อยในการกำหนดและควบคุมชีวิตของตน การเสริมสร้างการเข้าถึงตลาด และการได้รับราคาที่เป็นธรรม (Fairtrade International, n.d., World Fair Trade Organization, n.d)

ขบวนการการค้าที่เป็นธรรม (Fair Trade Movements) อาจกล่าวได้ว่าถูกพัฒนาขึ้นในภูมิภาคยุโรปตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยถูกพัฒนามาจาก “การค้าแบบสมานฉันท์” (solidarity trade) ซึ่งเป็นรูปแบบการค้าเพื่อให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาและให้

Ref. code: 25615724300032KTX

ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม โดยกลุ่มเคลื่อนไหวทางศาสนา กลุ่มเคลื่อนไหวภาคประชาชน และกลุ่มองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร ได้รวบรวมสินค้า โดยเฉพาะสินค้าหัตถกรรม จากกลุ่มผู้ผลิตที่ด้อยโอกาสในประเทศยากจน ประเทศที่ประสบภัยพิบัติ หรือประเทศผู้แพ้สงคราม แล้วนำไปจำหน่ายในประเทศพัฒนาแล้ว ต่อมา ในช่วงทศวรรษ 1960 การค้าแบบสมานฉันท์ได้ถูกพัฒนาไปสู่ “การค้าทางเลือก” (alternative trade) โดยองค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาลในทวีปยุโรป อาทิ OXFAM, AgroFair, TraidCraft, Alternativa3, Solidar'Monde, SERRV International ได้รวมตัวกันจัดตั้งองค์กรที่ชื่อว่า “The Alternative Trading Organization (ATO)” หรือ “First Fair Trade Organization” ขึ้น โดย ATO นอกจากจะมีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือกลุ่มผู้ผลิตที่ยากจนและคนด้อยโอกาสในประเทศกำลังพัฒนาให้สามารถเข้าถึงตลาดเพิ่มขึ้น อันจะนำมาซึ่งการมีรายได้เพิ่มขึ้น และการขจัดปัญหาความยากจนแล้ว ATO ยังถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างระบบการค้าทางเลือกที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค และการสนับสนุนระบบการค้าที่เป็นธรรมมากขึ้นระหว่างกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วด้วย โดยหลักการแล้ว การค้าของ ATO เป็นระบบการค้าที่ไม่ได้ทำงานบนพื้นฐานของกลไกตลาด แต่เป็นระบบการค้าที่มุ่งเน้นการทำงานที่วางอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือในการควบคุมตลาดโดยการใช้สิทธิและอำนาจอันชอบธรรมที่เป็นประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ กระบวนการทางการค้าของการค้าทางเลือกในช่วงนี้ ยังคงเป็นการรวบรวมสินค้าหัตถกรรมจากกลุ่มผู้ผลิตในประเทศกำลังพัฒนาไปจำหน่ายในประเทศพัฒนาแล้ว และการตกลงทางการค้ายังอยู่บนพื้นฐานของการเจรจาระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ที่ไม่ได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์เงื่อนไขและมาตรฐานทางการค้า (Sylla, 2014; World Fair Trade Organization, 2004)

ต่อมา ในช่วงทศวรรษ 1970 เมื่อประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศได้เริ่มปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและโครงสร้างการผลิตทางการเกษตรของประเทศเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ ขบวนการการค้าทางเลือกจึงเริ่มมีความกังวลต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มเกษตรกรรายย่อยในประเทศกำลังพัฒนา ประกอบกับเริ่มเกิดร้านค้าปลีกสินค้าการค้าทางเลือกที่ถูกเรียกว่า Third World Shop หรือ Fair Trade Shop เพิ่มขึ้นอย่างมากในประเทศต่างๆ ในทวีปอเมริกาเหนือ และยุโรป การค้าสินค้าทางเลือกในช่วงนี้ จึงขยับจากการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมไปสู่การจำหน่ายสินค้าเกษตรและอาหาร และสินค้าของการค้าทางเลือกมักจะถูกเรียกว่าสินค้าการค้าที่เป็นธรรม โดยสินค้าเกษตรและอาหารที่ถูกจำหน่ายในระบบการค้าทางเลือกประเภทแรก ก็คือ กาแฟ และชา (Sylla, 2014; World Fair Trade Organization, 2004)

แม้ว่าในช่วงทศวรรษ 1970-1980 การค้าสินค้าที่เป็นธรรมจะมีการเติบโตและขยายตัวเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังคงกระจุกตัวอยู่เฉพาะในแถบทวีปอเมริกาเหนือและยุโรป นอกจากนั้นผู้บริโภคก็ยังไม่สามารถเข้าถึงสินค้าดังกล่าวได้มากนัก ในช่วงปลายทศวรรษ 1980 กลุ่มผู้นำเข้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมและขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในประเทศต่างๆ เริ่มมีความคิดที่จะนำสินค้าเข้าสู่

Ref. code: 25615724300032KTX

ช่องทางการจัดจำหน่ายที่ใหญ่ขึ้น โดยเฉพาะห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มการเข้าถึงสินค้าของผู้บริโภค และเพื่อเพิ่มยอดขายของสินค้าในระบบตลาด ในช่วงเวลานี้เอง เพื่อที่จะสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการซื้อสินค้าการค้าที่เป็นธรรม และการจำแนกระหว่างสินค้าการค้าที่เป็นธรรมกับสินค้าในระบบการค้าทั่วไป กลุ่มผู้นำเข้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมและขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในประเทศต่างๆ จึงเริ่มคิดค้นที่จะออกตรารับรองให้กับสินค้าการค้าที่เป็นธรรม เพื่อเป็นตรารับรองทั้งความเป็นธรรมตามหลักจริยธรรมของการทำงานของผู้ผลิต และตรารับรองในคุณภาพสินค้า โดยในปี ค.ศ.1988 องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ที่มีชื่อว่า “Stichting Max Havelaar” ได้ถูกจัดตั้งขึ้นที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ ซึ่งถือว่าเป็นองค์กรในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมองค์กรแรก ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและออกตรารับรองสินค้าในขบวนการการค้าที่เป็นธรรม โดยเฉพาะการออกตรารับรอง “Max Havelaar” ให้กับสินค้ากาแฟ และต่อมากลุ่มขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในประเทศอื่นๆ ได้แก่ ประเทศเบลเยี่ยม สวิสเซอร์แลนด์ เดนมาร์ค นอร์เวย์ และฝรั่งเศส ก็เริ่มปรับใช้ตรารับรอง “Max Havelaar” ในประเทศของตน นอกจากนี้ กลุ่มขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในประเทศอื่นๆ ยังได้จัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมขึ้นอีกมากมาย อาทิ การจัดตั้งองค์กร "Transfair" ในประเทศเยอรมณี ลักเซมเบิร์ก ออสเตรีย อิตาลี สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น การจัดตั้งองค์กร "Fairtrade Mark" ในประเทศอังกฤษและไอร์แลนด์ การจัดตั้งองค์กร "Rättvisemärkt" ในประเทศสวีเดน และการจัดตั้งองค์กร "Reilu kauppa" และ "Rejäl handel" ในประเทศฟินแลนด์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรม จำเป็นต้องมีกระบวนการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานของสินค้า ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องมีค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบ ในช่วงระยะแรกที่มีการกำหนดตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรม สินค้าของผู้ผลิตในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมยังมีจำนวนไม่มาก องค์กรที่ออกตรารับรองต่างๆ จึงเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบมาตรฐานให้ แต่ต่อมา เมื่อสินค้าของกลุ่มผู้ผลิตในประเทศกำลังพัฒนาที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมมีจำนวนมากขึ้น ทำให้องค์กรที่ออกตรารับรองสินค้า เริ่มผลักภาระค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมให้กับกลุ่มผู้ผลิตในประเทศกำลังพัฒนาเป็นผู้รับผิดชอบ การเกิดขึ้นของระบบการออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรม จึงสร้างอุปสรรคต่อกลุ่มผู้ผลิตในประเทศกำลังพัฒนาในการที่จะนำสินค้าของตนเข้าสู่ตลาดในขบวนการการค้าที่เป็นธรรม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าภาระค่าใช้จ่ายการตรวจสอบและการออกตรารับรองดังกล่าว จะสร้างอุปสรรคต่อกลุ่มผู้ผลิตในประเทศกำลังพัฒนาที่ประสงค์จะเข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรม แต่เพื่อการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงทางตลาด กลุ่มผู้ผลิตในประเทศกำลังพัฒนาที่ประสงค์จะเข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรมก็ยังคงยอมที่จะรับภาระทางการเงินดังกล่าว ในช่วงเวลานี้เอง องค์กรที่ออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมในประเทศต่างๆ เป็นจำนวนมาก จึงเกิดการแข่งขันทางการตลาดเพื่อแย่งกลุ่มผู้ผลิตที่ประสงค์จะเข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรม ขบวนการการค้าที่เป็น

Ref. code: 25615724300032KTX

ธรรมจึงถูกวิพากษ์ว่าเป็นการเปลี่ยนผ่านจาก รูปแบบของการค้าทางเลือก (alternative trade) ไปสู่ "การค้าตรารับรองทางจริยธรรม" (ethical label trade) อีกทั้ง ในช่วงเวลานี้ ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมก็เริ่มถูกตั้งคำถามจากกลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มผู้สนับสนุนการค้าทางเลือกว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรม ยังคงมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือกลุ่มผู้ผลิตที่ยากจน และด้อยโอกาสในประเทศกำลังพัฒนา และมีความเป็นธรรมทางการค้าจริงหรือไม่ หรือเอาเข้าจริงแล้ว ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมก็เป็นเพียงขบวนการหนึ่งที่ถูกครอบงำด้วยระบบการค้าเสรีตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Fairtrade International, n.d.; Sylla, 2014, World Fair Trade Organization, 2004; Valiente-Riedl, 2013)

จากปัญหาการแข่งขันการค้าตรารับรองระหว่างองค์กรที่ออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมในประเทศต่างๆ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อนของมาตรฐานของสินค้าการค้าที่เป็นธรรม และความซ้ำซ้อนของการตรวจรับรองให้แก่กลุ่มผู้ผลิต นอกจากนี้ กลุ่มผู้นำเข้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมเริ่มมีความต้องการที่จะนำเข้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมจากกลุ่มผู้ผลิตด้วยคุณภาพและมาตรฐานเดียวกันด้วย ในช่วงทศวรรษ 1990 องค์กรที่ออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมและกลุ่มผู้นำเข้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมในประเทศต่างๆ จึงเริ่มมีการประชุมอย่างไม่เป็นทางการเพื่อหารือเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว และได้มีความคิดที่จะรวมกลุ่มทางการค้าเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางการตลาดการค้าที่เป็นธรรมขึ้น องค์กรที่ออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมและกลุ่มผู้นำเข้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมในประเทศต่างๆ จึงร่วมมือกันกำหนดตรารับรองมาตรฐานสินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่เป็นมาตรฐานสากล

อย่างไรก็ตาม มาตรฐานสากลที่ใช้รับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรม ก็ยังคงถูกแบ่งออกเป็น 2 มาตรฐาน คือ 1) มาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมของสหพันธ์ระหว่างประเทศของผู้ค้าทางเลือก (The International Federation of Alternative Traders-IFAT) ซึ่งเป็นองค์กรที่ถูกจัดตั้งในปี ค.ศ. 1989 ทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานสากลในการรับรององค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับขบวนการการค้าที่เป็นธรรม (organization certification) และ 2) มาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากล (Fairtrade Labelling Organizations International-FLO) ซึ่งเป็นองค์กรที่ถูกจัดตั้งในปี ค.ศ. 1997 ทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานสากลในการรับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรม (product certification)

สหพันธ์ระหว่างประเทศของผู้ค้าทางเลือก (IFAT) ถูกจัดตั้งขึ้น จากความร่วมมือกันของกลุ่มผู้ผลิต กลุ่มผู้นำเข้า และร้านค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรม ประมาณ 324 หน่วยงาน ใน 70 ประเทศ สหพันธ์ระหว่างประเทศของผู้ค้าทางเลือกเป็นองค์กรเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศทำหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานและออกตรารับรองให้กับองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับขบวนการการค้าที่เป็นธรรม (organization certification) โดยสหพันธ์ระหว่างประเทศของผู้ค้า

Ref. code: 25615724300032KTX

ทางเลือก จะทำหน้าที่ในการประกันระบบ (guarantee system) มากกว่าการรับรองรายสินค้า องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับขบวนการการค้าที่เป็นธรรมองค์กรใดที่เป็นสมาชิก ที่ผ่านการตรวจสอบมาตรฐานและได้รับตรารับรองจากสหพันธ์ระหว่างประเทศของผู้ค้าทางเลือกแล้ว สินค้าที่ถูกผลิตและจำหน่ายภายใต้องค์กรนั้นทุกประเภท จะถือว่าได้รับการรับรองว่าเป็นสินค้าการค้าที่เป็นธรรม และสามารถใช้ตรารับรองสินค้าจากสหพันธ์ระหว่างประเทศของผู้ค้าทางเลือก (ดูภาพที่ 3.1) ได้ทุกตัว โดยที่ไม่จำเป็นต้องได้รับการตรวจสอบสินค้าอีก ต่อมาในปี ค.ศ.2008 สหพันธ์ระหว่างประเทศของผู้ค้าทางเลือก ได้เปลี่ยนชื่อเป็นองค์การแฟร์เทรดโลก (The World Fair Trade Organization -WFTO) และในปี ค.ศ.2013 องค์การแฟร์เทรดโลกก็ได้มีการกำหนดและประกาศใช้ตรารับรองขององค์การแฟร์เทรดโลกแทนตรารับรองสหพันธ์ระหว่างประเทศของผู้ค้าทางเลือก (ดูภาพที่ 3.2)

ภาพที่ 3.1 ตรารับรองของสหพันธ์ระหว่างประเทศของผู้ค้าทางเลือก (IFAT Mark) โดย The Eco Fashion World

ภาพที่ 3.2 ตรารับรองขององค์การแฟร์เทรดโลก (WFTO Mark) โดย The World Fair Trade Organization

สำหรับองค์การแฟร์เทรดสากล (FLO) องค์กรนี้ถูกจัดตั้งขึ้นจากการร่วมมือกันของกลุ่มผู้ผลิต กลุ่มผู้นำเข้า และร้านค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรม จำนวน 25 หน่วยงาน ใน 50 ประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานที่เคยใช้ตรารับรองของ “Max Havelaar” และ “Transfair” องค์การแฟร์เทรดสากลเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานสากลให้กับสินค้าการค้าที่เป็น

Ref. code: 25615724300032KTX

ธรรม (product certification) โดยมีหน่วยงานภายใต้องค์กรที่ชื่อว่า “FLOCERT” ทำหน้าที่ในการตรวจสอบมาตรฐานและออกตรารับรองให้กับสมาชิก โดยสินค้าที่ถูกผลิต นำเข้า หรือจำหน่าย ภายใต้กลุ่มผู้ผลิต กลุ่มผู้นำเข้า และร้านค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่เป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากลจะต้องถูกตรวจสอบมาตรฐานตามกฎเกณฑ์ที่องค์การแฟร์เทรดสากลกำหนดเป็นรายสินค้า เมื่อสินค้าผ่านการตรวจสอบมาตรฐานถึงจะสามารถใช้ตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลได้ (ดูภาพที่ 3.3)

ภาพที่ 3.3 ตรารับรองขององค์การแฟร์เทรดสากล (The International Fairtrade Certification Mark) โดย Fairtrade International

แม้ว่า มาตรฐานสากลของสินค้าการค้าที่เป็นธรรมได้ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมร่วมกันแล้ว ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระบบ กล่าวคือ มาตรฐานขององค์การแฟร์เทรดโลก (WFTO) และองค์การแฟร์เทรดสากล (FLO) แต่ก็ยังคงมีกลุ่มผู้ผลิต กลุ่มผู้นำเข้า และร้านค้าสินค้าที่เป็นธรรมในประเทศต่างๆ อีกเป็นจำนวนมากที่ไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของทั้งองค์การแฟร์เทรดโลกและองค์การแฟร์เทรดสากล แต่ยังคงดำเนินการค้าที่เป็นธรรมตามรูปแบบและมาตรฐานการค้าของตัวเอง

ในปัจจุบัน การค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมจึงมีหลากหลายรูปแบบและหลากหลายช่องทางการจัดจำหน่าย และยังคงมีการแข่งขันกันระหว่างตรารับรองของมาตรฐานสินค้าโดยช่องทางทางการจัดจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรม สามารถแบ่งออกเป็น 4 ช่องทางหลักๆ ดังนี้ (ดูภาพที่ 3.4)

1) การจัดจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านองค์กรการค้าทางเลือก

องค์กรการค้าทางเลือก ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรในประเทศพัฒนาแล้ว ที่ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือทางการค้าแก่กลุ่มผู้ผลิตชายขอบและด้อยโอกาสในประเทศกำลังพัฒนา และดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมโดยไม่ใช้ตรารับรองทางการค้า โดยที่การค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านช่องทางนี้ กลุ่มผู้ผลิตสินค้าการค้าที่เป็นธรรมในประเทศกำลังพัฒนาจะเข้าเป็นสมาชิกขององค์กรการค้าทางเลือก และนำสินค้าที่ตนผลิตจำหน่ายให้แก่องค์กรการค้าทางเลือกโดยตรง เมื่อองค์กรการค้าทางเลือกรับซื้อและนำเข้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมแล้ว องค์กร

Ref. code: 25615724300032KTX

การค้าทางเลือกอาจดำเนินการแปรรูปสินค้า บรรจุภัณฑ์สินค้า และจำหน่ายสินค้าให้กับกลุ่มผู้บริโภคในประเทศพัฒนาแล้วโดยตรงผ่านการค้าออนไลน์ หรือจำหน่ายผ่านร้านค้าการค้าที่เป็นธรรม หรือในกรณีที่องค์กรการค้าทางเลือกไม่ได้ดำเนินการแปรรูปสินค้าการค้าที่เป็นธรรมเอง องค์กรการค้าทางเลือกอาจจะนำสินค้าการค้าที่เป็นธรรมซึ่งเป็นสินค้าวัตถุดิบที่รับซื้อมาจากกลุ่มผู้ผลิตในประเทศกำลังพัฒนาจำหน่ายไปยังกลุ่มบริษัทที่ทำการผลิตและแปรรูปสินค้า (manufacturing company) ในประเทศพัฒนาแล้วเพื่อแปรรูป บรรจุภัณฑ์สินค้า และจำหน่ายสินค้าไปยังผู้บริโภคอีกต่อหนึ่ง โดยบริษัทที่ทำการผลิตและแปรรูปสินค้าในประเทศพัฒนาแล้ว อาจจะจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมให้กับกลุ่มผู้บริโภคโดยตรงผ่านการค้าออนไลน์ในนามของบริษัทเอง หรืออาจจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมให้กับบริษัทที่จำหน่ายสินค้าปลีก หรืออาจจะจำหน่ายสินค้าผ่านร้านค้าปลีกสินค้าการค้าที่เป็นธรรม และห้างสรรพสินค้า เพื่อให้ผู้บริโภคเข้าถึงได้ (Alter Trade Japan, n.d.; Asante Sana, n.d.)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก การจัดจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านองค์กรการค้าทางเลือก ไม่มีการใช้ตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรม จึงอาจจะไม่ค่อยมีความน่าเชื่อถือในกระบวนการผลิตสินค้าการค้าที่เป็นธรรม และอาจไม่สามารถถูกจำแนกออกจากสินค้าในช่องทางขายปกติได้ ดังนั้น สินค้าการค้าที่เป็นธรรมในช่องทางนี้ ส่วนใหญ่จึงมักจะไม่ถูกนำไปจำหน่ายในห้างสรรพสินค้า หรือมีบริษัทที่จำหน่ายสินค้าปลีกรับซื้อสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านช่องทางนี้มากนัก การนำสินค้าการค้าที่เป็นธรรมสู่ผู้บริโภคผ่านช่องทางนี้ ส่วนใหญ่จึงมักจะดำเนินการโดยการค้าออนไลน์ในนามขององค์กรการค้าทางเลือก หรือบริษัทที่ทำการผลิตและแปรรูปสินค้า หรือร้านค้าปลีกสินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่ร่วมมือกับองค์กรการค้าทางเลือก และมุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการค้าที่เป็นธรรมขององค์กรตัวเอง การค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านองค์กรการค้าทางเลือก จึงดูเหมือนว่าจะมีช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าที่สั้นกว่าช่องทางอื่นๆ อย่างไรก็ตาม การค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านองค์กรการค้าทางเลือกก็เป็นช่องทางที่ผู้บริโภคอาจจะเข้าถึงสินค้าการค้าที่เป็นธรรมได้ยาก เนื่องจากผู้บริโภคอาจจะไม่รู้จักช่องทางในการจำหน่ายสินค้ามากนัก

2) การจัดจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านการรับรองขององค์กรการค้าที่เป็นธรรม

การค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านช่องทางนี้ จะเป็นการค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านการออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมโดยองค์กรของตัวเอง โดยกลุ่มผู้ผลิตสินค้าการค้าที่เป็นธรรมในประเทศกำลังพัฒนาจะเข้าเป็นสมาชิก และนำสินค้าที่ตนผลิตเข้ารับการตรวจสอบมาตรฐานจากองค์กรที่ออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมเป็นรายสินค้า เมื่อสินค้าผ่านมาตรฐานและได้รับตรารับรองแล้ว องค์กรที่ออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมอาจจะรับซื้อ

สินค้าจากกลุ่มผู้ผลิตดังกล่าว และดำเนินการส่งออกสินค้านั้นให้กับกลุ่มบริษัทผู้ส่งออกสินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่เป็นสมาชิกหรือพันธมิตร หรือในกรณีที่องค์กรที่ออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ดำเนินการรับซื้อสินค้าจากกลุ่มผู้ผลิต แต่ทำหน้าที่เป็นเพียงองค์กรที่ตรวจสอบมาตรฐานและออกตรารับรองเท่านั้น กลุ่มผู้ผลิตก็จะนำสินค้านั้นไปจำหน่ายให้กับกลุ่มบริษัทผู้ส่งออกสินค้าการค้าที่เป็นธรรมในประเทศของผู้ผลิต ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มบริษัทผู้ส่งออกที่เป็นสมาชิกขององค์กรที่ออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรม เมื่อกลุ่มบริษัทผู้ส่งออกรับซื้อสินค้าการค้าที่เป็นธรรมมาแล้ว ก็จะจำหน่ายสินค้าไปยังบริษัทผู้นำเข้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมในประเทศพัฒนาแล้วที่เป็นสมาชิกขององค์กรที่ออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรม หลังจากนั้น กลุ่มบริษัทผู้นำเข้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมก็จะจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมไปยังกลุ่มบริษัทที่ทำการผลิตและแปรรูปสินค้าที่เป็นสมาชิกขององค์กรที่ออกตรารับรองการค้าสินค้าที่เป็นธรรมเพื่อแปรรูปและบรรจุภัณฑ์สินค้า เมื่อบริษัทที่ทำการผลิตและแปรรูปสินค้าได้แปรรูปและบรรจุภัณฑ์สินค้าแล้ว บริษัทที่ทำการผลิตและแปรรูปสินค้าอาจจะจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมให้กับกลุ่มผู้บริโภคผ่านการค้าออนไลน์ในนามของบริษัทเอง โดยมีการใช้ตรารับรองสินค้าขององค์กรที่ออกตรารับรองการค้าสินค้าที่เป็นธรรมควบคู่ไปด้วย หรืออาจจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมให้กับบริษัทที่จำหน่ายสินค้าปลีกที่ได้รับใบอนุญาตจากองค์กรที่ออกตรารับรองการค้าสินค้าที่เป็นธรรม หรืออาจจะจำหน่ายสินค้าผ่านร้านค้าปลีกสินค้าการค้าที่เป็นธรรมและห้างสรรพสินค้า เพื่อจำหน่ายให้กับกลุ่มผู้บริโภคก็ได้ (Fair Trade Original, n.d., Fair Trade USA, n.d., Fair Trade Federation, n.d.; Fair For Life, n.d.)

เนื่องจาก การจัดจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านช่องทางนี้ สินค้าการค้าที่เป็นธรรมจะมีตรารับรองสินค้า ซึ่งเป็นการประกันความน่าเชื่อถือของกระบวนการผลิตและจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรม ทำให้ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านช่องทางนี้ มีโอกาสที่จะนำสินค้าเข้าไปขายให้แก่บริษัทที่จำหน่ายสินค้าปลีก ร้านค้าปลีกสินค้าการค้าที่เป็นธรรม และห้างสรรพสินค้า ได้มากกว่าช่องทางแรก ดังนั้น องค์กรที่ออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมส่วนใหญ่ จึงมักจะไม่แปรรูปสินค้าและจำหน่ายสินค้าด้วยตัวเอง แต่จะทำหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐาน การตรวจสอบมาตรฐาน และออกตรารับรองเท่านั้น

3) การจัดจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านการรับรองขององค์การแฟร์เทรดโลก (WFTO)

การค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านช่องทางนี้ กลุ่มผู้ผลิตสินค้าการค้าที่เป็นธรรมในประเทศกำลังพัฒนาจะเข้าเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดโลก เมื่อกลุ่มผู้ผลิตได้รับตรารับรองจากองค์การแฟร์เทรดโลกแล้ว สินค้าที่ถูกผลิตภายใต้องค์กรของกลุ่มผู้ผลิตทั้งหมดทุกชนิดและประเภทจะถือว่าเป็นสินค้าการค้าที่เป็นธรรม โดยกลุ่มผู้ผลิตสามารถนำสินค้าที่ถูกผลิตภายใต้องค์กรทุกชนิดและประเภทไปจำหน่ายให้แก่กลุ่มบริษัทผู้ส่งออกสินค้าการค้าที่เป็นธรรมทั้งที่เป็นสมาชิกของ

Ref. code: 25615724300032KTX

องค์การแฟร์เทรดโลก และเป็นสมาชิกองค์กรการค้าที่เป็นธรรมที่ออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมโดยองค์กรของตัวเอง ในกรณีที่กลุ่มผู้ผลิตนำสินค้าการค้าที่เป็นธรรมไปจำหน่ายให้กับบริษัทส่งออกสินค้าที่เป็นสมาชิกองค์กรการค้าที่เป็นธรรมที่ออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมโดยองค์กรของตัวเอง สินค้าการค้าที่เป็นธรรมนั้น สามารถที่จะใช้ตรารับรองของทั้ง 2 หน่วยงานได้ กล่าวคือ สามารถใช้ตรารับรองของทั้งองค์กรการค้าที่เป็นธรรมที่ออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมโดยองค์กรของตัวเอง และใช้ตรารับรองขององค์การแฟร์เทรดโลกบนบรรจุภัณฑ์ของสินค้า เมื่อสินค้าการค้าที่เป็นธรรมถูกจำหน่ายให้กับบริษัทผู้ส่งออกแล้ว บริษัทผู้ส่งออกในประเทศกำลังพัฒนาจะจำหน่ายสินค้าไปยังบริษัทผู้นำเข้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมในประเทศพัฒนาแล้ว หลังจากนั้น กลุ่มบริษัทผู้นำเข้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมก็จะจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมไปยังกลุ่มบริษัทที่ทำการผลิตและแปรรูปสินค้าเพื่อแปรรูปและบรรจุภัณฑ์สินค้า เมื่อบริษัทที่ทำการผลิตและแปรรูปสินค้าได้แปรรูปและบรรจุภัณฑ์สินค้าแล้ว บริษัทที่ทำการผลิตและแปรรูปสินค้าอาจจะจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมให้กับกลุ่มผู้บริโภคผ่านการค้าออนไลน์ในนามของบริษัทเอง โดยมีการใช้ตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมบนบรรจุภัณฑ์ด้วย หรืออาจจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมให้กับบริษัทที่จำหน่ายสินค้าปลีกที่ได้รับใบอนุญาตจากองค์กรที่ออกตรารับรองการค้าสินค้าที่เป็นธรรม หรืออาจจะจำหน่ายสินค้าผ่านร้านค้าปลีกสินค้าการค้าที่เป็นธรรมและห้างสรรพสินค้า เพื่อจำหน่ายให้กับกลุ่มผู้บริโภค (World Fair Trade Organization, n.d.; World Fair Trade Organization, 2016)

เนื่องจาก การจัดจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านช่องทางนี้ สินค้าการค้าที่เป็นธรรมจะมีตรารับรองสินค้าขององค์การแฟร์เทรดโลก ซึ่งเป็นตรารับรองที่เป็นมาตรฐานสากล และอาจมีตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมขององค์กรการค้าที่เป็นธรรมที่ออกตรารับรองการค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมโดยองค์กรของตัวเองด้วย อันมีการประกันความน่าเชื่อถือของกระบวนการผลิตและจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรม และการประกันระบบขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการค้าที่เป็นธรรม ที่เป็นที่ยอมรับจากผู้บริโภคได้มากกว่าช่องทางที่ 1 และ 2 ดังนั้น ผู้ผลิตและจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านช่องทางนี้ จึงมีความสามารถที่จะนำสินค้าเข้าไปขายให้กับบริษัทที่จำหน่ายสินค้าปลีก ร้านค้าปลีกสินค้าการค้าที่เป็นธรรม และห้างสรรพสินค้า ได้มากกว่าช่องทางที่ 1 และ 2

4) การจัดจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านการรับรองขององค์การแฟร์เทรดสากล (FLO)

การค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านช่องทางนี้ กลุ่มผู้ผลิตสินค้าการค้าที่เป็นธรรมในประเทศกำลังพัฒนาจะเข้าเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล และนำสินค้าที่ตนผลิตเข้ารับการตรวจสอบมาตรฐานจากองค์การแฟร์เทรดสากลเป็นรายสินค้า เมื่อสินค้าได้รับตรารับรองจากองค์การแฟร์เทรดสากลแล้ว กลุ่มองค์กรผู้ผลิตก็สามารถนำสินค้าที่ได้รับการตรวจรับรองแล้วไปจำหน่ายให้กับกลุ่มบริษัทผู้ส่งออกสินค้าการค้าที่เป็นธรรมทั้งที่เป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรด

Ref. code: 25615724300032KTX

สากล องค์การแฟร์เทรดโลก และองค์กรการค้าที่เป็นธรรมที่ออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมโดยองค์กรของตัวเอง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากองค์การแฟร์เทรดสากลได้มีการกำหนดเงื่อนไขเรื่องราคาขั้นต่ำของสินค้าและค่าพรีเมียมสินค้า ซึ่งแตกต่างจากช่องทางการค้าที่เป็นธรรมอื่นๆ ที่ราคาสินค้าจะขึ้นอยู่กับการตกลงกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ดังนั้น ในกรณีที่ผู้ผลิตจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมให้กับบริษัทผู้ส่งออกสินค้าการค้าที่เป็นธรรมอื่นที่ไม่ใช่สมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล กลุ่มผู้ผลิตก็อาจจะไม่ได้รับประโยชน์ในเรื่องของราคาขั้นต่ำและค่าพรีเมียมสินค้าตามที่องค์การแฟร์เทรดสากลกำหนด นอกจากนี้ ด้วยองค์การแฟร์เทรดสากลทำหน้าที่ตรวจสอบและรับรองสินค้าเป็นรายสินค้า ในกรณีที่กลุ่มผู้ผลิตต้องการผลิตและจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมประเภทอื่นเพิ่มเติมจะต้องลงทะเบียนกับองค์การแฟร์เทรดสากลใหม่ และสินค้าที่ผลิตและจำหน่ายก็จะถูกตรวจสอบใหม่เป็นรายสินค้า เมื่อกลุ่มผู้ผลิตจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมให้กับกลุ่มบริษัทผู้ส่งออกแล้ว กระบวนการทางการค้าที่เป็นธรรมผ่านการรับรองขององค์การแฟร์เทรดสากล ก็จะเหมือนกับกระบวนการทางการค้าที่เป็นธรรมของช่องทางอื่น คือ กลุ่มบริษัทผู้ส่งออกก็จะจำหน่ายสินค้าไปยังบริษัทผู้นำเข้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว หลังจากนั้นกลุ่มบริษัทผู้นำเข้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมก็จะจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมไปยังกลุ่มบริษัทที่ทำการผลิตและแปรรูปสินค้า เมื่อบริษัททำการผลิตและแปรรูปสินค้าแล้ว บริษัทที่ทำการผลิตและแปรรูปสินค้าอาจจะจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมให้กับกลุ่มผู้บริโภคผ่านการค้าออนไลน์ในนามของบริษัทเอง หรืออาจจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมให้กับบริษัทที่จำหน่ายสินค้าปลีก หรืออาจจะจำหน่ายสินค้าผ่านร้านค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมและห้างสรรพสินค้าเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงสินค้าได้ (Fairtrade International, 2005a; Fairtrade International, 2015b; Fairtrade Asia-Pacific, 2016)

เนื่องจาก การจัดจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านช่องทางนี้ สินค้าการค้าที่เป็นธรรมจะมีตรารับรองสินค้าขององค์การแฟร์เทรดสากล ซึ่งเป็นตรารับรองที่เป็นมาตรฐานสากลที่มีการประกันความน่าเชื่อถือของกระบวนการผลิตและจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับองค์การแฟร์เทรดโลก แต่เนื่องจากองค์การแฟร์เทรดสากลมีความแตกต่างจากองค์การแฟร์เทรดโลกตรงที่การรับรองขององค์การแฟร์เทรดสากลเป็นการรับรองเฉพาะรายสินค้ามากกว่าที่จะเป็นการประกันระบบขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการค้าที่เป็นธรรมทั้งองค์กร ทำให้ระบบตรวจสอบขององค์การแฟร์เทรดสากลมีความยุ่งยาก และใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบน้อยกว่า ประกอบกับคำอธิบายข้างต้นที่ว่า องค์การแฟร์เทรดสากลได้มีการกำหนดเงื่อนไขเรื่องของราคาขั้นต่ำของสินค้าและค่าพรีเมียมสินค้า ซึ่งแตกต่างจากช่องทางการค้าที่เป็นธรรมอื่นๆ ที่ราคาสินค้าขึ้นอยู่กับการตกลงกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ดังนั้น ปัจจุบัน จึงมีกลุ่มองค์กรผู้ผลิตจากทั่วโลกเข้าเป็นสมาชิก และขอใบอนุญาตการใช้ตรารับรองขององค์การแฟร์เทรดสากลมากกว่าองค์การแฟร์เทรดโลก และองค์กรการค้าที่เป็นธรรมที่ออกตรารับรองการค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมโดยองค์กรของตัวเอง อีกทั้ง ใน

Ref. code: 25615724300032KTX

ปัจจุบัน การค้าที่เป็นธรรมผ่านช่องทางขององค์การแฟร์เทรดสากลก็เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากที่สุดด้วย

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสังเกต ก็คือว่า การค้าสินค้าที่เป็นธรรมที่มีการใช้ตรารับรองการค้าสินค้าที่เป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็น องค์กรที่ออกตรารับรองการค้าสินค้าที่เป็นธรรมโดยองค์กรตัวเอง องค์การแฟร์เทรดโลก หรือองค์การแฟร์เทรดสากลนั้น หน่วยเศรษฐกิจต่างๆ อันได้แก่ กลุ่มองค์กรผู้ผลิต กลุ่มบริษัทผู้ส่งออกและนำเข้า กลุ่มบริษัทที่ทำการผลิตและแปรรูปสินค้า และกลุ่มบริษัทจำหน่ายสินค้าปลีก ที่อยู่ภายใต้ห่วงโซ่อุปทานทั้งหมด จะต้องเป็นสมาชิกขององค์กรที่ออกตรารับรององค์กรใดองค์กรหนึ่ง ซึ่งได้รับการตรวจสอบตามมาตรฐาน และมีค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรอง หรือค่าใช้จ่ายในการขอใบอนุญาตในการใช้ตรารับรองใดรับรองหนึ่ง ดังนั้น แม้ว่าการค้าสินค้าที่เป็นธรรมที่มีการใช้ตรารับรองสินค้า อาจจะส่งผลให้เกิดความน่าเชื่อถือในเรื่องของกระบวนการผลิต คุณภาพของสินค้า และการเพิ่มขึ้นของการเข้าถึงตลาดของสินค้าการค้าที่เป็นธรรมของทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค แต่ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรองและการใช้ตรารับรองการค้าที่เป็นธรรม อาจเป็นผลให้สินค้าการค้าที่เป็นธรรมมีต้นทุนการผลิตและราคาที่สูงขึ้น และสินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่มีการใช้ตรารับรองสินค้ามีราคาสูงกว่าสินค้าที่เป็นธรรมที่ไม่ใช้ตรารับรองสินค้า ปัจจัยเรื่องราคาสินค้านี้ ก็อาจเป็นอุปสรรคที่ทำให้ผู้ผลิตสินค้าการค้าที่เป็นธรรมขายสินค้าของตนได้ยากขึ้นเช่นกัน

นอกจากนี้ สิ่งที่น่าสังเกตอีกอย่างก็คือ การค้าสินค้าที่เป็นธรรมผ่านองค์กรการค้าทางเลือกที่ไม่ใช้ตรารับรองสินค้า ส่วนใหญ่จะสนับสนุนการค้าทางตรง (direct trade) ที่มุ่งเน้นการลดจำนวนพ่อค้าคนกลางในห่วงโซ่อุปทาน และทำให้ช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าสั้นลงเพื่อสร้างประโยชน์แก่ผู้ผลิตและผู้บริโภคมากที่สุด ในขณะที่ การค้าสินค้าที่เป็นธรรมผ่านองค์กรที่ออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็น องค์กรที่ออกตรารับรองมาตรฐานโดยองค์กรของตัวเอง องค์การแฟร์เทรดโลก หรือองค์การแฟร์เทรดสากล องค์กรเหล่านี้ไม่ได้มุ่งเน้นให้เกิดการค้าทางตรง หรือการลดจำนวนพ่อค้าคนกลางในห่วงโซ่อุปทาน แต่ต้องการสร้างความเป็นธรรมให้กับทั้งผู้ผลิต ผู้ค้า และผู้บริโภค ตลอดห่วงโซ่อุปทานมากกว่า

Ref. code: 25615724300032KTX

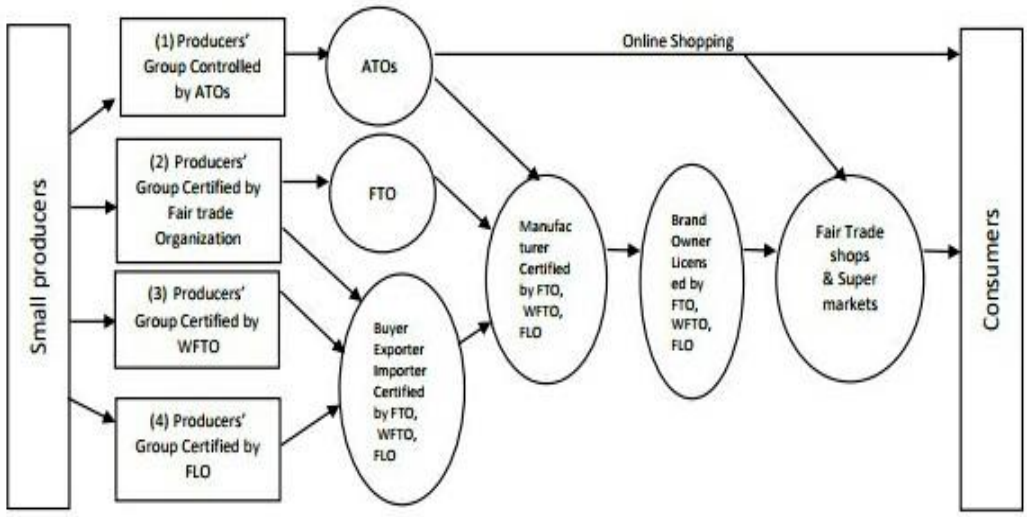

ภาพที่ 3.4 ห่วงโซ่อุปทานของการค้าสินค้าที่เป็นธรรม โดยการสร้างขึ้นจากข้อมูลของ Fairtrade South Africa, n.d.; Fair for Life, n.d.; Fair Trade USA, n.d.; Alter trade Japan, n.d.; Seiko, n.d.; Bezencon, 2009, p.62 as cited in Stefanska and Nestorowicz, 2015, p.38

นอกจากการกำหนดมาตรฐานสากลของการค้าในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมแล้ว กลุ่มผู้นำเข้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมและร้านค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมในทวีปยุโรป ยังมีการจัดตั้งองค์กรความร่วมมือการค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมระหว่างประเทศขึ้นด้วย เช่น การจัดตั้งสมาคมแฟร์เทรดยุโรป (European Fair Trade Association-EFTA) ในปี ค.ศ.1990 และการจัดตั้งเครือข่ายยุโรปของร้านค้าโลก (The Network of European Worldshops-NEWS) ในปี ค.ศ. 1994 ต่อมา องค์การแฟร์เทรดสากล (FLO) สหพันธ์ระหว่างประเทศของผู้ค้าทางเลือก (IFAT) หรือองค์การแฟร์เทรดโลก (WFTO) เครือข่ายร้านแฟร์เทรดยุโรป (NEWS) และสมาคมแฟร์เทรดยุโรป (EFTA) ก็ได้ร่วมมือกันจัดตั้งเป็นเครือข่ายการค้าที่เป็นธรรม ที่ถูกเรียกว่า “ฟายน์” (FINE) (ชื่อ “ฟายน์” นั้น มาจากการนำอักษรตัวแรกของแต่ละองค์กรมารวมกันและตั้งเป็นชื่อเครือข่าย) ขึ้นในปี ค.ศ.1998 อันเป็นคณะทำงานอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีโครงสร้างการทำงาน และไม่มีอำนาจในการตัดสินใจใดๆ แต่เป็นเครือข่ายที่ทำหน้าที่สนับสนุนการพัฒนาขบวนการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการประชุมและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างสมาชิก (ดูภาพที่ 3.5) โดยในปี ค.ศ. 2001 สมาชิกของ “ฟายน์” (FINE) ได้ร่วมกันกำหนดคำนิยามการค้าที่เป็นธรรม ว่าหมายถึง “การเป็นหุ้นส่วนทางการค้า ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการเจรจา, ความโปร่งใส และการเคารพ ที่ค้นหาความเท่าเทียมทางการค้าระหว่างประเทศที่มากขึ้น การค้าที่เป็นธรรมช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการเสนอเงื่อนไขทางการค้าที่ดีกว่า และการประกันความมั่นคงในสิทธิของผู้ผลิตและแรงงานชายขอบ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา” (Fairtrade International, 2011a)

Ref. code: 25615724300032KTX

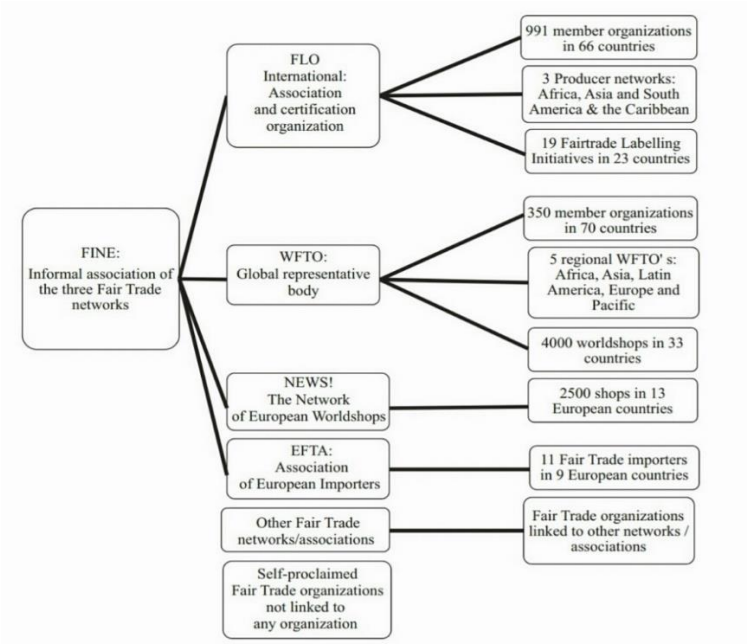

ภาพที่ 3.5 โครงสร้างสมาชิกของเครือข่ายการค้าที่เป็นธรรม หรือ FINE โดยอ้างจาก Stefanska, M. and Renata Nestorowicz, 2015

3.1.2 องค์การแฟร์เทรดสากล

ตามที่ได้อธิบายในบทที่ 1 ว่า ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทยทั้งหมดเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล (Fairtrade Labelling Organizations International-FLO) ดังนั้น ในส่วนนี้จะอธิบายถึงข้อมูลขององค์การแฟร์เทรดสากลในเรื่องโครงสร้าง การเข้าสู่ตลาด และความสามารถของตลาด รวมทั้งมาตรฐานการค้าขององค์การแฟร์เทรดสากล ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหารในส่วนถัดไป

3.1.2.1 ข้อมูลโครงสร้างองค์กร

องค์การแฟร์เทรดสากล เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรทำหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานสากลของสินค้าการค้าที่เป็นธรรม และทำหน้าที่ตรวจสอบรับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมเป็นรายสินค้า (product certification) ตามที่ได้อธิบายไว้แล้วในข้อที่ 3.1.1 องค์การแฟร์เทรดสากลอ้างว่ามีภารกิจจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค การเสริมสร้างความสามารถทางการผลิตแก่ผู้ผลิตรายย่อยในการขจัดปัญหาความยากจน และการให้อำนาจแก่ผู้ผลิตรายย่อยในการกำหนดและควบคุมชีวิตของตน (Fairtrade International, n.d.) โดยองค์การแฟร์เทรดสากล ประกอบด้วยสมาชิก 2 กลุ่ม ได้แก่

Ref. code: 25615724300032KTX

1) เครือข่ายกลุ่มผู้ผลิต (producer networks) มีจำนวน 3 เครือข่าย ประกอบด้วย 1) เครือข่ายผู้ผลิตในทวีปแอฟริกา (African Fairtrade Network-AFN) 2) เครือข่ายผู้ผลิตในทวีปอเมริกาใต้ (Coordinator of Fairtrade Latin America and the Caribbean-CLAC) และ 3) เครือข่ายผู้ผลิตในทวีปเอเชีย (Network of Asian and Pacific Producers (NAPP)

2) องค์กรการค้าที่เป็นธรรม (Fairtrade organization) เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ออกตรารับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมในประเทศต่างๆ และเป็นองค์กรที่ช่วยประสานและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคสินค้าการค้าที่เป็นธรรม องค์กรการค้าที่เป็นธรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภทองค์กร คือ 1) องค์กรการค้าที่เป็นธรรมในระดับชาติ (National Fairtrade Organizations-NFO) มีจำนวน 22 กลุ่ม และ 2) องค์กรทางการตลาดการค้าที่เป็นธรรม (Fairtrade Marketing Organizations-FMO) มีจำนวน 9 กลุ่ม

นอกจากนี้ องค์การแฟร์เทรดสากล ยังประกอบด้วยหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำหนดและตรวจสอบมาตรฐานของการค้าที่เป็นธรรม ซึ่งถูกอ้างว่า เป็นหน่วยงานฝ่ายที่ 3 (third party) ที่ไม่มีส่วนได้เสียระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย จำนวน 2 หน่วยงาน ได้แก่ 1) FLO International หรือ FLO eingetragener Verein (FLO e.V.) และ 2) FLOCERT โดยหน่วยงานทั้งสองจะทำงานแยกตัวเป็นอิสระจากกัน แต่ทำงานภายใต้คณะกรรมการสมัชชาใหญ่ (general assembly and board) เดียวกัน

1) FLO International หรือ FLO eingetragener Verein (FLO e.V.) เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการกำหนดและทบทวนมาตรฐานของการค้าที่เป็นธรรม และให้คำปรึกษากับกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยและกลุ่มผู้ค้าที่ประสงค์จะเข้าร่วมเป็นสมาชิก มาตรฐานของการค้าที่เป็นธรรมขององค์กรแฟร์เทรด จะถูกกำหนดตาม ISEAL Code of Good Practice on Standard ซึ่งถือเป็นมาตรฐานหนึ่งของมาตรฐานการรับรองความยั่งยืน (sustainability standard and certifications) อันเกี่ยวข้องกับประเด็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยทางอาหาร ความเท่าเทียมทางสังคมและการมีจริยธรรม และความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ มาตรฐานของการค้าที่เป็นธรรมส่วนใหญ่จะถูกออกแบบเพื่อการจัดการกับปัญหาความยากจน และการให้อำนาจกับผู้ผลิตในประเทศยากจนเป็นหลัก สำหรับกระบวนการกำหนดมาตรฐานนั้น FLO e.V. อ้างว่า เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย (multi-stakeholder process) โดยจะกำหนดมาตรฐานผ่านการตกลงและตัดสินใจของคณะกรรมการมาตรฐานแฟร์เทรดสากล (Fairtrade

Ref. code: 25615724300032KTX

International Standards Committee) ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตในภูมิภาคต่างๆ ตัวแทนขององค์กรการค้าที่เป็นธรรมในระดับชาติ (NFO) และตัวแทนกลุ่มผู้ค้า และเมื่อมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมผ่านการตัดสินใจโดยคณะกรรมการมาตรฐานแฟร์เทรดสากลแล้ว จะถูกประกาศใช้กับสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากลทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตในภูมิภาคต่างๆ องค์กรการค้าที่เป็นธรรมในระดับชาติ (NFO) และกลุ่มผู้ค้า สมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล นอกจากมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานทางการค้าแล้ว ยังมีหน้าที่จะต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงของมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมอยู่ตลอดเวลาด้วย

2) FLOCERT เป็นหน่วยงานทำหน้าที่ในการตรวจสอบมาตรฐานและออกตรารับรองการค้าที่เป็นธรรม หรือ Fairtrade Certification Mark ให้กับกลุ่มผู้ผลิต และกลุ่มผู้ค้าที่เป็นสมาชิก

โครงสร้างหน่วยงานขององค์การแฟร์เทรดสากล จะถูกบริหารปกครองด้วยคณะกรรมการสมัชชาใหญ่ (general assembly and board) ซึ่งมาจากการแต่งตั้งจากสมาชิก ประกอบด้วย 1) ตัวแทนจากเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิต จำนวน 4 คน 2) ตัวแทนจากองค์กรการค้าที่เป็นธรรมในระดับชาติ (NFO) จำนวน 4 คน และ 3) ตัวแทนที่เป็นคณะกรรมการอิสระ จำนวน 3 คน โดยที่ประชุมสมัชชาใหญ่จะมีการจัดประชุมปีละ 1 ครั้ง เพื่อหารือเกี่ยวกับผลการดำเนินงานในแต่ละปี และคณะกรรมการสมัชชาใหญ่ จะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการกำหนดกลยุทธ์ทางการเงิน การบริหารความเสี่ยง และความสัมพันธ์กับประธานเจ้าหน้าที่บริหารขององค์กร (ดูภาพที่ 3.6)

Ref. code: 25615724300032KTX

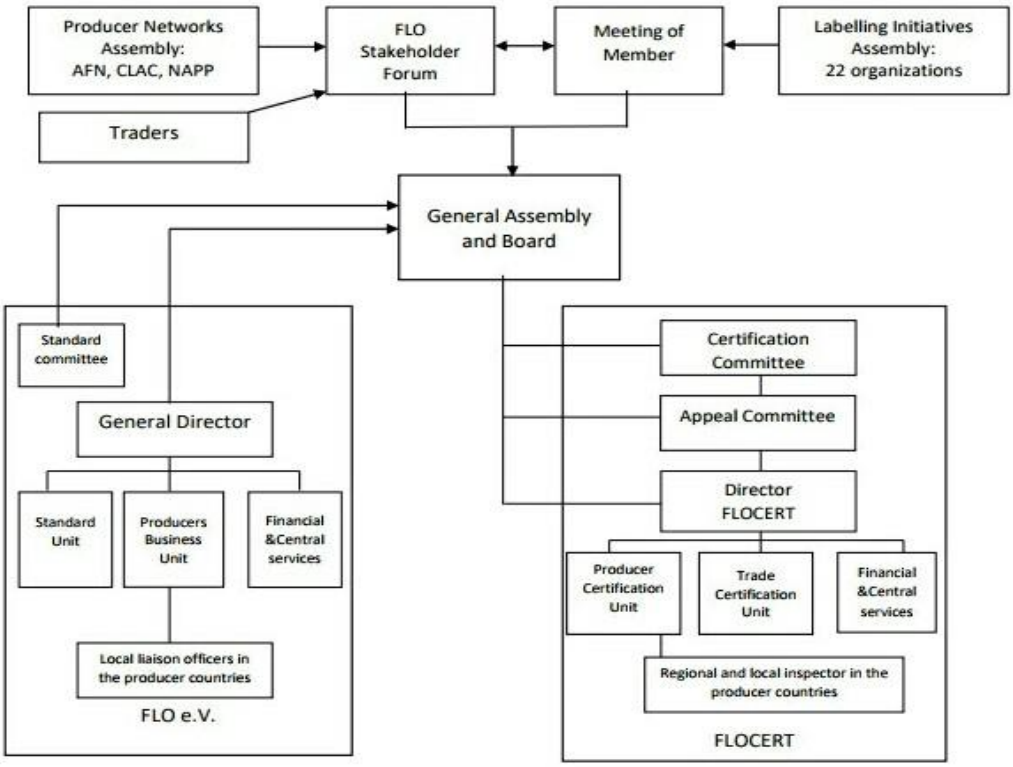

ภาพที่ 3.6 โครงสร้างหน่วยงานขององค์การแฟร์เทรดสากล โดย Fairtrade International, 2005

สำหรับกระบวนการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลนั้น ในห่วงโซ่อุปทานของระบบตั้งแต่ผู้ผลิตในประเทศกำลังพัฒนาไปจนถึงผู้บริโภคในประเทศพัฒนาแล้ว ทุกกระบวนการจะต้องผ่านการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานจากองค์การแฟร์เทรดสากล โดยผู้ผลิตและผู้ค้าที่ประสงค์จะเข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจะต้องสมัครเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล (Fairtrade International) และปฏิบัติตามมาตรฐานที่องค์กรกำหนด โดยมีหน่วยงาน FLOCERT เป็นผู้ตรวจสอบและให้การรับรอง เมื่อผู้ผลิตและผู้ค้าผ่านการรับรองแล้ว จึงจะสามารถใช้ตรารับรองการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลและสามารถจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมได้ โดยส่วนใหญ่ผู้ผลิตจะจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมซึ่งเป็นสินค้าวัตถุดิบผ่านบริษัทนำเข้าภายในประเทศ และ/หรือบริษัทส่งออกต่างประเทศ หรือที่เรียกว่า ผู้ค้า (trader) และผู้ค้าลำดับแรกจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการจ่ายราคาขั้นต่ำและค่าพรีเมียมสินค้าให้กับผู้ผลิต หลังจากนั้น ผู้ค้าจึงจะสามารถจำหน่ายสินค้าต่อไปยังบริษัทที่ทำการผลิตหรือแปรรูปสินค้า (manufacturer) หรือ บริษัทเจ้าของแบรนด์ (brand owner) ในต่างประเทศได้ โดยคำนวณมูลค่าส่วนเพิ่มต่อจากราคาที่จ่ายให้กับผู้ผลิตขึ้นไปอีก โดยบริษัทผู้ผลิตหรือบริษัทเจ้าของแบรนด์ที่ประสงค์จะรับซื้อสินค้าการค้าที่เป็นธรรมเพื่อไปแปรรูป จัดทำบรรจุภัณฑ์ และใช้ตรารับรองสินค้าของตัวเอง แม้ว่าจะไม่ต้องสมัครเป็น

Ref. code: 25615724300032KTX

สมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล แต่จะต้องขอใบอนุญาตการใช้ตรารับรองการค้าที่เป็นธรรมผ่านองค์กรการค้าที่เป็นธรรมในระดับชาติ (NFO) หรือ องค์กรทางการตลาด (FMO) ซึ่งมีสำนักงานตั้งอยู่ในประเทศของบริษัทผู้ผลิตหรือบริษัทเจ้าของแบรนด์ และบริษัทผู้ผลิตหรือบริษัทเจ้าของแบรนด์ต้องได้รับการตรวจสอบมาตรฐานจากหน่วยงาน FLOCERT จึงจะสามารถจำหน่ายสินค้าไปยังบริษัทจัดจำหน่ายสินค้า (distributor) เพื่อจำหน่ายสินค้าไปยังผู้บริโภคได้ (ดูภาพที่ 3.7)

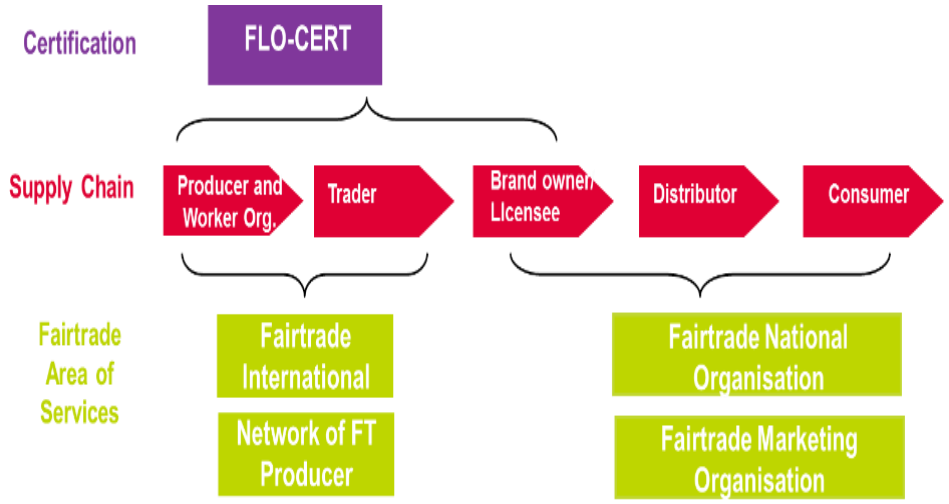

ภาพที่ 3.7 กระบวนการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากล โดย Fairtrade International, n.d.

จากข้อมูลโครงสร้างองค์กรและกระบวนการค้าที่เป็นธรรมขององค์กรแฟร์เทรดสากลในข้างต้น มีข้อน่าสังเกตว่า องค์การแฟร์เทรดสากลไม่ได้สนับสนุนเพียงแค่กลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยให้มีตลาดทางเลือกและสามารถเข้าสู่ตลาดได้เพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่ยังสนับสนุนกลุ่มผู้ค้าที่เป็นผู้นำเข้าและผู้ส่งออกให้มีตลาดทางเลือกและสามารถเข้าสู่ตลาดได้เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน อันจะเห็นได้จาก โครงสร้างองค์กรขององค์การแฟร์เทรดสากลที่มีสมาชิกทั้งเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิต และองค์กรทางการตลาด นอกจากนี้ จำนวนของผู้แทนจากเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตและองค์กรทางการตลาดในโครงสร้างคณะกรรมการสมัชชาใหญ่ (general assembly and board) แม้ว่าจะมีสัดส่วนที่เท่ากัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า มีความสมดุลทางอำนาจระหว่างเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตและองค์กรทางการตลาดขององค์การแฟร์เทรดสากล นอกจากนี้ สิ่งที่น่าสังเกตอีกอย่างก็คือว่า ทั้งๆที่ องค์การแฟร์เทรดสากลอ้างว่าจะสนับสนุนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค เพื่อช่วยเพิ่มอำนาจแก่ผู้ผลิตและ

Ref. code: 25615724300032KTX

ผู้บริโภคในการกำหนดเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าเพิ่มขึ้น แต่ในโครงสร้างคณะกรรมการสมัชชาใหญ่นั้น กลับไม่มีตัวแทนของกลุ่มองค์กรผู้บริโภคอยู่เลย

3.1.2.2 การเข้าสู่ตลาด

สำหรับผู้ผลิตที่ประสงค์จะเข้าเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล องค์การแฟร์เทรดสากลได้กำหนดไว้ในหลักการข้อที่ 1 เรื่องข้อเรียกร้องทั่วไป (general requirements) ในข้อย่อยที่ 1.2 เรื่อง สมาชิกที่เป็นผู้ผลิตรายย่อย (members are small producers) ของมาตรฐานองค์กรผู้ผลิตรายย่อยว่า ผู้ผลิตที่จะเข้าร่วมในการค้าที่เป็นธรรมจะต้องเป็นผู้ผลิตรายย่อยเท่านั้น และผู้ผลิตรายย่อยจะต้องรวมตัวกันเป็นกลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อย (small producer organization-SPO) เนื่องจาก องค์การแฟร์เทรดสากลเชื่อว่า การรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรจะสามารถช่วยเพิ่มอำนาจในการเจรจาต่อรองให้กับผู้ผลิตรายย่อยได้ นอกจากนี้ องค์การแฟร์เทรดสากล ยังได้แบ่งกลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อย (SPO) ออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

(1) องค์กรผู้ผลิตระดับที่ 1 (1st-grade (producer) organization) หมายถึง องค์กรผู้ผลิตรายย่อยที่มีสมาชิกตามกฎหมายเป็นเกษตรกรรายย่อย

(2) องค์กรผู้ผลิตระดับที่ 2 (2nd- grade (producer) organization) หมายถึง องค์กรผู้ผลิตรายย่อยที่มีสมาชิกตามกฎหมายเป็นองค์กรผู้ผลิตในระดับที่ 1

(3) องค์กรผู้ผลิตระดับที่ 3 (3rd-grade (producer) organization) หมายถึง องค์กรผู้ผลิตรายย่อยที่มีสมาชิกตามกฎหมายเป็นองค์กรผู้ผลิตในระดับที่ 2

โดยระดับขององค์กรผู้ผลิตที่แตกต่างกัน จะส่งผลต่อการถูกตรวจสอบองค์กรโดย FLOCERT ที่แตกต่างกัน โดยองค์กรผู้ผลิตระดับที่ 1 จะถูกตรวจสอบโดย FLOCERT อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ขณะที่องค์กรผู้ผลิตระดับที่ 2-3 จะถูกตรวจสอบมากกว่าปีละ 2 ครั้ง เนื่องจากองค์กรผู้ผลิตระดับที่ 2-3 ไม่ได้มีการทำงานกับเกษตรกรรายย่อยโดยตรง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องถูกตรวจสอบมากขึ้นในเรื่องของกระบวนการทำงานที่เป็นธรรม และความโปร่งใสในการทำงาน

สำหรับเกณฑ์ของจำนวนสมาชิกขององค์กรผู้ผลิตรายย่อย แม้ว่าองค์กรแฟร์ เทรดสากลจะไม่ได้ระบุว่า การรวมกลุ่มเป็นองค์กรผู้ผลิตรายย่อยจะต้องมีเกณฑ์จำนวนสมาชิกขั้นต่ำขององค์กรจำนวนเท่าใด แต่จากข้อมูลค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรองมาตรฐานการค้าที่เป็น

Ref. code: 25615724300032KTX

ธรรม พบว่า ค่าตรวจสอบรับรองขององค์กรผู้ผลิตรายย่อยจะมีราคาเริ่มต้นจากจำนวนสมาชิกขั้นต่ำตั้งแต่ 50 คน ดังนั้น ในกรณีที่กลุ่มองค์กรผู้ผลิตมีจำนวนสมาชิกน้อยกว่าจำนวน 50 คน แม้ว่าจะสามารถจัดตั้งเป็นกลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยได้ แต่ก็จำเป็นต้องจ่ายค่าตรวจสอบรับรองในราคาที่สูงกว่า ยิ่งไปกว่านั้น จากการตรวจสอบต้นทุนค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรององค์กรกลุ่มผู้ผลิตรายย่อย โดยเฉพาะกลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยระดับที่ 1 ซึ่งเป็นกลุ่มองค์กรที่มีสมาชิกตามกฎหมายเป็นเกษตรกรรายย่อยโดยตรง และมีการผลิตสินค้าการค้าที่เป็นธรรมจำนวน 1 ชนิด ยังพบด้วยว่า ถ้ากลุ่มองค์กรผู้ผลิตยิ่งมีจำนวนสมาชิกเป็นจำนวนมาก ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรององค์กรก็จะมีราคาถูกลง (ดูตารางที่ 3.1) นอกจากนี้ จากการสำรวจเอกสารและขั้นตอนการสมัครเป็นองค์กรผู้ผลิตขององค์การแฟร์เทรดสากล พบว่า ข้อมูลเกี่ยวกับการค้าที่เป็นธรรม ข้อมูลเกี่ยวกับองค์การแฟร์เทรดสากล และข้อมูลในการสมัครเป็นสมาชิกส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ที่ www.fairtrade.net

ตารางที่ 3.1

ต้นทุนค่าใช้จ่ายของการตรวจสอบรับรองแฟร์เทรดของกลุ่มองค์ผู้รายย่อยระดับที่ 1

จำนวนสมาชิก (คน)	ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรอง (บาท)				
	ค่าสมัคร	ค่าตรวจสอบในปีที่ 1 โดยรวม	ค่าตรวจสอบในปีที่ 1 เฉลี่ยต่อคน	ค่าตรวจสอบในปีถัดไป โดยรวม	ค่าตรวจสอบในปีถัดไป เฉลี่ยต่อคน
น้อยกว่า 50	20,900	57,190	1,143.80	45,600	912
51-100	20,900	81,510	815.10	64,600	646
101-250	20,900	89,870	359.48	72,200	288.80
251-500	20,900	97,850	195.70	79,800	159.60
501-1000	20,900	122,170	122.17	95,000	95
มากกว่า 1,000	20,900	138,510	>122.17	110,200	>95

ที่มา: FLOCERT (คำนวณจากอัตราแลกเปลี่ยน 1 ยูโร เท่ากับ 38 บาท)

จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การเข้าเป็นสมาชิกในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลจำกัดการเข้าถึงตลาดของกลุ่มผู้ผลิตรายย่อย เนื่องจาก กลไกการเข้าถึงตลาดขององค์การแฟร์เทรดสากลไม่ได้เอื้อให้ผู้ผลิตรายย่อยทุกคนสามารถเข้าเป็นสมาชิกและเข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมได้ แต่ผู้ผลิตรายย่อยที่จะสามารถเข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลได้ จะต้องรวมตัวกันเป็นกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยที่มีทั้งทุน

Ref. code: 25615724300032KTX

ทรัพยากรในการผลิต และมีทักษะความรู้และความสามารถอย่างเพียงพอที่จะบริหารจัดการกลุ่มองค์กรให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์และมาตรฐานทางการค้าตามที่องค์การแฟร์เทรดสากลกำหนดได้ นอกจากนี้ ค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรองมาตรฐานขององค์การแฟร์เทรดสากล ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในหลักการความได้เปรียบในเชิงเปรียบเทียบ (comparative advantage) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการแข่งขันทางการผลิต และการได้รับประโยชน์จากการประหยัดจากขนาดอันเป็นแนวคิดในสายเสรีนิยมใหม่ด้วย ข้อค้นพบเกี่ยวกับกลไกการเข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลนี้ จึงยืนยันข้อถกเถียงของ Sylla และ Valiente-Riedl ที่ว่าการค้าที่เป็นธรรมยังมีอุปสรรคและข้อจำกัดสำหรับผู้ผลิตรายย่อยในการเข้าสู่ตลาด

3.1.2.3 มาตรฐานการค้าที่เป็นธรรม

องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและผู้ค้าที่เป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากลจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานที่องค์กรกำหนด โดยมาตรฐานการค้าสินค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลจะถูกกำหนดตาม ISEAL Code of Good Practice on Standard ซึ่งถือเป็นมาตรฐานหนึ่งของมาตรฐานและการรับรองความยั่งยืน (sustainability standard and certifications) อันเกี่ยวข้องกับประเด็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยทางอาหาร ความเท่าเทียมทางสังคม และความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ โดยมาตรฐานดังกล่าว จะถูกใช้กับองค์กร หน่วยงาน หรือบริษัทที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกเท่านั้น และจะมีการตรวจสอบมาตรฐานโดยหน่วยงานฝ่ายที่สาม (Third party) ที่ถูกจัดตั้งขึ้น

มาตรฐานของการค้าสินค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากล จะถูกกำหนดโดยหน่วยงานที่เรียกว่า FLO e.V. ผ่านการตกลงกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ ในระบบการค้าที่เป็นธรรม และผ่านการตัดสินใจของคณะกรรมการมาตรฐานแฟร์เทรดสากล (Fairtrade International Standards Committee) อันประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตในภูมิภาคต่างๆ ตัวแทนขององค์กรการค้าที่เป็นธรรมในระดับชาติ (NFO) และตัวแทนกลุ่มผู้ค้า อย่างไรก็ตาม มาตรฐานของการค้าสินค้าที่เป็นธรรมส่วนใหญ่จะถูกออกแบบเพื่อการจัดการกับปัญหาความยากจนและการให้อำนาจกับผู้ผลิตในประเทศยากจนเป็นหลัก เมื่อมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมผ่านการตัดสินใจและอนุมัติโดยคณะกรรมการมาตรฐานแฟร์เทรดสากลแล้ว จะถูกประกาศใช้กับสมาชิกขององค์กรแฟร์ เทรดสากล โดยสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล นอกจากมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการค้าที่ถูกกำหนดแล้ว ยังมีหน้าที่ต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงของมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมอยู่ตลอดเวลาด้วย การปฏิบัติตามมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมของสมาชิกจะมีหน่วยงาน

Ref. code: 25615724300032KTX

FLOCERT ทำหน้าที่ในการตรวจสอบการการดำเนินการตามมาตรฐานดังกล่าว และออกตรารับรองการค้าสินค้าที่เป็นธรรมให้ ในกรณีที่สมาชิกรายใดไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมที่ถูกกำหนด และไม่มีเหตุผลชี้แจงอันสมควร สมาชิกรายนั้นจะถูกระงับการได้รับตรารับรอง และถูกยกเลิกการเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากลด้วย

มาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากล แบ่งออกเป็น 3 มาตรฐาน ได้แก่ 1) มาตรฐานสำหรับผู้ผลิต 2) มาตรฐานของผู้ค้า และ 3) มาตรฐานของสินค้า โดยมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมได้ถูกกำหนดและเผยแพร่ใน 4 ภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาโปรตุเกส และภาษาสเปน ซึ่งวิทยานิพนธ์นี้ ได้สรุปเนื้อหาของมาตรฐาน ดังนี้

1) มาตรฐานสำหรับผู้ผลิต

มาตรฐานสำหรับผู้ผลิต จะแบ่งออกเป็น 3 มาตรฐานย่อย คือ 1) มาตรฐานสำหรับองค์กรผู้ผลิตรายย่อย (standards for small producer organization) 2) มาตรฐานสำหรับแรงงานรับจ้าง (standard for hired labor) และ 3) มาตรฐานสำหรับการผลิตในรูปแบบสัญญา (standard for contract production)

มาตรฐานสำหรับองค์กรผู้ผลิตรายย่อย (standards for small producer organization) คือ ข้อเรียกร้องที่กำหนดให้องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องปฏิบัติตาม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ข้อเรียกร้องหลัก (core requirements-Core) ซึ่งองค์กรผู้ผลิตที่เป็นสมาชิกต้องปฏิบัติตามให้ได้ตามที่กำหนด และ 2) ข้อเรียกร้องด้านการพัฒนา (development requirements-Dev) ซึ่งองค์กรผู้ผลิตที่เป็นสมาชิกต้องปรับปรุงให้เป็นไปตามข้อเรียกร้องอย่างต่อเนื่อง โดยข้อเรียกร้องจะประกอบด้วย 4 เรื่องใหญ่ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก ข) ได้แก่

(1) ข้อเรียกร้องทั่วไป (general requirements) คือ ข้อเรียกร้องที่ผู้ผลิตรายย่อยและองค์กรต้องทำความเข้าใจ ประกอบด้วยรายละเอียด 2 เรื่อง คือ 1) การตรวจสอบรับรอง (certification) และ 2) ลักษณะของสมาชิกที่เป็นผู้ผลิตรายย่อย (members are small producers)

(2) ข้อเรียกร้องทางการค้า (trade) คือ ข้อเรียกร้องที่ผู้ผลิตต้องทำเพื่อสร้างปฏิบัติการการค้าที่เป็นธรรม ประกอบด้วยรายละเอียดหลัก 4 เรื่อง คือ 1) กระบวนการการตรวจสอบย้อนกลับผลิตภัณฑ์แฟร์เทรด (traceability) 2) แหล่งที่มาของผลิตภัณฑ์แฟร์เทรด (sourcing) 3) การ

Ref. code: 25615724300032KTX

ทำสัญญาซื้อขายผลิตภัณฑ์แฟร์เทรด (contracts) และ 4) การใช้ตรารับรองแฟร์เทรดบนผลิตภัณฑ์แฟร์เทรด (use of Fairtrade trademark)

(3) ข้อเรียกร้องทางการผลิต (production) คือ ข้อเรียกร้องที่ผู้ผลิตต้องทำผ่านวิธีการผลิตเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนที่ดีขึ้น ประกอบด้วยรายละเอียดหลัก 3 เรื่อง คือ 1) การจัดการปฏิบัติการการผลิตภายในองค์กร (management of production practices) เป็นข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการบันทึกข้อมูลของจำนวนสมาชิก รายชื่อสมาชิก บทบังคับการผลิต และกิจกรรมภายในองค์กรผู้ผลิต 2) การผลิตเพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อม (environmental development) เป็นข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการจัดการกับศัตรูพืช การจัดการปุ๋ย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ปุ๋ยที่ไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การผลิตเพื่อการอนุรักษ์น้ำ การผลิตเพื่อป้องกันการกัดเซาะของดิน การจัดการของเสีย การปล่อยก๊าซเรือนกระจก สิ่งมีชีวิตและพันธุ์พืชดัดแปลงพันธุกรรม และความหลากหลายทางชีวภาพ และ 3) การผลิตตามเงื่อนไขด้านแรงงาน (labor conditions) เป็นข้อเรียกร้องเกี่ยวกับเงื่อนไขการจ้างงาน การบังคับใช้แรงงาน การไม่เลือกปฏิบัติต่อการใช้แรงงาน และการใช้แรงงานเด็ก

(4) ข้อเรียกร้องทางธุรกิจและการพัฒนา (business and development) คือ ข้อเรียกร้องที่จะช่วยให้องค์กรผู้ผลิตสามารถเสริมอำนาจและมีความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยรายละเอียดหลัก 3 เรื่อง คือ 1) ศักยภาพการพัฒนา (development potential) เป็นข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาแฟร์เทรด (Fairtrade Development Plan) และการใช้ค่าพรีเมียมแฟร์เทรด 2) ประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม และความโปร่งใส (democracy, participation and transparency) เป็นข้อเรียกร้องให้องค์กรผู้ผลิตรายย่อยจัดประชุมสมัชชาใหญ่ เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสเจรจา หารือ และตัดสินใจในเรื่องสำคัญ และ 3) การไม่เลือกปฏิบัติ (nondiscrimination) เป็นข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการไม่เลือกปฏิบัติต่อสมาชิก ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกเก่าหรือสมาชิกใหม่ หรือความแตกต่างกันของเชื้อชาติ สีผิว เพศ

Ref. code: 25615724300032KTX

รสนิยมทางเพศ ความทุพพลภาพ สถานภาพสมรส อายุ การเป็นโรคเอดส์ ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง ภาษา ทรัพย์สิน สัญชาติ เชื้อชาติ หรือแหล่งกำเนิดทางสังคมต่างๆ

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับข้อเรียกร้องต่างๆของมาตรฐานองค์กรผู้ผลิตรายย่อย พบว่า ข้อเรียกร้องส่วนใหญ่เป็นข้อเรียกร้องทางการผลิตมากกว่าที่จะเป็นข้อเรียกร้องทางการค้า และข้อเรียกร้องทางธุรกิจและการพัฒนา โดยข้อมูลจากเอกสารแสดงให้เห็นว่าข้อเรียกร้องการผลิตในข้อที่ (3) มีจำนวนข้อเรียกร้องถึง 81 ข้อย่อย แบ่งเป็น ข้อเรียกร้องเรื่องการจัดการปฏิบัติการการผลิตภายในองค์กรจำนวน 5 ข้อย่อย โดยเป็นข้อเรียกร้องหลัก (Core) ทั้งหมด ข้อเรียกร้องเรื่องการผลิตเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจำนวน 40 ข้อย่อย โดยเป็นข้อเรียกร้องหลัก (Core) จำนวน 16 ข้อ และเป็นข้อเรียกร้องเพื่อการพัฒนา (Dev) จำนวน 24 ข้อ และข้อเรียกร้องเรื่องการผลิตตามเงื่อนไขแรงงาน มีจำนวน 36 ข้อย่อย โดยเป็นข้อเรียกร้องหลัก (Core) จำนวน 14 ข้อ และเป็นข้อเรียกร้องเพื่อการพัฒนา (Dev) จำนวน 22 ข้อ ในขณะที่ ข้อเรียกร้องทั่วไปในข้อที่ (1) มีข้อเรียกร้องจำนวน 4 ข้อย่อย เป็นข้อเรียกร้องหลัก (Core) ทั้งหมด ข้อเรียกร้องทางการค้าในข้อที่ (2) มีข้อเรียกร้องจำนวน 15 ข้อย่อย เป็นข้อเรียกร้องหลัก (Core) ทั้งหมด และข้อเรียกร้องทางการค้าในข้อที่ (4) มีข้อเรียกร้องจำนวน 28 ข้อย่อย เป็นข้อเรียกร้องหลัก (Core) จำนวน 6 ข้อ และข้อเรียกร้องเพื่อการพัฒนา (Dev) จำนวน 22 ข้อ

จากข้อเรียกร้องตามมาตรฐานองค์กรผู้ผลิตรายย่อยข้างต้น สามารถสังเกตได้ว่าข้อเรียกร้องมีจำนวนมาก และข้อเรียกร้องจำนวนทั้งหมดเป็นข้อเรียกร้องที่พยายามควบคุมให้องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกต้องปฏิบัติตามมากกว่าที่จะเป็นข้อเรียกร้องที่เสนอให้องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกเป็นฝ่ายคิด ตัดสินใจ และกำหนดขึ้นเอง อีกทั้ง ข้อเรียกร้องส่วนใหญ่ซึ่งเป็นข้อเรียกร้องทางด้านการผลิตเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนที่ดีขึ้น ยังสะท้อนให้เห็นว่า เป็นข้อเรียกร้องเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาปัจจัยภายนอกของผู้ผลิตรายย่อย หรือการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาทางสังคมให้ดีขึ้น มากกว่าที่จะช่วยเสริมสร้างและพัฒนาปัจจัยภายในของผู้ผลิตรายย่อยให้พวกเขามีความสามารถทางการแข่งขันการผลิตและการค้า ยิ่งไปกว่านั้น แม้ว่าข้อเรียกร้องด้านการผลิตเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนอาจมีส่วนช่วยให้เกิดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมซึ่งมีส่วนช่วยในการพัฒนาทรัพยากรการผลิต แต่การพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยพัฒนาทรัพยากรการผลิตก็ไม่ได้ประกันว่าชาวนารายย่อยที่มีทรัพยากรการผลิตจำกัดจะสามารถเข้าถึงทรัพยากรการผลิตได้ อีกทั้งข้อเรียกร้องดังกล่าวก็ไม่ได้แสดงให้เห็นด้วยว่าช่วยส่งเสริมให้ชาวนารายย่อยมีความสามารถในการ

Ref. code: 25615724300032KTX

ผลิตปัจจัยการผลิตด้วยตนเอง รวมถึงมีความสามารถในการจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากรการผลิตได้ด้วยตัวเอง ซึ่งข้อค้นพบนี้ยืนยันข้อถกเถียงของ Sylla, Valiente-Riedl, Bacon, Dolan, Lyon และ Naylor ที่ว่า การค้าที่เป็นธรรมมีข้อจำกัดทางด้านกฎเกณฑ์ เงื่อนไข และมาตรฐานของการค้าที่เป็นธรรม ซึ่งไม่ได้เอื้อต่อการเข้าถึงข้อมูล การเข้าสู่ตลาด และการเสริมสร้างสิทธิและอำนาจในการกำหนดและตัดสินใจให้แก่ผู้ผลิตรายย่อย

2) มาตรฐานสำหรับผู้ค้า

มาตรฐานสำหรับผู้ค้า ถูกกำหนดขึ้นเพื่อปรับใช้กับบริษัททุกบริษัทที่มีการซื้อและขายสินค้าการค้าที่เป็นธรรม ซึ่งได้รับการตรวจสอบและรับรองจากองค์การแฟร์เทรดสากล โดยแบ่งบริษัทออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

(1) บริษัทที่ได้รับการรับรองจากองค์การแฟร์เทรดสากล ให้มีการซื้อและขายสินค้าการค้าที่เป็นธรรม จนกระทั่งสินค้าถูกบรรจุหีบห่อในขั้นสุดท้าย

(2) บริษัทที่ได้รับการรับรองจากองค์การแฟร์เทรดสากล ให้มีการซื้อสินค้าโดยตรงจากผู้ผลิต และ/หรือเป็นผู้มีความรับผิดชอบในการจ่ายหรือส่งผ่านราคาขั้นต่ำแฟร์เทรด และค่าพรีเมียมแฟร์เทรด

(3) บริษัทที่ถูกตรวจสอบและยืนยันจากองค์การแฟร์เทรดสากล ให้สามารถใช้ตรารับรองแฟร์เทรด (Fairtrade Mark) หรือการอ้างอิงว่าเป็นสินค้าการค้าที่เป็นธรรม

(4) บริษัทที่ถูกตรวจสอบและยืนยันจากองค์การแฟร์เทรดสากล ซึ่งเข้าร่วมในโครงการแหล่งที่มาแฟร์เทรด (Fairtrade Sourcing Program) ภายหลังจากที่มีการจ่ายราคาขั้นต่ำแฟร์เทรด และค่าพรีเมียมแฟร์เทรดแล้ว

มาตรฐานสำหรับผู้ค้าขององค์การแฟร์เทรดสากล แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ข้อเรียกร้องหลัก (core requirements-Core) ซึ่งผู้ค้าที่เป็นสมาชิกต้องปฏิบัติตามให้ได้ตามที่กำหนด และ 2) ข้อเรียกร้องการปฏิบัติที่ดีที่สุดโดยสมัครใจ (voluntary best practices-VBP) ซึ่งเป็นข้อเรียกร้องเพิ่มเติมที่ผู้ค้าในห่วงโซ่อุปทานสามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมสภาพการซื้อขายสินค้าการค้าที่เป็นธรรม โดยข้อเรียกร้องจะประกอบด้วย 4 เรื่องใหญ่ ได้แก่

Ref. code: 25615724300032KTX

(1) ข้อเรียกร้องทั่วไป (general requirements) คือ ข้อเรียกร้องของผู้ค้าเกี่ยวกับการรับรองและการใช้ตรารับรอง ประกอบด้วยรายละเอียดหลัก 2 เรื่อง คือ 1) สิทธิในการค้าผลิตภัณฑ์แฟร์เทรด และ 2) การใช้ตรารับรองแฟร์เทรด

(2) ข้อเรียกร้องทางการค้า (trade) คือ ข้อเรียกร้องของผู้ค้าเกี่ยวกับปฏิบัติการการค้าที่เป็นธรรม ประกอบด้วยรายละเอียดหลัก 2 เรื่อง คือ 1) การตรวจสอบย้อนกลับ (tractability) และ 2) ส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ที่เป็นแฟร์เทรด (product composition)

(3) ข้อเรียกร้องทางการผลิต (production) คือ ข้อเรียกร้องของผู้ค้าเกี่ยวกับการปฏิบัติทางสังคมและสิ่งแวดล้อมตลอดห่วงโซ่อุปทาน ประกอบด้วยรายละเอียดหลัก 2 เรื่อง คือ 1) สิทธิแรงงาน (labor rights) และ 2) การปกป้องสิ่งแวดล้อม (environment protection)

(4) ข้อเรียกร้องทางธุรกิจและการพัฒนา (business and development) คือ ข้อเรียกร้องของผู้ค้าในการช่วยพัฒนาการค้าที่เป็นธรรม ประกอบด้วยรายละเอียดหลัก 8 เรื่อง คือ 1) สัญญาทางการค้า (contracts) 2) การจ่ายราคาและค่าพรีเมียมแฟร์เทรด (price and Fairtrade premium) 3) การจ่ายอย่างตรงเวลา (timely payment) 4) การเข้าถึงการเงิน (access to finance) 5) ข้อมูลทางการตลาดและการจัดซื้อสำหรับการวางแผน (sourcing and market information for planning) 6) การแบ่งปันความเสี่ยงทางด้านคุณภาพสินค้า (sharing risks on quality) 7) การสร้างความสามารถให้กับผู้ผลิต (capacity building) และ 8) การซื้อขายด้วยความซื่อสัตย์ (trading with integrity)

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับข้อเรียกร้องต่างๆข้างต้น ของมาตรฐานผู้ค้า พบว่า ข้อเรียกร้องที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ข้อบังคับด้านธุรกิจและการพัฒนาในข้อที่ (4) ที่มีข้อเรียกร้องจำนวน 31 ข้อย่อย โดยเป็นข้อเรียกร้องหลัก (Core) จำนวน 19 ข้อ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสัญญาทางการค้า การจ่ายราคาและค่าพรีเมียมแฟร์เทรด และการจ่ายอย่างตรงเวลา และเป็นข้อเรียกร้องการปฏิบัติที่ดีที่สุดโดยสมัครใจ (VBP) จำนวน 12 ข้อ ซึ่งเป็นข้อเรียกร้องเกี่ยวกับข้อมูลทางการตลาดและการจัดซื้อสำหรับการวางแผน การแบ่งปันความเสี่ยงทางด้านคุณภาพ และการสร้าง

Ref. code: 25615724300032KTX

ความสามารถให้กับผู้ผลิต ในขณะที่ ข้อเรียกร้องทั่วไปในข้อที่ (1) มีข้อเรียกร้องจำนวน 11 ข้อย่อย เป็นข้อเรียกร้องหลัก (Core) ทั้งหมด ข้อบังคับทางการค้าในข้อที่ (2) มีข้อเรียกร้องจำนวน 18 ข้อย่อย เป็นข้อเรียกร้องหลักทั้งหมด และข้อบังคับทางการผลิตในข้อที่ (3) มีข้อเรียกร้องจำนวน 7 ข้อย่อย เป็นข้อเรียกร้องหลัก (Core) ทั้งหมด

จากข้อมูลเรื่องข้อเรียกร้องตามมาตรฐานผู้ค้าข้างต้น สามารถสังเกตได้ว่า ข้อเรียกร้องที่เป็นข้อบังคับหลัก (core) ที่ผู้ค้าต้องปฏิบัติส่วนใหญ่จะเป็นข้อเรียกร้องเกี่ยวกับกระบวนการการค้าผลิตภัณฑ์แฟร์เทรด ได้แก่ การตรวจสอบรับรอง การทำสัญญาแฟร์เทรด ขั้นตอนการซื้อ แปรรูป และจำหน่ายผลิตภัณฑ์แฟร์เทรด และการจ่ายราคาขั้นต่ำและค่าพรีเมียมแฟร์เทรด ซึ่งดูเหมือนว่าน่าจะช่วยให้การทำการค้าระหว่างองค์กรผู้ผลิตรายย่อยและผู้ค้ามีความโปร่งใสเพิ่มขึ้น แต่ข้อเรียกร้องตามมาตรฐานผู้ค้า กลับพบว่า ข้อเรียกร้องส่วนใหญ่ไม่ได้ช่วยประกันความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนของตลาดให้กับผู้ผลิตรายย่อย และข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการเสริมสร้างความสามารถให้กับผู้ผลิตรายย่อยยังคงมีน้อย โดยพบว่ามีข้อเรียกร้อง ได้แก่ 1) ข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการทำสัญญาซื้อขายสินค้าระยะยาว 2) ข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการพิจารณาซื้อสินค้าจากกลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยที่ด้อยโอกาส 3) ข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการทำสัญญาสามฝ่ายระหว่างผู้ผลิต ผู้ค้าที่ทำหน้าที่จ่ายราคาขั้นต่ำและค่าพรีเมียม และผู้ค้าลำดับอื่นๆ ถัดไป และ 4) ข้อเรียกร้องในการสนับสนุนแผนการพัฒนาแฟร์เทรดของผู้ผลิต นอกจากนี้ ข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการเสริมสร้างความสามารถของผู้ผลิตจำนวนทั้งหมดเป็นข้อเรียกร้องที่ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้ค้า (VBP) ไม่ใช่ข้อบังคับหลักที่ผู้ค้าต้องปฏิบัติตามด้วย

3) มาตรฐานสำหรับสินค้า

มาตรฐานของสินค้าการค้าที่เป็นธรรม จะมีมาตรฐานที่สำคัญประกอบไปด้วย 2 มาตรฐาน ได้แก่ 1) ราคาขั้นต่ำแฟร์เทรด (Fairtrade minimum price) และ 2) ค่าพรีเมียมแฟร์เทรด (Fairtrade premium price) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(1) ราคาขั้นต่ำแฟร์เทรด (Fairtrade minimum price)

ราคาขั้นต่ำแฟร์เทรด หมายถึง ราคาเพื่อช่วยปกป้องผู้ผลิตรายย่อยจากความไม่แน่นอนของราคาตลาด และเพื่อให้ผู้ผลิตรายย่อยใช้ราคาขั้นต่ำเป็นราคามาตรฐานในการต่อรองกับผู้ค้า โดยในกรณีที่ราคาตลาดของสินค้าตกต่ำ ราคาขั้นต่ำจะถูกบังคับใช้กับผู้ค้าที่ประสงค์จะซื้อขายสินค้าการค้าที่เป็นธรรม เพื่อให้ผู้ผลิตรายย่อยได้รับราคาที่สอดคล้องกับต้นทุนการผลิตจริง ในขณะที่ ถ้าราคาตลาดของสินค้ามีราคาสูงกว่าราคาขั้นต่ำที่ถูกกำหนด ผู้ผลิตก็ควรจะได้รับราคาตามราคาตลาด

Ref. code: 25615724300032KTX

การกำหนดราคาขั้นต่ำแฟร์เทรด จะถูกกำหนดโดยหน่วยงานที่เรียกว่า FLO International หรือ FLO eingetragener Verein (FLO e.V.) โดยราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดจะถูกกำหนดตามหลักการต้นทุนการผลิตที่ยั่งยืน (Cost of Sustainable Production-COSP) ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค และในแต่ละประเทศ โดยองค์การแฟร์เทรดสากลจะใช้วิธีการส่งตัวแทนเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานกลางประสานงานกับเจ้าหน้าที่ในระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น เพื่อเข้าสำรวจและสัมภาษณ์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนการผลิตย้อนหลังไปประมาณ 10 ปี ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับขนาดการถือครองที่ดิน ข้อมูลวงจรการผลิตสินค้า ข้อมูลผลผลิตของสินค้า ข้อมูลกระบวนการแปรรูปและจำหน่ายสินค้า และข้อมูลต้นทุนการผลิตของสินค้าทั้งหมด ซึ่งรวมถึงต้นทุนในการจ่ายค่าตรวจรับรองสินค้าการค้าที่เป็นธรรมและค่าตรวจรับรองอินทรีย์ด้วย และการสัมภาษณ์ข้อมูลจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกระบวนการสร้างฉันทามติ (consensus building process) และการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (group interview) โดยจะสัมภาษณ์เกษตรกรรายย่อยประมาณ 3-5 คน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อย และใช้เวลาสัมภาษณ์กลุ่มละประมาณ 3-4 ชั่วโมง เมื่อได้รับข้อมูลเรียบร้อยแล้ว องค์การแฟร์เทรดสากลจะนำข้อมูลไปคำนวณราคาขั้นต่ำของสินค้าชนิดนั้น โดยราคาขั้นต่ำของสินค้าแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ราคาสินค้า ณ แหล่งผลิต หรือราคาหน้าฟาร์ม (Ex Works-EXW) และ 2) ราคา ณ ท่าเรือ (Free On Board-FOB) ซึ่งเป็นราคาสินค้ารวมค่าขนส่งสินค้าจนถึงท่าเรือหรือสนามบิน อย่างไรก็ตาม กระบวนการกำหนดราคาขั้นต่ำของสินค้าแต่ละชนิดส่วนใหญ่จะใช้เวลาค่อนข้างนาน ประมาณ 3-5 ปี เนื่องจากปัญหาในเรื่องของภาษาและการทำความเข้าใจบริบทของพื้นที่ในแต่ละประเทศ เมื่อองค์การแฟร์เทรดสากลกำหนดราคาขั้นต่ำของสินค้าแล้ว ราคาขั้นต่ำนั้นจะถูกปรับใช้เป็นมาตรฐานกับผู้ผลิตรายย่อย ทั้งที่อยู่ในองค์กรผู้ผลิตรายย่อย แรงงานรับจ้างในฟาร์มหรือบริษัท และการผลิตภายใต้พันธะสัญญาภายในประเทศนั้นๆ อย่างไรก็ตาม องค์การแฟร์เทรดสากลได้กำหนดไว้ว่า ราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดที่กำหนดอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ดังนั้น ผู้ผลิตและผู้ค้าที่เป็นสมาชิกขององค์กร จึงจำเป็นต้องมีการติดตามการเปลี่ยนแปลงข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ในข้อเรียกร้องทางการค้าของมาตรฐานองค์กรผู้ผลิตรายย่อย องค์การแฟร์เทรดสากลยังได้ระบุในหัวข้อย่อยที่ 2.3.3 ว่า แม้ว่าองค์การแฟร์เทรดสากลจะกำหนดเกณฑ์ราคาขั้นต่ำไว้แล้ว แต่ผู้ผลิตย่อยและผู้ค้ายังคงสามารถปรับเปลี่ยนราคาซื้อขายได้ ถ้าสามารถเจรจาตกลงกันได้ (Fairtrade International, 2011b)

จากข้อมูลราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดในข้างต้น มีข้อน่าสังเกตว่า กระบวนการกำหนดราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดเป็นการกำหนดราคาโดยองค์การแฟร์เทรดสากลมากกว่าที่จะเป็นการกำหนดราคาโดยผู้ผลิตรายย่อย เนื่องจาก แม้ว่าองค์การแฟร์เทรดสากลจะมีการสัมภาษณ์ข้อมูลต้นทุนการผลิตกับเกษตรกรย่อยเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดราคาขั้นต่ำแฟร์เทรด แต่การ

Ref. code: 25615724300032KTX

สัมภาษณ์ข้อมูลดังกล่าวได้มาจากการสัมภาษณ์เฉพาะผู้นำกลุ่มเกษตรกรประมาณ 3-5 คน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้มาจากคนจำนวนน้อย นอกจากนี้ ในขั้นตอนสุดท้ายของการคำนวณราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดก็ยังคงอยู่บนการตัดสินใจขององค์การแฟร์เทรดสากลมากกว่าการตัดสินใจโดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ยิ่งไปกว่านั้น แม้ว่าองค์การแฟร์เทรดสากลจะระบุในหัวข้อย่อยที่ 2.3.3 ว่า ผู้ผลิตรายย่อยและผู้ค้าสามารถจะปรับเปลี่ยนราคาซื้อขายที่องค์การแฟร์เทรดสากลกำหนดราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดไว้แล้วได้ ถ้าสามารถเจรจาตกลงกับผู้ค้าได้ ซึ่งหลักการดังกล่าว ดูเหมือนว่าองค์การแฟร์เทรดสากลได้เปิดโอกาสให้ผู้ผลิตรายย่อยมีช่องทางหรือมีส่วนร่วมในการกำหนดราคากับผู้ค้า ในกรณีที่ไม่เห็นด้วยกับราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดได้ แต่โอกาสในการกำหนดราคาดังกล่าว ก็เป็นโอกาสที่ได้รับภายหลังจากที่ราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดได้ถูกกำหนดไปแล้ว ซึ่งไม่ได้ประกันว่า ผู้ผลิตรายย่อยจะมีความสามารถในการใช้โอกาสดังกล่าวต่อรองกับผู้ค้าและได้รับราคาตามที่คาดหวังไว้

(2) ค่าพรีเมียมแฟร์เทรด (Fairtrade premium price)

ค่าพรีเมียมแฟร์เทรด หมายถึง เงินจำนวนหนึ่งที่ถูกจ่ายเพิ่มเป็นพิเศษให้กับผู้ผลิต ซึ่งถูกจ่ายแยกจากราคาขั้นต่ำที่ได้รับ โดยค่าพรีเมียมแฟร์เทรด ถูกกำหนดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้สำหรับการลงทุนด้านการพัฒนาการผลิต การพัฒนาธุรกิจ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ผลิตรายย่อยและผู้ใช้แรงงาน รวมถึงการพัฒนาชุมชนของพวกเขา

การกำหนดค่าพรีเมียมแฟร์เทรดนั้น จะถูกกำหนดโดยหน่วยงานที่เรียกว่า FLO International หรือ FLO eingetragener Verein (FLO e.V.) เช่นเดียวกับการกำหนดราคาขั้นต่ำแฟร์เทรด โดยค่าพรีเมียมแฟร์เทรดจะถูกกำหนดเป็นจำนวนเงินประมาณ 5-30% ของราคาขั้นต่ำแฟร์เทรด หรือถูกกำหนดเป็นจำนวนเงิน 15% ของราคาสินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่ตกลงกันระหว่างผู้ผลิตกับผู้ค้า โดยค่าพรีเมียมแฟร์เทรดจะต้องถูกจ่ายให้สอดคล้องกับปริมาณการซื้อขายของสินค้า และจะต้องไม่ถูกนำไปเจรจาต่อรองในกระบวนการซื้อและขายสินค้าการค้าที่เป็นธรรม นอกจากนั้น ค่าพรีเมียมแฟร์เทรดจะต้องถูกจ่ายไปยังองค์กรผู้ผลิตเท่านั้น ไม่สามารถถูกจ่ายไปยังผู้ผลิตรายปัจเจกบุคคลได้ อีกทั้ง ค่าพรีเมียมแฟร์เทรดยังไม่สามารถถูกบริหารจัดการโดยกลุ่มองค์กรผู้ผลิตเพื่อจ่ายเป็นเงินให้เปล่ากับสมาชิกผู้ผลิตรายปัจเจกบุคคลได้ แต่สามารถถูกบริหารจัดการเพื่อจ่ายเป็นเงินกู้ยืมสำหรับสมาชิกผู้ผลิตรายปัจเจกบุคคล และ/หรือใช้เพื่อเป็นเงินลงทุนในการพัฒนาความสามารถทางการผลิตของกลุ่มองค์กรผู้ผลิต การพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิตของสมาชิกผู้ผลิตภายในกลุ่มได้ (Fairtrade International, 2009b; Fairtrade International, 2012)

องค์การแฟร์เทรดสากลได้กำหนดว่า ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจ่ายราคาขั้นต่ำแฟร์เทรด และค่าพรีเมียมแฟร์เทรด คือ ผู้ค้า (trader) ที่เป็นผู้ซื้อสินค้าลำดับแรกจากองค์กรผู้ผลิต ได้แก่ บริษัทส่งออกในประเทศผู้ผลิต หรือบริษัทนำเข้าในประเทศผู้ซื้อ ซึ่งเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากลเท่านั้น ในกรณีที่ องค์กรผู้ผลิตรายย่อยไม่ได้จำหน่ายสินค้าการค้า

Ref. code: 25615724300032KTX

ที่เป็นธรรมให้แก่ผู้ค้า (trader) ที่เป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล แต่จำหน่ายให้แก่ผู้ค้าในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมอื่นหรือผู้ค้าในตลาดทั่วไป แม้ว่าองค์การแฟร์เทรดสากลจะอนุญาตให้ผู้ผลิตมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำได้ แต่องค์กรผู้ผลิตรายย่อยจะไม่สามารถใช้ตรารับรองการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลกับสินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่จำหน่ายให้แก่ผู้ค้าในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมอื่นหรือผู้ค้าในตลาดทั่วไปได้ รวมถึงองค์กรผู้ผลิตรายย่อยอาจจะไม่ได้รับการจ่ายราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดและค่าพรีเมียมแฟร์เทรด นอกจากนี้ ถ้าองค์กรผู้ผลิตรายย่อยประสงค์จะจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมให้แก่ผู้ค้าในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมอื่นหรือผู้ค้าในตลาดทั่วไป องค์กรผู้ผลิตรายย่อยจะต้องชี้แจงข้อมูลกับ FLOCERT ด้วย (Fairtrade International, 2015a)

3.1.2.4 ความสามารถของตลาด

แม้ว่า ในปี ค.ศ. 2013-2014 รายได้โดยรวมจากการจำหน่ายสินค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลจะมีมูลค่าอยู่ที่ 951 ล้านยูโร ซึ่งมีอัตราการเติบโตเพียงแค่ร้อยละ 1 จากปี ค.ศ.2012-2013 ที่รายได้จากการจำหน่ายสินค้าที่เป็นธรรม มีมูลค่าอยู่ที่ 946 ล้านยูโร แต่การจ่ายค่าธรรมเนียมพิเศษของสินค้าการค้าที่เป็นธรรม หรือการจ่ายเงินค่าพรีเมียมแฟร์เทรดให้กับองค์กรผู้ผลิตในปี ค.ศ. 2013-2014 มีมูลค่าอยู่ที่ 106.2 ล้านยูโร ซึ่งมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 12 จากปี ค.ศ. 2012-2013 ที่การจ่ายค่าพรีเมียมแฟร์เทรดให้กับองค์กรผู้ผลิตมีมูลค่าอยู่ที่ 95.2 ล้านยูโร นอกจากนี้ สัดส่วนของกลุ่มของผู้ผลิตในประเทศกำลังพัฒนาที่เข้าร่วมในขบวนการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลก็มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น โดยจากรายงานขององค์การแฟร์เทรดสากล ตั้งแต่ปี ค.ศ.2010-2014 พบว่า ในปี ค.ศ. 2014 มีกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยและกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมที่สมัครเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล เพิ่มขึ้นประมาณ 1,226 กลุ่ม คิดเป็นเกษตรกรและผู้ใช้แรงงาน ประมาณ 1.65 ล้านคน จากปี ค.ศ. 2010 ที่มีกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยและกลุ่มผู้ใช้แรงงานประมาณ 905 กลุ่ม คิดเป็นเกษตรกรและผู้ใช้แรงงาน ประมาณ 1.2 ล้านคน โดยกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยและกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่เป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากลมีทั้งหมด 74 ประเทศ ซึ่งประมาณร้อยละ 80 ของกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยและกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่เป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากลอยู่ในประเทศที่มีรายได้ปานกลางขั้นต่ำ (lower middle-income countries-LMICs) และประเทศที่มีรายได้ต่ำ (low-income countries-LICs) ตามเกณฑ์ที่ธนาคารโลก (World Bank) กำหนด (Fairtrade International, 2015b)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าองค์การแฟร์เทรดสากลจะมีกลุ่มผู้ผลิตในภูมิภาคต่างๆ เข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์กรเพิ่มขึ้น แต่สัดส่วนของกลุ่มผู้ผลิตในภูมิภาคต่างๆ และสัดส่วนของสินค้าที่ถูกจำหน่ายในแต่ละประเภท และรายได้ของสินค้าที่ถูกจำหน่ายในแต่

Ref. code: 25615724300032KTX

ละประเภทก็ไม่ได้มีความสมดุล โดยเมื่อพิจารณาข้อมูลกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยจำแนกตามภูมิภาค พบว่า ประมาณร้อยละ 64 ของกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยและกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่เป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล อยู่ในทวีปแอฟริกาและตะวันออกกลาง ในขณะที่ ร้อยละ 20 อยู่ในทวีปละตินอเมริกาและแคริเบียน และร้อยละ 16 อยู่ในทวีปเอเชียและแปซิฟิก นอกจากนี้ ประเทศที่มีกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยและกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่เป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากลมากที่สุด 10 อันดับแรก ได้แก่ 1) เคนยา 2) เอธิโอเปีย 3) แทนซาเนีย 4) อินเดีย 5) กานา 6) เปรู 7) โคลัมเบีย 8) อูกันดา 9) เม็กซิโก และ 10) มาลาวี (ดูตารางที่ 3.2) มากไปกว่านั้น กลุ่มผู้ผลิตรายย่อยและกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่เป็นสมาชิกขององค์กรแฟร์ เทรดสากลประมาณร้อยละ 49 เป็นผู้ผลิตสินค้าประเภทกาแฟ โดยที่ตลาดสินค้าการค้าที่เป็นธรรมส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในทวีปยุโรป และประเทศอังกฤษถือว่าเป็นตลาดการค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่ใหญ่ที่สุด อีกทั้ง สินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่ถูกจำหน่ายในองค์การแฟร์เทรดสากลมีประมาณ 130 ชนิด โดยสินค้า 6 ชนิดหลัก ที่ได้รับการจำหน่ายมากที่สุดในปัจจุบัน ได้แก่ กาแฟ ชา โกโก้ น้ำตาล ฝ้าย และกล้วย และสินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่ถูกผลิตและได้รับการจำหน่ายในปริมาณมากที่สุด ได้แก่ กล้วย อย่างไรก็ตาม สินค้าที่ได้รับรายได้และเงินค่าพรีเมียมจากการจำหน่ายมากที่สุดก็คือ กาแฟ (ดูตารางที่ 3.3) ยิ่งไปกว่านั้น สินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่ได้รับการรับรองโดยองค์การแฟร์เทรดสากลทั้งหมด ประมาณร้อยละ 52 เป็นสินค้าเกษตรอินทรีย์ (Fairtrade International, 2015b)

ตารางที่ 3.2

10 อันดับของประเทศที่มีกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยและกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่เป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากลมากที่สุด ปี ค.ศ.2014

ชื่อประเทศ	จำนวนสมาชิก (คน)
1. เคนยา	415,400
2. เอธิโอเปีย	154,500
3. แทนซาเนีย	153,200
4. อินเดีย	147,600
5. กานา	110,400
6. เปรู	65,400
7. โคลัมเบีย	57,800
8. อูกันดา	54,400
9. เม็กซิโก	38,600
10. มาลาวี	37,800

ที่มา: Fairtrade International, 2015c

Ref. code: 25615724300032KTX

ตารางที่ 3.3

จำนวนผู้ผลิตสินค้าการค้าที่เป็นธรรม ปริมาณสินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่ถูกจำหน่าย และรายได้จากการจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมจำแนกตามประเภทสินค้า ปี ค.ศ. 2014

ประเภทสินค้า	จำนวนผู้ผลิต (คน)	จำนวนปริมาณที่จำหน่าย (ตัน)	รายได้จากการจำหน่าย (ล้านยูโร)
1. กาแฟ	812,500	150,800	469
2. ชา	364,100	12,200	14.7
3. โกโก้	179,800	70,600	111.6
4. น้ำตาล	62,700	219,700	44
5. ฝ้าย	54,700	19,300	9
6. ต้นไม้และดอกไม้	48,500	639 (ล้านเซลล์)	51.8
7. กล้วย	21,700	468,200	176.1
8. อื่นๆ	107,800	-	-
• ผลไม้อบแห้ง	-	2,200	1.5
• ผลไม้สด	-	33,300	15.7
• เครื่องเทศ	-	22,800	13.5

ที่มา: Fairtrade International, 2015c

ข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าสถานการณ์ทางการตลาดขององค์การแฟร์เทรดสากลยังคงมีแนวโน้มที่จะเติบโตขึ้น แต่ความสามารถทางการตลาดของการค้าที่เป็นธรรมยังมีน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับตลาดปกติหรือตลาดในระบบการค้าเสรี นอกจากนี้ การที่สินค้ากาแฟเป็นสินค้าที่ถูกจำหน่ายมากที่สุด และมีจำนวนผู้ผลิตที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมมากที่สุด อีกทั้ง ผู้ผลิตที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมส่วนใหญ่ยังอยู่ในทวีปแอฟริกาและอเมริกา ซึ่งเป็นภูมิภาคที่เกษตรกรรายย่อยผลิตสินค้ากาแฟ ก็สะท้อนให้เห็นว่า ตลาดการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลยังคงถือเป็นตลาดเฉพาะกลุ่ม (niche market) เท่านั้น ทั้งในแง่ตลาดของผู้ผลิต และตลาดของผู้บริโภค ข้อค้นพบนี้ยืนยันข้อถกเถียงของ Sylla, Taylor, Torgerson และ Valiente-Riedl ที่ว่า การค้าที่เป็นธรรมยังคงมีข้อจำกัดทางด้านความสามารถและส่วนแบ่งทางการตลาด

Ref. code: 25615724300032KTX

3.2 ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร

วิทยานิพนธ์นี้ ตั้งข้อสงสัยกับการกล่าวอ้างของการค้าที่เป็นธรรมว่าเป็นการค้าทางเลือกที่ช่วยเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ชาวนารายย่อย ดังนั้น จึงจะศึกษาเพื่อพิสูจน์ว่า การค้าที่เป็นธรรมช่วยเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ชาวนารายย่อยได้จริงหรือไม่ โดยดูจากการเสริมสร้างโอกาสและความสามารถให้กับชาวนารายย่อยใน 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) โอกาสในการเข้าถึงตลาด 2) อำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา และ 3) โอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น

3.2.1 โอกาสการเข้าถึงตลาด

ในการศึกษาโอกาสในการเข้าถึงตลาดของชาวนารายย่อย วิทยานิพนธ์นี้ใช้หลักการอธิปไตยทางอาหารในข้อที่ 3 เรื่องการเปลี่ยนผ่านและกระบวนการทำให้เป็นการค้า และใช้หลักการสิทธิชาวนาของแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาทั้งผู้หญิงและผู้ชายมาตราที่ 7 เรื่องสิทธิในข้อมูลและเทคโนโลยีทางการเกษตร วรรคที่ (1) และวรรคที่ (2) เป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยมีการสร้างตัวชี้วัดซึ่งมีนิยามเชิงปฏิบัติการดังนี้

โอกาสในการเข้าถึงตลาด หมายถึง ความสามารถในการนำสินค้าที่ตนผลิตเข้าไปจำหน่ายในตลาด อันจะช่วยให้เกิดการเพิ่มขึ้นของการค้าและการเพิ่มรายได้ โดยความสามารถดังกล่าว ต้องประกอบด้วย

1) การไม่มีอุปสรรคหรือข้อจำกัดในการเข้าสู่ตลาด กล่าวคือ ไม่มีอุปสรรคด้านค่าใช้จ่าย ไม่มีอุปสรรคด้านเงื่อนไขและข้อบังคับ และไม่มีอุปสรรคด้านความรู้และภาษาในการเข้าสู่ตลาด

2) การมีช่องทางการจำหน่ายสินค้าจำนวนมากและหลากหลายช่องทาง

3) การเชื่อมความสัมพันธ์ทางตรงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค

จากตัวชี้วัดข้างต้น เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับข้อมูลการค้าที่เป็นธรรมขององค์กรแฟร์เทรดสากล พบว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลในทางหลักการไม่ได้ช่วยเพิ่มโอกาสการเข้าถึงตลาดให้แก่ชาวนารายย่อย โดยผลจากการศึกษาพบว่า

1) การเข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลยังคงมีเงื่อนไขจำนวนมากซึ่งเป็นอุปสรรคต่อชาวนารายย่อยในการเข้าสู่ตลาด ดังที่ได้อธิบายไปแล้วในข้อ 3.1.2.2 และ ข้อ 3.1.2.3 กล่าวคือ การเข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลต้องมีค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะค่าสมัครสมาชิกและค่าตรวจสอบรับรองมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรม เงื่อนไขของการค้าที่เป็น

Ref. code: 25615724300032KTX

ธรรมซึ่งเป็นข้อเรียกร้องให้องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องปฏิบัติตามมีจำนวนมาก และข้อมูลการค้าที่เป็นธรรมถูกเผยแพร่เพียงแค่ 4 ภาษา คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาโปรตุเกส และภาษาสเปน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อชาวนารายย่อยในประเทศกำลังพัฒนาในการเข้าถึงข้อมูล

2) ช่องทางการค้าและการจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลมีช่องทางน้อยและจำกัด ดังที่ได้อธิบายในข้อที่ 3.1.2.3 เงื่อนไขขององค์การแฟร์เทรดสากลได้กำหนดไว้ว่า สำหรับผู้ผลิตรายย่อยที่ประสงค์จะจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมภายใต้การรับรองขององค์การแฟร์เทรดสากลนั้น ผู้ผลิตรายย่อยต้องรวมตัวกันเป็นกลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยและได้รับการตรวจสอบรับรองมาตรฐานจากองค์การแฟร์เทรดสากล ส่งผลให้ผู้ผลิตรายย่อยสามารถจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านกลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยที่ตนเป็นสมาชิกได้เท่านั้น ไม่สามารถจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมผ่านช่องทางอื่นได้ นอกจากนี้ กลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยยังคงถูกจำกัดให้จำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมให้กับเฉพาะบริษัทผู้ค้าที่เป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากลเท่านั้น

3) กระบวนการทางการค้าของขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลไม่ได้ให้โอกาสการเข้าสู่ตลาดที่เชื่อมความสัมพันธ์ทางตรงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค อันจะช่วยลดจำนวนคนกลางทางการค้า ทำให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคเป็นแกนกลางของการตัดสินใจทางการค้า และช่วยให้ผู้ผลิตรายย่อยมีอำนาจในการกำหนดและตัดสินใจทางการค้าเพิ่มขึ้น ดังที่ได้อธิบายในข้อที่ 3.1.2.1 ห่วงโซ่อุปทานของการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลประกอบไปด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการค้าจำนวนมาก อาทิ กลุ่มผู้ผลิตรายย่อยบริษัทส่งออกสินค้า บริษัทนำเข้าสินค้า บริษัทผู้ผลิตและแปรรูป และบริษัทจัดจำหน่าย ส่งผลให้ผู้ผลิตรายย่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกษตรกรรายย่อยในประเทศกำลังพัฒนาแทบจะไม่ได้มีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กับผู้บริโภคในประเทศพัฒนาแล้ว นอกจากนี้ โครงสร้างคณะกรรมการสมัชชาใหญ่ขององค์การแฟร์เทรดสากลก็มีเพียงสมาชิกที่เป็นเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิต และองค์กรทางการตลาด แต่ไม่ได้มีตัวแทนของกลุ่มผู้บริโภคอยู่ด้วย

Ref. code: 25615724300032KTX

3.2.2 อำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา

สำหรับการศึกษาอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคาของชาวนารายย่อย วิทยานิพนธ์นี้ใช้หลักการอธิปไตยทางอาหารในข้อที่ 3 เรื่องการเปลี่ยนผ่านและกระบวนการทำให้เป็นการค้า และใช้หลักการสิทธิชาวนาของแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของชาวนาทั้งผู้หญิงและผู้ชาย มาตราที่ 7 เรื่องสิทธิในข้อมูลและเทคโนโลยีทางการเกษตร วรรคที่ (1) และวรรคที่ (2) และมาตราที่ 8 เรื่องเสรีภาพในการกำหนดราคาและตลาดสำหรับการผลิตทางการเกษตร วรรคที่ (4) (5) และ (7) เป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยมีการสร้างตัวชี้วัดซึ่งมีนิยามเชิงปฏิบัติการดังนี้

อำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา หมายถึง ความสามารถในการตั้งราคาขายของสินค้า อันเป็นราคาที่ครอบคลุมต้นทุนการผลิต หรือความสามารถที่จะกำหนดราคาโดยใช้ต้นทุนการผลิตเป็นฐานในการกำหนดราคา (cost based pricing approach) และสามารถที่จะต่อรองราคาเพื่อให้ได้มาซึ่งราคาตามที่ตั้งไว้ โดยความสามารถดังกล่าว ต้องประกอบด้วย

1) การมีส่วนรวมในการกำหนดราคา กล่าวคือ มีช่องทางหรือกระบวนการที่ชาวนารายย่อยสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดราคา และมีสัดส่วนของสมาชิกชาวนารายย่อยมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้มีส่วนร่วมทั้งหมดในกระบวนการกำหนดราคา

2) การมีอำนาจในการต่อรองราคา กล่าวคือ ชาวนารายย่อยต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับการค้าที่เป็นธรรม ข้อมูลสถานการณ์ตลาดและราคาข้าว และข้อมูลต้นทุนการผลิตข้าว เพื่อใช้ในการต่อรองราคากับผู้ค้า

จากตัวชี้วัดข้างต้น เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับข้อมูลการค้าที่เป็นธรรมขององค์กรแฟร์เทรดสากล พบว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลในทางหลักการ ไม่ได้ช่วยเพิ่มอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคาให้แก่ชาวนารายย่อย โดยผลจากการศึกษาพบว่า

1) กระบวนการการกำหนดราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดขององค์การแฟร์เทรดสากลไม่ได้เปิดโอกาสให้ชาวนารายย่อยได้มีส่วนร่วมในการกำหนดราคา ดังที่ได้อธิบายในข้อที่ 3.1.2.3 ว่า ราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดถูกกำหนดและตัดสินใจโดยองค์การแฟร์เทรดสากลมากกว่าถูกกำหนดโดยผู้ผลิตรายย่อย

2) ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลไม่ได้ช่วยเพิ่มอำนาจในการต่อรองราคาให้แก่ชาวนารายย่อย ดังที่อธิบายในข้อที่ 3.1.2.2 ที่ว่าเงื่อนไขของการค้าที่เป็นธรรมซึ่งเป็นข้อเรียกร้องให้องค์กรผู้ผลิตรายย่อยปฏิบัติส่วนใหญ่เป็นข้อเรียกร้องเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาปัจจัยภายนอกของผู้ผลิตรายย่อยหรือการพัฒนาทางสังคมให้ดีขึ้น และเป็นการพัฒนาธุรกิจแฟร์เทรดมากกว่าที่จะช่วยเสริมสร้างและพัฒนาปัจจัยภายในของผู้ผลิตรายย่อย โดยเฉพาะการ

Ref. code: 25615724300032KTX

เพิ่มความสามารถทางการแข่งขันการผลิตและการค้า นอกจากนี้ ดังผลการศึกษาในข้อ 3.2.1 ที่ว่า ชาวนารายย่อยมีข้อจำกัดทางด้านความรู้และภาษา ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงข้อมูลการค้าที่เป็นธรรม นอกจากนี้

3.2.3 โอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น

สำหรับการศึกษาโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ และการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นของชาวนารายย่อย วิทยานิพนธ์นี้ใช้หลักการอธิปไตยทางอาหารข้อที่ 1 การเข้าถึงทรัพยากร หลักการอธิปไตยทางอาหารข้อที่ 2 รูปแบบการผลิต และใช้หลักการสิทธิชาวนามาตราที่ 4 สิทธิในที่ดินและอาณาเขต วรรคที่ (1) (2) และ (4) มาตราที่ 5 สิทธิในเมล็ดพันธุ์ความรู้และการปฏิบัติทางการเกษตรดั้งเดิม (right to seeds and traditional agricultural knowledge and practice) วรรคที่ (1) (2) (3) (4) (6) (7) และ (8) มาตราที่ 6 สิทธิในวิธีการผลิต (right to means of agricultural production) วรรคที่ (4) และ (5) มาตราที่ 9 สิทธิในการปกป้องคุณค่าทางการเกษตร (right to the protection of agriculture values) วรรคที่ (1) (2) และ (3) และมาตราที่ 10 สิทธิในความหลากหลายทางชีวภาพ (right to biological diversity) วรรคที่ (1) (2) และ (5) เป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยมีการสร้างตัวชี้วัดซึ่งมีนิยามเชิงปฏิบัติการดังนี้

โอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ และการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น หมายถึง ความสามารถในการเลือกใช้ปัจจัยการผลิตและรูปแบบวิธีการผลิต ซึ่งเป็นจารีตประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือชุมชน และสามารถที่จะจำหน่ายสินค้าอันมาจากวิธีการผลิตดังกล่าวนั้นได้ในระดับราคาที่สอดคล้องกับต้นทุนการผลิต โดยความสามารถดังกล่าวต้องประกอบด้วย

1) การเข้าถึงทรัพยากรการผลิต กล่าวคือ การมีที่ดิน น้ำ เมล็ดพันธุ์ และปุ๋ยอย่างเพียงพอในการทำเกษตร

2) การผลิตปัจจัยการผลิตด้วยตัวเอง กล่าวคือ การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวสำหรับเพาะปลูกเอง และการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และสารชีวภาพเอง

3) การใช้เมล็ดพันธุ์ท้องถิ่นในการเพาะปลูกและจำหน่าย

4) การทำเกษตรผสมผสาน กล่าวคือ การเพาะปลูกพืชมากกว่า 2 ชนิดในที่ดินเดียวกันและเวลาเดียวกัน และการเลี้ยงสัตว์ในที่ดินของตนเอง

5) การพึ่งพาแรงงานครัวเรือนในการทำเกษตร

6) การทำเกษตรปลอดสารเคมี/อินทรีย์

Ref. code: 25615724300032KTX

จากตัวชี้วัดข้างต้น เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับข้อมูลการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากล พบว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลในทางหลักการ ไม่ได้ช่วยเพิ่มโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ และการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นให้กับชาวนารายย่อย โดยผลจากการศึกษาพบว่า

1) ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลไม่ได้ช่วยสนับสนุนความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรการผลิตให้กับชาวนารายย่อย ดังที่ได้อธิบายในข้อที่ 3.1.2.3 เงื่อนไขของการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้มีข้อเรียกร้องในประเด็นดังกล่าว

2) ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลไม่ได้ช่วยสนับสนุนความสามารถการผลิตปัจจัยการผลิตด้วยตัวเอง ดังที่ได้อธิบายในข้อที่ 3.1.2.3 เงื่อนไขของการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้มีข้อเรียกร้องในประเด็นดังกล่าว

3) ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลไม่ได้สนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ท้องถิ่นในการเพาะปลูกและจำหน่าย ดังที่ได้อธิบายในข้อที่ 3.1.2.3 เงื่อนไขของการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้มีข้อเรียกร้องในประเด็นดังกล่าว

4) ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลไม่ได้สนับสนุนการทำเกษตรผสมผสาน ดังที่ได้อธิบายในข้อที่ 3.1.2.3 เงื่อนไขของการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้มีข้อเรียกร้องในประเด็นดังกล่าว

5) แม้ว่าตามข้อเรียกร้องทั่วไป ในหัวข้อย่อยที่ 1.2.1 ได้มีการกำหนดลักษณะของผู้ผลิตรายย่อยที่สามารถเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากลไว้ว่า องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องมีสมาชิกอย่างน้อยครึ่งหนึ่งเป็นผู้ผลิตรายย่อย และผู้ผลิตรายย่อย หมายถึง ผู้ผลิตที่ทำการผลิตส่วนใหญ่ด้วยแรงงานของตัวเองและแรงงานของครัวเรือนเป็นหลัก โดยไม่ได้จ้างแรงงานจากภายนอกตลอดทั้งปี อย่างไรก็ตาม ข้อเรียกร้องดังกล่าว ไม่ใช่ข้อเรียกร้องเพื่อสนับสนุนวิธีการทำเกษตรโดยการพึ่งพาแรงงานครัวเรือนในฐานะที่เป็นวิธีการทำเกษตรดั้งเดิมของท้องถิ่นตามหลักการของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร แต่เป็นการสนับสนุนคุณสมบัติของการเป็นผู้ผลิตรายย่อย เพื่อจำกัดกลุ่มผู้ผลิตที่สามารถเข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรมได้เท่านั้น

6) แม้ว่าขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลได้มีข้อเรียกร้องให้องค์กรผู้ผลิตรายย่อยทำปุ๋ยอินทรีย์และอนินทรีย์เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม และสินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่ได้รับการรับรองโดยองค์การแฟร์เทรดสากล ประมาณร้อยละ 52 เป็นสินค้าเกษตรอินทรีย์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า

Ref. code: 25615724300032KTX

ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ แต่เป้าหมายของการสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ของขบวนการการค้าที่เป็นธรรมแตกต่างจากแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร กล่าวคือ ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมและตอบสนองความต้องการของตลาด ในขณะที่แนวคิดอธิปไตยทางอาหารสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ในฐานะที่เป็นวิธีการทำเกษตรดั้งเดิมของท้องถิ่น

จากผลการศึกษาตามตัวชี้วัดข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลไม่ได้ช่วยเสริมสร้างโอกาสและความสามารถให้กับชาวนารายย่อยใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ไม่ได้ช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาดให้กับชาวนารายย่อย 2) ไม่ได้ช่วยเพิ่มอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคาให้กับชาวนารายย่อย 3) ไม่ได้ช่วยเพิ่มโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นให้กับชาวนารายย่อย ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในทางหลักการแล้วไม่ได้ช่วยเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้กับชาวนารายย่อย

แม้ว่าขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดจะเป็นตลาดทางเลือกหรือช่องทางการค้าทางเลือกที่ให้โอกาสในการเข้าสู่ตลาดแก่ชาวนารายย่อย และเงื่อนไขทางการค้าของการค้าที่เป็นธรรมก็ได้ให้สิทธิพิเศษต่างๆ แก่กลุ่มผู้ผลิตและชาวนารายย่อยเพื่อจัดการกับผลกระทบของการค้าเสรีหรือการค้าในระบบปัจจุบัน แต่ตราบใดที่ชาวนารายย่อยยังคงไม่มีความสามารถในการใช้สิทธิและโอกาสดังกล่าว ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมก็ถือว่าไม่ได้ช่วยให้ชาวนารายย่อยบรรลุเป้าหมายของการมีอธิปไตยทางอาหารได้ และไม่อาจช่วยให้ชาวนารายย่อยสามารถไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและสามารถรักษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้เท่ากับปัจเจกบุคคลอื่น

Ref. code: 25615724300032KTX

บทที่ 4
ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในประเทศไทย กรณีการค้าข้าว

จากข้อถกเถียงเชิงหลักการในบทที่ 3 ในข้อ 3.2 เพื่อยืนยันให้เห็นว่าการค้าที่เป็นธรรมไม่สามารถเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้กับชาวนารายย่อย ในบทนี้ จะใช้กรณีศึกษาขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในประเทศไทย กรณีการค้าข้าว เป็นตัวอย่างที่ช่วยทำให้ข้อถกเถียงมีน้ำหนักมากขึ้น

4.1 ภูมิหลังขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทย

ขบวนการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทย ปรากฏขึ้นในช่วงทศวรรษ 2000 ด้วยการค้าในรูปแบบของ “การค้าตรารับรองทางจริยธรรม” (ethical label trade) โดยกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มแรกของประเทศไทยที่เข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรม คือ สหกรณ์กรีนเนท จำกัด ซึ่งเข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมโดยผ่านการรับรองจากองค์การแฟร์เทรดสากล (FLO) ในปี ค.ศ. 2002 โดยการเข้าสู่ขบวนการค้าที่เป็นธรรมของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวของไทยนั้น เริ่มต้นจากการที่เจ้าหน้าที่ขององค์การแฟร์เทรดสากล (FLO) และกลุ่มบริษัทผู้นำเข้าข้าวจากต่างประเทศ โดยเฉพาะบริษัทผู้นำเข้าในทวีปยุโรป ได้มีโอกาสรู้จักและติดต่อสัมพันธ์กับองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรหรือองค์กรพัฒนาภาคเอกชน (non-governmental organization-NGOs) บริษัทผู้ส่งออกข้าว และ/หรือกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในประเทศไทย และได้มีการเผยแพร่และแนะนำเกี่ยวกับรูปแบบของการค้าที่เป็นธรรมว่า เป็นช่องทางการค้าและช่องทางการทำธุรกิจในอีกรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มราคาสินค้าเกษตร ประกันราคาสินค้าเกษตร และช่วยพัฒนาระบบการผลิตและคุณภาพชีวิตของเกษตรกรรายย่อยในประเทศไทยได้ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ขององค์การแฟร์เทรดสากล และบริษัทผู้นำเข้าเหล่านั้นก็ได้ให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวรายย่อยในประเทศไทยให้สามารถสมัครเข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมดังกล่าว ในปัจจุบัน ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทยจึงอยู่ในสถานะของกลุ่มผู้ผลิต (producer) และผู้ส่งออกสินค้า (exporter)

Ref. code: 25615724300032KTX

ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวรายย่อย (small producer organizations-SPO) ที่จดทะเบียนเข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมภายใต้การรับรองขององค์การแฟร์เทรดสากล จำนวน 9 กลุ่ม[1] โดยทุกกลุ่มเป็นกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวซึ่งตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และทุกกลุ่มได้รับสถานะเป็นองค์กรผู้ผลิตระดับที่ 1 (1st-grade (producer) organization) กล่าวคือ เป็นองค์กรผู้ผลิตรายย่อยที่มีสมาชิกตามกฎหมายเป็นเกษตรกรรายย่อย ซึ่งจะถูกตรวจสอบองค์กรโดยหน่วยงาน FLOCERT อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง (ตามที่ได้อธิบายในบทที่ 3 ข้อที่ 3.1.2.2) อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวรายย่อย (SPO) ที่จดทะเบียนเข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมภายใต้การรับรองขององค์การแฟร์เทรดสากล จำนวน 9 กลุ่มนั้น มีรูปแบบการจัดการบริหารงานภายในกลุ่มแตกต่างกัน ซึ่งสามารถจัดแบ่งเป็น 3 กลุ่มรูปแบบ ได้แก่ 1) กลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยกลุ่มองค์กรผู้ผลิตร่มใหญ่ซึ่งเป็นกิจการเพื่อสังคม โดยผ่านสหกรณ์กรีนเนท จำกัด[2] 2) กลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทย และ 3) กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวการค้าที่เป็นธรรมที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมโดยการบริหารงานด้วยตัวเอง (ดูภาพที่ 4.1 และ ตารางที่ 4.1)

---

[1] จากข้อมูลในเว็บไซต์ของ FLOCERT ปี ค.ศ.2015 พบว่า มีกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมกับขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทย จำนวนทั้งหมด 9 กลุ่ม อย่างไรก็ตาม ข้อมูลกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมกับขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทยอาจมีการเปลี่ยนแปลงอีกได้ภายหลังจากงานวิทยานิพนธ์นี้

[2] สหกรณ์กรีนเนท จำกัด เป็นองค์การพัฒนาภาคเอกชน (non-governmental organization) ที่ได้รับการรับรองเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดโลก ในปี ค.ศ 2016 และได้รับการรับรองและขึ้นทะเบียนเป็นกิจการเพื่อสังคม (social enterprise) เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม ค.ศ. 2018

Ref. code: 25615724300032KTX

Fair Trade Rice Movement in Thailand	FLO ID
Green Net Cooperative *1. Naso Rice Farmers Group, Yasothorn Province* *2. Pak Ruea Rice Farmers Group, Yasothorn Province* *3. Loeng Nok Tha and Thai Chareon Organic Agricultural Cooperatives, Yasothorn Province*	FLO ID 1490
4. Surin Organic Rice Fund and Agricultural Cooperatives, Surin Province	FLO ID 2410
5. Nam-Om Sustainable Agricultural Network Community Enterprise, Yasothorn Province	FLO ID 2426
6. Organic Jasmine Rice Producer Group (OJRPG), Ubon Ratchathani Province	FLO ID 2439
7. FTS Organic and Fairtrade Producers, Amnat Charoen Province	FLO ID 24322
8. Ban Um Saeng Rice Community Enterprise, Srisaket Province	FLO ID 27806
9. Rice Network Community Enterprise and Fair Trade Thailand, Amnat Charoen Province (TOFTA)	FLO ID 29592
10. Ban Prue Organic Agricultural Community Enterprise, Buriram Province	FLO ID 33248
11. Organic Agricultural Network Community Enterprise, Amnat Charoen Province	FLO ID 33779

ภาพที่ 4.1 แผนที่ที่ตั้งของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมของประเทศไทย ปรับข้อมูลจาก FLOCERT

ตารางที่ 4.1

ข้อมูลกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมของประเทศไทย

รายชื่อกลุ่ม	ปี ค.ศ. ที่ก่อตั้งกลุ่ม	ปี ค.ศ.ที่ จดทะเบียนกลุ่ม	ปี ค.ศ.ที่รับรองอินทรีย์	ปี ค.ศ.ที่รับรองแฟร์เทรด	จำนวนสมาชิกทั้งหมด	จำนวนสมาชิกที่จำหน่ายสินค้าแฟร์เทรด
1. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยกลุ่มองค์กรผู้ผลิตร่มใหญ่ซึ่งเป็นกิจการเพื่อสังคม (ผ่านสหกรณ์กรีนเนท จำกัด)						
1. สหกรณ์กรีนเนท จำกัด	1994	2001	-	2002	-	-
1.1 กลุ่มเกษตรกรทำนานาโส่ จังหวัดยโสธร	1976	1976	1995	2002	1,316	287
1.2 กลุ่มเกษตรกรทำนาบากเรือ จังหวัดยโสธร	1976	1976	1999	2004	111	111
1.3 สหกรณ์เกษตรอินทรีย์เลิงนกทาและไทยเจริญจำกัด จังหวัดยโสธร	2011	2004	2014	2014	165	135
2. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทย						
1. กลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ จังหวัดอุบลราชธานี	2002	2002	2002	2004	775	775
2. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเอฟทีเอสเกษตรอินทรีย์และแฟร์เทรด อำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ	2012	2012	2012	2012	604	524
3. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวอินทรีย์และแฟร์เทรดไทย จังหวัดอำนาจเจริญ	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
3. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมโดยบริหารงานด้วยตัวเอง						
1. สหกรณ์เกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์	1992	2003	2005	2004	460	460
2. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนน้ำอ้อม จังหวัดยโสธร	1999	2009	2003	2004	1,000	930
3. วิสาหกิจชุมชนเกษตรศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง จังหวัดศรีสะเกษ	2004	2549	2011	2012	1,258	1,121
4. วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านปรือ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์	2015	2015	ยังไม่เป็นอินทรีย์	2015	308	308
5. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ	1999	2009	2016	2016	425	425

ที่มา: ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ปี ค.ศ. 2016

Ref. code: 25615724300032KTX

1) กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยกลุ่มองค์กรผู้ผลิตร่มใหญ่ซึ่งเป็นกิจการเพื่อสังคม (ผ่านสหกรณ์กรีนเนท จำกัด)

กลุ่มองค์กรผู้ผลิตในกลุ่มนี้ของประเทศไทย มีจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มเกษตรกรทำนาบากเรือ จังหวัดยโสธร 2) กลุ่มเกษตรกรทำนานาโส่ จังหวัดยโสธร และ 3) สหกรณ์เกษตรอินทรีย์เลิงนกทาและไทยเจริญจำกัด กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้ ไม่ได้เข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมด้วยตัวเอง แต่เข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการเป็นสมาชิกของสหกรณ์กรีนเนท จำกัด อีกต่อหนึ่ง โดยกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้จะได้รับคำแนะนำ การฝึกอบรม และการให้ความช่วยเหลือจากสหกรณ์กรีนเนท จำกัด ในการดำเนินการสมัครเข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรม รวมถึงสหกรณ์กรีนเนท จำกัด เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในสมัครและค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรองมาตรฐานการค้าสินค้าที่เป็นธรรมและมาตรฐานอินทรีย์ การวางแผนทางการตลาด และการรับซื้อผลผลิตและการส่งออกสินค้าด้วย ดังนั้น กลุ่มองค์กรผู้ผลิตกลุ่มนี้ จึงไม่ได้รับรหัสการเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล (FLO ID) และไม่ได้เป็นผู้ถือใบรับรองการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลด้วยตัวเอง แต่สหกรณ์กรีนเนท จำกัด จะเป็นผู้ถือรหัสการเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากลและใบรับรองการค้าที่เป็นธรรม นอกจากนี้ กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้ยังมีข้อผูกมัดกับสหกรณ์กรีนเนท จำกัดด้วยว่าจะต้องจำหน่ายข้าวแฟร์เทรดให้กับสหกรณ์กรีนเนท จำกัดเท่านั้น กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวไม่สามารถจำหน่ายข้าวแฟร์เทรดให้กับบริษัทผู้ค้า หรือบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทยรายอื่นได้ (ดูภาพที่ 4.2)

การที่สหกรณ์กรีนเนท จำกัด ได้รับสถานะเป็นองค์กรผู้ผลิตระดับที่ 1 (1st-grade (producer) organization) จากองค์การแฟร์เทรดสากล ทั้งๆที่ในทางปฏิบัติ ไม่ได้มีสมาชิกตามกฎหมายเป็นเกษตรกรโดยตรง แต่กลับมีสมาชิกเป็นกลุ่มองค์กรผู้ผลิต ซึ่งในทางหลักการแล้ว สหกรณ์กรีนเนท จำกัด ควรจะได้รับสถานะเป็นองค์กรผู้ผลิตระดับที่ 2 (2nd-grade (producer) organization) มากกว่า ซึ่งประเด็นนี้ก็กลายเป็นเรื่องที่ถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับความไม่สอดคล้องกันระหว่างหลักการและปฏิบัติการที่เกิดขึ้น และความเป็นมาตรฐานขององค์การแฟร์เทรดสากล อย่างไรก็ตาม สหกรณ์กรีนเนท จำกัด ได้อธิบายว่า การรวมตัวกันของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่อยู่ภายใต้การบริหารงานของสหกรณ์กรีนเนท จำกัด ก็เพื่อสร้างให้เกิดการรวมเป็นกลุ่มองค์กรผู้ผลิตขนาดใหญ่ ทั้งนี้ เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองทางการค้าให้กับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตและสมาชิกชาวนารายย่อยได้มากขึ้น นอกจากนี้ การรวมกันเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ยังส่งผลให้ผลผลิตทางการค้ามีปริมาณมาก ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตสามารถจำหน่ายสินค้าได้ในสัดส่วนปริมาณที่มากขึ้น และสามารถเข้าสู่ช่องทางการค้าขนาดใหญ่ได้

Ref. code: 25615724300032KTX

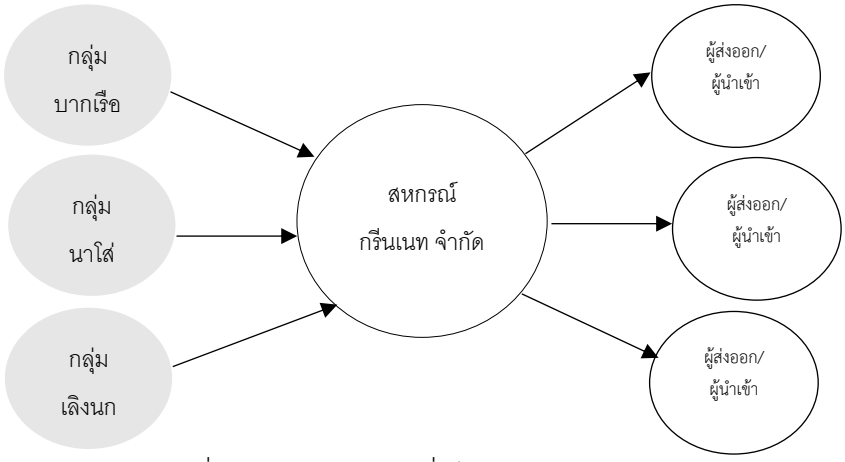

ภาพที่ 4.2 กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด

2) กลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทย

กลุ่มองค์กรผู้ผลิตในกลุ่มนี้ของประเทศไทย มีจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวอินทรีย์และแฟร์เทรดไทย จังหวัดอำนาจเจริญ (Thai Organic & Fairtrade Agriculture Group-TOFTA) 2) กลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ (OJRPG) จังหวัดอุบลราชธานี และ 3) เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเอฟทีเอสเกษตรอินทรีย์และแฟร์เทรดอำนาจเจริญ (FTS) จังหวัดอำนาจเจริญ กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้ไม่ได้เข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมด้วยตัวเอง เช่นเดียวกับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด แต่เข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือจากบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทย ได้แก่ บริษัท Grace Bio Co., Ltd บริษัท Progressive Farmer Business Co., Ltd และ บริษัท Foodtech Solutions (Thailand) Co., Ltd. โดยกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่ได้รับการให้ความช่วยเหลือจากบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทยมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่ม หรือทำการซื้อขายกันมาตั้งแต่แรกก่อนที่จะเข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรม หรืออีกนัยหนึ่งคือ บริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทยเป็นผู้ช่วยเหลือในการจัดตั้งกลุ่มองค์กรผู้ผลิต ดังนั้น คณะกรรมการบริหารของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้และบริษัทส่งออกข้าวจึงเป็นคณะกรรมการบริหารชุดเดียวกันหรืออาจมีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน โดยกระบวนการเข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้ จะมีลักษณะคล้ายกับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด กล่าวคือ บริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทยจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการสมัครและค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรอง

Ref. code: 25615724300032KTX

มาตรฐานการค้าสินค้าที่เป็นธรรมและมาตรฐานอินทรีย์ นอกจากนี้ บริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทยยังช่วยให้คำแนะนำ ฝึกอบรมเกษตรกร และวางแผนทางการตลาด รวมถึงการรับซื้อผลผลิตและการส่งออกสินค้า อย่างไรก็ตาม กลุ่มองค์กรผู้ผลิตนี้จะแตกต่างจากกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด ตรงที่กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวจะได้รับรหัสการเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล (FLO ID) และเป็นผู้ถือใบรับรองการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลด้วยตัวเอง อย่างไรก็ตาม กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้ ยังคงมีข้อผูกมัดกับบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทยที่เป็นฝ่ายสนับสนุนให้ความช่วยเหลือว่าจะต้องจำหน่ายข้าวแฟร์เทรดให้กับบริษัทเท่านั้น กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวไม่สามารถจำหน่ายข้าวแฟร์เทรดให้กับบริษัทผู้ค้าหรือบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทยกลุ่มอื่นได้เช่นกัน และบริษัทผู้ส่งออกข้าวในประเทศไทยจะทำหน้าที่จำหน่ายและส่งออกข้าวไปยังบริษัทผู้นำเข้าต่างประเทศอีกต่อหนึ่ง (ดูภาพที่ 4.3)

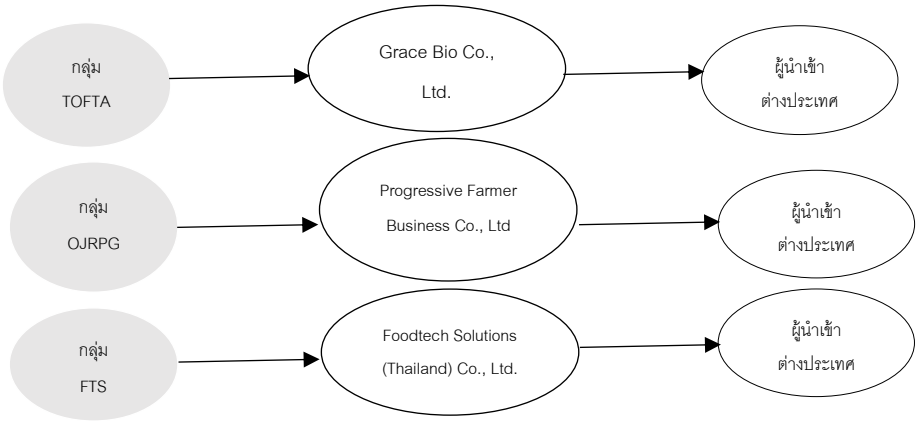

ภาพที่ 4.3 กลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทย

3) กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมโดยบริหารงานด้วยตัวเอง

กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในกลุ่มนี้ มีจำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) สหกรณ์เกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 2) เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนน้ำอ้อม จังหวัดยโสธร 3) วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง จังหวัดศรีสะเกษ 4) วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านปรือ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ และ 5) เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอำนาจเจริญ ในขั้นตอนแรกของการเข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมนั้น กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มมีทั้งกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมด้วยตัวเอง และบริหารงานด้วย

Ref. code: 25615724300032KTX

ตัวเองตั้งแต่แรก กลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่เข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมโดยการสนับสนุนโดยบริษัทผู้ค้าที่เป็นผู้ส่งออกข้าวในประเทศไทยเช่นเดียวกับกลุ่มที่ 2 และเปลี่ยนมาเป็นการบริหารงานโดยตัวเอง และกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมโดยการให้คำแนะนำและความช่วยเหลือจากเครือข่ายของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้ที่ได้เข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมแล้ว อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวนี้ทุกกลุ่มรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรองมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมด้วยตัวเอง ได้รับรหัสการเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล (FLO ID) และเป็นผู้ถือใบรับรองการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลด้วยตัวเอง และดำเนินการค้าที่เป็นธรรมโดยการบริหารงานด้วยตัวเองทั้งหมด กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้จึงไม่ได้มีข้อผูกมัดที่จะต้องจำหน่ายข้าวให้กับบริษัทใดบริษัทหนึ่ง แต่มีอิสระในการหาตลาดและจำหน่ายข้าวแฟร์เทรด (กลุ่มองค์กรผู้ผลิตไม่ขอเปิดเผยข้อมูลชื่อบริษัท) นอกจากนี้ สิ่งที่น่าสนใจคือว่า กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้ได้มีการร่วมมือกันจัดตั้งเป็นเครือข่ายกลุ่มเกษตรอินทรีย์และการค้าที่เป็นธรรม 5 จังหวัด ซึ่งทุกปีทางเครือข่ายฯ จะมีการจัดประชุมเพื่อหารือเกี่ยวกับการพัฒนาการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ การพัฒนาตลาดการค้าข้าวที่เป็นธรรม การสนับสนุนให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเข้าสู่ตลาดและการหาตลาดร่วมกัน รวมถึงการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มอื่นที่ประสงค์จะเข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมด้วย (ดูภาพที่ 4.4)

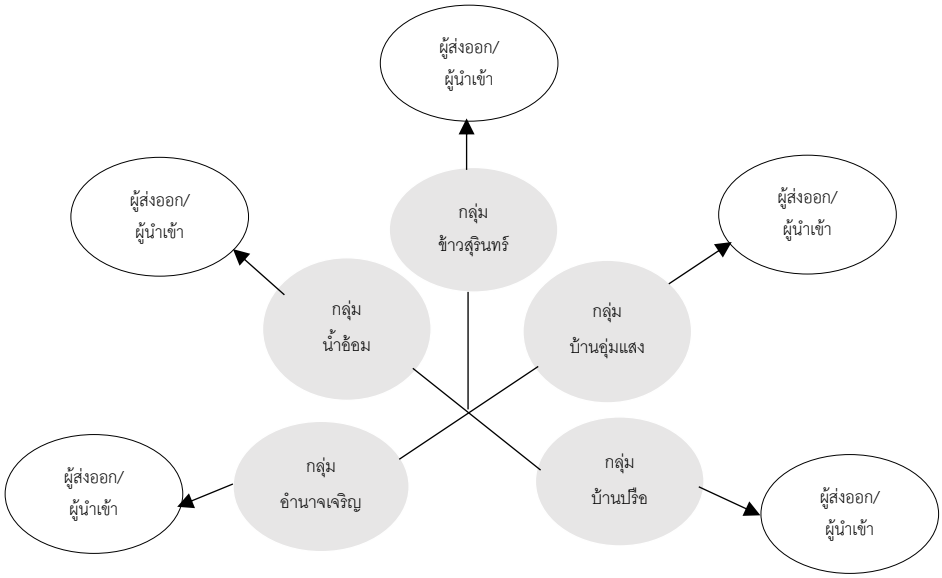

ภาพที่ 4.4 กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวการค้าที่เป็นธรรมในประเทศไทยที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมโดยการบริหารงานด้วยตัวเอง

Ref. code: 25615724300032KTX

จากรูปแบบการบริหารของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในประเทศไทยที่แตกต่างกันข้างต้น จึงมีแนวโน้มว่าขบวนการการค้าที่เป็นธรรมอาจมีผลต่อการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในแต่ละรูปแบบแตกต่างกัน

4.2 ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทยกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร

การศึกษาในส่วนนี้จะเป็นการนำข้อมูลจากกรณีศึกษาขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทยมาสอบทานและยืนยันผลการศึกษาในเชิงหลักการว่าการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้เสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ชาวนารายย่อย โดยข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามจะตั้งคำถามเช่นเดียวกับการศึกษาในเชิงหลักการและเอกสารว่า 1) การค้าที่เป็นธรรมเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาดให้แก่ชาวนารายย่อยหรือไม่ 2) การค้าที่เป็นธรรมเพิ่มอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคาให้แก่ชาวนารายย่อยหรือไม่ และ 3) การค้าที่เป็นธรรมเพิ่มโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นให้แก่ชาวนารายย่อยหรือไม่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 โอกาสการเข้าถึงตลาด

ข้อมูลจากกรณีศึกษายืนยันข้อมูลจากเอกสารว่า การค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเพิ่มโอกาสการเข้าถึงตลาดให้แก่ชาวนารายย่อย เนื่องจาก การเข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรมยังคงมีเงื่อนไขหลายประการซึ่งเป็นอุปสรรคต่อชาวนารายย่อย ตลาดการค้าที่เป็นธรรมมีช่องทางและความสามารถของตลาดน้อย และการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ทางตรงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยมีรายละเอียด คือ

1) อุปสรรคหรือข้อจำกัดในการเข้าสู่ตลาด

แม้ว่าข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จะพบว่า กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมของไทยไม่มีอุปสรรคด้านค่าใช้จ่าย เงื่อนไขและข้อบังคับ และความรู้และภาษาในการเข้าสู่ตลาด (ดูตารางที่ 4.2) ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่แตกต่างจากข้อถกเถียงทางเอกสาร เนื่องจากกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวของไทยมีความสามารถในการจัดการกับอุปสรรคต่างๆได้ แต่การไม่มีอุปสรรคดังกล่าว ก็ไม่ได้หมายความว่าเงื่อนไขของการค้าที่เป็นธรรมช่วยส่งเสริมการเข้าสู่ตลาดให้กับชาวนารายย่อย เนื่องจาก เงื่อนไขของการค้าที่เป็นธรรมที่ถูกถกเถียงว่าเป็นอุปสรรคในเชิงหลักการก็ยังคงดำรงอยู่

Ref. code: 25615724300032KTX

สำหรับประเด็นอุปสรรคด้านค่าใช้จ่ายในการสมัครและตรวจสอบรับรองมาตรฐาน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า ประเด็นดังกล่าวไม่ได้เป็นอุปสรรคสำหรับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตและชาวนารายย่อยในการเข้าสู่ตลาด เนื่องจาก สำหรับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด และกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทยนั้น สหกรณ์กรีนเนท จำกัดและบริษัทส่งออกข้าวของไทยจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด รวมถึงค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ด้วย ในขณะที่ กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมโดยบริหารงานด้วยตัวเอง แม้จะดูเหมือนว่ากลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้อาจจะเผชิญปัญหาหรืออุปสรรคดังกล่าว เนื่องจาก กลุ่มองค์กรผู้ผลิตและสมาชิกต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง แต่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า ประเด็นเรื่องค่าใช้จ่ายกลับไม่เป็นปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตเช่นกัน เนื่องจาก กลุ่มองค์กรผู้ผลิตสามารถนำค่าพรีเมียมแฟร์เทรดไปใช้บริหารจัดการได้ ซึ่งตามหลักการของค่าพรีเมียมแฟร์เทรดนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้สำหรับการลงทุนด้านการพัฒนาการผลิต การพัฒนาธุรกิจ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ผลิตรายย่อยและผู้ใช้แรงงาน รวมถึงการพัฒนาชุมชนของกลุ่มองค์กรผู้ผลิต ดังนั้น การใช้ค่าพรีเมียมแฟร์เทรดสำหรับค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรองมาตรฐานสินค้าการค้าที่เป็นธรรมจึงไม่ขัดกับหลักการ

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์สหกรณ์กรีนเนท จำกัด บริษัทผู้ส่งออกข้าวในประเทศไทย และกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในฐานะที่เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด ในประเด็นที่ว่าค่าใช้จ่ายในการสมัครและค่าตรวจสอบรับรองมาตรฐานเป็นอุปสรรคสำหรับพวกเขาในการเข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรมหรือไม่ พบข้อมูลว่า ประเด็นดังกล่าวไม่ถือเป็นอุปสรรคเช่นกัน โดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด บริษัทผู้ส่งออกข้าวในประเทศไทย และกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวให้ข้อมูลไปในทางเดียวกันว่า ค่าใช้จ่ายดังกล่าวถือว่าเป็นการลงทุนเพื่อแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ที่จะได้รับจากเข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรม

อีกทั้ง จากการสัมภาษณ์สมาชิกชาวนารายย่อยของทุกกลุ่มองค์กรผู้ผลิต เพื่อสอบทวนประเด็นเกี่ยวกับอุปสรรคทางด้านค่าใช้จ่ายต่างๆอีกครั้ง ก็พบข้อมูลที่ยืนยันว่า ประเด็นดังกล่าวไม่เป็นปัญหาและอุปสรรคสำหรับชาวนารายย่อย เนื่องจาก กลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยส่วนใหญ่ก็ไม่ได้เรียกเก็บค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรองจากสมาชิก อย่างไรก็ตาม แม้จะมีข้อน่าสังเกตว่า บางกลุ่มของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมผ่านสหกรณ์กรีนเนท จำกัด และบางกลุ่มของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมผ่านบริษัทผู้ค้า มีการเรียกเก็บค่าสมัครสมาชิกรายปีกับสมาชิกชาวนารายย่อย (ดูตารางที่ 4.3) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สมาชิกชาวนารายย่อยภายใต้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตดังกล่าวน่าจะมีอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาด อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สมาชิกชาวนารายย่อย กลับพบว่า ค่าใช้จ่ายดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นอุปสรรค แต่ถือว่าเป็นการ

Ref. code: 25615724300032KTX

ลงทุนเพื่อแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ที่จะได้รับจากเข้าสู่ตลาดและการค้าสินค้าในระบบการค้าที่เป็นธรรมเช่นกัน

สำหรับประเด็นอุปสรรคทางด้านความยากของเงื่อนไขและข้อบังคับของการค้าที่เป็นธรรม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มองค์กรผู้ผลิตและชาวนารายย่อย ได้ข้อมูลว่า เงื่อนไขข้อบังคับมีเป็นจำนวนมาก แต่ประเด็นดังกล่าวไม่ได้เป็นอุปสรรคสำหรับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตและชาวนารายย่อยในการเข้าสู่ตลาด เนื่องจาก องค์การแฟร์เทรดสากลได้ส่งเจ้าหน้าที่มาให้คำแนะนำเกี่ยวกับข้อปฏิบัติแก่กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวโดยตลอด นอกจากนี้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สมาชิกชาวนารายย่อยของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตทุกกลุ่ม จำนวนร้อยละ 90 ของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด พบว่า ประเด็นดังกล่าวไม่ได้เป็นปัญหาและอุปสรรคเช่นกัน เนื่องจาก กลุ่มองค์กรผู้ผลิตก็ได้จัดหาเจ้าหน้าที่มาให้ข้อมูลความรู้ และจัดฝึกอบรมทุกปี ทำให้ชาวนารายย่อยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเงื่อนไขและข้อบังคับในการปฏิบัติทางการผลิตเป็นอย่างดี

สำหรับประเด็นอุปสรรคทางด้านความรู้และภาษา ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มองค์กรผู้ผลิต พบว่า ประเด็นดังกล่าวไม่ได้เป็นปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องจาก สำหรับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมผ่านสหกรณ์กรีนเนท จำกัด และกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมผ่านบริษัทผู้ค้านั้น สหกรณ์กรีนเนท จำกัด และบริษัทผู้ค้า จะเป็นผู้ประสานงานติดต่อกับเจ้าหน้าที่ขององค์การแฟร์เทรดสากลทั้งหมด โดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด และบริษัทผู้ค้าได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้และทักษะทางภาษามาช่วยในการประสานงานติดต่อกับเจ้าหน้าที่ขององค์การแฟร์เทรดสากลและทำความเข้าใจเกี่ยวกับเงื่อนไขและข้อบังคับในการปฏิบัติต่างๆ หลังจากนั้น สหกรณ์กรีนเนท จำกัด และบริษัทผู้ค้าได้จัดส่งเจ้าหน้าที่มาให้ความช่วยเหลือและฝึกอบรมกลุ่มองค์กรผู้ผลิตให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการค้าที่เป็นธรรม ในขณะที่ กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมด้วยตัวเอง ได้ให้ข้อมูลว่า ประเด็นดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นปัญหาเช่นกัน เนื่องจาก กลุ่มองค์กรผู้ผลิตสามารถจ้างนักแปลและล่ามสำหรับแปลภาษาได้ ในเวลาเดียวกันกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมโดยการบริหารงานด้วยตัวเองได้ร่วมมือกันจัดตั้งเป็นเครือข่ายเกษตรอินทรีย์และการค้าที่เป็นธรรม ซึ่งได้มีการแลกเปลี่ยนหารือเกี่ยวกับข้อมูลและความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์และการค้าที่เป็นธรรมทุกปี ส่งผลให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมด้วยตัวเองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการค้าที่เป็นธรรม

อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตที่น่าสนใจจากข้อมูลการสัมภาษณ์สมาชิกชาวนารายย่อยของทุกกลุ่มองค์กรผู้ผลิต พบว่า จำนวนร้อยละ 90 ของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการค้าที่เป็นธรรมเฉพาะข้อบังคับทางการผลิต ซึ่งเป็นข้อบังคับที่สมาชิกชาวนารายย่อยมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามเพื่อการผลิตสินค้าการค้าที่เป็นธรรมให้ได้ตามมาตรฐานขององค์การแฟร์เทรดสากลเท่านั้น แต่พวกเขาไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการค้าที่เป็นธรรมในภาพกว้างว่าคืออะไร

Ref. code: 25615724300032KTX

โดยสมาชิกชาวนารายย่อยผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่า พวกเขาไม่สามารถอ่านหนังสือได้ นอกเหนือจากข้อบังคับในการผลิตแล้ว ข้อมูลอื่นๆที่รับฟังมาก็ยากเกินกว่าที่จะจำและทำความเข้าใจได้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นี้จึงชี้ให้เห็นว่า แม้ว่ากฎเกณฑ์และเงื่อนไขของการค้าที่เป็นธรรมจะไม่เป็นอุปสรรคต่อกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวและสมาชิกชาวนารายย่อยในการเข้าสู่ตลาด แต่ตัวสมาชิกชาวนารายย่อยเองยังคงเป็นกลุ่มคนที่มีความสามารถจำกัดในการเข้าสู่ตลาด ทำให้การทำงานของระบบการค้าที่เป็นธรรมยังคงไม่อำนวยให้ชาวนารายย่อยสามารถบรรลุถึงเป้าหมายในเรื่องการเข้าสู่ตลาดได้ เพราะฉะนั้น เงื่อนไขของการค้าที่เป็นธรรมจึงแสดงให้เห็นว่าก็ไม่ได้ช่วยสนับสนุนส่งเสริมการเข้าสู่ตลาดให้แก่ชาวนารายย่อยอย่างแท้จริง

ตารางที่ 4.2

ผลสัมภาษณ์เกี่ยวกับอุปสรรคและข้อจำกัดในการเข้าสู่ตลาดของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมของประเทศไทย

รายชื่อกลุ่ม	อุปสรรคด้านค่าใช้จ่าย	อุปสรรคความยากของข้อบังคับ	อุปสรรคทางด้านภาษาและการเข้าถึงความรู้
1. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านสหกรณ์กรีนเนท จำกัด			
1. กลุ่มเกษตรกรทำนานาโส่ จังหวัดยโสธร	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
2. กลุ่มเกษตรกรทำนาบากเรือ จังหวัดยโสธร	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
3. สหกรณ์เกษตรอินทรีย์เลิงนกทาและไทยเจริญจำกัด จังหวัดยโสธร	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
2. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวการค้าที่เป็นธรรมที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านผู้บริษัทค้า			
1. กลุ่มผู้ปลูกผลิตหอมมะลิอินทรีย์ จังหวัดอุบลราชธานี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
2. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเอฟทีเอสเกษตรอินทรีย์และแฟร์เทรดอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
3. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวอินทรีย์และแฟร์เทรดไทย จังหวัดอำนาจเจริญ	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
3. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวการค้าที่เป็นธรรมที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมด้วยตัวเอง			
1. สหกรณ์เกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
2. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนน้ำอ้อม จังหวัดยโสธร	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
3. วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง จังหวัดศรีสะเกษ	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
4. วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านปรือ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
5. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล

ที่มา: ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ปี พ.ศ.2559-2560

Ref. code: 25615724300032KTX

ตารางที่ 4.3

ผลสัมภาษณ์เกี่ยวกับอุปสรรคและข้อจำกัดในการเข้าสู่ตลาดของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมของประเทศไทย

รายชื่อกลุ่ม	ค่าสมัครแรกเข้า (บาท)	ค่าสมัครสมาชิกรายปี (บาท)
1. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านสหกรณ์กรีนเนท จำกัด		
1. กลุ่มเกษตรกรทำนานาโส่ จังหวัดยโสธร	ถือหุ้น	520
2. กลุ่มเกษตรกรทำนาบากเรือ จังหวัดยโสธร	ถือหุ้น	ไม่มีค่าสมัครรายปี
3. สหกรณ์เกษตรอินทรีย์เลิงนกทาและไทยเจริญจำกัด จังหวัดยโสธร	ถือหุ้น และค่าแรกเข้า 1,000	ไม่มีค่าสมัครรายปี
2. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวการค้าที่เป็นธรรมที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านผู้บริษัทค้า		
1. กลุ่มผู้ปลูกผลิตหอมมะลิอินทรีย์ จังหวัดอุบลราชธานี	ถือหุ้น และมีค่าแรกเข้า 50	ไม่มีค่าสมัครรายปี
2. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเอฟทีเอสเกษตรอินทรีย์และแฟร์เทรดอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ	ถือหุ้น มีค่าแรกเข้า 300	100
3. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวอินทรีย์และแฟร์เทรดไทย จังหวัดอำนาจเจริญ	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
3. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวการค้าที่เป็นธรรมที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมด้วยตัวเอง		
1. สหกรณ์เกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์	ถือหุ้น	ไม่มีค่าสมัครรายปี
2. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนน้ำอ้อม จังหวัดยโสธร	ถือหุ้น และมีค่าแรกเข้า 50	ไม่มีค่าสมัครรายปี
3. วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง จังหวัดศรีสะเกษ	ถือหุ้น	ไม่มีค่าสมัครรายปี
4. วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านปรือ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
5. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล

ที่มา: ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ปี พ.ศ.2559-2560

2) ความหลากหลายของช่องทางการค้า

สำหรับประเด็นความหลากหลายของช่องทางการค้า ข้อมูลทางเอกสาร พบว่า การค้าที่เป็นธรรมมีช่องทางการค้าน้อยและจำกัด ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ก็เป็นไปในทางเดียวกันกับข้อมูลจากเอกสาร กล่าวคือ กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวจำเป็นต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขขององค์การแฟร์เทรดสากลในเรื่องของการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แฟร์เทรดให้กับกลุ่มผู้ค้าแฟร์เทรดที่เป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากลเท่านั้น ซึ่งถือเป็นการจำกัดช่องทางการค้าของชาวนารายย่อย

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สมาชิกชาวนารายย่อย จำนวนร้อยละ 90 ของผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่า แม้ว่าขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจะให้โอกาสในการเข้าและออกจากตลาดอย่างเสรีเช่นเดียวกับการค้าในระบบปกติ และเมื่อเข้าตลาดมาแล้วชาวนารายย่อยก็ยังคงตัดสินใจ

Ref. code: 25615724300032KTX

เลือกได้ว่าแต่ละปีจะจำหน่ายสินค้าในช่องทางของการค้าที่เป็นธรรมหรือจำหน่ายสินค้าช่องทางการค้าของระบบการค้าปกติ อันส่งผลให้ชาวนารายย่อยมีช่องทางการตลาดเพิ่มขึ้น แต่การมีจำนวนของช่องทางการตลาดที่เพิ่มขึ้นนี้ไม่ได้หมายความว่าชาวนารายย่อยจะสามารถจำหน่ายสินค้าได้เพิ่มขึ้น เนื่องจาก การเพิ่มขึ้นและลดลงของการค้าขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตที่จะทำการค้า ไม่ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนตลาด ตราบที่ปัจจัยการผลิตของชาวนารายย่อยไม่ได้เพิ่มขึ้น ผลผลิตของชาวนารายย่อยก็ไม่ได้เพิ่มขึ้น ดังนั้น ความคาดหวังว่าชาวนารายย่อยจะสามารถจำหน่ายข้าวได้เพิ่มหรือทำการค้าได้เพิ่มขึ้นจึงเป็นไปได้ยาก นอกจากนี้ ชาวนารายย่อยได้ให้ข้อมูลว่าปัจจัยที่ถือว่าเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นและลดลงของการค้าของพวกเขาในแต่ละปี คือ การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิตของข้าว

นอกจากนั้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ยังพบว่า แม้ว่าขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจะให้โอกาสแก่ชาวนารายย่อยสามารถเลือกได้ว่าจะจำหน่ายผลผลิตข้าวให้กับช่องทางตลาดการค้าที่เป็นธรรมหรือช่องทางตลาดปกติ แต่ในกรณีที่กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวจำหน่ายข้าวแฟร์เทรดให้กับกลุ่มผู้ค้าอื่นที่ไม่ใช่แฟร์เทรด หรือขายให้กับผู้ค้าในระบบการค้าปกติ ผู้ผลิตข้าวจะไม่สามารถรับประโยชน์จากเงื่อนไขราคาขั้นต่ำหรือค่าพรีเมียมแฟร์เทรดได้ ถึงแม้ว่าข้าวแฟร์เทรดของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตและสมาชิกชาวนารายย่อยจะมีตรารับรองการค้าที่เป็นธรรมแล้วก็ตาม ในขณะเดียวกันสำหรับกลุ่มผู้ค้าแฟร์เทรดด้วยกันเอง แต่ไม่ใช่สมาชิกองค์การแฟร์เทรดสากล กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวก็ไม่สามารถจำหน่ายข้าวให้ได้เช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้น สำหรับสมาชิกชาวนารายย่อยของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตก็สามารถจำหน่ายข้าวแฟร์เทรดให้ได้เฉพาะกับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ตนเป็นสมาชิกเท่านั้น ไม่สามารถจำหน่ายข้าวแฟร์เทรดให้กับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวแฟร์เทรดกลุ่มอื่นได้ ในกรณีที่กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวรายย่อยและสมาชิกชาวนาไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวรายย่อยและสมาชิกชาวนาก็จะไม่ได้รับราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดและค่าพรีเมียมแฟร์เทรด โดยกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า สาเหตุที่สมาชิกชาวนารายย่อยสามารถจำหน่ายข้าวให้กับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่ตนเป็นสมาชิกเท่านั้น ไม่สามารถจำหน่ายข้าวแฟร์เทรดให้กับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวแฟร์เทรดกลุ่มอื่นได้ เป็นเพราะว่า การผลิตข้าวอินทรีย์ของแต่ละกลุ่มมีกระบวนการและมาตรฐานการผลิตที่แตกต่างกัน รวมทั้งกลุ่มองค์กรผู้ผลิตมีคู่ค้าต่างประเทศที่รับซื้อข้าวจากประเทศที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้น กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวจะไม่รับซื้อข้าวอินทรีย์และข้าวแฟร์เทรดจากชาวนารายย่อยของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตอื่น เนื่องจาก กลัวว่าอาจมีปัญหาในการส่งออกข้าว ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมมีข้อจำกัดในการเพิ่มช่องทางการตลาดและการค้าของชาวนารายย่อยและกลุ่มองค์กรผู้ผลิต

Ref. code: 25615724300032KTX

นอกจากนี้ ผู้ศึกษายังพบข้อน่าสังเกตว่า รูปแบบการบริหารของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในประเทศไทยที่แตกต่างกันก็อาจมีผลต่อการเพิ่มช่องทางการตลาดของชาวนารายย่อยและกลุ่มองค์กรผู้ผลิตด้วย โดยกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าข้าวที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด และกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าข้าวที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทย ซึ่งมีข้อผูกมัดว่ากลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวจะต้องจำหน่ายข้าวแฟร์เทรดให้กับสหกรณ์กรีนเนท จำกัด และบริษัทส่งออกข้าวซึ่งเป็นบริษัทที่ทำหน้าดูแลกลุ่มเท่านั้น ไม่สามารถจำหน่ายข้าวให้กับบริษัทผู้ค้ารายอื่นได้ ข้อผูกมัดดังกล่าวนี้ถือเป็นการจำกัดช่องทางการตลาดของชาวนารายย่อยและกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่จะมีโอกาสที่จะรู้จักและทำตลาดกับบริษัทผู้ค้าแฟร์เทรดที่เป็นสมาชิกกับองค์การแฟร์เทรดสากลรายอื่น ในขณะที่ กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมโดยการบริหารงานด้วยตัวเองไม่ได้มีข้อผูกมัดว่าจะต้องจำหน่ายข้าวแฟร์เทรดให้กับบริษัทใดบริษัทหนึ่ง แต่มีอิสระในการหาตลาดด้วยตัวเอง ดังนั้น กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมโดยการบริหารงานด้วยตัวเองจึงมีแนวโน้มว่าน่าจะมีช่องทางการค้าในตลาดการค้าที่เป็นธรรมที่หลากหลายมากกว่ากลุ่มองค์กรผู้ผลิตรูปแบบอื่น (ดูตารางที่ 4.4) นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลสัดส่วนสมาชิกชาวนารายย่อยของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่จำหน่ายข้าวแฟร์เทรด พื้นที่การผลิตข้าว และปริมาณของข้าวแฟร์เทรดที่ถูกจำหน่ายของแต่ละกลุ่มองค์กรผู้ผลิต พบว่า กลุ่มองค์กรผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมโดยบริหารงานด้วยตนเอง มีสัดส่วนสมาชิกชาวนาที่เข้าถึงตลาดการค้าที่เป็นธรรมได้มากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในรูปแบบอื่นที่มีสมาชิกชาวนาของกลุ่มแค่บางส่วนที่สามารถจำหน่ายข้าวในระบบการค้าที่เป็นธรรมได้ ผลผลิตของสมาชิกชาวนาของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้สามารถถูกจำหน่ายในระบบการค้าที่เป็นธรรมได้เกือบทั้งหมด และกลุ่มองค์กรผู้ผลิตกลุ่มนี้ดูเหมือนว่าจะมีส่วนแบ่งทางการตลาดของข้าวแฟร์เทรดที่ถูกจำหน่ายในระบบการค้าที่เป็นธรรมมากที่สุดด้วย ทั้งยังมีข้อน่าสังเกตอีกว่า คำอธิบายของสหกรณ์กรีนเนท จำกัด เกี่ยวกับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าข้าวที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด ซึ่งกล่าวว่าการรวมตัวกันของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตเป็นกลุ่มขนาดใหญ่จะสามารถช่วยให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตสามารถจำหน่ายสินค้าได้ในปริมาณมาก และช่วยให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตเข้าถึงตลาดขนาดใหญ่ได้มากขึ้น รวมถึงมีอำนาจในการต่อรองทางการค้าที่มากขึ้นนั้น ขัดกับผลการศึกษาที่พบว่า กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าข้าวที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด มีสัดส่วนของสมาชิกชาวนารายย่อยที่เข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรมได้เพียงบางส่วน มีผลผลิตแค่บางส่วนเท่านั้นที่สามารถถูกจำหน่ายในระบบการค้าที่เป็นธรรมได้ และส่วนแบ่งทางการตลาดของสินค้าการค้าที่เป็นธรรมที่ถูกจำหน่ายมีปริมาณน้อยกว่าของกลุ่มองค์กรผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าข้าวที่เป็นธรรมโดยบริหารงานด้วยตนเอง (ดูตารางที่ 4.5)

Ref. code: 25615724300032KTX

ตารางที่ 4.4

ผลสัมภาษณ์เกี่ยวกับความหลากหลายของช่องทางการค้าสินค้าการค้าที่เป็นธรรมของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมของประเทศไทย

รายชื่อกลุ่ม	**ความหลากหลายของช่องทางการค้า**	
	ช่องทางการจำหน่ายของสมาชิกชาวนา	**ช่องทางการจำหน่ายของกลุ่มองค์กรผู้ผลิต**
1. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด		
1. กลุ่มเกษตรกรทำนานาโส่ จังหวัดยโสธร	ขายให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตเท่านั้น	ขายให้สหกรณ์กรีนเนท จำกัดเท่านั้น
2. กลุ่มเกษตรกรทำนาบากเรือ จังหวัดยโสธร	ขายให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตเท่านั้น	ขายให้สหกรณ์กรีนเนท จำกัด เท่านั้น
3. สหกรณ์เกษตรอินทรีย์เลิงนกทาและไทยเจริญ จำกัด จังหวัดยโสธร	ขายให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตเท่านั้น	ขายให้สหกรณ์กรีนเนท จำกัด เท่านั้น
2. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทย		
1. กลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ จังหวัดอุบลราชธานี	ขายให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตเท่านั้น	ขายให้กับบริษัทส่งออกข้าวที่สนับสนุนตนเท่านั้น
2. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเอฟทีเอสเกษตรอินทรีย์และแฟร์เทรดอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ	ขายให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตเท่านั้น	ขายให้กับบริษัทส่งออกข้าวที่สนับสนุนตนเท่านั้น
3. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวอินทรีย์และแฟร์เทรดไทย จังหวัดอำนาจเจริญ	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
3. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมโดยการบริหารงานด้วยตนเอง		
1. สหกรณ์เกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์	ขายให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตเท่านั้น	มีอิสระในการเลือกว่าจะขายให้กับบริษัทผู้ค้าที่เป็นสมาชิกองค์การแฟร์เทรดสากลรายใดก็ได้
2. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนน้ำอ้อม จังหวัดยโสธร	ขายให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตเท่านั้น	มีอิสระในการเลือกว่าจะขายให้กับบริษัทผู้ค้าที่เป็นสมาชิกองค์การแฟร์เทรดสากลรายใดก็ได้
3. วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง จังหวัดศรีสะเกษ	ขายให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตเท่านั้น	มีอิสระในการเลือกว่าจะขายให้กับบริษัทผู้ค้าที่เป็นสมาชิกองค์การแฟร์เทรดสากลรายใดก็ได้
4. วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านปรือ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์	ขายให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตเท่านั้น	มีอิสระในการเลือกว่าจะขายให้กับบริษัทผู้ค้าที่เป็นสมาชิกองค์การแฟร์เทรดสากลรายใดก็ได้
5. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ	ขายให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตเท่านั้น	มีอิสระในการเลือกว่าจะขายให้กับบริษัทผู้ค้าที่เป็นสมาชิกองค์การแฟร์เทรดสากลรายใดก็ได้

ที่มา: ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ปี พ.ศ.2559-2560

Ref. code: 25615724300032KTX

ตารางที่ 4.5

ข้อมูลการผลิตและการจำหน่ายข้าวของของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมของประเทศไทย

รายชื่อกลุ่ม	จำนวนสมาชิกทั้งหมด (ราย)	จำนวนสมาชิกที่เป็นแฟร์เทรด (ราย)	พื้นที่การผลิตข้าวทั้งหมด (ไร่)	พื้นที่การผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ (ไร่)	ผลผลิตข้าวโดยรวม (ตัน/ปี)	ผลผลิตข้าวเปลือกหอมมะลิอินทรีย์ (ตัน/ปี)	ปริมาณข้าวเปลือกหอมมะลิอินทรีย์ ที่จำหน่ายในช่องแฟร์เทรด (ตัน/ปี)
1. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวการค้าที่เป็นธรรมที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด							
1. กลุ่มเกษตรกรทำนานาโส่ จังหวัดยโสธร	1,316	287	16,000	6,000	2,600	600	500
2. กลุ่มเกษตรกรทำนาบากเรือ จังหวัดยโสธร	111	111	2,500	1,900	ไม่มีข้อมูล	400	400
3. สหกรณ์เกษตรอินทรีย์เลิงนกทาและไทยเจริญจำกัด จังหวัดยโสธร	165	135	3,294.67	2,366.92	ไม่มีข้อมูล	714.76	129.65
2. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวการค้าที่เป็นธรรมที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทย							
1. กลุ่มผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ จังหวัดอุบลราชธานี	775	775	15,714.04	12,256.27	5,440	4,542	704
2. กลุ่มผู้ผลิตอินทรีย์และแฟร์เทรดเอฟทีเอส จังหวัดอำนาจเจริญ	604	524	18,000	13,350	5,524	4,500	620
3. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวอินทรีย์และแฟร์เทรดไทย จังหวัดอำนาจเจริญ	775	775	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
3. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวการค้าที่เป็นธรรมที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมโดยการบริหารงานด้วยตัวเอง							
1. สหกรณ์เกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์	460	460	3,500	1,700	1200	600	200
2. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนน้ำอ้อม จังหวัดยโสธร	1,000	930	22,000	19,000	8,000	5,000	4,000
3. ศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง จังหวัดศรีสะเกษ	1,258	1,121	20,716	20,716	10,358	10,358	10,358
4. วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านปรือ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์	308	308	3,000-4,000	ยังไม่เป็นอินทรีย์	7,000	ยังไม่เป็นอินทรีย์	ไม่มี ขายเฉพาะข้าวเคมี จำนวน 24 ตัน
5. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ	425	425	11,017	ไม่มีข้อมูล	4,440	2,000	30

ที่มา ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ระหว่างปี พ.ศ.2559-2560

Ref. code: 25615724300032KTX

สำหรับคำถามที่ว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมมีเงื่อนไขทางการค้าที่ประกันความมั่นคงทางการตลาดหรือไม่ กล่าวคือ กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวรายย่อยได้มีการประกันการรับซื้อผลผลิตจากสมาชิกชาวนารายย่อยหรือไม่ และบริษัทผู้ค้าได้มีการทำสัญญาประกันการรับซื้อสินค้าจากกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวรายย่อยหรือไม่ จากการสัมภาษณ์พบว่า บริษัทผู้ค้าไม่ได้ทำสัญญาประกันการรับซื้อสินค้ากับกลุ่มองค์กรผู้ผลิต รวมถึงบริษัทผู้ค้ากับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวยังทำสัญญาซื้อขายข้าวกันปีต่อปี ไม่ได้ทำสัญญาซื้อขายในระยะยาว ดังนั้น กลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยจึงไม่สามารถประกันการรับซื้อผลผลิตจากสมาชิกชาวนารายย่อยได้ เพียงแต่ว่าที่ผ่านมาทุกกลุ่มองค์กรผู้ผลิตไม่เคยปฏิเสธการรับซื้อผลผลิตจากสมาชิกชาวนารายย่อยเท่านั้นเอง จึงทำให้ดูเหมือนว่าชาวนารายย่อยมีหลักประกัน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นี้ จึงพาไปสู่การตั้งคำถามต่อแนวคิดของขบวนการการค้าที่เป็นธรรมที่กล่าวว่า ตลาดของขบวนการการค้าที่เป็นธรรมเป็นตลาดเฉพาะ ดังนั้น จึงเป็นการเพิ่มโอกาสแก่ผู้ผลิต แต่ในทางกลับกัน ตลาดเฉพาะ อาจหมายถึง ตลาดที่จำกัดด้วย ซึ่งแปลว่าเป็นการลดความหลากหลายของช่องทางการค้าของผู้ผลิต อย่างไรก็ตาม แม้ว่าตลาดการค้าที่เป็นธรรมจะมีช่องทางการตลาดที่จำกัด และสมาชิกยังคงมีโอกาสที่จะออกจากตลาดได้อย่างเสรี แต่สมาชิกชาวนารายย่อยให้ข้อมูลว่า พวกเขายังคงเลือกที่จะเข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรม และเมื่อพวกเขาเข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรมแล้ว พวกเขาก็เลือกที่จะขายผลผลิตจำนวนทั้งหมดในช่องทางการตลาดของการค้าที่เป็นธรรม เนื่องจาก เงื่อนไขทางด้านราคาของการค้าที่เป็นธรรมให้ประโยชน์มากกว่าช่องทางของการค้าปกติ กล่าวคือ พวกเขาได้รับราคาข้าวที่สูงกว่า และได้รับค่าพรีเมียมแฟร์เทรดจากการจำหน่ายข้าวเพื่อใช้ในการพัฒนาการผลิตด้วย

3) การเชื่อมความสัมพันธ์ทางตรงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค

สำหรับประเด็นการเชื่อมความสัมพันธ์ทางตรงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคในทางหลักการ ข้อมูลจากเอกสารขององค์การแฟร์เทรดสากล พบว่า กระบวนการทางการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลไม่ได้ให้โอกาสการเข้าสู่ตลาดในลักษณะที่เชื่อมความสัมพันธ์ทางตรงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค อันเป็นการช่วยลดจำนวนคนกลางทางการค้า และทำให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคเป็นแกนกลางของการตัดสินใจทางการค้า และมีโอกาสที่จะจำหน่ายสินค้าได้เพิ่มขึ้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ให้ผลไปในทางเดียวกันกับข้อมูลจากเอกสาร กล่าวคือ ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทยไม่ได้ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวและกลุ่มผู้บริโภคข้าวในต่างประเทศเช่นกัน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมของประเทศไทยทุกกลุ่ม ให้ข้อมูลว่า ในปัจจุบัน กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวไม่ได้มีโอกาสรู้จักและติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มผู้บริโภคข้าวในประเทศ เนื่องจาก กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวจำหน่ายข้าวแฟร์เทรดผ่านบริษัทผู้ค้า

Ref. code: 25615724300032KTX

ที่เป็นผู้ส่งออกข้าวในประเทศไทย และบริษัทนำเข้าข้าวในยุโรป (ทุกกลุ่มองค์กรผู้ผลิตไม่สามารถเปิดเผยข้อมูลทางด้านการค้าได้ว่าจำหน่ายให้กับบริษัทใด และจำนวนกี่บริษัท) นอกจากนี้ ดังที่อธิบายในส่วนที่แล้วว่า สำหรับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าข้าวที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด และกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าข้าวที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทย ซึ่งมีข้อผูกมัดว่ากลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวจะต้องจำหน่ายข้าวแฟร์เทรดให้กับสหกรณ์กรีนเนท จำกัด และบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทยซึ่งเป็นบริษัทที่ทำหน้าดูแลกลุ่มเท่านั้น และเมื่อสหกรณ์กรีนเนท จำกัด และบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทยรับซื้อข้าวจากกลุ่มองค์กรผู้ผลิตมาแล้ว จึงจะทำหน้าที่จำหน่ายข้าวไปยังบริษัทผู้นำเข้าต่างประเทศอีกต่อหนึ่ง อย่างไรก็ตาม มีข้อน่าสังเกตว่า สำหรับกลุ่มกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าข้าวที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด ซึ่งเป็นกลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่ไม่ได้รับรหัสการเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล (FLO ID) เนื่องจาก สหกรณ์กรีนเนท จำกัด เป็นผู้ถือรหัสและใบรับรองแทนนั้น กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้จึงไม่ได้มีโอกาสรู้จักและติดต่อสัมพันธ์กับบริษัทผู้ค้าต่างประเทศเลย รวมทั้งกลุ่มองค์กรผู้ผลิตไม่ทราบข้อมูลด้วยว่าสหกรณ์กรีนเนท จำกัด จำหน่ายข้าวให้กับบริษัทใดบ้างและจำนวนเท่าใด ในเวลาเดียวกัน กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้ไม่มีข้อมูลถูกระบุอยู่ในเว็บไซต์ขององค์การแฟร์เทรดสากลด้วย อันเป็นผลให้บริษัทผู้ค้าหรือกลุ่มผู้บริโภคจากต่างประเทศก็แทบจะไม่มีช่องทางและโอกาสที่จะได้รู้จักกับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้ด้วย ในขณะที่กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าข้าวที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทย แม้ว่ากลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้จะมีเงื่อนไขข้อผูกมัดว่าจะต้องจำหน่ายข้าวให้กับบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทยซึ่งเป็นบริษัทที่ดูแลตนเท่านั้นเช่นกัน แต่ดังที่อธิบายในข้อที่ 4.1 ว่าด้วยกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ได้รับความช่วยเหลือจากบริษัทผู้ส่งออกข้าวมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่ม และ/หรือบริษัทผู้ส่งออกข้าวเป็นผู้จัดตั้งกลุ่ม ซึ่งคณะกรรมการบริหารของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้และบริษัทส่งออกข้าวเป็นคณะกรรมการบริหารชุดเดียวกัน หรือมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ดังนั้น กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้จึงเป็นเสมือนองค์กรภายใต้บริษัทผู้ส่งออกข้าว กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้จึงได้มีโอกาสรู้จักและติดต่อสัมพันธ์กับบริษัทผู้ค้าในต่างประเทศและทราบว่าบริษัทส่งออกข้าวได้จำหน่ายและส่งออกข้าวของตนให้กับบริษัทใดบ้าง และจำนวนเท่าใดบ้าง นอกจากนี้ กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้ยังได้รับรหัสของการเป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากล เพราะฉะนั้น กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้ยังมีข้อมูลที่ถูกระบุไว้ในเว็บไซต์ขององค์การแฟร์เทรดสากล ซึ่งส่งผลให้บริษัทและกลุ่มผู้บริโภคในต่างประเทศยังคงมีช่องทางและโอกาสที่จะรู้จักกับกลุ่มองค์กรผู้ผลิต ในขณะที่ สำหรับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมโดยการบริหารงานด้วยตัวเอง แม้ว่ากลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้ดูเหมือนว่าน่าจะเป็นกลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์ทางตรงกับผู้บริโภคในระบบการค้าที่เป็นธรรมมากที่สุด เนื่องจากมีอิสระใน

Ref. code: 25615724300032KTX

การบริหารงานโดยตัวเอง แต่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ กลับพบว่า กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้ก็ไม่ได้จำหน่ายข้าวให้กับกลุ่มผู้บริโภคในยุโรปโดยตรงเช่นกัน แต่จำหน่ายข้าวผ่านบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทยซึ่งเป็นสมาชิกองค์การแฟร์เทรดสากลและบริษัทนำเข้าข้าวในต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การที่กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้เป็นถือรหัสสมาชิกและใบรับรองการค้าที่เป็นธรรมด้วยตัวเอง รวมทั้งมีอิสระในหาตลาดด้วยตัวเองมากที่สุด ก็ส่งผลให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะได้มีโอกาสรู้จักและติดต่อสัมพันธ์กับบริษัทผู้ค้าและกลุ่มผู้บริโภคในต่างประเทศมากที่สุดเช่นกัน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นี้ได้แสดงให้เห็นว่า ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทยไม่ได้ช่วยสร้างความเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตในประเทศไทยและผู้บริโภคต่างประเทศ ซึ่งจะช่วยลดจำนวนคนกลางทางการค้า และการเพิ่มโอกาสในการจำหน่ายสินค้า นอกจากนี้ รูปแบบการบริหารของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่แตกต่างกัน ยังส่งผลให้แต่ละกลุ่มองค์กรผู้ผลิตมีวิธีการค้าข้าวที่แตกต่างกัน ซึ่งวิธีการค้าข้าวที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มมีผลต่อความเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตในประเทศไทยกับผู้ค้าในต่างประเทศแตกต่างกันด้วย (ดูตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6

ผลสัมภาษณ์เกี่ยวกับโอกาสในการรู้จักและติดต่อสัมพันธ์กับบริษัทผู้ค้าและผู้บริโภคในต่างประเทศของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมของประเทศไทย

รายชื่อกลุ่ม	โอกาสในการรู้จักและติดต่อสัมพันธ์กับบริษัทผู้ค้าต่างประเทศ	โอกาสในการรู้จักและติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มผู้บริโภคต่างประเทศ
1. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านสหกรณ์กรีนเนท จำกัด		
1. กลุ่มเกษตรกรทำนานาโส่ จังหวัดยโสธร	ไม่มีโอกาส	ไม่มีโอกาส
2. กลุ่มเกษตรกรทำนาบากเรือ จังหวัดยโสธร	ไม่มีโอกาส	ไม่มีโอกาส
3. สหกรณ์เกษตรอินทรีย์เลิงนกทาและไทยเจริญจำกัด จังหวัดยโสธร	ไม่มีโอกาส	ไม่มีโอกาส
2. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านบริษัทผู้ค้า		
1. กลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ จังหวัดอุบลราชธานี	มีโอกาส	ไม่มีโอกาส
2. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเอฟทีเอสเกษตรอินทรีย์และแฟร์เทรดอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ	มีโอกาส	ไม่มีโอกาส
3. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวอินทรีย์และแฟร์เทรดไทย จังหวัดอำนาจเจริญ	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
3. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมด้วยตนเอง		
1. สหกรณ์เกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์	มีโอกาส	ไม่มีโอกาส
2. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนน้ำอ้อม จังหวัดยโสธร	มีโอกาส	ไม่มีโอกาส
3. วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง จังหวัดศรีสะเกษ	มีโอกาส	ไม่มีโอกาส
4. วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านปรือ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
5. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล

ที่มา: ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ปี พ.ศ.2559-2560

Ref. code: 25615724300032KTX

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องโอกาสในการเข้าถึงตลาดการค้าที่เป็นธรรม ช่วยทำให้สรุปได้ว่าขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมอาจเป็นช่องทางการตลาดทางเลือกที่ช่วยกระจายความเสี่ยงจากระบบตลาดปกติ แต่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมดังกล่าวก็ไม่ได้ช่วยประกันความเสี่ยงและกระจายผลประโยชน์ให้กับชาวนารายย่อย เนื่องจาก ช่องทางการตลาดของขบวนการการค้าที่เป็นธรรมนั้นไม่ได้ประกันการรับซื้อสินค้าจากชาวนารายย่อย ในเวลาเดียวกัน ช่องทางตลาดก็มีน้อยและจำกัด และช่องทางการตลาดเหล่านี้ไม่ได้ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค รวมทั้งไม่ได้ช่วยทำให้เกิดการทำการค้าเพิ่มขึ้นด้วย ดังนั้น จึงถือว่าขบวนการการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเพิ่มโอกาสให้แก่ผู้ผลิตในเรื่องของการเข้าถึงตลาดได้

4.2.2 อำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา

ข้อมูลจากกรณีศึกษายืนยันข้อมูลจากเอกสารว่า การค้าที่เป็นธรรมไม่ช่วยเพิ่มอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคาให้กับชาวนารายย่อย เนื่องจาก การค้าที่เป็นธรรมไม่ได้อนุญาตให้ชาวนารายย่อยมีส่วนร่วมในการกำหนดราคา และไม่ได้ช่วยทำให้ชาวนารายย่อยมีข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับตลาดและราคาเพิ่มขึ้น โดยมีรายละเอียดคือ

1) การมีส่วนร่วมในการกำหนดราคา

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดและค่าพรีเมียมแฟร์เทรดถูกกำหนดโดยองค์การแฟร์เทรดสากล ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากเอกสาร กล่าวคือ องค์การแฟร์เทรดสากลกำหนดราคาขั้นต่ำโดยการคำนวณราคาขั้นต่ำจากผลการสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ประมาณ 3-5 คน ซึ่งเป็นข้อมูลได้จากคนจำนวนน้อย อันส่งผลให้ข้อมูลที่ได้อาจไม่ได้สะท้อนมูลค่าของต้นทุนการผลิตจริง ข้อมูลในส่วนนี้จึงแสดงให้เห็นว่า กลุ่มองค์กรผู้ผลิตและสมาชิกชาวนารายย่อยไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดอย่างแท้จริง โดยในปัจจุบันองค์การแฟร์เทรดสากลได้กำหนดราคาหน้าฟาร์มขั้นต่ำของข้าวเปลือกหอมมะลิทั่วไปไว้ที่กิโลกรัมละ 14.36 บาท และกำหนดราคาหน้าฟาร์มขั้นต่ำข้าวเปลือกหอมมะลิอินทรีย์ไว้ที่กิโลกรัมละ 15.66 บาท (ดูตารางที่ 4.7) รวมถึงค่าพรีเมียมแฟร์เทรดข้าวทุกประเภทยังคงกำหนดราคาไว้ที่ตันละ 870 บาท (ดูตารางที่ 4.8) อย่างไรก็ตาม ข้อน่าสังเกตคือ แม้ว่าองค์กรแฟร์เทรดสากลจะแจ้งว่าราคาขั้นต่ำที่ถูกกำหนดอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ดังนั้น ผู้ผลิตและผู้ค้าที่เป็นสมาชิกขององค์กรจำเป็นต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ แต่จากการสำรวจข้อมูลราคาหน้าฟาร์มขั้นต่ำแฟร์เทรดของข้าวเปลือกในประเทศไทยในปัจจุบัน พบว่า องค์กรแฟร์เทรดสากลไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนราคาขั้นต่ำเลยนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2012 ซึ่งเป็นราคาที่ถูกปรับเพื่อตอบสนองตามราคาตามประกาศรับจำนำข้าวของรัฐบาลในราคาตันละ 15,000 บาท (หรือกิโลกรัมละ 15 บาท) อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวนารายย่อย พบว่า ราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดของข้าวเปลือกในปัจจุบันยังคงเป็นราคาที่สูงกว่าราคาตลาดที่พวกเขาได้รับ เนื่องจาก ในตลาดข้าวปัจจุบัน ราคาข้าวหอมมะลิ

Ref. code: 25615724300032KTX

อินทรีย์เท่ากับราคาข้าวหอมมะลิเคมีทั่วไป คือ กิโลกรัมละ 8-10 บาทเท่านั้น เพราะโรงสีและคนกลางไม่ได้รับซื้อและขายข้าวอินทรีย์ ดังนั้น ไม่ว่าชาวนาจะผลิตข้าวด้วยวิธีการใด ราคาข้าวจะใช้เกณฑ์เดียวกันคือ ตามราคาข้าวทั่วไปของตลาด และตามระดับคุณภาพและความชื้นของข้าว ไม่ใช่วิธีการผลิต (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ณ ปี ค.ศ. 2016)

สำหรับประเด็นที่ว่าราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดเป็นราคาที่ครอบคลุมต้นทุนการผลิตหรือไม่นั้น ผลการสัมภาษณ์พบว่า ราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดยังไม่สามารถประเมินได้ว่าเป็นราคาที่ครอบคลุมต้นทุนการผลิตจริง เนื่องจาก ประการแรก องค์การแฟร์เทรดสากลคำนวณต้นทุนการผลิตจากผลการสัมภาษณ์ข้อมูลที่ได้มาจากตัวแทนชาวนาจำนวนน้อย ซึ่งข้อมูลต้นทุนการผลิตดังกล่าวอาจจะไม่ได้สะท้อนต้นทุนการผลิตที่แท้จริงทั้งหมด ประการที่สอง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ชาวนารายย่อยเกี่ยวกับต้นทุนการผลิต พบว่า ต้นทุนการผลิตข้าวของชาวนารายย่อยของแต่ละคนแต่ละครัวเรือน หรือแต่ละกลุ่มองค์กรผู้ผลิตนั้นมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่เพาะปลูก ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่เพาะปลูก ขนาดของพื้นที่ในการเพาะปลูก จำนวนแรงงานในครัวเรือน อายุของชาวนา และจำนวนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่แล้ว เช่น จำนวนเครื่องจักรกลการผลิตและจำนวนวัวและควาย เป็นต้น ประการที่สาม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ต้นทุนการผลิตข้าวในระบบแฟร์เทรดทั้งหมดเปรียบเทียบกับรายได้จากการขายข้าวในระบบแฟร์เทรด พบว่า ชาวนารายย่อยผู้ให้สัมภาษณ์จำนวนร้อยละ 85 ได้รับกำไรจากการข้าวในระบบแฟร์เทรด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดน่าจะเป็นราคาที่ครอบคลุมต้นทุนการผลิต แต่ก็มีข้อน่าสังเกตว่า เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของรายการต้นทุนการผลิตที่ชาวนารายย่อยให้สัมภาษณ์เพื่อใช้สำหรับคำนวณรายได้แล้วกลับพบว่า สมาชิกชาวนารายย่อยส่วนใหญ่คำนวณต้นทุนการผลิตจากเฉพาะต้นทุนชัดแจ้ง (explicit costs) ซึ่งเป็นต้นทุนที่ชาวนารายย่อยได้จ่ายเป็นตัวเงินไปจริงเท่านั้น เช่น ค่าเมล็ดพันธุ์ที่ชาวนาซื้อมา ค่าปุ๋ยที่ชาวนาซื้อมา และค่าจ้างแรงงานจากภายนอก อันได้แก่ ค่าจ้างเตรียมดิน และค่าจ้างเก็บเกี่ยว เป็นต้น ส่วนต้นทุนแฝง (implicit costs) ซึ่งเป็นต้นทุนการผลิตที่เกิดจากการใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตัวเอง เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ที่ชาวนาผลิตเองจากมูลสัตว์ที่เลี้ยงไว้ เมล็ดพันธุ์ข้าวที่เก็บได้จากไร่นาตัวเอง ค่าเสื่อมของวัสดุอุปกรณ์การเกษตรและเครื่องจักรกลทางการเกษตรที่ตัวเองเป็นเจ้าของ ค่าคมนาคมขนส่งโดยการใช้รถของตัวเองนั้น รวมถึงค่าแรงงานของสมาชิกในครัวเรือนตัวเองนั้น ชาวนารายย่อยไม่ได้คิดคำนวณต้นทุนเหล่านี้รวมไปด้วย ประการที่สี่ ชาวนารายย่อยให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ต้นทุนการเพาะปลูกข้าวในแต่ละปีไม่มีความแน่นอน เนื่องจาก การเพาะปลูกข้าวในประเทศไทยยังคงขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านสภาพภูมิอากาศ ดังนั้น ต้นทุนการการผลิตข้าวในแต่ละปี จะมีต้นทุนผันแปร (variable costs) ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการจัดการกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศด้วย และประการสุดท้าย ข้อมูลที่ได้จาการสัมภาษณ์เป็นข้อมูลที่ได้จากความทรงจำของชาวนามากกว่าเอกสารหลักฐาน เพราะ มีชาวนารายย่อยจำนวนน้อยที่จะจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างเป็นระบบ จาก

Ref. code: 25615724300032KTX

ข้อมูลทั้ง 4 ประการในส่วนนี้ แสดงให้เห็นว่า ชาวนารายย่อยไม่เข้าใจถึงวิธีการคำนวณต้นทุนการผลิตที่แท้จริง และราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดที่ถูกกำหนดจึงอาจจะไม่ใช่ราคาที่ครอบคลุมต้นทุนการผลิตที่แท้จริงทั้งหมด

ตารางที่ 4.7

ราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดของข้าวเปลือกในประเทศไทยที่ถูกกำหนดโดยองค์การแฟร์เทรดสากล ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2012-2018

รายการ	ราคา (บาทต่อกิโลกรัม)
1. ข้าวเปลือกจ้าวทั่วไป	9.39
2. ข้าวเปลือกจ้าวอินทรีย์	10.18
3. ข้าวเปลือกหอมมะลิทั่วไป	14.36
4. ข้าวเปลือกหอมมะลิอินทรีย์	15.66
5. ข้าวหอมมะลิแดง	15.66
6. ข้าวไรซ์เบอรี่	15.66

ที่มา: Fairtrade International, 2018

ตารางที่ 4.8

ค่าพรีเมียมแฟร์เทรดของข้าวเปลือกในประเทศไทยที่ถูกกำหนดโดยองค์การแฟร์เทรดสากล ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2012-2018

รายการ	ราคา (บาทต่อตัน)
1. ข้าวเปลือกจ้าวทั่วไป	870
2. ข้าวเปลือกจ้าวอินทรีย์	870
3. ข้าวเปลือกหอมมะลิทั่วไป	870
4. ข้าวเปลือกหอมมะลิอินทรีย์	870
5. ข้าวหอมมะลิแดง	870
6. ข้าวไรซ์เบอรี่	870

ที่มา: Fairtrade International, 2018

Ref. code: 25615724300032KTX

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดจะถูกกำหนดไว้แล้ว ซึ่งอาจจะยังไม่ได้เป็นราคาที่ครอบคลุมต้นทุนการผลิต แต่ในมาตรฐานองค์กรผู้ผลิตรายย่อย ในข้อเรียกร้องด้านธุรกิจและการพัฒนา ได้ระบุว่า กลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องมีการจัดประชุมสมัชชาใหญ่อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และในการประชุมดังกล่าวต้องมีสมาชิกชาวนารายย่อยเข้าร่วมอย่างน้อยร้อยละ 80 ของสมาชิกทั้งหมด และที่ประชุมต้องมีการรายงานผลการดำเนินการและแผนกิจกรรมต่างๆ รวมถึงมีการหารือเกี่ยวกับราคาและปริมาณการซื้อขายข้าวแฟร์เทรดด้วย อีกทั้ง ในมาตรฐานขององค์กรผู้ผลิต ในส่วนข้อเรียกร้องทางการค้า ในหัวข้อย่อยที่ 2.3.3 ยังได้ระบุว่า กลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยสามารถปรับเปลี่ยนราคาซื้อขายได้ ถ้าสามารถเจรจาตกลงกับผู้ค้าได้ จากข้อเรียกร้องดังกล่าวทำให้ดูเหมือนว่าชาวนารายย่อยที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมยังคงมีช่องทางและโอกาสที่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและเจรจาต่อรองราคาซื้อขายข้าวเปลือกผ่านการประชุมสมัชชาใหญ่ได้ หรือเจรจาต่อรองเพื่อปรับเปลี่ยนราคาซื้อขายข้าวแฟร์เทรดใหม่ได้ ในกรณีที่ราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดไม่ใช่ราคาที่ครอบคลุมต้นทุนการผลิต หรือไม่ใช่ราคาที่ชาวนาพึงพอใจ แต่ข้อมูลจากการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประชุมสมัชชาใหญ่ และการสัมภาษณ์สมาชิกชาวนารายย่อยของทุกกลุ่มองค์กรผู้ผลิต จำนวนร้อยละ 80 ของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด พบว่า ช่องทางและโอกาสที่ได้รับดังกล่าวไม่ได้เป็นช่องทางที่จะทำให้ชาวนาได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดและเจรจาต่อรองราคาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจาก การหารือและการเจรจาต่อรองราคาในประชุมสมัชชาใหญ่เป็นการเจรจาต่อรองราคาระหว่างคณะกรรมการกลุ่มองค์กรผู้ผลิตและสมาชิกชาวนารายย่อยมากกว่าที่จะเป็นการเจรจาหารือเรื่องราคาระหว่างสมาชิกชาวนารายย่อยกับบริษัทผู้ค้าโดยตรง เมื่อคณะกรรมการกลุ่มได้ข้อสรุปและข้อตกลงเรื่องราคาแล้ว คณะกรรมการกลุ่มจึงจะนำเรื่องไปเจรจาหารือกับบริษัทผู้ค้าอีกต่อหนึ่ง ซึ่งก็ไม่ได้ประกันว่าข้อสรุปและข้อตกลงเรื่องราคาข้าวของสมาชิกชาวนาจะได้รับการเจรจาต่อรองกับผู้ค้าเป็นผลสำเร็จ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวนารายย่อยร้อยละ 90 ให้ข้อมูลว่า พวกเขาไม่สามารถกำหนดและเจรจาต่อรองราคาได้เลย เพราะราคาถูกกำหนดไว้แล้ว

นอกจากนั้น ในประเด็นที่ว่าชาวนารายย่อยได้รับราคาตามราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดหรือไม่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าว พบข้อน่าสังเกตที่สำคัญคือ แม้ว่าราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดจะถูกกำหนดไว้แล้ว แต่กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลับรับซื้อข้าวแฟร์เทรดจากสมาชิกชาวนาในระดับราคาขั้นต่ำที่แตกต่างกัน โดยบางกลุ่มของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในรูปแบบที่ 2 ซึ่งดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยผู้ค้า และบางกลุ่มของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในรูปแบบที่ 3 ซึ่งดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานด้วยตัวเองมีการรับซื้อข้าวจากสมาชิกชาวนารายย่อยในระดับราคาที่ต่ำกว่าราคาขั้นต่ำแฟร์เทรด (ข้อมูลในส่วนนี้ ไม่สามารถเปิดเผยชื่อกลุ่มองค์กรผู้ผลิตได้) ในขณะที่ กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวทุกกลุ่มที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด ยังคงรับซื้อข้าวตามราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดที่กำหนด โดย กลุ่มองค์กรผู้ผลิต

Ref. code: 25615724300032KTX

ข้าวที่รับซื้อข้าวแฟร์เทรดในระดับราคาที่ต่ำกว่าราคาขั้นต่ำแฟร์เทรด ได้อธิบายว่า การรับซื้อข้าวในราคาที่ต่ำกว่าราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดไม่ถือว่าผิดหลักการของการค้าที่เป็นธรรม เนื่องจาก ในมาตรฐานขององค์กรผู้ผลิต ในส่วนข้อเรียกร้องทางการค้า ในหัวข้อย่อยที่ 2.3.3 ได้ระบุว่า กลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยสามารถจะปรับเปลี่ยนราคาซื้อขายได้ ถ้าสามารถเจรจาตกลงกับผู้ค้าได้ ส่งผลทำให้ราคารับซื้อข้าวไม่จำเป็นต้องเป็นราคาขั้นต่ำตามที่องค์กรแฟร์เทรดสากลกำหนดเสมอไป ดังนั้น ในบางปีการผลิต ที่ราคาข้าวในตลาดตกต่ำและบริษัทผู้ค้าไม่ยอมรับซื้อข้าวในระดับราคาขั้นต่ำแฟร์ เทรดซึ่งเป็นราคาที่สูงกว่าราคาตลาด กลุ่มองค์กรผู้ผลิตก็จำเป็นที่จะต้องเจรจาต่อรองและปรับลดราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดลง ทั้งนี้ เพื่อให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตสามารถจำหน่ายข้าวออกไปได้ นอกจากนี้ กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวยังอธิบายว่า ความแตกต่างของราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดของแต่ละกลุ่มองค์กรผู้ผลิตนอกจากเป็นผลมาจากการเจรจาต่อรองราคาแล้ว ยังอาจเป็นผลมาจากการที่แต่ละกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวมีเกณฑ์ในการกำหนดระดับความชื้นของข้าวที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งราคาข้าวขั้นต่ำแฟร์เทรดไม่ได้กำหนดเรื่องนี้ไว้อย่างรัดกุม แต่ได้กำหนดไว้เฉพาะราคาขั้นต่ำหน้าฟาร์มของข้าวเปลือกเท่านั้น ดังนั้น วิธีการกำหนดราคาดังกล่าวจึงมีผลทำให้ระดับราคาขั้นต่ำของข้าวแฟร์เทรดถูกกำหนดออกมาแตกต่างกัน

ในเวลาเดียวกัน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่รับซื้อข้าวแฟร์เทรดในระดับราคาที่ต่ำกว่าราคาขั้นต่ำแฟร์เทรด ยังพบข้อน่าสังเกตที่แสดงให้เห็นถึงความไม่รัดกุมของเงื่อนไขราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดที่กำหนดไว้เฉพาะราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดของข้าวเปลือกว่าได้สร้างปัญหาในการเจรจาต่อรองราคาของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตกับบริษัทผู้ค้า อันส่งผลให้บ่อยครั้งราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดไม่ได้ถูกบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ สถานการณ์ดังกล่าวปรากฏในขั้นตอนของการค้าข้าว กล่าวคือ ในขั้นตอนของการค้าข้าวในระบบการค้าที่เป็นธรรม สมาชิกชาวนาจะขายข้าวเปลือกให้แก่กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวรายย่อย โดยกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวจะทำหน้าที่รับซื้อข้าวเปลือกในราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดจากสมาชิกชาวนา และแปรรูปเป็นข้าวสาร เพื่อจำหน่ายต่อให้กับผู้ค้าในระบบการค้าที่เป็นธรรมอีกต่อหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนการจำหน่ายข้าวสารขององค์กรผู้ผลิตรายย่อยให้กับผู้ค้าในระบบการค้าที่เป็นธรรมนั้น ในทางหลักการของการค้าที่เป็นธรรม องค์กรผู้ผลิตรายย่อยจะทำการคำนวณราคาซื้อขายบนพื้นฐานของราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดข้าวเปลือกและค่าพรีเมียมแฟร์เทรดข้าวเปลือกเพื่อเจรจาตกลงราคากับบริษัทผู้ค้า และบริษัทผู้ค้าก็มีหน้าที่ที่จะต้องชำระราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดและค่าพรีเมียมแฟร์เทรด แต่ในทางปฏิบัติ เมื่อราคาข้าวในตลาดมีราคาตกต่ำ การที่เงื่อนไขของราคาขั้นต่ำถูกกำหนดไว้เฉพาะแค่บนพื้นฐานของราคาข้าวเปลือกได้ส่งผลให้ผู้ค้ากลับปฏิเสธที่จะซื้อขายข้าวสารบนพื้นฐานราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดดังกล่าว แต่ใช้ราคาตลาดเป็นเกณฑ์ในการเจรจาต่อรองราคาแทน อีกทั้ง องค์กรแฟร์เทรดสากลก็ไม่ได้มีเงื่อนไขที่จะบังคับให้ผู้ค้าต้องซื้อข้าวจากกลุ่มองค์กรผู้ผลิตด้วย ด้วยเหตุนี้ กลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยจึงไม่สามารถจำหน่ายข้าวสารในระบบการค้าที่เป็นธรรมตามเงื่อนไขราคาขั้นต่ำได้ และจำเป็นต้องปรับลดราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดที่รับซื้อจากสมาชิก

Ref. code: 25615724300032KTX

ชาวนารายย่อยลง ซึ่งกลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยได้แสดงความเห็นว่า บ่อยครั้งกลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยกลายเป็นผู้แบกรับความเสี่ยงต่อการขาดทุนและการอยู่รอดขององค์กร และความไม่รัดกุมของเงื่อนไขราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดนี้ได้ส่งผลให้ราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดดูเหมือนว่าจะถูกบังคับใช้เฉพาะกับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตเท่านั้น แต่ไม่ได้ถูกบังคับใช้กับผู้ค้าอย่างมีประสิทธิภาพ และความไม่รัดกุมของเงื่อนไขราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดนี้ได้กลายเป็นช่องว่างที่เอื้อประโยชน์ในการกำหนดและต่อรองราคาให้กับกลุ่มบริษัทผู้ค้ามากกว่ากลุ่มองค์กรผู้ผลิตด้วย ดังนั้น การค้าที่เป็นธรรมจึงแสดงให้เห็นว่าไม่ได้ช่วยจัดการปัญหาความไม่แน่นอนของตลาดและราคาสินค้าเกษตรให้กับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตและสมาชิกชาวนารายย่อยได้

2) อำนาจในการต่อรองราคา

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ยืนยันข้อมูลจากเอกสารว่า ข้อจำกัดทางด้านความรู้และภาษาของชาวนารายย่อยเป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มอำนาจในการต่อรองราคาขายข้าวของชาวนารายย่อย โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า จำนวนร้อยละ 90 ของสมาชิกชาวนารายย่อยผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด ไม่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการค้าที่เป็นธรรม และสถานการณ์ตลาดและราคาข้าว รวมถึงไม่เข้าใจเกี่ยวกับวิธีการคำนวณต้นทุนการผลิตที่แท้จริง

แม้ว่ากลุ่มองค์กรผู้ผลิตได้มีการจัดทำเอกสารข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการค้าที่เป็นธรรม สถานการณ์ทางการตลาด และราคาข้าวให้กับสมาชิกชาวนาอยู่ตลอดเวลา รวมถึงในการประชุมสมัชชาใหญ่ปีละ 1 ครั้ง คณะกรรมการบริหารกลุ่มก็ได้มีการสรุปข้อมูลและแบ่งปันแลกเปลี่ยนข้อมูลในที่ประชุมทุกปีตามข้อบังคับที่องค์การแฟร์เทรดสากลกำหนดไว้ แต่สมาชิกชาวนารายย่อยส่วนใหญ่ก็ไม่ได้สนใจที่จะศึกษาและรับฟังข้อมูลดังกล่าว ในเวลาเดียวกัน สมาชิกชาวนารายย่อยส่วนหนึ่งยังให้ข้อมูลว่า พวกเขาไม่สามารถอ่านหนังสือได้ และข้อมูลที่รับฟังมาก็ยากเกินกว่าที่จะเข้าใจได้ อีกทั้ง พวกเขารู้สึกพอใจและยอมรับได้กับราคาที่ถูกเสนอโดยกลุ่มองค์กรผู้ผลิตแล้ว เนื่องจาก ราคาดังกล่าว แม้ว่าจะไม่ครอบคลุมต้นทุนการผลิตที่แท้จริงของเขาทั้งหมด แต่ก็เป็นราคาที่สูงกว่าราคาตลาด หากพวกเขาเจรจาต่อรองราคามากไปกว่านี้ ก็เกรงว่ากลุ่มองค์กรผู้ผลิตและกลุ่มบริษัทผู้ค้าจะไม่ยอมรับการซื้อข้าว ซึ่งจะสร้างปัญหาและผลกระทบต่อเขามากขึ้น

จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การที่ชาวนารายย่อยไม่มีความเข้าใจในเรื่องการค้าที่เป็นธรรม สถานการณ์ตลาดและราคา รวมถึงวิธีการคำนวณต้นทุนการผลิต เป็นผลทำให้ชาวนารายย่อยยังคงไม่มีอำนาจในการต่อรองราคาขายข้าว ซึ่งหมายความว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมยังคงไม่สามารถช่วยเพิ่มอำนาจในการต่อรองราคาให้แก่ผู้ผลิตได้

Ref. code: 25615724300032KTX

4.2.3 โอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ และการใช้ความรู้ทางการผลิตทางการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น

ข้อมูลจากกรณีศึกษา พบว่า แม้ว่าขบวนการการค้าที่เป็นธรรมอาจจะมีส่วนช่วยในการสนับสนุนโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ และการใช้ความรู้ทางการผลิตทางการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นอยู่บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเสริมสร้างการเข้าถึงทรัพยากรการผลิต และการทำเกษตรอินทรีย์ อย่างไรก็ตาม เป้าหมายของการสนับสนุนดังกล่าวของการค้าที่เป็นธรรมก็เพื่อการค้า ไม่ใช่เพื่อการดำรงรักษาวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ และการใช้ความรู้ทางการผลิตทางการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นดังที่แนวคิดอธิปไตยทางอาหารเรียกร้อง

1) การเข้าถึงทรัพยากรการผลิต

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ยืนยันข้อมูลทางเอกสารว่า เงื่อนไขการผลิตของการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้มีข้อเรียกร้องที่ช่วยเสริมสร้างการเข้าถึงทรัพยากรการผลิตให้แก่ชาวนารายย่อย แต่ในเวลาเดียวกัน ก็พบว่า องค์กรผู้ผลิตรายย่อยได้มีการนำเงินค่าพรีเมียมแฟร์เทรดมาใช้ในการพัฒนาการเข้าถึงทรัพยากรการผลิตของชาวนารายย่อย

สำหรับประเด็นการเข้าถึงที่ดินนั้น สมาชิกชาวนารายย่อยให้ข้อมูลว่า พวกเขาเป็นเจ้าของที่ดินอยู่แล้วและทำการเกษตรบนที่ดินของตนเอง ไม่ได้เช่าที่ดินในการทำการเกษตรจากนายทุนที่ดิน ดังนั้น ประเด็นการเข้าถึงที่ดินจึงไม่ใช่ปัญหาของชาวนารายย่อย ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจึงไม่ได้มีส่วนช่วยสนับสนุนชาวนารายย่อยในประเด็นนี้

สำหรับประเด็นการเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ สมาชิกชาวนารายย่อยให้ข้อมูลว่า พวกเขามีเมล็ดพันธุ์เพียงพอในการเพาะปลูกในแต่ละปี เนื่องจาก ชาวนารายย่อยสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ส่วนหนึ่ง และสามารถซื้อจากกลุ่มองค์กรผู้ผลิตส่วนหนึ่ง ดังนั้น ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจึงไม่ได้มีส่วนช่วยสนับสนุนในประเด็นนี้เช่นกัน

สำหรับประเด็นการเข้าถึงน้ำและปุ๋ย สมาชิกชาวนารายย่อยให้ข้อมูลว่า การเข้าถึงทรัพยากรน้ำอาจจะเป็นปัญหาสำหรับชาวนารายย่อยในภาคอีสาน เนื่องจาก การผลิตข้าวในภาคอีสานเป็นระบบการผลิตที่พึ่งพาน้ำฝนมากกว่าชลประทาน ดังนั้น ในกรณีของภัยแล้ง ปัญหาเรื่องน้ำจึงมีผลกระทบต่อการผลิตและคุณภาพของสินค้า อันส่งผลกระทบต่อราคา ในขณะที่ ประเด็นเรื่องปุ๋ยก็ประสบปัญหาบ้างเล็กน้อยเช่นกัน เนื่องจาก ชาวนารายย่อยต้องใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการผลิตข้าวเป็นจำนวนมาก แต่ในปัจจุบันครัวเรือนของชาวนารายย่อยส่วนใหญ่มีโคและกระบือน้อย ส่งผลให้ชาวนารายย่อยไม่สามารถผลิตปุ๋ยได้อย่างเพียงพอและจำเป็นต้องซื้อจากกลุ่มองค์กรผู้ผลิตเป็นจำนวนมาก ซึ่งค่าใช้จ่ายสำหรับปุ๋ยก็ถือว่าเป็นต้นทุนการผลิตที่สูง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเงื่อนไขการผลิตของการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้มีข้อเรียกร้องที่จะสนับสนุนการผลิตปัจจัยการการผลิตเพื่อลดต้นทุนการผลิตให้แก่ชาวนารายย่อย แต่กลุ่มองค์กรผู้ผลิตก็ได้ให้ข้อมูลว่า พวกเขาสามารถนำเงินค่าพรีเมียมแฟร์เทรดซึ่ง

Ref. code: 25615724300032KTX

เป็นเงินที่ถูกให้มาเพื่อใช้ในการพัฒนาการผลิตมาใช้ในการพัฒนาการเข้าถึงน้ำและปุ๋ยให้แก่สมาชิกชาวนารายย่อย โดยกลุ่มองค์กรผู้ผลิตสามารถนำเงินค่าพรีเมียมแฟร์เทรดมาใช้ในการขุดลอกคูคลองและการผลิตปุ๋ยพืชสดสำหรับแจกจ่ายสมาชิกได้ นอกจากนั้น มีข้อน่าสังเกตว่า รูปแบบการบริหารงานของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่แตกต่างกัน มีผลต่อการใช้เงินค่าพรีเมียมแฟร์เทรดที่แตกต่างกันด้วย กล่าวคือ กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด ส่วนใหญ่ไม่ได้รับและไม่ได้ใช้ประโยชน์จากค่าพรีเมียมแฟร์เทรด ในขณะที่ กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านบริษัทผู้ค้า และกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมด้วยตัวเอง ยังคงได้รับเงินค่าพรีเมียมแฟร์เทรดและสามารถใช้เงินค่าพรีเมียมแฟร์เทรดในการพัฒนาองค์กรผู้ผลิต และพัฒนาการผลิตเพื่อลดต้นทุนการผลิตของชาวนารายย่อยได้ (ดูตารางที่ 4.9)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านสหกรณ์กรีนเนท จำกัด ได้ให้ข้อมูลว่า เนื่องจาก เงินค่าพรีเมียมแฟร์เทรดถูกจ่ายไปยังสหกรณ์กรีนเนท จำกัด ซึ่งสหกรณ์กรีนเนท จำกัด ได้กำหนดไว้ว่า ถ้ากลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวกลุ่มใดประสงค์จะใช้เงินค่าพรีเมียมแฟร์เทรด จะต้องทำแผนโครงการเพื่อยื่นเสนอขอใช้เงินค่าพรีเมียมแฟร์เทรดไปยังสหกรณ์กรีนเนท จำกัด เพื่อพิจารณาอนุมัติก่อน ส่งผลให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตไม่สามารถรับค่าพรีเมียมแฟร์เทรดได้โดยตรง และเผชิญกับอุปสรรคในการใช้ค่าพรีเมียมแฟร์เทรด อย่างไรก็ตาม สหกรณ์กรีนเนท จำกัด ได้อธิบายว่า เนื่องจาก ค่าพรีเมียมแฟร์เทรดที่ได้รับจากการจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมแต่ละประเภทของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์กรีนเนท จำกัดมีจำนวนน้อยมาก ดังนั้น สหกรณ์กรีนเนท จำกัดจึงมีความคิดและวิสัยทัศน์ว่า ควรนำค่าพรีเมียมแฟร์เทรดที่ได้รับจากการจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรมทุกประเภทสินค้ามารวมกันเพื่อให้จำนวนเงินมีปริมาณมากขึ้นเพื่อที่จะใช้ในการลงทุนพัฒนาการผลิตและสร้างประโยชน์ให้แก่สมาชิกกลุ่มองค์กลุ่มผู้ผลิตได้มากกว่า อย่างไรก็ตาม ด้วยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด มีสมาชิกกลุ่มองค์กลุ่มผู้ผลิตในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมหลากหลายประเภทสินค้า ไม่ใช่เพียงกลุ่มองค์กรผู้ผลิตสินค้าข้าวเท่านั้น ส่งผลให้แต่ละกลุ่มก็มีความต้องการที่จะใช้ค่าพรีเมียมแฟร์เทรดด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน รวมถึงแต่ละโครงการที่ถูกเสนอขอโดยสมาชิกกลุ่มองค์กรผู้ผลิตก็มีความสำคัญเร่งด่วนแตกต่างกันด้วย ดังนั้น จึงส่งผลให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวการค้าที่เป็นธรรมที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านสหกรณ์กรีนเนทจำกัด ไม่ค่อยได้รับประโยชน์จากเงินค่าพรีเมียมแฟร์เทรด

Ref. code: 25615724300032KTX

ตารางที่ 4.9

รายละเอียดการใช้ค่าพรีเมียมแฟร์เทรดของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมของประเทศไทย

รายชื่อกลุ่ม	กิจกรรมการใช้จ่ายค่าพรีเมียมแฟร์เทรด
1. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด	
1. กลุ่มเกษตรกรทำนานาโส่ จังหวัดยโสธร	1. การขยายสมาชิก 2. การจัดการผลกระทบภัยน้ำท่วม
2. กลุ่มเกษตรกรทำนาบากเรือ จังหวัดยโสธร	ไม่เคยได้รับค่าพรีเมียม
3. สหกรณ์เกษตรอินทรีย์เลิงนกทาและไทยเจริญจำกัด จังหวัดยโสธร	ไม่เคยได้รับค่าพรีเมียม
2. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทย	
1. กลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ จังหวัดอุบลราชธานี	1. ค่าตรวจรับรองอินทรีย์ และค่าบริหารกิจการภายในกลุ่ม 2. การสร้างระบบตรวจสอบภายใน 3. กองทุนสวัสดิการ ป่วยฌาปนกิจ ภัยพิบัติ 4. เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อการพัฒนาเกษตร
2. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเอฟทีเอสเกษตรอินทรีย์และแฟร์เทรดอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ	1. กู้ยืมผลิตปุ๋ยอินทรีย์ (ไม่มีดอกเบี้ย) 2. ขุดลอกคูคลอง
3. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวอินทรีย์และแฟร์เทรดไทย จังหวัดอำนาจเจริญ	ไม่มีข้อมูล
3. กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการการค้าที่เป็นธรรมโดยการบริหารงานด้วยตนเอง	
1. สหกรณ์เกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์	1. ค่าบริหารจัดการกลุ่ม 2. โครงการปลูกหมักพืชสด
2. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนน้ำอ้อม จังหวัดยโสธร	1.ค่าบริหารจัดการกลุ่ม 2. โครงการปลูกพืชหลังนา
3. วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง จังหวัดศรีสะเกษ	1. ค่าบริหารจัดการภายในกลุ่ม 2. ปรับปรุงร้านค้าของกลุ่ม 2. สวัสดิการน้ำดื่ม 3. โครงการปลูกป่า
4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านปรือ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์	ไม่มีข้อมูล
5. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ	ไม่มีข้อมูล

ที่มา: ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ปี พ.ศ.2559-2560

2) การผลิตปัจจัยการผลิตด้วยตัวเอง

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทยไม่ได้ช่วยสนับสนุนการผลิตปัจจัยการผลิตด้วยตัวเองของชาวนารายย่อย เนื่องจาก เงื่อนไขการผลิตของการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้มีข้อเรียกร้องที่จะช่วยเสริมสร้างในประเด็นดังกล่าว นอกจากนี้ สมาชิกชาวนารายย่อยให้ข้อมูลว่า พวกเขาผลิตเมล็ดพันธุ์และปุ๋ยสำหรับใช้ในการเพาะปลูกส่วนหนึ่ง และซื้อ

จากกลุ่มองค์กรผู้ผลิตอีกส่วนหนึ่ง โดยสาเหตุที่ชาวนาต้องซื้อปัจจัยการผลิตส่วนหนึ่งนั้นเป็นผลมาจากการเป็นชาวนาผู้สูงอายุ ในปัจจุบันทำให้สามารถผลิตปัจจัยการผลิตได้ด้วยตัวเองทั้งหมด

3) การใช้เมล็ดพันธุ์ท้องถิ่น

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมของประเทศไทยไม่ได้ช่วยสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ท้องถิ่นในการเพาะปลูกและจำหน่ายให้แก่สมาชิกชาวนารายย่อย เนื่องจาก เงื่อนไขการผลิตของการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้มีข้อเรียกร้องที่จะช่วยเสริมสร้างในประเด็นดังกล่าว ดังนั้น ชาวนารายย่อยทุกคนจึงไม่ได้ใช้เมล็ดพันธุ์ท้องถิ่นในการเพาะปลูกในระบบการค้าที่เป็นธรรม แต่ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ตลาดรับซื้อเท่านั้น โดยพันธุ์ข้าวที่ชาวนารายย่อยปลูกในปัจจุบันเป็นข้าวที่ถูกปรับปรุงพันธุ์โดยกรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ ข้าวหอมมะลิพันธุ์ 105 ข้าวหอมมะลิแดง ข้าวไรซ์เบอรรี่ และข้าวเหนียวพันธุ์ กข.6 โดยกลุ่มองค์กรผู้ผลิตจะรับซื้อเฉพาะข้าวหอมมะลิพันธุ์ 105 ข้าวหอมมะลิแดง ข้าวไรซ์เบอรรี่ ในขณะที่ ข้าวเหนียวพันธุ์ กข.6 ชาวนารายย่อยจะปลูกเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน และจำหน่ายในตลาดภายในประเทศเท่านั้น

4) การทำเกษตรผสมผสาน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมของประเทศไทยไม่ได้มีส่วนช่วยสนับสนุนการทำเกษตรผสมผสานของสมาชิกชาวนารายย่อย เนื่องจาก เงื่อนไขการผลิตของการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้มีข้อเรียกร้องที่จะช่วยเสริมสร้างในประเด็นดังกล่าว แม้ว่าข้อมูลจากการสัมภาษณ์สมาชิกชาวนารายย่อยของทุกกลุ่มองค์กรผู้ผลิต จะพบว่า ชาวนาทุกคนทำเกษตรผสมผสานในที่ดินของตัวเอง โดยนอกจากการปลูกข้าวเพื่อจำหน่ายแล้ว ยังมีการปลูกพืชชนิดอื่น ได้แก่ พืชผักสวนครัวต่างๆ เพื่อไว้สำหรับการบริโภคในครัวเรือนและการจำหน่าย รวมถึง ชาวนารายย่อยทุกคนได้มีการเลี้ยงสัตว์ อาทิ ไก่ สุกร และกระบือ เพื่อการจำหน่าย และการผลิตปัจจัยการผลิตด้วย แต่การทำเกษตรผสมผสานดังกล่าวไม่ได้เป็นผลมาจากเงื่อนไขการผลิตของขบวนการการค้าที่เป็นธรรม หากแต่เป็นลักษณะการทำเกษตรของชาวนารายย่อยในภาคอีสานของประเทศไทยอยู่แล้ว เนื่องจาก ชาวนาอีสานจะสามารถปลูกข้าวได้เพียงปีละ 1 ครั้ง โดยอาศัยน้ำฝนในการทำนา ซึ่งแตกต่างจากชาวนาในภาคกลางที่สามารถปลูกข้าวได้หลายครั้ง โดยอาศัยน้ำจากระบบชลประทาน ดังนั้น ชาวนารายย่อยในภาคอีสานจึงจำเป็นต้องปลูกพืชหลากหลายชนิดเพื่อการหารายได้เพิ่มและการดำรงชีพ

5) การพึ่งพาแรงงานครัวเรือนในการทำเกษตร

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมของประเทศไทยไม่ได้มีส่วนช่วยสนับสนุนการพึ่งพาแรงงานครัวเรือนในการทำเกษตรของสมาชิกชาวนารายย่อย เนื่องจาก เงื่อนไขการผลิตของการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้มีข้อเรียกร้องที่จะช่วยเสริมสร้างในประเด็นดังกล่าว นอกจากนี้ ชาวนารายย่อยของไทยส่วนใหญ่เป็นชาวนาสูงอายุ โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ

Ref. code: 25615724300032KTX

41-50 ปี ดังนั้น ชาวนารายย่อยจึงจำเป็นต้องจ้างแรงงานและเช่าเครื่องจักรจากภายนอกเกือบทุกขั้นตอนในการผลิต ได้แก่ การจ้างไถ การจ้างหว่าน และการจ้างเก็บเกี่ยว

6) การทำเกษตรปลอดสารเคมี/อินทรีย์

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แม้จะพบว่าชาวนารายย่อยของทุกกลุ่มองค์กรผู้ผลิตทำเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด เนื่องจาก เป็นเงื่อนไขและข้อบังคับทางการผลิตของกลุ่มองค์กรผู้ผลิต ซึ่งชี้ให้เห็นว่าขบวนการการค้าที่เป็นธรรมสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ แต่ตามที่ได้อธิบายไปแล้วในบทที่ 3 ข้อ 3.2.3 ว่า เป้าหมายของการสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ของการค้าที่เป็นธรรมมีเป้าหมายที่แตกต่างจากแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร กล่าวคือ การค้าที่เป็นธรรมสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด ในขณะที่แนวคิดอธิปไตยทางอาหารสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ในฐานะที่เป็นวิธีการทำเกษตรดั้งเดิมของท้องถิ่น ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าว แสดงให้เห็นว่าบริษัทผู้ค้าที่เป็นสมาชิกขององค์การแฟร์เทรดสากลส่วนใหญ่จะรับซื้อเฉพาะข้าวหอมมะลิอินทรีย์เท่านั้น พวกเขาไม่ค่อยรับซื้อข้าวพันธุ์ชนิดอื่น และข้าวที่ใช้สารเคมีในการเพาะปลูก เนื่องจาก ผลิตภัณฑ์แฟร์เทรดเป็นสินค้าที่มีราคาสูงกว่าราคาทั่วไปข้าวหอมมะลิอินทรีย์จึงเป็นประเภทข้าวที่สามารถทำราคาได้ดีกว่าข้าวประเภทอื่นๆ ทั้งหมด

ผลการศึกษาภาคสนามโดยใช้กรณีศึกษาเรื่องขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทยตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ข้างต้น ได้แสดงให้เห็นว่า ขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมในประเทศไทยไม่ได้เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาด ไม่ได้เพิ่มอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา รวมทั้งไม่ได้เพิ่มโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตทางการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นให้แก่ชาวนารายย่อย ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษาจากเอกสารในบทที่ 3 ก่อนหน้านี้ ดังนั้น ผลการศึกษานี้จึงเป็นการยืนยันว่าขบวนการการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ชาวนารายย่อย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผลการศึกษาตามตัวชี้วัด จะแสดงให้เห็นว่าขบวนการการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้เสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ชาวนารายย่อย เนื่องจาก ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเพิ่มโอกาสและความสามารถให้แก่ชาวนารายย่อยในการจัดการกับผลกระทบของการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และการค้าเสรีได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าขบวนการการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเสริมสร้างสิทธิในการกำหนดและตัดสินใจในระบบเกษตรและอาหารให้แก่ชาวนาภายใต้อิทธิพลของเสรีนิยมใหม่ได้ แต่ผลการศึกษาก็ชี้ให้เห็นว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมยังคงมีส่วนช่วยให้ชาวนารายย่อยมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อันจะเห็นได้จากผลการศึกษาที่ว่า ชาวนารายย่อยสามารถจำหน่ายข้าวได้ในราคาที่สูงขึ้นมากกว่าก่อนที่จะเข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรม ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจึงแสดงให้เห็นว่ามีส่วนช่วยให้ชาวนารายย่อยมีรายได้เพิ่มขึ้น

Ref. code: 25615724300032KTX

นอกจากนี้ ผลการศึกษาภาคสนามยังได้แสดงให้เห็นว่า ความแตกต่างของรูปแบบการบริหารงานของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมของไทยไม่ได้ส่งผลต่อการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหาร เนื่องจาก แต่ละกลุ่มองค์กรผู้ผลิตยังคงปฏิบัติตามเงื่อนไขของการค้าที่เป็นธรรมเหมือนกัน ผลการศึกษาที่ได้จึงให้คำตอบเหมือนกัน แต่ผลการศึกษาที่เป็นข้อน่าสังเกตหลายประการเกี่ยวกับความแตกต่างของรูปแบบการบริหารของกลุ่มองค์กรผู้ผลิต ได้แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการบริหารของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่แตกต่างกันอาจมีผลทำให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตและสมาชิกชาวนารายย่อยได้รับประโยชน์จากการเข้าสู่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในระดับที่แตกต่างกัน โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

ในประเด็นของโอกาสในการเข้าถึงตลาด แม้จะพบว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเสริมสร้างโอกาสการเข้าถึงตลาดให้แก่ชาวนารายย่อย เนื่องจาก เงื่อนไขทางการค้าไม่ได้ส่งเสริมการเข้าสู่ตลาด ช่องทางการตลาดมีน้อยและจำกัด ช่องทางการตลาดไม่ได้ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค รวมทั้งช่องทางการตลาดไม่ได้ช่วยทำให้เกิดการค้าเพิ่มขึ้น แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าการค้าที่เป็นธรรมยังคงเป็นรูปแบบของการค้าที่ช่วยกระจายความเสี่ยงจากระบบการค้าปกติ ดังนั้น การสนับสนุนให้ชาวนารายย่อยสามารถเข้าสู่ตลาดทางเลือกได้ จึงถือว่าเป็นการเพิ่มโอกาสในการจัดการปัญหากับผลกระทบของการเปิดเสรีทางการค้าให้กับชาวนารายย่อย อย่างไรก็ตาม ด้วยชาวนารายย่อยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่ขาดทรัพยากรการผลิต และขาดความสามารถทางการแข่งขัน รวมทั้งมีระดับการศึกษาน้อย ดังนั้น การคาดหวังว่าจะให้ชาวนารายย่อยรู้จักตลาดการค้าที่เป็นธรรม และเข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรมได้ด้วยตัวเองได้ทุกกลุ่มจึงเป็นไปได้ยาก รูปแบบการบริหารของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด และบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทย จึงแสดงให้เห็นว่า เป็นรูปแบบการบริหารที่ช่วยให้ชาวนารายย่อยได้มีโอกาสในการเข้าสู่ตลาดทางเลือกได้มากที่สุด โดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด และบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทย ซึ่งทำหน้าที่เป็นเสมือนพี่เลี้ยงที่คอยให้ความช่วยเหลือกลุ่มองค์กรผู้ผลิตในการเข้าสู่ตลาด การจ่ายค่าตรวจสอบรับรองมาตรฐาน การฝึกอบรมทางการเกษตร รวมทั้งการวางแผนทางการตลาด อาจกล่าวได้ว่า นอกจากจะมีบทบาทสำคัญในการช่วยเสริมสร้างโอกาสและความสามารถในการเข้าสู่ตลาดทางเลือกให้แก่กลุ่มองค์กรผู้ผลิตและสมาชิกชาวนารายย่อยแล้ว ยังถือว่ามีบทบาทในการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันทางการผลิตและการค้าให้กับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตและสมาชิกชาวนารายย่อย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มองค์กรผู้ผลิตและสมาชิกชาวนารายย่อยในอนาคต นอกจากนี้ สหกรณ์กรีนเนท จำกัด ซึ่งเป็นหน่วยงานแรกในประเทศไทยที่เป็นผู้บุกเบิกขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในประเทศไทย ยังอาจกล่าวได้ว่าเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยและชาวนารายย่อยของไทยได้มีโอกาสรู้จักกับการค้าที่เป็นธรรมด้วย อย่างไรก็ตาม ในประเด็นของการได้รับประโยชน์จากการโอกาสการเข้าสู่ตลาดดังกล่าว ผลการศึกษาที่พบว่า กลุ่ม

Ref. code: 25615724300032KTX

องค์กรผู้ผลิตที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด และบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทย มีช่องทางทางการค้าที่จำกัด ในขณะที่ กลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมโดยการบริหารงานด้วยตัวเองยังคงมีอิสระในการหาตลาด มีโอกาสที่จะพบกับผู้ค้าที่หลากหลายมากกว่า และกลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมโดยการบริหารงานด้วยตัวเองมีส่วนแบ่งทางการตลาดของสินค้าการค้าที่เป็นธรรมมากกว่ากลุ่มองค์กรผู้ผลิตรูปแบบอื่น ดังนั้น ข้อมูลในส่วนนี้จึงชี้ให้เห็นว่ากลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมโดยการบริหารงานด้วยตัวเองเป็นกลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่ได้รับประโยชน์จากการเข้าสู่ตลาดมากที่สุด

ในประเด็นอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา แม้จะพบว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจะไม่ได้ให้อำนาจในการกำหนดราคาและไม่ได้ช่วยเสริมสร้างอำนาจในการต่อรองราคาให้แก่ชาวนารายย่อย เนื่องจาก ราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดถูกกำหนดโดยองค์การแฟร์เทรดสากล และชาวนารายยังคงย่อยขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการค้าที่เป็นธรรมและสถานการณ์ทางด้านการตลาดและราคา แต่ผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่า กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่บริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด ได้มีการรับซื้อข้าวจากสมาชิกชาวนาตามเงื่อนไขราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดที่กำหนด ในขณะที่บางกลุ่มของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่บริหารงานโดยบริษัทผู้ส่งออกข้าวในประเทศไทย และบางกลุ่มขององค์กรผู้ผลิตข้าวที่บริหารงานโดยตัวเองไม่ได้ปรับใช้เงื่อนไขราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดที่กำหนด แต่ได้ปรับลดเกณฑ์ของราคาขั้นต่ำลงมาในช่วงที่ราคาสินค้าตกต่ำ ข้อมูลในส่วนนี้จึงแสดงให้เห็นว่า รูปแบบการบริหารงานของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่บริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด ซึ่งไม่ได้ทำการค้าผ่านผู้ค้าโดยตรงมีส่วนช่วยให้สมาชิกชาวนารายย่อยได้รับราคาที่เป็นธรรมตามหลักการขององค์การแฟร์เทรดสากลมากที่สุด

ในประเด็นโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ และการใช้ความรู้ดั้งเดิมของท้องถิ่น แม้ว่าขบวนการการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเพิ่มโอกาสดังกล่าว เนื่องจาก เงื่อนไขของการค้าที่เป็นธรรมส่วนใหญ่ไม่ได้มีข้อสนับสนุนในประเด็นดังกล่าว แต่กลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยได้มีการปรับใช้ค่าพรีเมียมแฟร์เทรดในการช่วยพัฒนาการเข้าถึงทรัพยากรให้กับชาวนารายย่อยโดยเฉพาะการขุดลอกคูคลองและการพัฒนาปุ๋ย อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่า กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่บริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด ไม่ได้รับและไม่ได้ใช้ประโยชน์จากค่าพรีเมียมแฟร์เทรด ก็สะท้อนให้เห็นเช่นกันว่า กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวดังกล่าวได้รับการกระจายผลประโยชน์จากระบบการค้าที่เป็นธรรมน้อยที่สุด

เมื่อเปรียบเทียบกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมของไทยใน 3 รูปแบบ ในประเด็นที่ว่ากลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวรูปแบบใดสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นธรรมทางการค้ามากที่สุด ผู้ศึกษามองว่า ถ้าเป้าหมายของความเป็นธรรมของการค้า คือ การสร้างความเท่าเทียมกันทางผลลัพธ์ของการค้า กล่าวคือ การทำให้ชาวนารายย่อยมีโอกาสที่จะได้รับประโยชน์ทาง

Ref. code: 25615724300032KTX

การค้าได้อย่างเท่าเทียมกันกับผู้ค้าที่มีความสามารถในการแข่งขันอื่นๆ รวมถึงการทำให้ชาวนารายย่อยมีความสามารถที่จะดำรงอยู่ได้ในระบบการค้าในปัจจุบัน กลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวในรูปแบบที่ 3 ที่บริหารงานโดยตัวเองเป็นรูปแบบที่ทำให้สมาชิกชาวนารายย่อยได้รับประโยชน์จากการค้าที่เป็นธรรมมากที่สุด กล่าวคือ การมีสัดส่วนของสมาชิกชาวนารายย่อยที่สามารถเข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรมได้มากที่สุด ชาวนารายย่อยมีโอกาสที่จะพบกับช่องการตลาดที่หลากหลาย ชาวนารายย่อยมีโอกาสที่จะได้รับราคาที่สูงขึ้น ชาวนารายย่อยมีโอกาสที่จะได้รับประโยชน์จากค่าพรีเมียมแฟร์เทรด และกลุ่มองค์กรผู้ผลิตมีส่วนแบ่งทางการตลาดของสินค้าที่เป็นธรรมถูกจำหน่ายมากที่สุด

อย่างไรก็ตาม ตามที่ได้อธิบายไปแล้วว่า การคาดหวังว่าจะให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยทุกกลุ่มมีความสามารถในการเข้าสู่ตลาด และทำการค้าและการตลาดเพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์ได้ด้วยตัวเองแบบกลุ่มที่ 3 นั้นก็เป็นไปได้ยาก จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า กลุ่มองค์กรผู้ผลิตในแบบที่ 1 และ 2 ที่ดำเนินการค้าที่เป็นธรรมผ่านการบริหารงานโดยสหกรณ์กรีนเนท จำกัด และบริษัทส่งออกข้าวในประเทศไทยก็ถือเป็นรูปแบบของกลุ่มองค์กรผู้ผลิตที่จำเป็นสำหรับการช่วยให้กลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อยที่ยังคงขาดความสามารถในการดำเนินการด้วยตัวเองได้มีโอกาสที่จะเข้าสู่ตลาดการค้าเป็นธรรมและได้รับประโยชน์จากการทำการค้าได้ และเมื่อกลุ่มองค์กรผู้ผลิตในแบบที่ 1 และ 2 เข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรม และมีความสามารถมากขึ้นแล้ว ในอนาคตพวกเขาก็อาจจะสามารถพัฒนาไปสู่กลุ่มองค์กรผู้ผลิตในแบบที่ 3 ได้เช่นกัน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า รูปแบบขององค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมทุกรูปแบบล้วนมีบทบาทสำคัญสำหรับการให้ความช่วยเหลือกลุ่มองค์กรผู้ผลิตและชาวนารายย่อยของไทยไปสู่ความเป็นธรรมทางการค้า และการมีอธิปไตยทางอาหาร เพียงแต่รูปแบบที่แตกต่างกันนั้น มีความเหมาะสมสำหรับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวรายย่อยที่มีความสามารถแตกต่างกัน

4.3 ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร และสิทธิของชาวนารายย่อยในประเทศไทย

ดังที่อธิบายในบทที่ 2 ว่า แนวคิดอธิปไตยทางอาหารเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการกำหนดและตัดสินใจในระบบเกษตรและอาหาร ซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานการให้สิทธิร่วม อันเป็นการให้สิทธิไปยังกลุ่มคนที่มารวมตัวกัน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการกระทำร่วมและปกป้องผลประโยชน์ร่วมกัน นั่นคือ การจัดการกับผลกระทบของการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่และการเปิดเสรีทางการค้า และการปกป้องสิทธิทางการผลิตและสิทธิทางการค้าของชาวนารายย่อย นอกจากนี้ ตามที่วิทยานิพนธ์ ได้อธิบายว่าการมีสิทธิอย่างเดียวนั้นอาจจะไม่เพียงพอ แต่ควรที่จะมีการเสริมสร้างความสามารถในการใช้สิทธิให้แก่ชาวนารายย่อยด้วย อันจะเป็นการช่วยให้ชาวนารายย่อยบรรลุ

Ref. code: 25615724300032KTX

เป้าหมายของการมีอธิปไตยทางอาหาร และช่วยเสริมสร้างโอกาสและอำนาจให้ชาวนารายย่อยในเชิงปัจเจกบุคคลสามารถมีชีวิตความอยู่ที่ดีและรักษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้เท่าเทียมกับปัจเจกบุคคลอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาในบทที่ 3 ซึ่งเป็นการศึกษาจากเอกสาร และบทที่ 4 ซึ่งเป็นการศึกษาภาคสนาม ได้แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลจะมีเงื่อนไขทางการค้าที่ได้ให้สิทธิพิเศษ ซึ่งเป็นสิทธิร่วม (collective rights) แก่กลุ่มชาวนารายย่อย และเงื่อนไขดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าสามารถที่จะช่วยให้ชาวนารายย่อยจัดการกับผลกระทบของการค้าเสรีได้ อันได้แก่ การกำหนดเงื่อนไขให้ชาวนารายย่อยได้มีโอกาสเข้าถึงตลาดต่างประเทศ การกำหนดเงื่อนไขราคาขั้นต่ำเพื่อปกป้องชาวนารายย่อยจากความไม่แน่นอนของราคาตลาดและการช่วยให้ชาวนารายย่อยได้รับราคาที่เป็นธรรม และการกำหนดเงื่อนไขทางการผลิตที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวนารายย่อย แต่การที่เงื่อนไขทางการค้าของการค้าที่เป็นธรรมยังคงไม่ได้ช่วยเสริมสร้างความสามารถให้แก่ชาวนารายย่อย ใน 3 ประเด็น กล่าวคือ 1) เงื่อนไขทางการค้าของการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาด เนื่องจาก เงื่อนไขทางการค้ายังคงเป็นอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาด ช่องทางการตลาดมีน้อยและจำกัด และการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค 2) เงื่อนไขทางการค้าของการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเพิ่มอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา เนื่องจาก ราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดถูกกำหนดโดยองค์การแฟร์เทรดสากล และราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดยังไม่สามารถประกันได้ว่าครอบคลุมต้นทุนการผลิตหรือไม่ รวมทั้งชาวนารายย่อยไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการค้าที่เป็นธรรม สถานการณ์ทางการตลาดและราคา และ 3) เงื่อนไขทางการค้าของการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเพิ่มโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นนั้น เนื่องจาก เงื่อนไขการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้มีข้อเรียกร้องสนับสนุนประเด็นดังกล่าว จึงอาจกล่าวได้ว่าขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลได้ให้แค่ให้สิทธิแก่ชาวนารายย่อยเท่านั้น แต่ไม่ได้ช่วยเสริมสร้างโอกาสและความสามารถในการใช้สิทธิให้แก่พวกเขา เพื่อช่วยให้พวกเขาสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพในอันที่จะบรรลุถึงการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและสามารถรักษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้อิทธิพลของเสรีนิยมใหม่ได้

นอกจากนี้ ด้วยสมมติฐานของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารที่คาดหวังว่าการมีสิทธิและความสามารถในการกำหนดและตัดสินใจในระบบเกษตรและอาหารของชาวนารายย่อยจะช่วยพาให้ชาวนารายย่อยไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีได้ แม้ว่าผลการศึกษาจะแสดงให้เห็นว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมมีส่วนช่วยให้ชาวนารายย่อยมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อันจะเห็นได้จาก ชาวนารายย่อยสามารถจำหน่ายข้าวได้ในราคาที่สูงขึ้น และมีแนวโน้มว่าจะมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่การได้รับราคาที่สูงขึ้นและมีรายได้เพิ่มขึ้น ไม่ได้หมายความว่า ชาวนารายย่อยมีความสามารถในการกำหนดและตัดสินใจในระบบเกษตรและอาหารเพิ่มขึ้น หรือชาวนารายย่อยมีความสามารถในการจัดการกับ

Ref. code: 25615724300032KTX

ผลกระทบของเปิดเสรีทางการค้าและการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ได้ ดังนั้น แม้ว่าขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจะตอบสนองต่อเป้าหมายสุดท้ายของการมีอธิปไตยทางอาหาร นั่นคือ การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี แต่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีซึ่งเป็นผลลัพธ์สุดท้ายที่เกิดขึ้นนั้น ไม่ได้เป็นผลมาจากวิธีการหรือกระบวนการตามที่แนวคิดอธิปไตยทางอาหารเรียกร้อง จึงกล่าวได้ว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมยังคงไม่สามารถช่วยเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ชาวนารายย่อยได้ นอกจากนี้ การที่ชาวนารายย่อยได้รับราคาที่สูงขึ้นจากการค้าภายใต้ระบบขบวนการการค้าที่เป็นธรรมก็ยังไม่สามารถประกันได้ว่าจะมีความแน่นอนและมั่นคงด้วย

ดังนั้น ผลการศึกษานี้ จึงตอบคำถามการศึกษาได้ว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์การแฟร์เทรดสากลไม่สามารถเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ชาวนารายย่อย โดยเฉพาะในกรณีของประเทศไทยได้ นอกจากนี้ ผลการศึกษานี้ยังชี้ให้เห็นว่า การให้สิทธิร่วมนั้นมีส่วนช่วยในการปกป้องผลประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็งของการใช้สิทธิปัจเจกบุคคลของกลุ่มคนที่อยู่ในสภาวะความอ่อนแอ เปราะบาง และขาดความสามารถได้ อย่างไรก็ตาม ตราบที่มนุษย์ในเชิงปัจเจกบุคคลไม่มีความสามารถในการใช้สิทธิ การมีเพียงสิทธิอย่างเดียวก็ไม่ได้ประกันว่าจะพามนุษย์ในเชิงปัจเจกบุคคลไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและการรักษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้อย่างยั่งยืน

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้น การที่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์กรแฟร์เทรดสากลไม่สามารถเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยในประเทศไทยได้ ยังสามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลหลายประการ ดังนี้

ประการแรก การที่ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมไม่สามารถเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยได้ อาจเป็นผลมาจากแนวคิดของการค้าที่เป็นธรรมมุ่งเน้นเฉพาะการจัดการกับความไม่เป็นธรรมในประเด็นด้านการค้าเท่านั้น แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการผลกระทบอื่นๆ ที่มาจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ และการเปิดเสรีการค้าที่มีผลต่ออธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อย เช่น ประเด็นการผลิตที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม และคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น เป็นต้น

ประการที่สอง ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้จัดการประเด็นที่เป็นรากฐานที่สุดของปัญหาความเสียเปรียบทางการค้าในระบบการค้าเสรีของชาวนารายย่อย นั่นคือ 1) การจัดการกับปัญหาการขาดความสามารถในการแข่งขันทางการผลิตและการค้าของชาวนารายย่อย ได้แก่ การขาดทรัพยากรการผลิตและความรู้ทางการผลิตทางการเกษตรที่มีประสิทธิภาพ และการขาดข้อมูล ความรู้และทักษะทางการตลาด และ 2) การจัดการกับปัญหาความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่าง

Ref. code: 25615724300032KTX

ผู้ผลิต ผู้ค้า และผู้บริโภค เพราะฉะนั้น ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจึงกล่าวได้ว่าเป็นเพียงการให้ความช่วยเหลือแก่ชาวนารายย่อยเท่านั้น

ประการที่สาม เงื่อนไขของการค้าที่เป็นธรรมก็ไม่ได้ถูกบังคับใช้กับผู้ค้าอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจาก กระบวนการการค้าที่เป็นธรรมเองยังคงทำงานอยู่ในห่วงโซ่อุปทานเดียวกันกับระบบการค้าเสรี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือว่า กระบวนการการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้หลุดพ้นหรือถูกแยกออกจากระบบการค้าเสรี

ประการที่สี่ ตัวชาวนารายย่อยในประเทศไทยเองก็มีข้อจำกัด ในแง่ที่ว่าไม่ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิของตนและการตระหนักถึงสิทธิในการกำหนดโดยตัวเอง ทำให้พวกเขาไม่ได้ใช้สิทธิที่ได้รับผ่านขบวนการการค้าที่เป็นธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากการขาดความรู้ และชาวนารายย่อยของไทยในปัจจุบันมีเป้าหมายในการทำเกษตรในลักษณะเชิงพาณิชย์มากกว่าการทำการเกษตรเพื่อยังชีพเหมือนในอดีต ดังนั้น พวกเขาจึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิทางการผลิตตามที่แนวคิดอธิปไตยทางอาหารเรียกร้อง แต่ให้ความสำคัญเฉพาะกับสิทธิทางการค้าเท่านั้น

จากคำอธิบายดังกล่าว ข้อค้นพบของวิทยานิพนธ์ จึงเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานศึกษาที่มีมาก่อนหน้านี้ ดังนี้

1) ข้อค้นพบของวิทยานิพนธ์นี้ตรงกับข้อสังเกตของ Bacon, Burnett, Jaffee, Kloppenburg and Monroy, Naylor, Oosterveer and Sonnenfeld, Sylla, Taylor, Torgerson, และ Zerb ที่ว่า การค้าที่เป็นธรรมยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างผู้ผลิต ผู้ค้า และผู้บริโภคในระบบการค้าปัจจุบันได้

2) ข้อค้นพบของวิทยานิพนธ์นี้ตรงกับข้อสังเกตของ Burnett และ Naylor ที่ว่าแนวคิดอธิปไตยทางอาหารและการค้าที่เป็นธรรมมีกลยุทธ์การทำงานที่แตกต่างกัน จึงอาจส่งผลให้การค้าที่เป็นธรรมไม่สามารถเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารได้ กล่าวคือ กลยุทธ์การทำงานของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารเลือกที่จะปฏิเสธและต่อต้านการค้าเสรีและการค้าระหว่างประเทศ และพยายามให้ชาวนารายย่อยหลุดพ้นจากระบบดังกล่าว ในขณะที่ กลยุทธ์การทำงานของการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ปฏิเสธการดำรงอยู่ของระบบดังกล่าว แต่พยายามหาทางที่จะช่วยให้ชาวนารายย่อยดำรงอยู่ในระบบดังกล่าวให้ได้

3) ข้อค้นพบของวิทยานิพนธ์นี้ตรงกับข้อสังเกตของ Bacon, Burnett และ Naylor ที่ว่าแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร เป็นแนวคิดที่ตอบสนองต่อเป้าหมายการดำรงชีวิตของชาวนาบางกลุ่มเท่านั้น คือ ชาวนาที่ต้องการทำเกษตรเพื่อยังชีพ แต่อาจไม่ได้ตอบสนองต่อเป้าหมายของ

Ref. code: 25615724300032KTX

ชาวนาที่ต้องการทำเกษตรเชิงพาณิชย์ได้ แม้ว่าการทำเกษตรจะไม่ใช่แค่การผลิตเพื่อเป้าหมายทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เกี่ยวข้องกับมิติทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย อย่างไรก็ตาม จากการที่ระบบทุนนิยมได้ปรับเปลี่ยนให้ชาวนาในหลายสังคมมีวิถีชีวิตแบบใหม่ และลืมเลือนวัฒนธรรมแบบเก่าไปแล้ว รวมทั้งชาวนาบางกลุ่มก็ไม่ได้อยากกลับไปมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมด้วย หลักการของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารจึงอาจจะไม่ใช่เป้าหมายของชาวนาทุกกลุ่ม

นอกจากนี้ วิทยานิพนธ์นี้ มีข้อค้นพบที่เป็นความรู้ใหม่ ดังนี้

1) การค้าที่เป็นธรรมไม่ได้เสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ชาวนารายย่อย เนื่องจาก การค้าที่เป็นธรรมให้เพียงแค่สิทธิ แต่ไม่ได้เสริมสร้างความสามารถของของชาวนารายย่อยในการดำรงอยู่ภายใต้อิทธิพลของเสรีนิยมใหม่ได้

2) การค้าที่เป็นธรรมในกรณีของสินค้าข้าว ดูเหมือนว่าจะทำตลาดได้ยากกว่าการค้าสินค้าชนิดอื่น เนื่องจาก การค้าที่เป็นธรรมเป็นการค้าสินค้าที่มีราคาสูงกว่าสินค้าทั่วไป และเป็นการค้าสินค้าให้กับตลาดเฉพาะกลุ่ม ดังนั้น สินค้าที่สามารถเข้าสู่ตลาดจึงจำเป็นต้องมีลักษณะของพิเศษ มีมูลค่าและสามารถเพิ่มมูลค่าได้ อย่างไรก็ตาม ด้วยข้าวเป็นสินค้าอาหารหลัก ซึ่งเป็นสินค้าที่มีการบริโภคอยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นสินค้าที่มีผู้ซื้อและผู้ขายจำนวนมากในตลาด และสินค้าของผู้ขายแต่ละรายแทบจะไม่ได้มีความแตกต่างกันมาก ดังนั้น การค้นหาลักษณะพิเศษของข้าวและการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าข้าวจึงเป็นไปได้ยากกว่าสินค้าอื่น โดยผลการศึกษาในกรณีศึกษาของไทย พบว่ากลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มองค์กรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น นอกจากนี้ จากการสำรวจข้อมูลกลุ่มองค์กรผู้ผลิตประเทศอื่นที่เข้าร่วมในขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์กรแฟร์เทรดสากล ยังพบว่า จำกัดอยู่เฉพาะแค่บางประเทศที่ส่งออกพันธุ์ข้าวที่มีคุณลักษณะพิเศษ โดยนอกจากประเทศไทยแล้ว พบว่ามีเพียงแค่ 4 ประเทศที่เข้าร่วม คือ พม่า อินเดีย ปากีสถาน และศรีลังกา โดยพม่านั้นส่งออกข้าวพันธุ์หอมมะลิเช่นเดียวกับไทย ในขณะที่ อินเดีย ปากีสถาน และศรีลังกาส่งออกข้าวพันธุ์บาสมาติ

3) การค้าที่เป็นธรรมในประเทศผู้ส่งออกอาหาร ก็ไม่ได้ให้ผลที่แตกต่างจากการค้าที่เป็นธรรมในกลุ่มประเทศที่นำเข้าอาหาร กล่าวคือ ในทางหลักการของการค้า ประเทศผู้ส่งออกอาหารจะมีความสามารถในการแข่งขันทางการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารมากกว่าประเทศผู้นำเข้าอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การผลิตสินค้าที่มีต้นทุนการผลิตต่ำและได้ผลผลิตจำนวนมาก ซึ่งดูเหมือนว่าประเทศผู้ส่งออกน่าจะมีโอกาสในการเข้าสู่ตลาดได้มากกว่า อย่างไรก็ตาม ดังที่อธิบายในข้อที่ 2) เป็นข้อน่าสังเกตว่า ไม่พบว่ามีกลุ่มประเทศผู้ส่งออกข้าวอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เวียดนาม ซึ่งเป็นคู่แข่งในการส่งออกข้าวของไทยเข้าร่วมในตลาดการค้าที่เป็นธรรม ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่า ตราบที่กลุ่มองค์กรผู้ผลิตในประเทศผู้ส่งออกและผู้นำเข้าไม่สามารถหาคุณลักษณะพิเศษของสินค้าในการเข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรมได้ แม้ว่ากลุ่มองค์กรผู้ผลิตในประเทศผู้ส่งออกและผู้นำเข้าจะมี

Ref. code: 25615724300032KTX

ความสามารถในการแข่งขันการผลิตในประเด็นดังกล่าว ก็ไม่ได้ช่วยให้สามารถเข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรมได้

4) การค้าที่เป็นธรรมซึ่งเป็นรูปแบบของการค้าทางเลือกที่ถูกสนับสนุนโดยองค์กรที่มิใช่รัฐ ยังคงไม่สามารถช่วยจัดการกับปัญหาผลกระทบของการเปิดเสรีทางการค้า และการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ได้อย่างมีประสิทธิผลเมื่อเปรียบเทียบกับการจัดการโดยรัฐ เนื่องจาก พบว่าการทำการค้ายังคงเป็นเรื่องของความสมัครใจ แม้ว่าการค้าที่เป็นธรรมจะมีวัตถุประสงค์ที่ดี เพื่อต้องการช่วยเหลือชาวนารายย่อย แต่ตราบที่กฎเกณฑ์และเงื่อนไขทางการค้าไม่ได้ถูกบังคับใช้กับผู้ค้าการบรรลุไปสู่เป้าหมายของการค้าที่เป็นธรรมก็เป็นไปได้ยาก

ข้อค้นพบที่สอดคล้องกับผลการศึกษาที่มีมาก่อนหน้านี้ และข้อค้นพบที่เป็นความรู้ใหม่สามารถสรุปได้ว่า การค้าที่เป็นธรรมให้สิทธิร่วม (collective rights) แก่กลุ่มชาวนารายย่อยในประเทศไทย แต่ไม่ได้ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการใช้สิทธิให้แก่ชาวนารายย่อยในประเทศไทยในเวลาเดียวกัน กลุ่มชาวนารายย่อยในประเทศไทยยังคงมีข้อจำกัดในการนำสิทธิไปใช้ และชาวนาเชิงปัจเจกก็มีข้อจำกัดในการพัฒนาสิทธิ (rights) ให้เป็นโอกาส (opportunity) ตามแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า การค้าที่เป็นธรรมโดยตัวมันเองไม่ทำให้เกิดอธิปไตยทางอาหารในขณะเดียวกับที่ ชาวนารายย่อยของไทยเองก็เป็นอุปสรรคของการปฏิบัติให้เกิดอธิปไตยทางอาหารด้วย นอกจากนี้ ประเภทของสินค้า โดยเฉพาะข้าว ซึ่งเป็นสินค้าอาหารหลักที่สร้างคุณลักษณะพิเศษให้กับสินค้าและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าได้ยาก ก็มีผลต่อการทำให้ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมไม่สามารถเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ชาวนารายย่อยด้วย

Ref. code: 25615724300032KTX

บทที่ 5
บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ตามที่วิทยานิพนธ์นี้ได้ถกเถียงกับระบบการค้าเสรี ซึ่งเป็นการพัฒนาตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ที่สร้างผลกระทบทางลบต่อชาวนารายย่อยใน 3 ประเด็น คือ โอกาสการเข้าถึงตลาด อำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา และโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตทางการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นให้แก่สมาชิกชาวนารายย่อย อันส่งผลต่อสิทธิในการกำหนดและตัดสินใจเกี่ยวกับการทำการเกษตรและอาหาร หรืออธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อย วิทยานิพนธ์นี้จึงได้พยายามหาทางเลือกอื่นในการทำการเกษตรและอาหาร โดยใช้การค้าที่เป็นธรรมเป็นเครื่องมือเพื่อช่วยจัดการกับปัญหาดังกล่าว เนื่องจาก การค้าที่เป็นธรรมได้สะท้อนให้เห็นว่ามีมุมมองความคิดไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหารที่ต้องการจัดการกับความไม่เป็นธรรมของระบบการค้าในปัจจุบัน การให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันทางผลลัพธ์ และการให้ความสำคัญกับสิทธิร่วม นอกจากนั้น ตามที่อมาตย เซน ได้อธิบายไว้ว่า การมีความสามารถจะช่วยเพิ่มโอกาสของการมีเสรีภาพเพื่อไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ วิทยานิพนธ์จึงมองว่า เงื่อนไขที่จะพาไปสู่อธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยไม่ใช่เป็นเรื่องเฉพาะแค่การมีสิทธิเพียงอย่างเดียว แต่ชาวนารายย่อยต้องมีความสามารถ (capability) ในการใช้สิทธิด้วย วิทยานิพนธ์นี้จึงเห็นว่าควรใช้แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมกันของความสามารถ (equality of capability) ของอมาตย เซน ในการขยายมุมมองของแนวคิดอธิปไตยทางอาหารเพื่อเสริมสร้างโอกาสของการใช้สิทธิและเสรีภาพของชาวนารายย่อย จากความสนใจในการศึกษาในประเด็นข้างต้น การศึกษาเกี่ยวกับขบวนการการค้าที่เป็นธรรมในวิทยานิพนธ์นี้ จึงคาดหมายว่าเงื่อนไขทางการค้าของการค้าที่เป็นธรรมที่อ้างว่าจะช่วยปรับเปลี่ยนความไม่เป็นธรรมของระเบียบการค้าของโลก จะสามารถช่วยประกันสิทธิและจัดการกับปัญหาเรื่องข้อจำกัดของความสามารถและความเสียเปรียบทางการผลิตและการค้า ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานของปัญหาสำคัญที่ทำให้ชาวนารายย่อยได้รับผลกระทบจากการค้าเสรีได้ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาพบว่า การค้าที่เป็นธรรมก็ไม่ใช่ทางออกที่จะช่วยชาวนารายย่อยได้เช่นกัน เนื่องจาก การค้าที่เป็นธรรม แม้ว่าจะให้สิทธิร่วม (collective rights) แก่กลุ่มชาวนารายย่อย แต่ไม่ได้ช่วยสร้างความสามารถในการใช้สิทธิให้แก่ชาวนารายย่อย เพราะฉะนั้น สิทธิร่วมจึงไม่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของการใช้สิทธิปัจเจกบุคคลของชาวนารายย่อย อธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยจึงไม่เกิดขึ้น และชาวนารายย่อยยังคงได้รับผลกระทบจากการค้าเสรีอยู่

Ref. code: 25615724300032KTX

เช่นเดิม ดังนั้น ผลการศึกษาของวิทยานิพนธ์นี้ อาจสรุปได้ว่า การค้าที่เป็นธรรมยังไม่ใช่เครื่องมือที่เพียงพอสำหรับการจัดการกับปัญหาผลกระทบจากระบบการค้าเสรี และเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อย

จากผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่า การค้าที่เป็นธรรมไม่ช่วยสร้างความสามารถในการใช้สิทธิปัจเจกบุคคลให้แก่ชาวนารายย่อยในการจัดการกับผลกระทบของการค้าเสรี และการดำรงอยู่ภายใต้อิทธิพลของเสรีนิยมใหม่นั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า การค้าที่เป็นธรรม (fair trade) กับการค้าเสรี (free trade or trade) ก็แทบจะไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ แนวคิดทั้งสองต่างก็มองว่าการค้า (trade) ยังคงเป็นเครื่องมือ (mean) ที่สำคัญที่ให้โอกาส (opportunity) แก่ปัจเจกบุคคลไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี (human well-being) และแนวคิดทั้งสองต่างก็สนับสนุนความเป็นธรรมทางการค้า (fairness in trade) ในแง่ของความเท่าเทียมกันของเสรีภาพในการแลกเปลี่ยน (equality of freedom to exchange) แต่ปฏิบัติการของแนวคิดทั้งสองก็ไม่ได้ช่วยสร้างความเท่าเทียมกันทางผลลัพธ์ (equality of outcome) โดยเฉพาะ ความเท่าเทียมกันทางการค้าให้เกิดขึ้นได้ และไม่ได้ช่วยกระจายความเสี่ยงและกระจายผลประโยชน์ทางการค้าให้กับชาวนารายย่อย โดยมีรายละเอียดกล่าวคือ

ในประเด็นโอกาสการเข้าถึงตลาด การค้าเสรีนั้นได้ให้โอกาสในการเข้าและออกตลาดแก่ผู้ซื้อและผู้ขายอย่างเสรี และให้โอกาสดังกล่าวแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน อันส่งผลให้ในระบบตลาดมีผู้ซื้อและผู้ขายจำนวนมาก และผู้ซื้อและผู้ขายมีแนวโน้มที่จะได้รับประโยชน์จากการค้าเพิ่มขึ้น แต่ในเวลาเดียวกัน การมีผู้ซื้อและผู้ขายจำนวนมากก็ส่งผลให้เกิดการแข่งขันทางการตลาดมากขึ้นด้วย ซึ่งการแข่งขันทางการตลาดอาจส่งผลให้เกิดการครอบงำทางการตลาดโดยผู้ที่มีความสามารถในการแข่งขัน ดังนั้น การค้าเสรีจึงมีแนวโน้มว่าสามารถเปลี่ยนจากตลาดแข่งขันสมบูรณ์กลายเป็นตลาดผูกขาดหรือตลาดผู้ขายน้อยรายได้เช่นกัน ดังนั้น แม้ว่าการเปิดเสรีทางการค้าจะให้โอกาสในการเข้าสู่ตลาดแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียม แต่การค้าเสรีก็ไม่ได้ประกันว่าทุกคนจะได้รับประโยชน์จากการเข้าสู่ตลาดอย่างเท่าเทียมกัน สำหรับการค้าที่เป็นธรรมเป็นรูปแบบการค้าระหว่างประเทศทางเลือกที่จำกัดการค้าระหว่างกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยที่ยากจนในประเทศกำลังพัฒนาและกลุ่มผู้ค้าและผู้บริโภคในประเทศพัฒนาแล้ว การค้าที่เป็นธรรมจึงแสดงให้เห็นว่าได้เปิดโอกาสให้ผู้ผลิตรายย่อยที่เป็นกลุ่มคนที่มีระดับความสามารถที่เท่ากันมาแข่งขันกัน ดังนั้น การค้าที่เป็นธรรมจึงถูกมองว่าน่าจะเป็นช่องทางการค้าที่ช่วยกระจายความเสี่ยงในการเข้าถึงตลาดและผลประโยชน์ทางการค้าให้กับผู้ผลิตรายย่อยที่ขาดความสามารถในการแข่งขันได้ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาที่พบว่า การค้าที่เป็นธรรมยังคงมีเงื่อนไขทางการค้าที่เป็นอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาด ช่องทางการตลาดมีน้อยและถูกจำกัด และไม่ได้ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค อันจะช่วยลดจำนวนคนกลางทางการค้า และเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาดให้กับชาวนารายย่อยเพิ่มขึ้น ซึ่งหมายความว่า การค้าที่เป็นธรรมก็มีความ

Ref. code: 25615724300032KTX

เป็นไปได้ที่จะเป็นตลาดที่มีผู้ซื้อผู้ขายน้อยรายเช่นกัน ดังนั้น การเข้าสู่ตลาดการค้าที่เป็นธรรมจึงไม่ได้ประกันว่าชาวนารายย่อยทุกคนจะได้รับประโยชน์จากการเข้าสู่ตลาดดังกล่าว เนื่องจาก ผลประโยชน์ทางการค้ามีจำกัด ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยกระจายความเสี่ยงและกระจายผลประโยชน์ทางค้าให้แก่ชาวนารายย่อยได้อย่างแท้จริง

ในประเด็นเรื่องอำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา ตามหลักการของการค้าเสรีนั้น ราคาสินค้าส่วนใหญ่ถูกกำหนดโดยกลไกตลาด หรือขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานในตลาด เพราะฉะนั้น ราคาสินค้าจึงไม่มีความแน่นอน และผู้ผลิตมีแนวโน้มที่จะไม่มีความมั่นคงทางรายได้ นอกจากนั้น ในช่วงที่ราคาสินค้าตกต่ำ การกำหนดราคาโดยกลไกตลาดยังส่งผลกระทบต่อปัญหาทางรายได้ของกลุ่มคนที่ไม่มีความสามารถทางการแข่งขันเพิ่มขึ้นด้วย สำหรับการค้าที่เป็นธรรมซึ่งได้กำหนดเงื่อนไขราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดเพื่อช่วยปกป้องผู้ผลิตรายย่อยจากความไม่แน่นอนของราคาตลาด และเพื่อช่วยให้ผู้ผลิตรายย่อยได้รับราคาที่ครอบคลุมต้นทุนการผลิต อีกทั้ง มีเงื่อนไขว่าชาวนารายย่อยจะต้องรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองราคา เพราะฉะนั้น การค้าที่เป็นธรรมจึงถูกคาดหวังว่า น่าจะเป็นช่องทางการค้าที่ช่วยกระจายความเสี่ยงทางด้านราคาให้กับผู้ผลิตรายย่อยได้ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาพบว่า ราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดไม่ได้ถูกกำหนดโดยชาวนารายย่อย และราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดก็อาจไม่ครอบคลุมต้นทุนการผลิตที่แท้จริง รวมทั้งการกำหนดราคาขั้นต่ำแฟร์เทรดไม่ได้ถูกบังคับใช้กับผู้ค้าอย่างมีประสิทธิภาพในช่วงที่สินค้ามีราคาตกต่ำ และการรวมกลุ่มกันของชาวนารายย่อย ก็ไม่ได้ช่วยให้ชาวนารายย่อยมีอำนาจในการต่อรองราคาเพิ่มขึ้น เพราะชาวนารายย่อยไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ทางด้านตลาดและราคาเพิ่มขึ้น ดังนั้น การค้าที่เป็นธรรมจึงไม่สามารถช่วยกระจายความเสี่ยงทางด้านราคาให้กับชาวนารายย่อยได้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ผลจากการศึกษาที่พบว่าชาวนารายย่อยยังคงได้รับราคาในการซื้อขายข้าวแฟร์เทรดสูงกว่าราคาตลาด แสดงให้เห็นว่า การค้าที่เป็นธรรมก็มีส่วนช่วยในการกระจายผลประโยชน์ทางด้านราคาให้กับชาวนารายย่อยได้บ้าง

ในประเด็นเรื่องโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตทางการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น การเปิดเสรีทางการค้าสินค้าเกษตรให้สิทธิและเสรีภาพแก่ชาวนาในการตัดสินใจเลือกที่จะจัดสรรทรัพยากรการผลิตและวิธีการผลิต แต่สิทธิและเสรีภาพที่ให้ดังกล่าวไม่ได้ประกันว่าสินค้าที่ผลิตด้วยวิธีการผลิตแบบต่างๆ จะสามารถถูกนำไปจำหน่ายได้ในระดับราคาที่สอดคล้องกับต้นทุนการผลิต หรือชาวนารายย่อยจะมีความสามารถในการแข่งขันได้ ดังนั้น การเปิดเสรีทางการค้าจึงส่งผลกระทบทางอ้อมต่อโอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตทางการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะให้ผลผลิตน้อยกว่า ในขณะที่ การค้าที่เป็นธรรมมีการกำหนดเงื่อนไขทางการผลิตเพื่อประกันสิทธิให้กับชาวนารายย่อย จึงถูกมองว่า น่าจะเป็นรูปแบบทางการค้าที่เปิดโอกาสให้ชาวนาราย

Ref. code: 25615724300032KTX

ย่อยสามารถเลือกวิธีการผลิตทางการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นได้ และสามารถจำหน่ายสินค้าที่มาจากวิธีการผลิตดังกล่าวได้ อันช่วยกระจายความเสี่ยงทางการผลิตจากช่องทางการค้าปกติได้ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาที่พบว่า เงื่อนไขทางการผลิตของการค้าที่เป็นธรรมส่วนใหญ่เป็นการเสริมสร้างการผลิตเพื่อพัฒนาและปกป้องสิ่งแวดล้อม และการปกป้องสิทธิแรงงาน ไม่ใช่เงื่อนไขการผลิตเพื่อปกป้องวัฒนธรรมการผลิตและวิธีการผลิตดั้งเดิมของชุมชนและท้องถิ่นตามที่แนวคิดอธิปไตยทางอาหารเรียกร้อง เพราะฉะนั้น การที่ชาวนาเลือกวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมของชุมชนและท้องถิ่นก็ยังคงไม่ได้ประกันว่าเขาจะสามารถจำหน่ายสินค้าได้ และดังนั้นการค้าที่เป็นธรรมจึงไม่ได้ช่วยกระจายความเสี่ยงทางการผลิตจากช่องทางปกติให้กับชาวนารายย่อย

กระนั้นก็ตาม ในที่สุดแล้วแม้ว่าการค้าที่เป็นธรรมจะยังไม่ใช่เครื่องมือที่จะจัดการกับปัญหาเรื่องผลกระทบของการค้าเสรี การสร้างความเท่าเทียมกันทางผลลัพธ์ทางการค้า และไม่ได้ช่วยกระจายความเสี่ยงและการกระจายผลประโยชน์ทางการค้าไปในหนทางที่แตกต่างจากระบบการค้าปกติมากนัก แต่ผลการศึกษาที่พบว่าชาวนารายย่อยยังคงได้รับราคาในการซื้อขายข้าวแฟร์เทรดสูงกว่าราคาตลาด ก็แสดงให้เห็นว่า การค้าที่เป็นธรรมยังคงมีส่วนช่วยในการกระจายผลประโยชน์ทางด้านราคาให้กับชาวนารายย่อย และมีส่วนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวนารายย่อยเพื่อการไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ดังนั้น หากการค้าที่เป็นธรรมได้มีการปรับเงื่อนไขทางการค้าที่ช่วยกระจายความเสี่ยงและกระจายผลประโยชน์ทางการค้าให้กับชาวนารายย่อยเพิ่มขึ้น การค้าที่เป็นธรรมจะเป็นทางเลือกที่ดีทางหนึ่งในการจัดการปัญหากับความไม่เป็นธรรมทางผลลัพธ์ของการค้า

5.2 ข้อเสนอแนะต่อการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อยในประเทศไทย

แม้ว่าการค้าที่เป็นธรรมยังไม่ใช่เครื่องมือที่เพียงพอสำหรับการจัดการกับปัญหาผลกระทบจากระบบการค้าเสรี และเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของชาวนารายย่อย แต่วิทยานิพนธ์นี้ ก็ไม่ได้มองว่าการค้าที่เป็นธรรมและอธิปไตยทางอาหารเป็นแนวคิดที่ขัดแย้งหรือเป็นปรปักษ์ต่อกัน ทั้งยังมองว่าการที่จะทำให้ชาวนารายย่อยหลุดพ้นจากระบบการค้าเสรีตามหลักการแนวคิดอธิปไตยทางอาหารน่าจะเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก เนื่องจาก การค้าระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการพาไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ดังนั้น วิทยานิพนธ์นี้ จึงมองว่าการช่วยให้ชาวนารายย่อยมีความสามารถที่จะดำรงอยู่ในระบบการค้าเสรีได้น่าจะเป็นหนทางที่ดีที่สุด มากกว่าที่จะทำให้ชาวนาหลุดพ้นออกจากระบบการค้าเสรี ในเวลาเดียวกัน นอกจากการค้าที่เป็นธรรมแล้ว วิทยานิพนธ์นี้ก็ยังคงไม่เห็นรูปแบบการค้าระหว่างประเทศทางเลือกอื่นในการจัดการกับความไม่เป็นธรรมทางการค้า วิทยานิพนธ์นี้จึงขอเสนอข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเงื่อนไขของการค้าที่เป็นธรรมเพื่อเพิ่มโอกาสและความสามารถให้แก่ชาวนารายย่อย ดังนี้

Ref. code: 25615724300032KTX

1) โอกาสในการเข้าถึงตลาด

1. องค์กรแฟร์เทรดสากลควรจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรองมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมให้กับกลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อย

2. มาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมควรจะถูกจัดทำและเผยแพร่ในหลากหลายภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเผยแพร่ในภาษาของประเทศกลุ่มผู้ผลิต

3. มาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมไม่ควรมีข้อเรียกร้องมากเกินไปกว่าความสามารถของชาวนารายย่อย หรือสร้างความยากลำบากในการปฏิบัติเพิ่มขึ้น

4. มาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมควรเป็นข้อเรียกร้องที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันทางการผลิตและการค้าให้กับผู้ผลิตรายย่อย

5. การค้าที่เป็นธรรมควรสนับสนุนให้เกิดการค้าทางตรง (direct trade) ระหว่างผู้ผลิตในประเทศกำลังพัฒนา กับผู้บริโภคในประเทศพัฒนาแล้ว เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าตลาด และการกำหนดและตัดสินใจเกี่ยวกับการค้าสินค้าให้กับผู้ผลิตเพิ่มขึ้น โดยการสนับสนุนกลุ่มเคลื่อนไหวของผู้บริโภคในประเทศพัฒนาแล้วให้เข้ามาในระบบการค้าที่เป็นธรรม และเป็นผู้ค้าที่ซื้อและนำเข้าผลิตภัณฑ์แฟร์เทรดกับผู้ผลิตโดยตรง

2) อำนาจในการกำหนดและต่อรองราคา

1. การกำหนดราคาขั้นต่ำแฟร์เทรด ควรถูกกำหนดโดยผู้ผลิตรายย่อยมากกว่าถูกกำหนดโดยองค์กรแฟร์เทรดสากล นอกจากนี้ ในกรณีที่องค์กรแฟร์เทรดสากลจะเปิดโอกาสให้ชาวนารายย่อยได้เข้ามามีส่วนร่วมผ่านการสัมภาษณ์ข้อมูลต้นทุนการผลิต องค์กรแฟร์เทรดสากลก็ควรดำเนินการสัมภาษณ์สมาชิกชาวนาซึ่งเป็นผู้ผลิตจริงๆในจำนวนที่สามารถสะท้อนความจริงของข้อมูลหรือสามารถเป็นตัวแทนของชาวนาผู้ผลิตได้ มากกว่าการสัมภาษณ์เฉพาะผู้แทนของสมาชิกชาวนาหรือคณะกรรมการกลุ่มองค์กรผู้ผลิตรายย่อย

2. องค์กรแฟร์เทรดสากล ควรจะมีการให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการคำนวณต้นทุนการผลิตแก่ชาวนารายย่อย

3. องค์กรแฟร์เทรดสากลควรจะมีการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสิทธิ และการตระหนักถึงสิทธิให้แก่ชาวนารายย่อย

4. องค์กรแฟร์เทรดสากลควรจะต้องปรับปรุงเงื่อนไขทางการค้าที่เอื้อประโยชน์ให้กับผู้ผลิตมากกว่าผู้ค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ควรจะต้องปรับปรุงเงื่อนไขเรื่องราคาขั้นต่ำและการรับซื้อสินค้าการค้าที่เป็นธรรมทางฝั่งผู้ค้าให้มีความเข้มงวดและรัดกุมเพิ่มขึ้น รวมถึงควรมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิ โดยกรณีที่

Ref. code: 25615724300032KTX

ผู้ค้าไม่รับซื้อสินค้าตามเงื่อนไขราคาขั้นต่ำ หรือไม่รับซื้อสินค้าการค้าที่เป็นธรรม ควรถูกยกเลิกการเป็นสมาชิกขององค์กรแฟร์เทรดสากล

3) โอกาสในการเลือกวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและการใช้ความรู้ทางการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น

1. มาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมควรมีการระบุถึงข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการส่งเสริมการเข้าถึงทรัพยากร การใช้เมล็ดพันธุ์ท้องถิ่น และการใช้วิธีการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น

5.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาทางวิชาการครั้งต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาทางวิชาการครั้งต่อไป วิทยานิพนธ์นี้ขอเสนอข้อเสนอแนะใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ข้อเสนอแนะในการศึกษาเกี่ยวกับขบวนการการค้าที่เป็นธรรม 2) ข้อเสนอแนะในการศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ชาวนารายย่อย และ 3) ข้อเสนอแนะในการศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างสิทธิและความเป็นธรรมของชาวนารายย่อย

1) ข้อเสนอแนะในการศึกษาเกี่ยวกับขบวนการการค้าที่เป็นธรรม

ตามที่ได้อธิบายข้างต้นว่า แม้ว่าผลการศึกษาของวิทยานิพนธ์นี้จะแสดงให้เห็นว่า ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ชาวนารายย่อยในประเทศไทย ซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของเสรีนิยมใหม่ได้ แต่ผลการศึกษาของวิทยานิพนธ์นี้ยังไม่สามารถสรุปในภาพรวมได้ว่าขบวนการการค้าที่เป็นธรรมไม่ได้ช่วยเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหาร เพราะฉะนั้นจึงยังควรที่จะมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการการค้าที่เป็นธรรมกับแนวคิดอธิปไตยทางอาหารเพิ่มเติม เพื่อขยายความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปฏิบัติการของขบวนการการค้าที่เป็นธรรม และเพื่อนำข้อมูลมาใช้พัฒนาและสร้างรูปแบบตลาดทางเลือกที่ดีขึ้น โดยการศึกษาในครั้งต่อไปวิทยานิพนธ์นี้ขอเสนอ ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมของประเทศไทย กับขบวนการการค้าข้าวที่เป็นธรรมของประเทศที่เป็นผู้ส่งออกข้าวประเทศอื่น ที่เป็นสมาชิกขององค์กรแฟร์เทรดสากล เช่น อินเดีย ปากีสถาน ศรีลังกา และพม่า

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบขบวนการการค้าที่เป็นธรรมของประเทศไทยในสินค้าชนิดอื่นที่เป็นพืชเศรษฐกิจของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง น้ำตาล

3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการทางการค้าของขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์กรแฟร์เทรดสากล กับขบวนการการค้าที่เป็นธรรม

Ref. code: 25615724300032KTX

ในรูปแบบอื่นๆ เช่น ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์กรแฟร์เทรดโลก ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมขององค์กรการค้าที่เป็นธรรมที่กำหนดตรารับรองของตัวเอง และขบวนการการค้าที่เป็นธรรมที่ไม่ใช้ตรารับรองการค้าที่เป็นธรรม

4. ควรมีการศึกษาปฏิบัติการของขบวนการการค้าที่เป็นธรรมกับการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารในแง่มุมอื่น เช่น ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมกับการเสริมสร้างความเท่าเทียมกันทางเพศของผู้ผลิต ขบวนการการค้าที่เป็นธรรมกับการเสริมสร้างความสามารถในการกำหนดและตัดสินในให้กับเกษตรกรรับจ้าง และขบวนการการค้าที่เป็นธรรมกับการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้กับผู้บริโภค เป็นต้น

2) ข้อเสนอแนะในการศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหาร

เนื่องจาก แนวคิดอธิปไตยทางอาหารไม่ได้เสนอวิธีการที่จะไปสู่การมีอธิปไตยทางอาหารอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ในปัจจุบันขบวนการอธิปไตยทางอาหาร จึงได้มีการใช้เครื่องมือในหลากหลายรูปแบบในการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่เกษตรกรรายย่อย ได้แก่ การทำเกษตรทางเลือก และการค้าทางเลือก ดังนั้น วิทยานิพนธ์นี้ จึงเสนอว่าควรจะมีการศึกษาการสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารจากเครื่องมืออื่นๆ เช่นกัน เพื่อใช้เป็นข้อมูลและทางเลือกสำหรับการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารให้แก่ชาวนารายย่อยของประเทศไทยในอนาคต โดยการศึกษาในครั้งต่อไป วิทยานิพนธ์นี้ขอเสนอ ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารผ่านรูปแบบการค้าสินค้าเกษตรทางเลือกอื่นๆ เช่น การทำเกษตรพันธะสัญญา การทำตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า การทำตลาดทางตรงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค

2. ควรมีการศึกษาการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารของผู้ผลิตจากมุมมองของผู้บริโภค และการศึกษาเกี่ยวกับเครื่องมือที่ช่วยปรับเปลี่ยนมุมมองทางอาหารของผู้บริโภค เช่น Slow Food Movement หรือ Food Justice Movement

3. ควรมีการศึกษาการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารจากบทบาทการทำงานของรัฐ การศึกษาเกี่ยวกับกลไกเชิงสถาบันที่ไม่เป็นธรรม และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างความไม่เป็นธรรม เช่น การศึกษางานของ Antonio Gramsci เป็นต้น

Ref. code: 25615724300032KTX

3) ข้อเสนอแนะในการศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างสิทธิและความเป็นธรรมของชาวนารายย่อย

1. เนื่องจาก แนวคิดอธิปไตยทางอาหารและการค้าที่เป็นธรรม ก็ไม่ใช่แนวคิดที่จะช่วยแก้ปัญหาเรื่องสิทธิและความเป็นธรรมของชาวนารายย่อยทุกกลุ่มได้ อันจะเห็นได้จาก ผลการศึกษาที่ว่าแนวคิดอธิปไตยทางอาหารอาจจะเหมาะสมกับชาวนาที่ต้องการทำเกษตรแบบยังชีพ ในขณะที่ การค้าที่เป็นธรรม อาจจะเหมาะสมกับชาวนาที่ทำเกษตรเชิงพาณิชย์มากว่า ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างสิทธิและความเป็นธรรมของชาวนา ควรที่จะศึกษาแนวคิดทางด้านอาหารอื่นๆเพิ่มเติม เพื่อค้นหาทางเลือกเพื่อช่วยเสริมสิทธิและความเป็นธรรมให้กับชาวนา เช่น แนวคิดเรื่องความยุติธรรมทางอาหาร (food justice) และแนวคิดธรรมาภิบาลความมั่นคงทางอาหาร (global food security governance-GFSG)

2. นอกจากการปรับปรุงเงื่อนไขของการค้าที่เป็นธรรม ให้สามารถกระจายผลประโยชน์และกระจายความเสี่ยงให้กับชาวนารายย่อยเพิ่มขึ้นแล้ว ควรกลับไปศึกษาปัญหาของการค้าเสรีเพิ่มเติม เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องและปรับปรุงเงื่อนไขของการค้าเสรีเพื่อช่วยเสริมสร้างโอกาสและความสามารถของชาวนารายย่อย และการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้ค้า และผู้บริโภค

Ref. code: 25615724300032KTX

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2557). *ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย*.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน

เบญจวรรณ ฤกษ์เกษม. (2557). *อนาคตเกษตรกรรมไทย*. เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2546). *เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น: เศรษฐศาสตร์สำหรับบุคคลทั่วไป*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สมชาย กษิติประดิษฐ์. (2541). *สิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อนุสรณ์ อุณโณ. (2546). *ขบวนการเกษตรกรรมยั่งยืนในสังคมไทยและการเมืองของงานเขียนเกษตรกรรมยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีเมืองการพิมพ์ จำกัด

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2559). *ลืมตาอ้าปาก จาก "ชาวนา" สู่ "ผู้ประกอบการ"*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน

บทความวารสาร

ปัญญา อุดชาชน. (2555). ความยุติธรรมกับรัฐธรรมนูญภายใต้ประชาคมอาเซียน ปี พ.ศ. 2558. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 5(2), 39-79.

วิทยานิพนธ์

พระมหามหรรถพงศ กวิวํโส. (2548). *การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องสิทธิของจอหน ล็อค กับพุทธปรัชญาเถรวาท*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาปรัชญา.

Ref. code: 25615724300032KTX

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

เกษียร เตชะพีระ. (2560). เกษียร เตชะพีระ: อ่านชาวนาการเมือง. สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/column/article_20944

กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (ม.ป.ป.). คู่มือการจัดการด้านการผลิต: กิจกรรมหลักที่ 1 การเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสม. สืบค้นจาก http://www.ricethailand.go.th/Rkb/manual/index.php-file=content.php&id=43.htm

กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (ม.ป.ป.). ยุทธศาสตร์ข้าวไทย ฉบับที่ 2 ปี 2555-2559. สืบค้นจาก http://brps.ricethailand.go.th/images/image/Strategic_Rice_Thailand/2.pdf

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2560). ข้าว. สืบค้นจาก http://www.ditp.go.th/contents_attach/171617/171617.pdf

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (ม.ป.ป.). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง. สืบค้นจาก https://www.isranews.org/isranews/download/279/23716/18.html.

ดาวเรือง พืชผล และคณะ (2553). การศึกษาพันธุกรรมข้าวพื้นบ้านเพื่อการขยายผลผลิตข้าวในระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่บ้านกุดหิน บ้านกำแมด บ้านโนนยางตำบลกำแมด อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร. สืบค้นจาก http://elibrary.trf.or.th/project_contentTRFN.asp?PJID=RDG51E0038

วิไลลักษณ์ ถิรนุทธิ. (ตุลาคม, 2552). แฟร์เทรด คอนเซ็ปต์ดี แต่เข้าถึงยาก?. สืบค้นจาก http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=82757

บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ, บุญมี ลี้ และเทพกร ณ. สงขลา. (2545). ปัญหาความยากจนในภาคเกษตรกรรม ใน อุปสรรคด้านกฎหมายและนโยบายการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อความยากจนของคนไทย. รายงานการวิจัย. สถาบันพระปกเกล้า. สืบค้นจาก http://kpi.ac.th/media/pdf/M8_182.pdf

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2559). ค่าจ้างแรงงานเฉลี่ย จำแนกตามอุตสาหกรรม (เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2559). สืบค้นจาก http://www2.bot.or.th/statistics/BOTWEBSTAT.aspx?reportID=636&language=th

สหกรณ์กรีนเนท จำกัด (ม.ป.ป.) ระบบการตรวจสอบรับรองแฟร์เทรด. สืบค้นจาก http://www.greennet.or.th/article/1849

Ref. code: 25615724300032KTX

สาไท. (ม.ป.ป.). เกษตรกรรมในประเทศไทย : วรรณกรรมปริทัศน์. สืบค้นจาก http://www.sathai.org/autopagev4/files/AudKQg5Thu100547.pdf

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สืบค้นจาก http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=62

สารสนเทศส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร. (2559). จำนวนประชากรภาคเกษตรปี 2554-2558. สืบค้นจาก http://www.agriinfo.doae.go.th/5year/general/54-58/farmer54-58.pdf

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). สรุปผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร (เดือนมกราคม พ.ศ.2557). สืบค้นจาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/files/lfs57/reportJan.pdf

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). ทิศทางการทำงานของแรงงานไทย. สืบค้นจาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/citizen/news/news_lfsdirect.jsp

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2552). ประกาศคณะกรรมการสรรหาสมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง รายละเอียดของเกษตรกรรายย่อย. สืบค้นจากhttp://www.nesac.go.th/selection03/pdf/selection03_declare520108.pdf

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (ก). (ม.ป.ป.). สถิติการส่งออก (Export): ข้าว. สืบค้นจาก http://www.oae.go.th/oae_report/export_import/export.php

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (ข). (ม.ป.ป.). ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าปุ๋ยเคมีสูตรที่สำคัญ ปี 2552-2557. สืบค้นจาก http://www.oae.go.th/more_news.php?cid=31&filename=index

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (ค). (ม.ป.ป.). ข้าวนาปี : เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ จำแนกตามวิธีปลูก เมล็ดพันธ์รายภาค รายจังหวัด ปีเพาะปลูก 2552/2553 ที่ความชื้น 15%. สืบค้นจาก http://oldweb.oae.go.th/download/prcai/DryCrop/majorrice2552-53/5.pdf

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (ง). (ม.ป.ป.). ข้าวนาปี : เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ จำแนกตามวิธีปลูก เมล็ดพันธ์รายภาค รายจังหวัด ปีเพาะปลูก 2555/2556 ที่ความชื้น 15%. สืบค้นจาก http://oldweb.oae.go.th/download/prcai/DryCrop/majorrice2555-56/5-55-56.pdf

Ref. code: 25615724300032KTX

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (จ). (ม.ป.ป.). ข้าวนาปี : เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ปี 2559 ที่ความชื้น 15%. สืบค้นจาก http://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/production/majorrice.pdf

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (ตุลาคม 2554). แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559). สืบค้นจาก http://www.google.co.th/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwiV1SDqIHKAhXBwI4KHbadDXsQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.oae.go.th%2Fdownload%2Fdocument_plan%2FplanAgi11_Sep55.pdf&usg=AFQjCNEzxZ2Wi_wU2uYTRe59zwH-dpjFg&sig2=6zTzVZ2UUUbdhjYPanwgKg&bvm=bv.110151844,d.c2E

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2558). สารสนเทศ: เศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้าปี 2558. สืบค้นจาก http://www.oae.go.th/download/download_journal/2559/commodity58.pdf

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (กันยายน 2559). แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564). สืบค้นจาก http://www.oae.go.th/download/journal/development_plan2559.pdf

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2559). สารสนเทศ: เศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้าปี 2559. สืบค้นจาก http://www.oae.go.th/download/download_journal/2560/commodity59.pdf

อภิชาต สถิตนิรามัย และคณะ. (2556). ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย (Re-examining the Political Landscape of Thailand). สืบค้นจาก https://tu101.org/wp-content/uploads/2016/02/1-06.pdf

สัมภาษณ์

กลุ่มเกษตรกรทำนานาโส่. เลขที่ 57 หมู่ 2 บ้านโสกขุมปูน ตำบลนาโส่ อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร. (26 พฤศจิกายน 2559). สัมภาษณ์.

กลุ่มเกษตรกรทำนานาโส่. เลขที่ 57 หมู่ 2 บ้านโสกขุมปูน ตำบลนาโส่ อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร. (13 มกราคม 2560). สัมภาษณ์.

กลุ่มเกษตรกรทำนาบากเรือ. เลขที่ 110 หมู่ที่ 5 บ้านคอนสาย ตำบลสามัคคี อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร. (25 พฤศจิกายน 2559). สัมภาษณ์.

Ref. code: 25615724300032KTX

กลุ่มเกษตรกรทำนาบากเรือ. เลขที่ 110 หมู่ที่ 5 บ้านคอนสาย ตำบลสามัคคี อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร. (13 มกราคม 2560). สัมภาษณ์.

ชาวนารายย่อย. หมู่บ้านเต็งประดา ตำบลตายมอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก. (20 ธันวาคม 2558). สัมภาษณ์.

ชาวนารายย่อย. หมู่บ้านกุดรัง ตำบลกุดรัง อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม. (20 พฤษภาคม 2559). สัมภาษณ์.

ชาวนารายย่อยกลุ่มเกษตรกรทำนานาโส่. เลขที่ 57 หมู่ 2 บ้านโสกขุมปูน ตำบลนาโส่ อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร. (11 มีนาคม 2560). สัมภาษณ์.

ชาวนารายย่อยกลุ่มเกษตรกรทำนาบากเรือ. เลขที่ 118 หมู่ที่ 4 ตำบลบากเรือ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร. (1 เมษายน 2561). สัมภาษณ์.

ชาวนารายย่อยกลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์. หมู่ 13 ถนนอุบล-ตระการ ตำบลขุหลุ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี. (14 มีนาคม 2560). สัมภาษณ์.

ชาวนารายย่อยวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง. เลขที่ 155 บ้านอุ่มแสง ตำบลดู่ อำเภอราศีไศล จังหวัดศรีสะเกษ. (30 มีนาคม 2561). สัมภาษณ์.

ชาวนารายย่อยสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เลิงนกทาและไทยเจริญจำกัด. เลขที่ 110 หมู่ที่ 5 บ้านคอนสาย ตำบลสามัคคี อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร. (10 มีนาคม 2560). สัมภาษณ์.

ชาวนารายย่อยเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนน้ำอ้อม. เลขที่ 27 หมู่ที่ 10 บ้านศิริพัฒนา ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร. (12 มีนาคม 2560). สัมภาษณ์.

ชาวนารายย่อยเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเอฟทีเอสเกษตรอินทรีย์และแฟร์เทรดอำนาจเจริญ. เลขที่ 152 ถนนชยางกูร ตำบลโคกกลาง อำเภอลืออำนาจจังหวัดอำนาจเจริญ. (13 มีนาคม 2560). สัมภาษณ์.

ชาวนารายย่อยสหกรณ์การเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ จำกัด. เลขที่ 210 หมู่ 15 ตำบลตระแสง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์. (2 เมษายน 2561). สัมภาษณ์.

เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนน้ำอ้อม. เลขที่ 27 หมู่ที่ 10 บ้านศิริพัฒนา ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร. (26 พฤศจิกายน 2559). สัมภาษณ์.

เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนน้ำอ้อม. เลขที่ 27 หมู่ที่ 10 บ้านศิริพัฒนา ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร. (14 มกราคม 2559). สังเกตการณ์การประชุมสมัชชาใหญ่.

เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ. เลขที่ 105 หมู่ 3 ตำบลห้วยไร่ อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ. (12 กุมภาพันธ์ 2560). สัมภาษณ์.

Ref. code: 25615724300032KTX

วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง. เลขที่ 155 บ้านอุ่มแสง ตำบลดู่ อำเภอราศีไศล จังหวัดศรีสะเกษ. (14 มกราคม 2560). สัมภาษณ์.

วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านปรือ. เลขที่ 234 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านปรือ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์. (15 มกราคม 2560). สัมภาษณ์.

บริษัท Foodtech Solutions (Thailand) Co., Ltd. เลขที่ 152 ถนนชยางกูร ตำบลโคกกลาง อำเภอลืออำนาจจังหวัดอำนาจเจริญ. (27 พฤศจิกายน 2559). สัมภาษณ์.

สมาคมเกษตรกรก้าวหน้า.หมู่ 13 ถนนอุบล-ตระการ ตำบลขุหลุ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี. (25 พฤศจิกายน 2559). สัมภาษณ์.

สมาคมเกษตรกรก้าวหน้า.หมู่ 13 ถนนอุบล-ตระการ ตำบลขุหลุ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี. (13-14 กุมภาพันธ์ 2560). สังเกตการณ์การฝึกอบรมเกษตรกร.

สหกรณ์กรีนเนท จำกัด. ซอยพิบูลอุปถัมภ์-วัฒนานิเวศน์ 7 ถนนสุทธิสาร แขวงสามเสนนอก เขตห้วยขวาง จังหวัดกรุงเทพมหานคร. (9 ธันวาคม 2559). สัมภาษณ์

สหกรณ์เกษตรอินทรีย์เลิงนกทาและไทยเจริญจำกัด. เลขที่ 110 หมู่ที่ 5 บ้านคอนสาย ตำบลสามัคคี อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร. (25 พฤศจิกายน 2559). สัมภาษณ์.

สหกรณ์การเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ จำกัด. เลขที่ 210 หมู่ 15 ตำบลตระแสง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์. (2 เมษายน 2561). สัมภาษณ์.

Books and Book Articles

Andree, Peter et al. (2014). *Globalization and Food Sovereignty: Global and Local Chance in the New Politics of Food*. University of Toronto Press: Canada.

Ashcraft, Richard. (1987). *Locke's Two Treatise of Government*. Routledge: London and New York

Baehr, Peter R. (1999). *Human Rights Universality in Practice*. London: Palgrave Macmillan.

Berlin, Isaiah. (1969). *Two Concepts of Liberty*. Oxford: Oxford University Press.

Bese Daniela et al. (2009, December). *Promoting Regional Trade to Enhance Food Security A Case Study on the Border Region of Tanzania and Zambia*. Berlin: Humboldt Universität zu Berlin.

Ref. code: 25615724300032KTX

Borras. S.M. Jr. and Franco, J.C. (2010). Food Sovereignty and Redistributive Land Policies: Exploring Linkages, Identifying Challenges. In H. Wittman, A.A. Desmarais, and N. Wiebe (Eds.), *Food Sovereignty: Reconnecting Food, Nature and Community* (pp.106-119). Nova Scotia: Fernwood.

Brenni, Claudio. (2015). Food sovereignty discourse on international agrobiodiversity conservation strategies. In Amy Trauger (Ed.*), Food Sovereignty in International Context: Discourse, Politics and Practice of Place* (pp.15-34). London and New York: Routledge.

Claeys, Priscilla. (2015). *Human Rights and the Food Sovereignty Movement: Reclaiming Control*. New York: Routledge.

Clapham, Andrew. (2007). *Human Rights: A Very Short Introduction*. Canada: Oxford University Press.

Clapp, Jennifer. (2015). *Food Security and International Trade: Unpacking Dispute Narratives*. Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Fingal-Robinson, Chanelle. (2016). Globalization and Fair Trade Bananas in St Lucia: A Solution to Building Resilience?. In Beckford, Clinton L., Rhiney, Kevon (Eds.), *Globalization, Agriculture and Food in the Caribbean: Climate Change, Gender and Geography* (pp.79-102). London: Palgrave Mcmillan.

Fletcher, Lehman B. (1961). Concept and Importance of Bargaining Power. In Fletcher et al. (Eds.), *Bargaining power in agriculture*. Ames: Center for Agricultural and Economic Adjustment, Iowa State University

Galenkamp, Marlies. (1998). *Individualism Versus Collectivism the Concept of Collective Rights*. Rotterdam: Sanders Instituut

High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition. (2013). *Investing in smallholder agriculture for food security*. A report by the High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition of the Committee on World Food Security, Rome.

Hapsari, Azizah Nur. (2015). *Integrating Sovereignty into Food Security: The case of Indonesia*. Master Dissertation, European Spatial Planning and Environment Policy, Cardiff University.

Ref. code: 25615724300032KTX

Hayek, Friedrich. (1944). The Road to Serfdom. London: Routledge and Kegan Paul.

Hutchens, Anna. (2009). *Changing Big Business: The Globalization of the Fair Trade Movement*. Edward Elgar Publishing Limited: Cheltenham.

Jaffee, Daniel. (2007). *Brewing Justice: Fair Trade Coffee, Sustainability, and Survival*. Berkeley: University of California Press.

Jafri, Afsar. (2015). *Trade Liberalization and WTO: Impacts on Agriculture and Farmers*. New Delhi: Focus on the Global South, India.

Kis, Jurica. (2008). *The Historical Development of "Food Regimes" and Their Influence on the World's Economy*. Munich: GRIN Verlag

Kymlicka, Will. (1996). *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Clarendon Press

Marten, Gerald G. (1986). *Traditional Agriculture in Southeast Asia: A Human Ecology Perspective*. Colorado: Westview Press

Mill, John Stuart. (1859) *On Liberty*. London: John W. Parker and Son, West Strand.

Nicholls, A. and Charlotte Opal. (2005). *Fair Trade: Market-Driven Ethical Consumption*. London: Sage Publications.

Oosterveer, Peter and David A. Sonnenfeld. (2012). *Food, Globalization and Sustainability*. New York: Earthscan.

Paasch, Armin, Frank Garbers and Thomas Hirsch. (2007). *Trade Policies and Hunger: The Impact of trade liberalization on the Right to Food of rice farming communities in Ghana, Honduras and Indonesia*. Food First Information and Action Network (FIAN), Heidelberg: Ecumenical Advocacy Alliance.

Papaioannou, Theo and Butcher, Melissa eds. (2013). *International Development in a Changing World*. The Open University's International Development series. London: Bloomsbury Academic.

Parekh, Bhikhu C.. (1993). *Jeremy Bentham: Critical Assessments, Volume 3 Law and Politic*s. London and New York: Routledge

Perfecto, Ivette, John Vandermeer and Angus Wright. (2009). *Nature's Matrix: Linking Agriculture, Conservation and Food Sovereignty*. London: Earthscan.

Ref. code: 25615724300032KTX

Pimbert, Michel. (2009). *Towards Food Sovereignty*. Gatekeeper 141. [London]: International Institute for Environment and Development (IIED), the Swedish International Development Cooperation Agency (Sida).

Raphael, David Daiches. (1976). *Problems of Political Philosophy*. Basingstoke: Macmillan.

Rapley, John. (2004). *Globalization and Inequality: Neoliberalism's Downward Spiral*. London: Lynne Rienner Publishers.

Rawls, John. (1999). *A Theory of Justice*. Massachusetts: Harvard University Press.

Raz, Joseph. (1986). *The Morality of Freedom.* New York: Oxford University Press.

Rosset, Peter et al. (2006). *Promised Land: Competing Visions of Agrarian Reform*. Oakland, Calif.; New York: Food First Books; Distributed by CDS.

Sen, Amartaya. (1993). Capability and Well-being. In M. Nussbaum and A. Sen (Eds.), *The Quality of Life* (pp.30-53). Oxford: Clarendon Press.

Sen, Amartaya. (1999). *Development as Freedom*. New York: Anchor Books.

Sen, Amartaya. (2009). *The Idea of Justice*. Massachusetts: Harvard University Press.

Schanbacher, William D. (2010). *The Politics of Food: The Global Conflict between Food Security and Food Sovereignty*. California: Praeger.

Steger Manfred B. and Ravi K. Roy. (2010). *Neoliberalism: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.

Stefanska, M. and Renata Nestorowicz. (2015). *Fair Trade In CSR Strategy of Global Retailers*. New York: Palgrave Macmillan.

Steiner, Hillel. (2018). On the Conflict Between Liberty and Equality. In David Schmidtz and Carmen E. Pavel (Eds.), *The Oxford Handbook of Freedom* (pp.76-89). New York: Oxford University Press

Stiglitz, Joseph E. and Andrew Charlton (December 6, 2005). *Fair trade for All: How Trade Can Promote Development.* Oxford: Oxford University Press.

Suranovic, Steven. (2016). The meaning of fair trade. In Raynolds, Laura T. and Elizabeth A. Bennett. (Eds), *Handbook of Research on Fair Trade* (pp.45-60). United Kingdom: Edward Elgar Publishing Limited.

Ref. code: 25615724300032KTX

Sylla, Ndongo Samba. (2014). *The Fair trade Sandal: Marketing Poverty to Benefit the Rich*. London: Pluto Press.

Taylor, Peter. (2002). *Poverty Alleviation through Participation in Fair Trade Coffee Networks: Synthesis of Case Study Research Question Findings*. New York: Fair Trade Research Group, Colorado State University, Ford Foundation.

Tilzey, Mark. (2018). *Political Ecology, Food Regimes, and Food Sovereignty: Crisis, Resistance, and Resilience*. Coventry: Palgrave McMillan.

Valiente-Riedl, Elisabeth. (2013). *Is Fairtrade Fair?*. United Kingdom: Palgrave Macmillan.

Van Dyke, Vernon. (1985). *Human Rights, Ethnicity, and Discrimination (Contributions in Ethnic Studies)*. Westport: ABC-CLIO.

Walker, Andrew. (2012). *Thailand's Political Peasants: Power in the Modern Rural Economy*. Wisconsin: The University of Wisconsin Press.

Whyte, Kyle Powys. (2018) Food Sovereignty, Justice, and Indigenous Peoples: An Essay on Settler Colonialism and Collective Continuance. In Barnhill, A, Mark Budolfson, and Tyler Doggett. (Eds.), *The Oxford Handbook of Food Ethics* (pp.345-366). New York: Oxford University Press.

Windfuhr, Michael and Jennie Jonsen. (2005). *Food Sovereignty: Towards democracy in localized food systems*. Warwickshire: ITDG Publishing.

Zerbe, Noah. (2014.) Exploring the Limits of Fair Trade: The Local Food Movement in the Context of Late Capitalism. In *Globalization and Food Sovereignty: Global and Local Chance in the New Politics of Food*. Canada: University of Toronto Press.

Ziegler, Jean. (2008). *Promotion and Protection of All Human Rights, Civil, Political, Economic, Social and Cultural Rights, Including the Right to Development.* Geneva: UNHRC.

Ziegler, Jean et al. (2011). *The Fight for the Right to Food: Lessons Learned*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Ref. code: 25615724300032KTX

Theses

Burnett, Kimberly. (2017). *Navigating the Land between Religions: New Perspectives on the Fair Trade and Food Sovereignty Movement Strategies to Challenge International Trade Governance*. (Doctoral dissertation). University of Waterloo, Department of Global Governance.

Naylor, Lindsay B. (2014). *Decolonial Autonomies: Fair Trade, Subsistence and the Everyday Practice of Food Sovereignty in the Highlands of Chiapas*. (Doctoral dissertation). Graduate School of the University of Oregon, Department of Geography.

Van den Hout, Sophia Cecile. (2015). *The Impact of Fair Trade on Small Farmers: The Case of Union of Indigenous Communities of the Isthmus Region in Mexicoand Society of Small Producers for Coffee Export in Nicaragua*. (Bachelor's thesis). Leiden University, Faculty of Humanities, International Studies.

Wiedemann, Darlene Mendoza. (2015). *Food Sovereignty and Sustainability: A Case Study of the Philippines*. (Master's thesis). University of San Francisco, Faculty of the College of Arts and Sciences.

Articles

Agarwal, Bina. (2014). Food sovereignty, food security and democratic choice: critical contradictions, difficult conciliations. *The Journal of Peasant Studies*, *41*(6), 1247-1268.

Akram-Lodhi, A. Haroon. (2013). How to Build Food Sovereignty. In *Food Sovereignty: A Critical Dialogue, International Conference on September 14-15, 2013*, Program in Agrarian Studies, Yale University.

Alkon, Alison Hope. (2013). Food Justice, Food Sovereignty and the Challenge of Neoliberalism. In *Food Sovereignty: A Critical Dialogue, International Conference on September 14-15, 2013*, Program in Agrarian Studies, Yale University.

Ref. code: 25615724300032KTX

Altieri, Miguel A. (2009). Agroecology, Small Farms, and Food Sovereignty. *Monthly Review*, *61*(3), 102-113.

Altieri, Miguel A. and Clara Nicholls. (2008). Scaling up Agroecological Approaches for Food Sovereignty in Latin America. *Development*, *51*(4), 472–480.

Altieri, Miguel A. and Victor Manuel Toledo. (2011) The agroecological revolution in Latin America: rescuing nature, ensuring food sovereignty and empowering peasants. *The Journal of Peasant Studies*, *38*(3), 587–612.

Araújo, Saulo. (2014). The Promise and Challenges of Food Sovereignty Policies in Latin America. *Yale Human Rights and Development Journal*, *13*(2), 493-506.

Bacon, Christopher M. (2010). Who Decides What Is Fair in Fair Trade? The Agri-Environmental Governance of Standards, Access, and Price. *Journal of Peasant Studies*, *37*(1), 111–47.

Bacon, Christopher M. (2015). Food Sovereignty, Food Security and Fair Trade: the Case of an Influential Nicaragua Smallholder Cooperative. *Third World Quarterly, 36*(3), 469-488.

Balau, Cristina and Alexandru Neagoe. (2017). The Concept of Social Justice: A Brief Historical Analysis. *Agora Psycho-Pragmatica*, *11*(2), 116-126

Bartholomew, Amy. (1990). Should Marxist believe in Marx on Rights?. *The Socialist Register*, *26*(1), 244-264.

Baujard, Antoinette. (2010). Collective interest vs. individual interest in Bentham's Felicific Calculus: Questioning welfarism and fairness. *European Journal of the History of Economic Thought*, *17*(4), 607-634.

Bedau, Hugo Adam. (2000). "Anarchical Fallacies": Bentham's Attack on Human Rights. *Human Rights Quarterly, 22*(1), 261-279.

Bernstein, Henry. (2014). Food Sovereignty via the 'Peasant Way': A Skeptical View. *The Journal of Peasant Studies, 41*(6), 1031-1063.

Binimelis, Rosa et al. (2014). Adapting established instruments to build useful food sovereignty indicators. *Development Studies Research*, *1*(1), 324–339.

Ref. code: 25615724300032KTX

Blue, Gwendolyn. (2009). On the politics and possibilities of locavores: situating food sovereignty in the turn from government to governance. *Politics and Culture*. *9*(1), 68-79.

Boyer, Jefferson. (2010). Food Security, Food Sovereignty, and Local Challenges For Transnational Agrarian Movements: The Honduras Case. *The Journal of Peasant Studies*, *37*(2), 319-351.

Brooks, Douglas et al. (2013, September). *Bilateral Trade and Food Security* (ADB Economics Working Paper Series, no.367). Asian Development Bank.

Burnett, Kimberly and Sophia Murphy. (2014). What Place for International Trade in Food Sovereignty?. *The Journal of Peasant Studies*, *41*(6), 1-20.

Cassel, Amanda and Raj Patel. (2003). *Agricultural Trade Liberalization and Brazil's Rural Poor: Consolidating Inequality* (Policy brief no. 8). Food First Institute for Food and Development Policy.

Curtois, Pierre and Julie Subervie. (2014). Farmer Bargaining Power and Market Information Services. *American Journal of Agricultural Economics*, *97*(3), 953–977.

De Schutter, Olivier. (2009, November*). International Trade in Agriculture and the Right to Food* (Occasional Papers No.46). Geneva.

De Weerdt, Sarah. (2009). Is Local Food Better. *World Watch Magazine*, *8*(6), 1-14.

Desmarais, A., H. Wittman and N. Wiebe. (2011). Sovereignty Now! In the midst of economic and environmental crisis, people are taking back control of our food systems. *Alternatives Journal*, *37*(2), 18-21.

Desmarais and Wittman. (2014). Farmers, foodies and first nations: getting to food sovereignty in Canada. *The Journal of Peasant Studies*, *41*(6), 1153-1173.

Dixon, John, Aysen Tanyeri-Abur and Horst Wattenbach. (2004, November). *Voluntary guidelines to support the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security* (Agricultural Management, Marketing and Finance Service (AGSF) Occasional Paper 5). Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Dolan, Catherine S. (2010). Virtual Moralities: The Mainstreaming of Fairtrade in Kenyan Tea Fields. *Geoforum*, *41*(1), 33–43.

Ref. code: 25615724300032KTX

Edelman, Marc. (2014). Food sovereignty: forgotten genealogies and future regulatory challenges. *The Journal of Peasant Studies*, *41*(6), 959-978.

Edelman, Marc et al. (2014). Introduction: critical perspectives on food sovereignty. *The Journal of Peasant Studies*, *41*(6), 911-931.

Fabiosa, Jacinto F. (2008). *What Effect Does Free Trade in Agriculture Have on Developing Country Populations Around the World*? (Working Paper 08-WP 466). Center for Agricultural and Rural Development Iowa State University

Fridell, Gavin. (2006). Fair Trade and Neoliberalism: Assessing Emerging Perspectives. *Latin American Perspectives*, *33*(6), 8-28.

Gardner, E. Clinton. (1992). John Locke: Justice and the Social Compact. *Journal of Law and Religion, 9*(2), 347-371.

Giunta, Isabella. (2014). Food sovereignty in Ecuador: peasant struggles and the challenge of institutionalization. *The Journal of Peasant Studies*, 41(6), 1201-1224

Gulati, Ashok and Sudha Narayanan. (2002, November). *Rice Trade Liberalization and Poverty* (*MSSD discussion paper* No. 51). Markets and Structural Studies Division, International Food Policy Research Institute, Washington, D.C.

Halewood, Peter. (2011). Trade Liberalization and Obstacles to Food Security: Toward Sustainable Food Sovereignty. *The University of Miami Inter-American Law Review, 43*(1), 115-136.

Hamedi, Afifeh. (2014). The Concept of Justice In Greek Philosophy (Plato and Aristotle). *Mediterranean Journal of Social Sciences*, *5*(27), 1163-1167

Heckelman, A., and Wittman, H. (2015). Food Sovereignty: A framework for assessing agrarian responses to climate change in the Philippines. *Austrian Journal of South-East Asian Studies*, *8*(1), 87-94.

Holt-Giménez, Eric and Miguel A. Altieri. (2013). Agroecology, Food Sovereignty, and the New Green Revolution. *Agroecology and Sustainable Food Systems*, *37*(1), 90–102.

Hugo, Sarah, Jay Squalli and Kenneth Wilson. (2006). *What Explains Market Access?*. (Working Paper Series No.06-08). Economic and Policy Research Unit, Zayed University.

Ref. code: 25615724300032KTX

Isvilanonda, S. and I. Bunyasiri. (2009). *Food Security in Thailand: Status, Rural Poor Vulnerability, and Some Policy Options* (ARE Working Paper No. 2552/1). Department of Agricultural and Resource Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Bangkok.

Jaffee, Daniel, Jack R. Kloppenburg and Mario B. Monroy. (2004). Bringing the "Moral Charge" Home: Fair Trade within the North and within the South. *Rural Sociology*, *69*(2), 169-196.

Jaffee, J. and Gertler M. (2006). Victual Vicissitudes: Consumer Deskilling and the (Gendered) Transformation of Food Systems. *Agriculture and Human Values*, *23*(2), 143–162.

James K. Boyce. (2004). *A Future for Small Farms? Biodiversity and Sustainable Agriculture* (Working Paper Series No.86). Political Economy Research Institute, University of Massachusetts Amherst.

Jansen, Kees. (2014). Food Sovereignty: Re-peasantization/Dispossession/ Agro-ecology versus Expanded Reproduction. In *Food Sovereignty: A Critical Dialogue International Conference on January 24, 2014*, International Institute of Social Studies (ISS), The Hague, The Netherlands.

Kane, John. (1996). Justice, Impartiality, and Equality: Why the Concept of Justice Does Not Presume Equality. *Political Theory, 24*(3), 375-393.

Korthals, Michiel. (2001). Taking Consumers Seriously: Two Concepts of Consumer Sovereignty. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, *14*(2), 201–215.

Lyon, Sarah. (2006). Evaluating Fair Trade Consumption: Politics, Defetishization and Producer Participation. *International Journal of Consumer Studies, 30*(5), 452–464.

Macfarlane, L. J. (1982). Marxist Theory and Human Rights. *Government and Opposition*, *17*(4), 414-428.

McKay, Ben et al. (2014). The 'state' of food sovereignty in Latin America: political projects and alternative pathways in Venezuela, Ecuador and Bolivia. *The Journal of Peasant Studies*, *41*(6), 1175-1200.

Ref. code: 25615724300032KTX

McMichael, Philip. (2004). Global development and the corporate food regime. In *Symposium on New Directions in the Sociology of Global Development*, *XI World Congress of Rural Sociology*, Trondheim.

McMichael, Philip. (2009). A food regime genealogy. *The Journal of Peasant Studies*. *36*(1), 139-169.

Montague, Phillip. (1980). Comparative and Non-Comparative Justice. *The Philosophical Quarterly, 30*(119), 131-140.

Nelson, Valerie et al. (2010, May). *Climate Change, Agricultural Adaptation and Fairtrade: Identifying the Challenges and Opportunities* (NRI Working Paper Series: Climate Change, Agriculture and Natural Resources). Natural Resource Institution (NRI), University of Greenwich.

Newman, Dwight G. (2007). Collective Rights. *Philosophical Books, 48*(3), 221-232.

Pallikkathayi, Japa. (2016). Revisiting the Interest Theory of Rights: Discussion of The Morality of Freedom. *Jerusalem Review of Legal Studies*, *14*(1), 147–157.

Patel, Raj. (2009). What does food sovereignty look like?. *The Journal of Peasant Studies*. *36*(3), 663-706.

Petersmann, Ernst-Ulrich. (2003). Theories of Justice, Human Rights, and the Constitution of International Markets). *Loyala of Los Angeles Law Review, 37*(2/6), 407-460.

Pienaar, Louw and Lulama N. Traub. (2015). Understanding the smallholder farmer in South Africa: Towards a sustainable livelihoods classification. In *International Conference of Agriculture Economists*, Universita Degli Studi Di Milano

Plahe, Jagjit Kaur, Shona Hawkes and Sunil Ponnamperuma. (2013). The Corporate Food Regime and Food Sovereignty in the Pacific Islands. *The Contemporary Pacific*, *25*(2), 309-338.

Ploeg, J. D. van der. (2013a). Peasant-driven Agricultural Growth and Food Sovereignty. In *Food Sovereignty: A Critical Dialogue on September 14-15, 2013*, Program in Agrarian Studies, Yale University.

Ramcharan, B. G. (1993). Individual, Collective and Group Rights: History, Theory, Practice and Contemporary Evolution. I*nternational Journal on Group Rights*, *1*(1), 27-43.

Ref. code: 25615724300032KTX

Rosset, Peter. (2009). Food Sovereignty in Latin America: Confronting the 'New' Crisis. *NACLA Report on the Americas*, *42*(3), 16–21.

Rosset, Peter. (2011). Food Sovereignty and Alternative Paradigms to Confront Land Grabbing and the Food and Climate Crise. *Development, 54*(1), 21–30

Rosset et al. (2011). The Campesino-to-Campesino agroecology movement of ANAP in Cuba: social process methodology in the construction of sustainable peasant agriculture and food sovereignty. *The Journal of Peasant Studies*, *38*(1), 161–191.

Schanbacher, Will. (2013). Conceptualizing the Human Right to Food in the Food Sovereignty Framework. In *Food Sovereignty: A Critical Dialogue on September 14-15, 2013*, Program in Agrarian Studies, Yale University.

Spicker, Paul. (1985). Why Freedom Implies Equality. *Journal of Applied Philosophy, 2*(2), 205–216.

Schiavoni, M. Christina. (2016). The contested terrain of food sovereignty construction: toward a historical, relation and interactive approach. *The Journal of Peasant Studies*. *44*(1), 1-32.

Wittman, Hannah. (2011). Food Sovereignty A New Rights Framework for Food and Nature?. *Environment and Society: Advances in Research*, *2*(1), 87–105.

Timmermann, Cristian. (2018). Food sovereignty and consumer sovereignty: Two antagonistic goals?. *Agroecology and Sustainable Food Systems, 42*(3), 274-298.

Tilzey, Mark. (2016). Food Regime Theory and Food Sovereignty: Marx or Polanyi?. In *IIPPE 7th International Conference in Political Economy 'Political Economy: International Trends and National Differences' School of Economics & Management*, University of Lisbon, Portugal September 7-9, 2016.

Torgerson, Anna McLoughlin. (2009). Fair Trade Banana Production in the Windward Islands: Local Survival and Global Resistance. *Agriculture and Human Values*, *27*(4), 475–87.

Van Dyke, Vernon. (1977). The individual, the state and ethnic communities in political theory, *World Politics, 29*(3), 343–369.

Ref. code: 25615724300032KTX

Electronic Media

Accounting Tools. (n.d.). Cost Plus Pricing. Retrieved from http://www.accountingtools.com/cost-plus-pricing

Agriculture Business Strategies. (1999). Methods to Price Your Product. Retrieved from http://www.agmrc.org/media/cms/8452_B4C31E4164D0A.pdf

Alter Trade Japan. (n.d.). The History of ATJ. Retrieve from http://www.altertrade.co.jp/english/01/01_02_e.html

Areethamsirikul, Sarinna. (2011, July). Trade Liberalization and RTAs vs. Food Sovereignty: Garlic Farmers in Thailand. Retrieved from https://www.kepa.fi/tiedostot/trade-liberalization-and-rtas-vs-food-sovereignty.pdf

Asante Sana. (n.d.). Company information. Retrieved from http://www.p-alt.co.jp/index.php/company/

Bruce Wydick. (2014, July 7). 10 Reasons Fair-Trade Coffee Doesn't Work. Retrieved from http://www.huffingtonpost.com/bruce-wydick/10-reasons-fair-trade-coffee-doesnt-work_b_5651663.html

Department of Agriculture, Forestry and Fisheries, Republic of South Africa. (2012). A framework for the development of smallholder farmers through cooperatives development. Retrieved from http://www.nda.agric.za/doaDev/sideMenu/cooperativeandenterprisedevelopment/docs/FRAMEWORK-%20OF%20SMALL%20FARMERS%20(2).pdf

Dupraz, Catherine Laroche and Angèle Postolle. (2011). Food sovereignty and agricultural trade policy commitments: How much leeway do West African nations have? .Working Paper SMART – LERECO N°11-03. Retrieved from https://halshs.archives-ouvertes.fr/hal-00728294/document

Economist. (2014, July 5) Fair trade: Good thing, or bad? Retrieved from http://www.economist.com/news/business-books-quarterly/21606248-easing-consciences-good-thing-or-bad

Ref. code: 25615724300032KTX

Escamilla, Manuel. (2008). Rights and Utilitarianism. John Stuart Mill's Role in its history. Revue d'études benthamiennes. Retrieved from http://journals.openedition.org/etudes-benthamiennes/192

Fair For Life. (n.d.). Fair For Life Program. Retrieved from http://www.fairforlife.org/pmws/indexDOM.php?client_id=fairforlife&page_id=ffl&lang_iso639=en

Fair Trade Federation. (n.d.). About Us. Retrieved from https://www.fairtradefederation.org/about-us/

Fair Trade Original. (n.d.). History. Retrieved from https://www.fairtradeoriginal.nl/over-ons/#history

Fair Trade Resource Network. (n.d.). How does Fair Trade Differ from Free Trade?. Retrieved from http://www.fairtraderesource.org/uploads/2007/09/Free-Trade-Is-Not-Fair-Trade.pdf

Fair Trade USA. (n.d.). Understand Fair Trade. Retrieved from https://www.fairtradecertified.org/why-fair-trade

Fairtrade Asia-Pacific. (2016). Network of Asia and Pacific Producers (NAPP). Retrieved from https://www.slideshare.net/fairtrade2016/fairtrade-asiapacific-2016-59721412

Fairtrade Foundation. (n.d.). What is Fairtrade? Retrieved from http://www.fairtrade.org.uk/

Fairtrade Foundation. (2009.) The global food crisis and Fairtrade: Small farmers, big solutions?. A Fairtrade International Report 2009. Retrieved from http://www.google.co.th/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&ved=0ahUKEwiQl8e36aPKAhXCI44KHYX9BhUQFgg3MAU&url=http%3A%2F%2Fwww.fairtrade.org.za%2Fuploads%2Ffiles%2FResearch%2FResearch_papers%2F2009_Feb_The_global_Food_Crisis_and_FT.pdf&usg=AFQjCNH3f2O8WoHfN2gYKjqWBA971qXcHw&sig2=3vA94BoFXZpODTgSUPO1iw

Fairtrade International. (2005a). Fairtrade Standard for Small Producer Organizations. Retrieved from https://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/standards/documents/generic-standards/SPO_EN.pdf

Ref. code: 25615724300032KTX

Fairtrade International. (2005b). Delivering Opportunities: Annual report 2004-2005. Retrieved from https://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/FLO_AR_2004_05.pdf

Fairtrade International. (2009a). A Charter of Fairtrade Principles. Retrieved from http://fairtrade-advocacy.org/images/Charter_of_Fair_Trade_principles_EN_v1.2.pdf

Fairtrade International. (2009b). Standard Operating Procedure Development of Fairtrade Minimum Prices and Premiums. Retrieved from https://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/SOP_Development_of_Fairtrade_Prices_and_Premiums_Nov09_Final.pdf

Fairtrade International. (2011a). Fair Trade Glossary. Retrieved from http://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/about_fairtrade/2011-06-28_fair-trade-glossary_WFTO-FLO-FLOCERT.pdf

Fairtrade International. (2011b). Guideline for Estimating Costs of Sustainable Production. Retrieved from https://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/standards/documents/3.1_Guidance_COSP_EN_2011-11-21.pdf

Fairtrade International. (2012). Fairtrade Minimum Price and Premium database User's guide. Retrieved from https://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/standards/280410_Database_Users_guide.pdf

Fairtrade International. (2015a). Fairtrade Trader Standard. Retrieved from https://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/standards/documents/TS_EN.pdf

Fairtrade International. (2015b). Monitoring the Scope and Benefits of Fairtrade, 7th Edition, 2015. Retrieved from https://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/resources/2015-Monitoring_and_Impact_Report_web.pdf

Fairtrade International. (n.d.). History of Fairtrade. Retrieved from https://www.fairtrade.net/about-fairtrade/history-of-fairtrade.html

Ref. code: 25615724300032KTX

Fairtrade International. (n.d.). Our Vision & Mission. Retrieved from https://www.fairtrade.net/about-fairtrade/our-vision.html

FLOCERT. (n.d.). Fairtrade customer search. Retrieve from http://www.flocert.net/fairtrade-services/fairtrade-certification/fairtrade-customer-search/

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (n.d.). About Right to Food. Retrieved from http://www.fao.org/righttofood/about-right-to-food/en/

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (n.d.). Import Quantity [kg] (Pesticides, trade). Retrieve from http://ref.data.fao.org/measure?entryId=37c277a5-8543-48a0-9de5-5cca69083402

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2003). Trade Reform and Food Security: Conceptualizing the Linkages. Retrieved from ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/005/y4671e/y4671e00.pdf

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2006, June). FAO's policy brief on food security. Retrieved from ftp://ftp.fao.org/es/ESA/policybriefs/pb_02.pdf

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2008). Methods to Monitor the Human Right to Adequate food: Volume II An Overview of Approaches and Tools. Retrieved from http://www.fao.org/3/a-i0351e.pdf

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2015). The State of Food Insecurity in the World: Meeting the 2015 international hunger targets: taking stock of uneven progress. Retrieved from http://www.fao.org/3/a-i4646e.pdf

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2016, February 9). Food security indicators. Retrieved from http://www.fao.org/economic/ess/ess-fs/ess-fadata/en/#.V2tzLdJ97rc

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2019). FAO Rice Price Update. Retrieved from http://www.fao.org/economic/est/publications/rice-publications/the-fao-rice-price-update/en/

Ref. code: 25615724300032KTX

Garner, Elizabeth and Ana Paula de la O Campos. (2014). Identifying the “family farm”: An informal discussion of the concepts and definitions. Retrieved from http://www.fao.org/3/a-i4306e.pdf

Gervais, Jean-Philippe. (n.d.). Moving Agricultural Trade Liberalization Forward to Improve Global Food Security. Farm Foundation. Retrieved from http://www.farmfoundation.org/news/articlefiles/1718-JP%20Gervais.pdf

Gysel, Andrea. (2016). Food Sovereignty and the Role of the State: The Case of Bolivia. Retrieved from https://www.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/nadel-dam/documents/mas/mas-essays/MAS%20Cycle%202014%20-%202016/Essay_Andrea%20Gysel_FINAL.pdf

Hospers, John. (1985). Justice versus Social Justice. Retrieved from https://fee.org/articles/justice-versus-social-justice/

Investopedia. (n.d.). Market Access. Retrieved from http://www.investopedia.com/terms/m/market-access.asp

Islam, Nurul. (n.d.) What was it about the 1974 famine?. Scholar Journal. Retrieved from http://www.scholarsbangladesh.com/nurulislam1.php

La Via Campesina. (1996). Food Sovereignty: A Future without Hunger. Retrieved from http://www.acordinternational.org/silo/files/decfoodsov1996.pdf

La Via Campesina. (2008). Declaration of Rights of Peasants-Women and Men. Retrieved from https://viacampesina.net/downloads/PDF/EN-3.pdf

La Via Campesina. (n.d.). What is La Via Campesina?. Retrieved from https://viacampesina.org/en/index.php/organisation-mainmenu-44/what-is-la-via-campesina-mainmenu-45

McMichael, Philip. (2004, July). Global development and the corporate food regime. Symposium on New Directions in the Sociology of Global Development, XI World Congress of Rural Sociology, Trondheim. Retrieved from http://www.iatp.org/files/451_2_37834.pdf

Ref. code: 25615724300032KTX

Panda, Manoj & Anand Ganesh-Kumar. (2009).Trade liberalization, poverty, and food security in India. IFPRI Discussion Paper. Retrieved from https://www.ifpri.org/publication/trade-liberalization-poverty-and-food-security-india

Philip Booth. (2011, February 28) Fair trade is neither fair nor good for trade. Retrieved from http://www.telegraph.co.uk/news/politics/8353361/Fair-trade-is-neither-fair-nor-good-for-trade.html

Ploeg, J. D. van der. (2013b). Ten Qualities of Family Farming. Retrieved from http://edepot.wur.nl/289501

Raynolds, Laura T. (2002). Poverty Alleviation through Participation in Fair Trade Coffee Networks: Existing Research and Critical Issues. Retrieved from https://cfat.colostate.edu/wp-content/uploads/sites/63/2009/09/Background-paper.pdf

Schmelzer, Matthias. (2007) In or Against the Market ?: Is Fair Trade a neoliberal solution to market failures or a practical challenge to neoliberal trade and the free market regime in general?. Research Paper for Sociology190, UC Berkeley, Spring 2006. Retrieved from http://www.threefolding.org/essays/2007-01-001.html

The guardian. Why Fairtrade isn't fair enough. Retrieved from http://www.theguardian.com/sustainable-business/coffee-fairtrade-not-fair-enough

The International Nyéléni Newsletter. (2002). Food Sovereignty: A Right For All. Retrieved from https://nyeleni.org/spip.php?article125

The International Nyéléni Newsletter. (2007a). Nyeleni 2007 Forum for Food Sovereignty. Retrieve from https://nyeleni.org/DOWNLOADS/Nyelni_EN.pdf

The International Nyéléni Newsletter. (2007b, February 27). Declaration of the Forum for Food Sovereignty, Nyéléni 2007. Retrieved from http://nyeleni.org/spip.php?article290

The International Nyéléni Newsletter. (2007c). Developing and strengthening the concept of peoples' food sovereignty. Retrieved from https://nyeleni.org/spip.php?article48

Ref. code: 25615724300032KTX

The International Nyéléni Newsletter. (2007d). Six Pillars of Food Sovereignty. Retrieved from http://nyeleni.org/spip.php?article334

The International Nyéléni Newsletter. (n.d.). Peoples' Food Sovereignty Statement. Retrieved from https://nyeleni.org/IMG/pdf/Peoples_Food_Sovereignty_Statement.pdf

The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (n.d.). Universal Declaration of Human Rights. Retrieved from http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf

The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (n.d.). International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Retrieved from http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cescr.pdf

Thirlwall, Anthony P. (2000).Trade, Trade Liberalisation and Economic Growth: Theory and Evidence. ECONOMIC RESEARCH PAPERS, NO.63,p. 1-29.

Thorsen, Dag Einar and Amund Lie.(n.d.). What is Neoliberalism?. Department of Political Science,University of Oslo. Retrieved from: http://folk.uio.no/daget/neoliberalism.pdf

Unisféra International Centre. (2005). From Boom to Dust?: Agricultural trade liberalization, poverty, and desertification in rural drylands: The role of UNCCD. Retrieved from: https://www.wto.org/english/forums_e/ngo_e/posp46_unisfera_e.pdf

United Nations of the High commissioner for Human Rights. (1999, May 12). United Nations of the High Commissioner for Human Rights. Retrieved from http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/0/3d02758c707031d58025677f003b73b9

Wiebe, Michael. (2013). Social Justice and Individual Liberty: More Friends than Foes. Retrieved from https://www.liberalstudies.ca/wp-content/uploads/2013/10/ILS-WIEBE.pdf

World Fair Trade Organization. (2004). History of Fair Trade: 60 Years of Fair Trade: A Brief History of the Fair Trade Movement. Retrieved from http://wfto.com/about-us/history-wfto/history-fair-trade

World Fair Trade Organization. (2016). The WFTO Guarantee System Handbook. Retrieved from https://wfto.com/wfto-guarantee-system-handbook

Ref. code: 25615724300032KTX

World Fair Trade Organization (n.d). What we do. Retrieved from https://wfto.com/about-us/what-we-do

Younkins, Edward W. (2000). Justice in a Free Society. Liberty Free Press. Retrieved from http://www.quebecoislibre.org/younkins27.htm

Ziegler, Jean. (n.d.). What is the Right to Food?. Retrieved December 8, 2013, from Right to Food: http://www.righttofood.org/work-of-jean-ziegler-at-the-un/what-is-the-right-to-food/

Ref. code: 25615724300032KTX

ภาคผนวก

Ref. code: 25615724300032KTX

ภาคผนวก ก

สรุปพัฒนาการของคำนิยามและหลักการของแนวคิดอธิปไตยทางอาหาร

สรุปพัฒนาการของคำนิยาม และหลักการของอธิปไตยทางอาหาร

Year	Organization/ Forum/ Meeting	Definition of food sovereignty	Principles of food sovereignty
1996	La Via Campesina	Food sovereignty is the right of each nation to maintain and develop its own capacity to produce its basic foods respecting cultural and productive diversity.	1) **Food: A Basic Human Right:** Everyone must have access to safe, nutritious and culturally appropriate food in sufficient quantity and quality to sustain a healthy life with full human dignity. Each nation should declare that access to food is a constitutional right and guarantee the development of the primary sector to ensure the concrete realization of this fundamental right. 2) **Agrarian Reform:** We demand genuine agrarian reform which gives landless and farming people -- especially women -- ownership and control of the land they work and returns territories to Indigenous peoples. The right to land must be free of discrimination on the basis of gender religion, race, social class or ideology; land belongs to those who work it. 3) **Protecting Natural Resources:** Food sovereignty entails the sustainable care and use of natural resources especially land, water and seeds. We, who work the land, must have the right to practice sustainable management of natural resources and to preserve biological diversity. This can only be done from a sound economic basis with security of tenure, healthy soils and reduced use of agro-chemicals. 4) **Reorganizing Food Trade:** Food is first and foremost a source of nutrition and only secondarily an item of trade. National agricultural policies must prioritize production for domestic consumption and food self-sufficiency. Food imports must not displace local production nor depress prices. This means that export dumping or subsidized export must cease. Peasant farmers have the right to produce essential food staples for their countries and to control the marketing of their products.

Ref. code: 25615724300032KTX

สรุปพัฒนาการของคำนิยาม และหลักการของอธิปไตยทางอาหาร (ต่อ)

Year	Organization/ Forum/ Meeting	Definition of food sovereignty	Principles of food sovereignty
			5) **Ending the Globalization of Hunger:** Food sovereignty is undermined by multilateral institutions and by speculative capital. The growing control of multinational corporations over agricultural policies has been facilitated by the economic policies of multilateral organizations such as WTO, Work Bank and the IMF. We demand the regulation and taxation of speculative capital and a strictly enforced Code of Conduct for transnational corporations. 6) **Social Peace:** Everyone has the right to be free from violence. Food must not be used as a weapon. Increasing levels of poverty and marginalization in the countryside, along with the growing oppression of ethnic minorities and indigenous populations aggravate situations of injustice and hopelessness. The ongoing displacement, forced urbanization and repression of peasants cannot be tolerated. We denounce the increasing incidence of racism in the countryside. 7) **Democratic Control:** Peasants and small farmers must have direct input into formulating agricultural policies at all levels. This includes the current FAO World Food Summit from which we have been excluded. The United Nations and related organizations will have to undergo a process of democratization to enable this to become a reality. Everyone has the right to honest, accurate information and open and democratic decision-making. These rights form the basis of good governance, accountability and equal participation in economic, political and social life, free from all forms of discrimination. Rural women, in particular, must be granted direct and active decision-making on food and rural issues. (La Via Campesina, 1996)

Ref. code: 25615724300032KTX

สรุปพัฒนาการของคำนิยาม และหลักการของอธิปไตยทางอาหาร (ต่อ)

Year	Organization/ Forum/ Meeting	Definition of food sovereignty	Principles of food sovereignty
2002	International Planning Committee for Food Sovereignty (IPC)	Food Sovereignty is the right of peoples, communities, and countries to define their own agricultural, labor, fishing, food and land policies, which are ecologically, socially, economically and culturally appropriate to their unique circumstances.	1) **Access to resource:** Food Sovereignty attempts to foster and to support individual and community processes on access and control over resources (land, seeds, credit, etc.) in a sustainable manner, respecting usage rights of indigenous communities, particularly emphasizing women's access to resources. 2) **Production model**: Food Sovereignty attempts to increase local and diversified familiar production, recovering, validating and divulging traditional models of agricultural production in an environmentally, socially and culturally sustainable manner. It supports endogenous agricultural development models and the right to produce food 3) **Transformation and commercialization:** Food Sovereignty protects the rights of farmers, landless rural workers, fishers, shepherds and indigenous counties to sell their products to feed their local population. Such action implies the creation and support of local markets, and impulse of direct selling or at least with a minimum of intermediaries, depending on the context. 4) **Food consumption and the right to food:** Food Sovereignty protects citizens' right to consume healthy, nutritive and culturally appropriated food, which comes from local producers and is elaborated with agro-ecological techniques. 5) **Agricultural policies and CSO:** Food Sovereignty protects farmers' right to know, participate and influence over the local public policies related with Food Sovereignty. (Binimelis et al, 2014)

Ref. code: 25615724300032KTX

สรุปพัฒนาการของคำนิยาม และหลักการของอธิปไตยทางอาหาร (ต่อ)

Year	Organization/ Forum/ Meeting	Definition of food sovereignty	Principles of food sovereignty
2007	Declaration of Nyeleni	Food Sovereignty is the right of peoples to healthy and culturally appropriate food produced through ecologically sound and sustainable methods, and their right to define their own food and agriculture systems. It puts the aspirations and needs of those who produce, distribute and consume food at the heart of food systems and policies rather than the demands of markets and corporations. It defends the interests and inclusion of the next generation. It offers a strategy to resist and dismantle the current corporate trade and food regime, and directions for food, farming, pastoral and fisheries systems determined by local producers and users. Food sovereignty prioritizes local and national economies and markets and empowers peasant and family farmer-driven agriculture, artisanal - fishing, pastoralist-led grazing, and food production, distribution and consumption based on environmental, social and economic sustainability. Food sovereignty promotes transparent trade that guarantees just incomes to all peoples as well as the rights of consumers to control their food and nutrition. It ensures that the rights to use and manage lands, territories, waters, seeds, livestock and biodiversity are in the hands of those of us who produce food. Food sovereignty implies new social relations free of oppression and inequality between men and women, peoples, racial groups, social and economic classes and generations.	1) **Focus on Food for People:** Food sovereignty puts people, including those who are hungry, under occupation, in conflict zones and marginalized, at the centre of food, agriculture, livestock and fisheries policies, ensuring sufficient, healthy and culturally appropriate food for all individuals, peoples and communities; and rejects the proposition that food is just another commodity or component for international agri-business. 2) **Values Food Providers:** Food sovereignty values and supports the contributions, and respects the rights, of women and men, peasants and small scale family farmers, pastoralists, artisanal fisherfolk, forest dwellers, indigenous peoples and agricultural and fisheries workers, including migrants, who cultivate, grow, harvest and process food; and rejects those policies, actions and programmes that undervalue them, threaten their livelihoods and eliminate them.

Ref. code: 25615724300032KTX

สรุปพัฒนาการของคำนิยาม และหลักการของอธิปไตยทางอาหาร (ต่อ)

Year	Organization/ Forum/ Meeting	Definition of food sovereignty	Principles of food sovereignty
			3) **Localises Food Systems:** Food sovereignty brings food providers and consumers closer together; puts providers and consumers at the centre of decision-making on food issues; protects food providers from the dumping of food and food aid in local markets; protects consumers from poor quality and unhealthy food, inappropriate food aid and food tainted with genetically modified organisms; and resists governance structures, agreements and practices that depend on and promote unsustainable and inequitable international trade and give power to remote and unaccountable corporations. 4) **Puts Control Locally**: Food sovereignty places control over territory, land, grazing, water, seeds, livestock and fish populations on local food providers and respects their rights. They can use and share them in socially and environmentally sustainable ways which conserve diversity; it recognizes that local territories often cross geopolitical borders and ensures the right of local communities to inhabit and use their territories; it promotes positive interaction between food providers in different regions and territories and from different sectors that helps resolve internal conflicts or conflicts with local and national authorities; and rejects the privatisation of natural resources through laws, commercial contracts and intellectual property rights regimes.

Ref. code: 25615724300032KTX

สรุปพัฒนาการของคำนิยาม และหลักการของอธิปไตยทางอาหาร (ต่อ)

Year	Organization/ Forum/ Meeting	Definition of food sovereignty	Principles of food sovereignty
			5) **Builds Knowledge and Skills:** Food sovereignty builds on the skills and local knowledge of food providers and their local organisations that conserve, develop and manage localised food production and harvesting systems, developing appropriate research systems to support this and passing on this wisdom to future generations; and rejects technologies that undermine, threaten or contaminate these, e.g. genetic engineering. 6) **Works with Nature:** Food sovereignty uses the contributions of nature in diverse, low external input agroecological production and harvesting methods that maximise the contribution of ecosystems and improve resilience and adaptation, especially in the face of climate change; it seeks to heal the planet so that the planet may heal us; and, rejects methods that harm beneficial ecosystem functions, that depend on energy intensive monocultures and livestock factories, destructive fishing practices and other industrialised production methods, which damage the environment and contribute to global warming. (The International Nyéléni Newsletter, 2007)

ที่มา: ผู้เขียนเรียบเรียงจาก La Via Campesina, 1996, Binimelis et al, 2014, The International Nyéléni Newsletter, 2002 และThe International Nyéléni Newsletter, 2007

Ref. code: 25615724300032KTX

ภาคผนวก ข
มาตรฐานสำหรับองค์กรผู้ผลิตรายย่อย
(standards for small producer organization)

มาตรฐานสำหรับองค์กรผู้ผลิตรายย่อยขององค์การแฟร์เทรดสากล

ปีที่	ประเภทข้อเรียกร้อง	รายละเอียด
1. ข้อเรียกร้องโดยทั่วไป		
1.1 การรับรอง (Certification)		
0	Core	1.1.1 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องยอมรับการถูกตรวจสอบสถานที่ และสถานที่ที่รับเหมาช่วง และจัดหาข้อมูลตามที่หน่วยงานตรวจสอบร้องขอ
0	Core	1.1.2 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องแต่งตั้งบุคคลที่ติดต่อสำหรับเรื่องการตรวจสอบรับรองทั้งหมด บุคคลนี้ต้องติดต่อกับหน่วยงานตรวจสอบ และจัดเตรียมข้อมูลที่สำคัญที่เป็นปัจจุบัน และรายละเอียดการติดต่อต่างๆ
1.2 สมาชิกที่เป็นผู้ผลิตรายย่อย (Members are Small Producers)		
0	Core	1.2.1 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องมีสมาชิกอย่างน้อยครึ่งหนึ่งเป็นผู้ผลิตรายย่อย ข้อแนะนำ: ในสินค้าที่ไม่ได้ใช้แรงงานการผลิตเข้มข้น (เช่น โกโก้ กาแฟ สมุนไพร ชา เครื่องเทศ น้ำผึ้ง ถั่ว ธัญพืช และเมล็ดฝ้าย) ผู้ผลิตรายย่อย จะเป็นไปตามเงื่อนไข ดังนี้ ● ผู้ผลิตที่ทำการผลิตส่วนใหญ่ด้วยแรงงานของตัวเองและแรงงานของครัวเรือนเป็นหลัก ผู้ผลิตที่ไม่ได้จ้างแรงงานจากภายนอกตลอดทั้งปี
0	Core	1.2.2 ผลิตภัณฑ์ที่ถูกจำหน่ายภายใต้การรับรองของแฟร์เทรด (Fairtrade) จะต้องถูกผลิตโดยสมาชิกซึ่งมีจำนวนอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมดขององค์กรผู้ผลิตรายย่อย

มาตรฐานสำหรับองค์กรผู้ผลิตรายย่อยขององค์การแฟร์เทรดสากล (ต่อ)

ปีที่	ประเภทข้อเรียกร้อง	รายละเอียด
2. การค้า (Trade)		
2.1 การตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability)		
0	Core	2.1.1 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องจำหน่ายผลิตภัณฑ์แฟร์เทรดที่ถูกผลิตโดยสมาชิกเท่านั้น อย่างไรก็ตาม องค์กรผู้ผลิตรายย่อยสามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้ถูกผลิตโดยสมาชิก แต่การจำหน่ายผลิตภัณฑ์จะต้องไม่ใช่ผลิตภัณฑ์แฟร์เทรด โดยองค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องจำแนกระหว่างผลิตภัณฑ์ที่ถูกผลิตโดยสมาชิกและสินค้าที่ไม่ได้ถูกผลิตโดยสมาชิกในทุกขั้นตอน จนกระทั่งผลิตภัณฑ์ถูกจำหน่าย องค์กรผู้ผลิตรายย่อยสามารถจำหน่ายสินค้า 2.1.2 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องจัดทำแผนผังของผลิตภัณฑ์ตั้งแต่การผลิตและรวบรวมจากสมาชิกไปจนถึงกระบวนการทำธุรกรรมกับผู้ซื้อลำดับแรก 2.1.3 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องทำบันทึกข้อมูลการรับซื้อสินค้าจากสมาชิก โดยข้อมูลที่บันทึกจะต้องประกอบด้วย ชื่อของสมาชิก วันที่รับซื้อสินค้าจากสมาชิก ชื่อสินค้า จำนวนสินค้า และราคาที่รับซื้อสินค้า 2.1.4 เมื่อมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แฟร์เทรด องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องมีการระบุอย่างชัดเจนในเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ใบเสนอราคา หรือบันทึกการส่งมอบ ว่าผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์แฟร์เทรด 2.1.5 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องทำบันทึกข้อมูลการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แฟร์เทรด โดยข้อมูลที่บันทึกจะต้องประกอบด้วย ชื่อผู้ค้าที่เป็นสมาชิกพร้อมกับรหัสของผู้ค้า ปริมาณของสินค้าที่ขาย และวันที่ทำธุรกรรมทางการค้า 2.1.6 ถ้ามีการแปรรูปผลิตภัณฑ์แฟร์เทรด องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องทำบันทึกข้อมูลจำนวนของผลิตภัณฑ์ก่อนและหลังการแปรรูป 2.1.7 เมื่อมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แฟร์เทรด องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องติดฉลากหรือเครื่องหมายรับรองแฟร์เทรดบนผลิตภัณฑ์ที่ถูกจำหน่าย 2.1.8 ถ้าองค์กรผู้ผลิตรายย่อยผลิตและแปรรูปโกโก้ อ้อย น้ำผลไม้ และชา และจำหน่ายไปยังผู้ประกอบการโดยที่ไม่ได้ตรวจสอบย้อนกลับ องค์กรผู้ผลิตรายย่อยไม่จำเป็นต้องจำแนกขั้นตอนการผลิตและแปรรูปของสมาชิกจากผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้ถูกผลิตโดยสมาชิก แต่ต้องปฏิบัติตามดังนี้ ● ปริมาณของผลิตภัณฑ์แฟร์เทรดที่จำหน่าย ต้องมีปริมาณไม่เกินกว่าผลิตภัณฑ์ที่ถูกผลิตโดยสมาชิก ● ผลิตภัณฑ์ต้องถูกผลิตโดยสมาชิกก่อนที่จะจำหน่าย ● ผลิตภัณฑ์ที่ถูกผลิตโดยสมาชิกต้องถูกส่งผ่านและแปรรูปในสถานที่และกระบวนการเดียวกันกับที่ผลิตภัณฑ์แฟร์เทรดถูกแปรรูป ● ผลิตภัณฑ์ที่ถูกผลิตโดยสมาชิกต้องมีคุณภาพและเป็นชนิดเดียวกันกับที่ใช้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์แฟร์เทรด

มาตรฐานสำหรับองค์กรผู้ผลิตรายย่อยขององค์การแฟร์เทรดสากล (ต่อ)

ปีที่	ประเภทข้อเรียกร้อง	รายละเอียด
2.2 แหล่งที่มา (Sourcing)		
0	Core	2.2.1 เมื่อองค์กรผู้ผลิตรายย่อยได้รับการรับรองการค้าที่เป็นธรรมจากองค์การแฟร์เทรดสากล องค์กรผู้ผลิตรายย่อยสามารถนำผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในคลังสินค้าของตนมาจำหน่ายในนามผลิตภัณฑ์แฟร์เทรดได้ แต่องค์กรผู้ผลิตไม่สามารถนำผลิตภัณฑ์ที่ถูกผลิตมากกว่า 1 ปี ก่อนที่จะได้ตรารับรองมาจำหน่ายในนามผลิตภัณฑ์แฟร์เทรดได้
2.3 สัญญา (Contracts)		
0	Core	2.3.1 ในกรณีที่องค์กรผู้ผลิตรายย่อยนั้นถูกระงับสัญญา หรือองค์กรผู้ค้าขององค์กรผู้ผลิตรายย่อยถูกระงับสัญญา องค์กรผู้ผลิตรายย่อยไม่สามารถลงนามในข้อสัญญาใหม่ได้ เว้นเสียแต่ว่า องค์กรผู้ผลิตรายย่อยสามารถพิสูจน์ได้ว่าองค์กรผู้ผลิตรายย่อยมีความสัมพันธ์ทางการค้าที่ต้องดำเนินการต่อเนื่อง 2.3.2 ถ้าองค์กรผู้ผลิตรายย่อยถูกถอนใบอนุญาตการให้การรับรอง หรือผู้ค้าคนแรกขององค์กรผู้ผลิตรายย่อยถูกถอนใบอนุญาตการให้การรับรอง องค์กรผู้ผลิตรายย่อยจะต้องหยุดจำหน่ายสินค้าการค้าที่เป็นธรรม นับตั้งแต่วันที่ถูกถอนใบอนุญาต แม้ว่าองค์กรผู้ผลิตจะได้ลงนามสัญญาแฟร์เทรดแล้ว และสัญญายังคงมีผลสมบูรณ์ 2.3.3 ถ้าองค์การแฟร์เทรดสากลกำหนดราคาขั้นต่ำใหม่ องค์กรผู้ผลิตต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ลงนามไว้ทั้งหมดในราคาที่ตกลงกันไว้ในสัญญา ข้อแนะนำ: ราคาในสัญญาสามารถถูกปรับเปลี่ยนได้ ถ้าองค์กรผู้ผลิตและผู้รับซื้อสามารถตกลงกันเป็นลายลักษณ์อักษร 2.3.4 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องลงนามยินยอมในสัญญาซื้อขายที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขและข้อเรียกร้องแฟร์เทรดกับผู้ที่ซื้อผลิตภัณฑ์จากองค์กร
2.4 การใช้ตรารับรองแฟร์เทรด (Use of Fairtrade trademark)		
0	Core	2.4.1 ถ้าองค์กรผู้ผลิตต้องการจะใช้ตรารับรองแฟร์เทรดบนบรรจุภัณฑ์ค้าส่ง หรือวัสดุในการสนับสนุนทางการตลาด อาทิ โบชัวร์ เว็บไซต์ หรือใบเสนอราคา องค์กรผู้ผลิตต้องขออนุมัติจากองค์การแฟร์เทรดสากลก่อน 2.4.2 ถ้าองค์กรผู้ผลิตประสงค์จะผลิตผลิตภัณฑ์แฟร์เทรดซึ่งเป็นสินค้าขั้นสุดท้าย เพื่อจำหน่ายให้กับผู้บริโภค องค์กรผู้ผลิตรายย่อยจะต้องลงนามสัญญากับองค์การแฟร์เทรดสากลหรือ กับองค์กรการค้าที่เป็นธรรมในระดับชาติ (National Fairtrade Organizations-NFO)
3. การผลิต (Production)		
3.1 การจัดการปฏิบัติการการผลิต (Management of Production Practices)		
0	Core	3.1.1 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องแจ้งและอธิบายสมาชิกเกี่ยวกับข้อเรียกร้องทางด้านสิ่งแวดล้อม และข้อกฎหมายทางด้านแรงงานต่างๆ ตามบทบังคับเรื่องการผลิตนี้ ข้อแนะนำ: องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องเก็บรายชื่อสมาชิกที่ผลิตผลิตภัณฑ์แฟร์เทรด และระบุถึงกิจกรรมที่ถูกดำเนินการเพื่อสร้างการตระหนักเกี่ยวกับความตั้งใจและความหมายของข้อกำหนดในบทบังคับนี้ 3.1.2 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องระบุถึงข้อเรียกร้องของบทบังคับการผลิต ซึ่งองค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกอาจมีความเสี่ยงที่จะไม่ปฏิบัติตาม 3.1.3 การระบุเกี่ยวกับความเสี่ยงขององค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องทำซ้ำอย่างน้อยทุกๆ 3 ปี

มาตรฐานสำหรับองค์กรผู้ผลิตรายย่อยขององค์การแฟร์เทรดสากล (ต่อ)

ปีที่	ประเภทข้อเรียกร้อง	รายละเอียด
0	Core	3.1.4 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องกำหนดขอบเขตของผลการดำเนินงานและดำเนินการติดตามและตรวจสอบผลการดำเนินการของสมาชิกซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องในบทบังคับการผลิต 3.1.5 ถ้าองค์กรผู้ผลิตรายย่อยเป็นองค์กรผู้ผลิตระดับที่ 2 และ 3 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องจัดทำระบบควบคุมภายใน (internal control system-ICS) ซึ่งช่วยให้องค์กรผู้ผลิตรายย่อยสามารถควบคุมองค์กรที่อยู่ภายใต้ในทุกระดับการปฏิบัติตามข้อกำหนดแฟร์เทรด ข้อแนะนำ: หลักการทั่วไปสำหรับการทำงานของระบบควบคุมภายใน (ICS) คือ ● เอกสารบรรยายเกี่ยวกับ ICS ● เอกสารบรรยายเกี่ยวกับโครงสร้างการจัดการ ● บุคคลที่รับผิดชอบเกี่ยวกับ ICS ● กฎระเบียบและข้อบังคับภายในองค์กร ● ผู้ตรวจสอบ ICS ● การฝึกอบรมผู้รับผิดชอบและผู้ตรวจสอบภายใน ● การตรวจสอบและรายงานประจำปี ● การใช้มาตรการคว่ำบาตรภายใน ● การปรับปรุงรายชื่อผู้ผลิตอย่างสม่ำเสมอ ● การใช้การประเมินความเสี่ยงเพื่อจัดการกับความเสี่ยงของ ICS หน่วยตรวจสอบการรับรองจะกำหนดและเผยแพร่ข้อเรียกร้องอื่นๆที่จำเป็นสำหรับ ICS
3.2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อม (Environmental Development)		
การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management)		
0	Core	3.2.1 องค์กรผู้ผลิตรายย่อย ต้องมีเจ้าหน้าที่อย่างน้อย 1 คน ที่ถูกกำหนดให้รับผิดชอบในการบริหารงานด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม
การจัดการศัตรูพืช (Pest Management)		
การกำจัดศัตรูพืชแบบบูรณาการ (Integrated Pest Management)		
3	Dev	3.2.2 องค์กรผู้ผลิตรายย่อย ต้องฝึกอบรมสมาชิกเกี่ยวกับการกำจัดศัตรูพืชแบบบูรณาการ (Integrated Pest Management) การฝึกอบรมต้องรวมไปถึง ● การติดตามตรวจสอบศัตรูพืชและโรค ● ทางเลือกหรือวิธีการอื่นๆในการควบคุมศัตรูพืชและโรค ● มาตรการป้องกันศัตรูพืชและโรค ● มาตรการเพื่อหลีกเลี่ยงศัตรูพืชและโรคที่สร้างความต้านทานต่อสารกำจัดศัตรูพืช
6	Dev	3.2.3 สมาชิกขององค์กรผู้ผลิตรายย่อย ต้องสามารถแสดงให้เห็นว่ามีความรู้ในการใช้ยากำจัดศัตรูพืชและโรคพืชต่างๆ

มาตรฐานสำหรับองค์กรผู้ผลิตรายย่อยขององค์การแฟร์เทรดสากล (ต่อ)

ปีที่	ประเภทข้อเรียกร้อง	รายละเอียด
การใช้และการจัดการสารกำจัดศัตรูพืชและสารเคมีอันตรายอื่น ๆ อย่างเหมาะสม (Proper use and handling of pesticides and other hazardous chemicals)		
3	Core	3.2.4 องค์กรผู้ผลิตรายย่อย ต้องฝึกอบรมสมาชิกเกี่ยวกับความรู้ในการใช้ปุ๋ยเคมี และการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชต่างๆ รวมถึงอันตรายและความเสี่ยงจากการใช้นั้น การฝึกอบรมต้องมีดังนี้ ● วิธีการเก็บยาฆ่าแมลงและสารเคมีอันตราย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อไม่ให้เด็กสามารถเข้าถึงได้ ● ความเข้าใจฉลากผลิตภัณฑ์และคำแนะนำด้านความปลอดภัยอื่น ๆ ● ภาชนะบรรจุควรติดฉลากเพื่อบ่งบอกถึงเนื้อหาคำเตือนและการใช้งานตามความเหมาะสม ● วิธีการจัดการกับอุบัติเหตุและการรั่วไหลของสารเคมีอันตราย ● วิธีการจัดการและกำจัดภาชนะเปล่าอย่างถูกต้อง ● การห้ามไม่ให้บุคคลที่ไม่ได้รับอนุญาตเข้าไปในพื้นที่ที่มีการฉีดพ่นสารเคมีอันตราย หรือการห้ามไม่ให้บุคคลเข้าไปในพื้นที่โดยไม่มีอุปกรณ์ป้องกัน
3	Core	3.2.5 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องมีมาตรการดำเนินการที่ทำให้แน่ใจว่า สมาชิกทุกคนมีอุปกรณ์ป้องกัน (personal protective equipment-PPE) ในการใช้สารเคมีอันตรายต่างๆ และอุปกรณ์ในการจัดการกับอุบัติเหตุอันจะเกิดขึ้นจากการใช้สารเคมีอันตราย
3	Dev	3.2.6 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องสร้างการตระหนักในหมู่สมาชิกและคนงานเกี่ยวกับอันตรายและความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับสารกำจัดศัตรูพืชและสารเคมีอันตรายอื่น ๆ แม้ว่าจะไม่ได้ใช้วัสดุเหล่านี้โดยตรง
1	Core	3.2.7 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกในองค์กรต้องไม่ใช้สารกำจัดศัตรูพืชและสารเคมีอันตราย ภายในระยะ 10 เมตรจากกิจกรรมของมนุษย์ที่กำลังดำเนินอยู่ และต้องสร้างเขตกันชนอย่างน้อย 10 เมตรจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืชและสารเคมีอันตราย เว้นแต่จะมีอุปสรรคที่ทำให้การใช้สารเคมีลดประสิทธิภาพ หรือในอีกทางหนึ่ง ต้องใช้สารกำจัดศัตรูพืชและสารเคมีอันตรายในวิธีการที่ไม่ทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบจากการลอยตัวของสารกำจัดศัตรูพืช
1	Core	3.2.8 หากองค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกในองค์กรฉีดพ่นสารเคมีหรือสารเคมีอันตรายจากอากาศ องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกในองค์กรต้องไม่พ่นรอบ ๆ บริเวณที่มีกิจกรรมของมนุษย์หรืออยู่เหนือแหล่งน้ำ หากการฉีดพ่นสารเคมีหรือสารเคมีอันตรายถูกดำเนินการโดยผู้รับเหมาช่วงจากภายนอก องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกในองค์กรต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าข้อกำหนดดังกล่าวได้รับการปฏิบัติตาม
1	Core	3.2.9 หากองค์กรผู้ผลิตรายย่อยมีพื้นที่กลางสำหรับการจัดเก็บสารกำจัดศัตรูพืชและสารเคมีอันตราย องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องจัดการพื้นที่เพื่อลดความเสี่ยง ดังนี้ ● พื้นที่จัดเก็บถูกปิดและจำกัดการเข้าถึงได้เฉพาะบุคลากรที่ได้รับการฝึกฝนและได้รับอนุญาต ● พื้นที่จัดเก็บมีอากาศถ่ายเท เพื่อหลีกเลี่ยงความเข้มข้นของไอระเหยที่เป็นพิษ ● พื้นที่จัดเก็บมีอุปกรณ์วัสดุดูดซับเพื่อจัดการกับอุบัติเหตุและการรั่วไหล ● พื้นที่จัดเก็บไม่ใช้สำหรับบรรจุอาหาร ● พื้นที่จัดเก็บมีการระบุเกี่ยวกับวัสดุที่เป็นอันตรายไว้อย่างชัดเจน และระบุถึงเนื้อหาคำเตือนและการใช้ ● พื้นที่จัดเก็บมีข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการที่เหมาะสม

มาตรฐานสำหรับองค์กรผู้ผลิตรายย่อยขององค์การแฟร์เทรดสากล (ต่อ)

ปีที่	ประเภทข้อเรียกร้อง	รายละเอียด
3	Core	3.2.10 สมาชิกขององค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องจัดเก็บยาฆ่าแมลงและสารเคมีอันตรายไว้ในรูปแบบที่ช่วยลดความเสี่ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การป้องกันไม่ให้เด็กสามารถเข้าถึงได้
3	Dev	3.2.11 สมาชิกขององค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องมีฉลากที่ระบุเกี่ยวกับสารกำจัดศัตรูพืชและสารเคมีอันตรายทั้งหมดไว้อย่างชัดเจน
6	Dev	3.2.12 สมาชิกขององค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องมีอุปกรณ์ในการจัดการอุบัติเหตุและการรั่วไหลในบริเวณที่พวกเขาเตรียมหรือผสมสารเคมีและสารเคมีอันตรายอื่น ๆ ดังนั้นจึงไม่ควรซึมเข้าไปในดินหรือน้ำ สมาชิกต้องวางแผนการฉีดพ่นในลักษณะที่ไม่มีหรือมีสารละลายสเปรย์เพียงเล็กน้อย
0	Core	3.2.13 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกต้องไม่ใช้ยาฆ่าแมลงและอื่น ๆ ในภาชนะบรรจุสารเคมีที่เป็นอันตรายเพื่อเก็บหรือขนส่งอาหารหรือน้ำ
3	Dev	3.2.14 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกต้องล้าง เจาะ และเก็บภาชนะบรรจุสารเคมีอันตรายสามครั้ง และอุปกรณ์ทั้งหมดที่สัมผัสสารอันตรายต้องทำความสะอาดและเก็บรักษาอย่างถูกต้อง
ทางเลือกของสารกำจัดศัตรูพืชที่ใช้แล้ว (Choice of pesticides used)		
0	Core	3.2.15 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องจัดทำรายการของสารกำจัดศัตรูพืชที่ใช้กับพืชผลแฟร์เทรด และปรับปรุงให้อยู่ในระดับต่ำสุดทุก 3 ปี 15 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องระบุว่ามีวัสดุใดอยู่ในรายการสิ่งต้องห้ามระหว่างประเทศแฟร์เทรด (Fairtrade International Prohibited Materials List –PML) วัสดุใดอยู่ใน Red list และ Amber list
0	Core	3.2.16 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกต้องไม่ใช้วัสดุในรายการสิ่งต้องห้ามระหว่างประเทศแฟร์เทรด (PML) วัสดุใน Red list และ Amber list
0	Core	3.2.17 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกอาจใช้เอกสารบางอย่างจากรายการสิ่งต้องห้ามระหว่างประเทศแฟร์เทรด (PML) และวัสดุใน Red list part 1 แต่จะสามารถใช้วัสดุได้เฉพาะในกรณีที่องค์กรผู้ผลิตรายย่อยเคยขอจากหน่วยรับรองและได้รับอนุญาต
0	Core	3.2.18 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องพัฒนาวิธีการเพื่อให้แน่ใจว่าสมาชิกจะไม่ใช้วัสดุใด ๆ ในผลิตภัณฑ์แฟร์เทรด ซึ่งปรากฏอยู่ในรายการสิ่งต้องห้ามระหว่างประเทศแฟร์เทรด (PML) และใน Red list
3	Dev	3.2.19 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องทำให้สมาชิกทุกคนที่ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชลดจำนวนการใช้ และใช้กลยุทธ์การควบคุมวัชพืชอื่น ๆ
ดินและน้ำ (Soil and water)		
การกัดเซาะดิน (Soil Erosion)		
3	Dev	3.2.20 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ดินที่มีความเสี่ยงที่จะถูกกัดเซาะของสมาชิกที่ปลูกพืชแฟร์เทรด
6	Dev	3.2.21 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องฝึกอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติที่ลดและ / หรือป้องกันการพังทลายของดินแก่สมาชิกในองค์กรซึ่งมีการระบุถึงความเสี่ยงต่อการพังทลายของดินหรือการกัดเซาะดิน

มาตรฐานสำหรับองค์กรผู้ผลิตรายย่อยขององค์การแฟร์เทรดสากล (ต่อ)

ปีที่	ประเภทข้อเรียกร้อง	รายละเอียด
การจัดการปุ๋ย (Handling fertilizers)		
6	Dev	3.2.22 องค์กรผู้ผลิตรายย่อย ต้องฝึกอบรมสมาชิกในเรื่องการใช้ปุ๋ยให้เหมาะสมกับที่ดิน การฝึกอบรมต้องประกอบด้วย ● มาตรการเพื่อให้แน่ใจว่ามีการใช้ปุ๋ย (อินทรีย์และอนินทรีย์) ในปริมาณที่ตอบสนองต่อความต้องการสารอาหารของพืช ● มาตรการในการจัดเก็บปุ๋ยแยกจากสารกำจัดศัตรูพืชเพื่อลดความเสี่ยงต่อการเกิดมลพิษทางน้ำ
ความอุดมสมบูรณ์ของดิน (Soil fertility)		
3	Dev	3.2.23 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องจัดทำรายงานถึงวิธีการที่องค์กรและสมาชิกมีการดำเนินการในการปรับปรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น
แหล่งน้ำยั่งยืน (Sustainable water sources)		
3	Dev	3.2.24 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องจัดทำข้อมูลแหล่งน้ำที่สมาชิกใช้ในการปลูกพืชสินค้าแฟร์เทรด
6	Dev	3.2.25 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องทำรายงานสถานการณ์น้ำในพื้นที่ และมีการติดต่อประสานงานกับผู้มีอำนาจในพื้นที่ในการจัดการแก้ไขปัญหาน้ำ ในกรณีที่เกิดวิกฤตปัญหาน้ำต่างๆ
การใช้น้ำอย่างยั่งยืน (Sustainable water use)		
3	Dev	3.2.26 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องฝึกอบรมสมาชิกให้มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และการจัดการน้ำเสีย การฝึกอบรมต้องประกอบด้วย ● ประเมินปริมาณน้ำที่ใช้ผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์แฟร์เทรด ● ประเมินปริมาณน้ำจากแหล่งน้ำ ● รักษาระบบการกระจายน้ำ ● วิธีการหมุนเวียนนำกลับมาใช้ใหม่
6	Dev	3.2.27 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องจัดการน้ำเสียจากโรงงานแปรรูปส่วนกลางในลักษณะที่ไม่ส่งผลเสียต่อคุณภาพน้ำ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน หรือความปลอดภัยของอาหาร
6	Dev	3.2.28 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องฝึกอบรมสมาชิกเกี่ยวกับน้ำเสียและความเสี่ยงด้านสุขภาพที่เกิดขึ้นรวมถึงการป้องกันความเสี่ยงและวิธีการบำบัดน้ำเสียและการปฏิบัติตน
ของเสีย (Waste)		
1	Core	3.2.29 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องแน่ใจว่าสมาชิกเก็บรักษาฟาร์มของตนเองโดยปราศจากขยะอันตราย
3	Dev	3.2.30 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกต้องมีพื้นที่ที่กำหนดสำหรับการเก็บและกำจัดของเสียอันตราย ในกรณีที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการกำจัดสิ่งปฏิกูลที่เป็นอันตรายจำนวนมาก สามารถเผาในพื้นที่ที่มีการระบายอากาศได้ดี ห่างจากคนสัตว์หรือพืชผล องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกอาจเผาขยะอันตรายได้หากได้รับอนุญาตตามระเบียบข้อบังคับของท้องถิ่นและความปลอดภัยทั้งหมด
3	Dev	3.2.31 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องสร้างการตระหนักในหมู่สมาชิกเกี่ยวกับการใช้วัสดุเหลือใช้ซ้ำ โดยการปฏิบัติตามแนวทางที่อนุญาตให้ใช้สารอาหารรีไซเคิลได้ องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกอาจเผาสารอินทรีย์ได้ต่อเมื่อเป็นไปตามเป้าหมายการสุขาภิบาลหรือการปฏิบัติอย่างยั่งยืน
สิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม (Genetically Modified Organisms-GMO)		
0	Core	3.2.32 องค์กรผู้ผลิตรายย่อย จะต้องทำให้แน่ใจว่าองค์กรและสมาชิกไม่ใช้พันธุ์พืชที่ดัดต่อพันธุกรรมและต้องหลีกเลี่ยงการปนเปื้อนของพันธุ์พืชที่ดัดต่อพันธุกรรม

มาตรฐานสำหรับองค์กรผู้ผลิตรายย่อยขององค์การแฟร์เทรดสากล (ต่อ)

ปีที่	ประเภทข้อเรียกร้อง	รายละเอียด
ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity)		
0	Core	3.2.33 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องหลีกเลี่ยงการสร้างผลกระทบที่ไม่ดีต่อความหลากหลายทางชีวภาพและพื้นที่ในเชิงอนุรักษ์ต่างๆ และจะต้องมีการรายงานกิจกรรมที่สมาชิกทำในการปกป้อง และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ
6	Dev	3.2.34 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องรายงานเกี่ยวกับกิจกรรมที่องค์กรหรือสมาชิกดำเนินการเพื่อปกป้องและเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ
6	Dev	3.2.35 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกต้องมีพื้นที่กันชนรอบพื้นที่น้ำและพื้นที่ลุ่มน้ำ และระหว่างพื้นที่การผลิตและพื้นที่ที่มีมูลค่าการอนุรักษ์สูง และทั้งพื้นที่ที่มีการป้องกันหรือไม่ป้องกัน รวมทั้งองค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกห้ามใช้สารกำจัดศัตรูพืชสารเคมีอันตรายและปุ๋ยอื่น ๆ ในเขตกันชน
1	Core	3.2.36 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกที่ทำการเก็บเกี่ยวผลิตภัณฑ์แฟร์เทรดในป่า ต้องมั่นใจถึงความยั่งยืนและความอยู่รอดของสิ่งมีชีวิตที่เก็บรวบรวมได้ในถิ่นที่อยู่อาศัยของตน
3	Dev	3.2.37 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องสร้างการตระหนักในหมู่สมาชิกเพื่อไม่ให้เกิดการรวบรวมหรือการล่าสัตว์ของสัตว์ที่หายากหรือที่ถูกคุกคาม
3	Dev	3.2.38 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องสร้างความตระหนักในหมู่สมาชิกจะไม่ทำการรุกรานโดยการใช้พืชต่างถิ่น
การปล่อยก๊าซเรือนกระจกและพลังงาน (Energy and greenhouse gas (GHG) emissions)		
3	Dev	3.2.39 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องบันทึกการใช้พลังงาน และใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงใช้แหล่งพลังงานทดแทนให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้
6	Dev	3.2.40 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องรายงานเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่องค์กรหรือสมาชิกดำเนินการเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและเพิ่มการสะสมคาร์บอนไดออกไซด์
3.3 เงื่อนไขด้านแรงงาน (Labour Conditions)		
เสรีภาพจากการเลือกปฏิบัติ (Freedom from discrimination)		
0	Core	3.3.1 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องไม่เลือกปฏิบัติกับสมาชิก ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์ สีผิว เพศ ภาษาและวัฒนธรรม บุคคลทุพลภาพ บุคคลที่ติดเชื้อ HIV ฯลฯ
0	Core	3.3.2 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องไม่ทดสอบแรงงานกับผู้หญิงตั้งครรภ์ บุคคลที่ติดเชื้อ HIV และบุคคลที่มีความผิดปกติทางพันธุกรรม 3.3.3 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องไม่เกี่ยวข้อง สนับสนุน หรือการทำให้เกิดการกักขังและทรมานแรงงาน การใช้การลงโทษทางร่างกาย หรือการบีบบังคับทางจิตใจหรือทางกาย หรือการละเมิดทางวาจา 3.3.4 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องไม่เกี่ยวข้อง สนับสนุน หรือการทำให้เกิดพฤติกรรม รวมถึงท่าทาง ภาษา และการติดต่อทางกายภาพ ซึ่งเป็นการข่มขู่คุกคาม
เสรีภาพจากแรงงานบังคับ (Freedom from forced or compulsory labour)		
0	Core	3.3.5 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกต้องไม่มีส่วนร่วมในการบังคับใช้แรงงาน ซึ่งรวมถึงแรงงานในเรือนจำที่ถูกคุมขัง หรือไม่ถูกคุมขัง องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องอธิบายเรื่องนี้ให้กับคนงานทุกคน 3.3.6 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกต้องไม่จ้างคู่สมรสของคนงานโดยการยื่นข้อเสนอทางด้านครัวเรือนในการจ้างงาน คู่สมรสมีสิทธิทำงานที่อื่น

มาตรฐานสำหรับองค์กรผู้ผลิตรายย่อยขององค์การแฟร์เทรดสากล (ต่อ)

ปีที่	ประเภทข้อเรียกร้อง	รายละเอียด
0	Core	3.3.7 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องไม่จ้างเด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปี หรือ เด็กที่มีอายุตามที่กฎหมายกำหนดว่าเป็นผู้เยาว์ในการทำงาน 3.3.8 ในกรณีที่เด็กถูกอนุญาตให้ช่วยงาน จะต้องทำให้แน่ใจว่า พวกเขาทำงานหลังจากเลิกเรียน หรือทำงานในวันหยุดเท่านั้น และเด็กจะต้องทำงานที่มีความเหมาะสมกับอายุ และไม่อยู่ในเงื่อนไขที่เป็นอันตราย องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องเคารพใน UN Convention on the Rights of the Child (CRC)
0	Core	3.3.9 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกต้องไม่ส่งคนงานที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีเข้าร่วมงานประเภทใด ๆ ซึ่งโดยลักษณะหรือสถานการณ์ภายใต้การดำเนินการนั้นอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพความปลอดภัย ศีลธรรมหรือความ การเข้าโรงเรียน
1	Core	3.3.10 หากในอดีตองค์กรผู้ผลิตรายย่อยหรือสมาชิกมีลูกจ้างที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี สำหรับงานประเภทใดก็ตาม หรือมีลูกจ้างที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีที่ทำงานอันตรายและถูกแสวงประโยชน์ องค์กรผู้ผลิตต้องให้แน่ใจว่าเด็กเหล่านั้นไม่ได้เข้าข่ายหรือมีความเสี่ยงที่จะเข้าสู่สถานการณ์ที่เลวร้ายกว่าเดิม รวมถึงการปฏิบัติงานที่เป็นอันตราย การปฏิบัติเหมือนทาส การสรรหาบุคลากรเข้าสู่ความขัดแย้งทางอาวุธ การค้าบริการทางเพศ การค้ามนุษย์ หรือการทำงานที่ผิดกฎหมาย
3	Dev	3.3.11 หากองค์กรผู้ผลิตรายย่อยระบุว่ามีแรงงานเด็ก ซึ่งทำงานที่มีความเสี่ยงในองค์กร (ดูข้อ 3.1.2) องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่เกี่ยวข้องเพื่อป้องกันไม่ให้เด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปีเข้ารับการจ้างงาน และเด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ถูกว่าจ้างในงานอันตรายและการถูกแสวงประโยชน์
เสรีภาพของสมาคมและการต่อรองร่วมกัน (Freedom of association and collective bargaining)		
0	Core	3.3.12 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกในองค์กรต้องมั่นใจว่าคนงานทุกคนมีอิสระที่จะเข้าร่วมองค์กรทางด้านแรงงานที่ตนเลือก และให้คนงานมีอิสระที่จะเข้าร่วมในการเจรจากลุ่มเกี่ยวกับสภาพการทำงานของตนเอง องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องไม่ปฏิเสธสิทธิเหล่านี้ในทางปฏิบัติ และต้องไม่คัดค้านสิทธิ์เหล่านี้ในช่วงสองปีที่ผ่านมา
0	Core	3.3.13 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องอนุญาตให้หน่วยงานทางการค้า ที่ไม่ได้มีสำนักงานอยู่ในพื้นที่เข้าพบคนงาน และแบ่งปันข้อมูลให้กับคนงานรับทราบ โดยที่องค์กรผู้ผลิตรายย่อยจะต้องไม่แทรกแซงการประชุมนั้น
0	Core	3.3.14 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องไม่เลือกปฏิบัติกับคนงาน และจะต้องบันทึกข้อมูลและเหตุผลของการเลิกจ้างงาน
3	Dev	3.3.15 ถ้าองค์กรผู้ผลิตรายย่อย ไม่มีสหภาพแรงงาน องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องสนับสนุนให้มีการจัดตั้งองค์กรคนงานภายในกลุ่ม เพื่อให้มีตัวแทนคนงานในการเจรจาต่อรองและปกป้องผลประโยชน์ต่างๆ ของพวกเขากับองค์กร
6	Dev	3.3.16 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องฝึกอบรมคนงานให้ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของคนงาน
เงื่อนไขการจ้างงาน (Conditions of employment)		
0	Core	3.3.17 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องกำหนดอัตราเงินเดือน และเพิ่มเงินเดือนตามเกณฑ์ค่าแรงขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ องค์กรผู้ผลิตรายย่อยจะต้องจ่ายเงินเดือนกับคนงานตามกำหนดเวลาอย่างสม่ำเสมอ และต้องมอบหมายงานปกติขององค์กรให้กับคนงาน

มาตรฐานสำหรับองค์กรผู้ผลิตรายย่อยขององค์การแฟร์เทรดสากล (ต่อ)

ปีที่	ประเภทข้อเรียกร้อง	รายละเอียด
0	Core	3.3.18 สำหรับงานที่ขึ้นอยู่กับการผลิตในเชิงโควตา องค์กรผู้ผลิตต้องจ่ายค่าจ้างขั้นต่ำตามสัดส่วนหรือค่าเฉลี่ยอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องแล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า ข้อมูลเกี่ยวกับอัตราค่าจ้างนี้ต้องมีให้สำหรับคนงานและองค์กรคนงานทุกคน
0	Core	3.3.19 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกต้องชำระค่าจ้างให้กับคนงานตามกำหนดเวลาและต้องจัดทำเอกสารการชำระเงินด้วยใบจ่ายเงินที่มีข้อมูลที่จำเป็นทั้งหมด การชำระเงินจะต้องกระทำตามกฎหมาย การจ่ายค่าตอบแทนด้วยวิธีการอื่นจะสามารถกระทำได้ต่อเมื่อคนงานตกลงและเห็นด้วยอย่างชัดแจ้งเท่านั้น
6	Dev	3.3.20 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกต้องตั้งกำหนดกฎเกณฑ์เรื่องการลาคลอดบุตร ประกันสังคมและผลประโยชน์ที่เป็นไปตามการบังคับใช้ของกฎหมายของประเทศหรือตามข้อบังคับ CBA ที่มีอยู่หรือตามข้อตกลงที่ลงนามระหว่างองค์กรแรงงานกับนายจ้าง
3	Dev	3.3.21 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกต้องมีสัญญาจ้างงานที่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งมีผลผูกพันตามกฎหมายสำหรับพนักงานถาวรทั้งหมด โดยอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ หน้าที่งานที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่ง การคุ้มครองแรงงานจากการเสียเงินในกรณีเจ็บป่วยทุพพลภาพ หรือเกิดอุบัติเหตุ และระยะเวลาที่ลูกจ้างจะต้องแจ้งให้ทราบสำหรับการบอกเลิกการจ้างงาน เช่นเดียวกับระยะเวลาการแจ้งของนายจ้าง
3	Dev	3.3.22 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกตองจัดทำสำเนาสัญญาที่ลงนามใหแกลูกจาง
3	Dev	3.3.23 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกต้องค่อยๆเพิ่มเงินเดือนตามค่าเฉลี่ยระดับภูมิภาคและค่าจ้างขั้นต่ำอย่างเป็นทางการ
3	Dev	3.3.24 ในกรณีที่เป็นไปได้ องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกในองค์กรต้องมอบหมายงานประจำทั้งหมดให้แก่พนักงานประจำ
3	Dev	3.3.25 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกในองค์กรต้องให้ผลประโยชน์และเงื่อนไขการจ้างงานแบบเดียวกันกับคนงานในท้องถิ่น คนต่างด้าวตามฤดูกาลและถาวรสำหรับงานเดียวกัน ในกรณีที่ไม่สามารถทำได้ องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกในองค์กรต้องให้ผลประโยชน์ทดแทนและเท่าเทียมกัน
6	Dev	3.3.26 หากองค์กรผู้ผลิตรายย่อยหรือสมาชิกของคุณใช้แรงงานข้ามชาติหรือแรงงานข้ามชาติผ่านหน่วยงานหรือบุคคลที่ทำสัญญาคุณต้องมีมาตรการที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้แน่ใจว่าเงื่อนไขการจ้างงานและการทำงานของพวกเขายังสอดคล้องกับมาตรฐานนี้
อาชีวอนามัยและความปลอดภัย (Occupational health and safety)		
0	Core	3.3.27 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องมีสถานที่ทำงาน และอุปกรณ์ทำงานต่างๆที่มีความปลอดภัยต่อคนงาน 3.3.28 เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี หญิงตั้งครรภ์หรือสตรีที่มีอาการป่วยเป็นโรคเอดส์ ผู้ที่เป็นโรคเรื้อรังและคนที่เป็นโรคระบบทางเดินหายใจ จะต้องไม่ทำงานที่เป็นอันตรายใด ๆ 3.3.29 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกต้องให้ความมั่นใจว่าคนงานจะได้รับงานทดแทน ในกรณีที่จำเป็นต้องเปลี่ยนงานเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนด 3.3.28 3.3.30 องค์กรผู้ผลิตรายย่อย และสมาชิกในองค์กรต้องมีกล่องและอปกรณ์ปฐมพยาบาลที่สามารถเข้าถึงได้ และมีจำนวนบุคคลที่ได้รับการฝึกอบรมในการปฐมพยาบาลในที่ทำงานอย่างเพียงพอ 3.3.31 องค์กรผู้ผลิตรายย่อย ต้องจัดหาน้ำดื่มที่สะอาด ห้องน้ำที่สะอาด แยกระบบหญิงและชาย ให้มีความเหมาะสมกับจำนวนคนงานในสำนักงาน

มาตรฐานสำหรับองค์กรผู้ผลิตรายย่อยขององค์การแฟร์เทรดสากล (ต่อ)

ปีที่	ประเภทข้อเรียกร้อง	รายละเอียด
3	Dev	3.3.32 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกในองค์กรต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าคนงานเสนอชื่อตัวแทนที่รู้เกี่ยวกับปัญหาด้านสุขภาพและความปลอดภัยและจะเพิ่มความห่วงใยในเรื่องสุขภาพและความปลอดภัยของผู้บริหารให้กับองค์กร
3	Core	3.3.33 องค์กรผู้ผลิตรายย่อย ต้องฝึกอบรมคนงาน สำหรับงานที่มีความเสี่ยงในเรื่องของความปลอดภัยและสุขภาพต่างๆ 3.3.34 เมื่อปฏิบัติงานที่เป็นอันตราย องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกในองค์กรจะต้องแสดงข้อมูลคำแนะนำด้านความปลอดภัย และคำแนะนำเรื่องสุขอนามัยอย่างชัดเจนในที่ทำงานด้วย ภาษาท้องถิ่นและด้วยรูปสัญลักษณ์ 3.3.35 องค์กรผู้ผลิตรายย่อย ต้องจัดหา และสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดซื้ออุปกรณ์ป้องกันอันตรายที่เกิดจากการทำงานให้คนงาน
3	Dev	3.3.36 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยและสมาชิกในองค์กรต้องปรับปรุงสภาวะด้านสุขภาพและความปลอดภัยโดย ● วางสัญญาณเตือนที่ระบุถึงพื้นที่เสี่ยงและอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในภาษาท้องถิ่นและรวมถึงรูปสัญลักษณ์ถ้าเป็นไปได้ ● ให้ข้อมูลกับคนงานเกี่ยวกับคำแนะนำและขั้นตอนด้านความปลอดภัยรวมถึงอุบัติเหตุ การป้องกันและการตอบสนอง ● วางอุปกรณ์ความปลอดภัยไว้ในบริเวณที่เครื่องจักรและอุปกรณ์ที่เป็นอันตรายทำงาน ตลอดจนอุปกรณ์ป้องกันสำหรับชิ้นส่วนที่เคลื่อนย้าย ● จัดหาอุปกรณ์ความปลอดภัยแก่คนงานทุกคนที่ปฏิบัติงานที่เป็นอันตรายและสั่งการและตรวจสอบการใช้งานที่เหมาะสม ● จัดเก็บอุปกรณ์ได้อย่างปลอดภัยสำหรับการพ่นสารเคมี
4. กฎเกณฑ์ด้านการพัฒนา และการทำธุรกิจ (Business and Development)		
1	Core	4.1.1 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องมีแผนการกิจกรรมอย่างน้อย 1 กิจกรรมในการสนับสนุนการพัฒนาองค์กรธุรกิจ คนงาน สมาชิก และชุมชน โดยแผนการกิจกรรมนั้น เรียกว่า Fairtrade Development Plan 4.1.2 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องรวบรวมกิจกรรมทั้งหมดที่วางแผนจะใช้ค่าพรีเมียม ไว้ใน Fairtrade Development Plan และมีการแจ้งสมาชิกให้รับทราบ และอนุมัติในที่ประชุมสมัชชาใหญ่ก่อนการดำเนินการ 4.1.3 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องนำเสนอ Fairtrade Development Plan ต่อที่ประชุมสมัชชาเพื่อขออนุมัติก่อนที่ดำเนินการ 4.1.4 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องมีระบบบัญชีที่มีความโปร่งใสที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าค่าพรีเมียมถูกใช้จ่ายไปตามกฎระเบียบ และ Fairtrade Development Plan 4.1.5 เมื่อองค์กรผู้ผลิตรายย่อยทำกิจกรรมตาม Fairtrade Development Plan เสร็จแล้ว องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องปรับปรุง Fairtrade Development Plan โดยการวางแผนกิจกรรมอย่างน้อยหนึ่งกิจกรรมเพิ่มเติม โดยกิจกรรมดังกล่าวต้องได้รับการอนุมัติสมัชชาใหญ่

มาตรฐานสำหรับองค์กรผู้ผลิตรายย่อยขององค์การแฟร์เทรดสากล (ต่อ)

ปีที่	ประเภทข้อเรียกร้อง	รายละเอียด
3	Core	4.1.6 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องรายงานผลการดำเนินการของ Fairtrade Development Plan ในที่ประชุมสมัชชาใหญ่ทุกปี โดยการจัดทำเป็นเอกสารรายงานให้กับสมาชิก และในเอกสารรายงานจะต้องมีการตอบคำถาม ดังต่อไปนี้ ● กิจกรรมประสบความสำเร็จหรือไม่ ถ้าไม่ เพราะเหตุใด ● กิจกรรมถูกดำเนินการตั้งแต่เมื่อไหร่ และเสร็จสิ้นเมื่อไหร่ ● งบประมาณค่าใช้จ่ายของกิจกรรม ● กิจกรรมได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ หรือควรมีกิจกรรมอะไรที่จำเป็นต้องทำเพิ่มเติม
3	Dev	4.1.7 คนงานในองค์กรจะต้องได้รับประโยชน์จาก Fairtrade Development Plan อย่างน้อย 1 โครงการกิจกรรม
3	Dev	4.1.8 หากมีผู้แทนคนงานในองค์กร องค์กรผู้ผลิตต้องเชิญผู้แทนคนงานเข้าร่วมการประชุมสมัชชาใหญ่เพื่อสังเกตและมีส่วนร่วมในการอภิปรายในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับพวกเขา
6	Dev	4.1.9 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องมีโครงการกิจกรรมที่สนับสนุนการผลิตที่ยั่งยืน อย่างน้อย 1 กิจกรรมใน Fairtrade Development Plan
6	Dev	4.1.10 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องออกแบบและเริ่มดำเนินการกระบวนการการพัฒนาองค์กร ซึ่งถูกวิเคราะห์และรวบรวมจากความต้องการสมาชิก
1	Core	4.1.11 หากองค์กรผู้ผลิตรายย่อยเป็นองค์กรระดับที่ 2 หรือ 3 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องมีระบบต่อไปนี้เพื่อแจกจ่ายรายได้แฟร์เทรด อันได้แก่ ราคาขั้นต่ำ และเงินพรีเมี่ยม ที่ได้รับให้กับองค์กรต่างๆ: ● ระบบโควต้าที่ระบุจำนวนสมาชิกทุกองค์กร ภายใต้เงื่อนไขแฟร์เทรดและการกระจายรายได้ตามสัดส่วนโควต้า หรือ ● ระบบการจัดสรรที่กำหนดโดยองค์กรเพื่อแจกจ่ายรายได้แฟร์เทรดที่ได้รับจากองค์กรระดับที่ 2 หรือ 3 ไปยังองค์กรสมาชิกอื่น ระบบต้องเป็นส่วนหนึ่งของข้อบังคับภายในขององค์กรที่ได้รับการตกลงกันและได้รับการตรวจสอบจากคณะกรรมการควบคุม
4.2 ประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม และความโปร่งใส (Democracy, Participation and Transparency)		
0	Core	4.2.1 โครงสร้างองค์กรผู้ผลิตรายย่อย จะต้องประกอบด้วย ดังนี้ ● สมัชชาใหญ่ที่เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจเรื่องสำคัญต่างๆ ● สมาชิกมีสิทธิในการออกเสียงในสมัชชาใหญ่อย่างเท่าเทียม ● คณะกรรมการจะต้องถูกเลือกตั้งมาอย่างเป็นอิสระ โปร่งใส และยุติธรรม 4.2.2 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องเขียนกฎเกณฑ์ที่จะกำหนดว่าใครเป็นสมาชิก และมีการจัดทำบันทึกข้อมูลสมาชิก 4.2.3 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับที่กำหนดไว้ 4.2.4 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องมีการจัดประชุมสมัชชาใหญ่ทุกปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 4.2.5 การประชุมสมัชชาใหญ่ องค์กรผู้ผลิตจะต้องจัดในเวลาที่เหมาะสม และแจ้งกำหนดการประชุมให้สมาชิกทราบ

มาตรฐานสำหรับองค์กรผู้ผลิตรายย่อยขององค์การแฟร์เทรดสากล (ต่อ)

ปีที่	ประเภทข้อเรียกร้อง	รายละเอียด
0	Core	4.2.6 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องมีการทำรายงานสรุปการประชุมสมัชชาใหญ่ และมีการลงนามการประชุมโดยประธานกรรมการ และสมาชิกภายนอกที่ไม่ได้เป็นกรรมการอย่างน้อย 1 คน นอกจากนี้ในรายงานการประชุมต้องมีการแสดงข้อมูลรายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุม 4.2.7 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องเสนอรายงานประจำปี งบประมาณ และรายงานบัญชีในที่ประชุมสมัชชาใหญ่เพื่อการอนุมัติ 4.2.8 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องกำหนดให้มีกรรมการอย่างน้อย 1 คน ที่มีหน้าที่ในการจัดเก็บและบันทึกข้อมูล 4.2.9 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องเก็บบันทึกข้อมูล เพื่อให้สมาชิกเข้าถึงข้อมูลนั้นได้ 4.2.10 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องมีบัญชีธนาคาร ที่มีผู้มีสิทธิลงนามมากกว่า 1 คน ขึ้นไป
3	Dev	4.2.11 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องอธิบายสมาชิกเกี่ยวกับวิธีการและกระบวนการในการเข้าร่วมองค์กร
0	Core	4.2.12 หากกรรมการขององค์กรไม่ใช่สมาชิกขององค์กรผู้ผลิตรายย่อย กรรมการดังกล่าวต้องได้รับการอนุมัติจากที่ประชุมสมัชชา และองค์กรผู้ผลิตต้องระบุว่ากรรมการมีบทบาทในการออกเสียงหรือการให้คำปรึกษาหรือไม่
3	Dev	4.2.13 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องมีการแบ่งปันข้อมูลผลการตรวจสอบองค์กรให้กับสมาชิกรับทราบ ในภาษาที่สมาชิกเข้าใจได้ง่าย
4.3 การไม่เลือกปฏิบัติ (Non Discrimination)		
0	Core	4.3.1 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อสมาชิกหรือจำกัดการเป็นสมาชิกใหม่ โดยพิจารณาจากเชื้อชาติ สีผิว เพศ รสนิยมทางเพศ ความทุพพลภาพ สถานภาพสมรส อายุ สถานะเอชไอวี / เอดส์ ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง ภาษา ทรัพย์สิน สัญชาติ เชื้อชาติ หรือแหล่งกำเนิดทางสังคม องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องไม่เลือกปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิและการมีส่วนร่วมในการออกเสียง สิทธิในการได้รับการเลือกตั้ง การเข้าถึงตลาด การเข้าถึงการฝึกอบรม การสนับสนุนทางเทคนิค หรือเพื่อประโยชน์อื่นใดของสมาชิก 4.3.2 องค์กรผู้ผลิตรายย่อย ต้องมีกฎเกณฑ์การคัดเลือกสมาชิกที่ไม่เลือกปฏิบัติ
3	Dev	4.3.3 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องระบุว่า ใครในองค์กรที่เป็นกลุ่มคนที่มีความเสียเปรียบ และเป็นกลุ่มคนที่มีเสียงส่วนน้อยขององค์กร
6	Dev	4.3.4 องค์กรผู้ผลิตรายย่อยต้องมีโครงการกิจกรรมที่จะช่วยพัฒนาตำแหน่งทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับกลุ่มคนที่มีความเสียเปรียบ และเป็นกลุ่มคนที่มีเสียงส่วนน้อยขององค์กร

ที่มา Fairtrade International, 2005a

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวสิรินทิพย์ นรินทร์ศิลป์
วันเดือนปีเกิด	กันยายน 2530
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2561: ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สหวิทยาการ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2556: รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2552: รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ทุนการศึกษา (ถ้ามี)	ปี พ.ศ. 2558: โครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย รุ่นที่ 17 ปี พ.ศ. 2556: โครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ รุ่นที่ 9

Ref. code: 25615724300032KTX